

Diplomová práce

Reálie Máchova kraje jako téma pro výuku slohových útvarů na 1. stupni ZŠ

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Kateřina Klimešová

Vedoucí práce:

PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Liberec 2023

Zadání diplomové práce

Reálie Máchova kraje jako téma pro výuku slohových útvarů na 1. stupni ZŠ

Jméno a příjmení:

Kateřina Klimešová

Osobní číslo:

P17000073

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Zadávací katedra:

Katedra primárního vzdělávání

Akademický rok:

2020/2021

Zásady pro vypracování:

Požadavky: (1) Studium odborné literatury k tématu; (2) Příprava a realizace série metodických minivýstupů slohových útvarů vhodných pro 1. stupeň ZŠ; (3) Realizace, reflexe, stanovení závěrů a doporučení pro praxi.

Metody: pozorování, komparace, rozhovor, dotazník

Cíl: Rozvoj znalostí a dovedností žáků 1. stupně ZŠ v oblasti praktických slohových útvarů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

ČECHOVÁ, Marie. Komunikační a slohová výchova. Praha: ISV, 1998. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-32-3.

RESL, Vladimír. Pověsti Máchova kraje. Liberec: Krajské nakladatelství Liberec, 1957.

SEIFERTOVÁ, Alice. Tradiční sloh netradičně: jak učit slohu ve 2.-9. ročníku: náměty slohových prací. Praha: Blug, [2000]. Na pomoc učitelům (Blug). ISBN 80-85635-09-7.

SVOBODOVÁ, Jana. Didaktika českého jazyka s komunikačními prvky: počáteční fáze výuky mateřštiny. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-300-5.

ŠEBESTA, Karel. Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova. Praha: Karolinum, 1999. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 80-7184-711-9.

Vedoucí práce:

PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

21. října 2020

Předpokládaný termín odevzdání: 1. dubna 2022

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 25. listopadu 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Nejprve bych ráda touto cestou chtěla vyjádřit velké poděkování vedoucí mé diplomové práce, PhDr. Věře Vykoukalové, Ph.D., za odbornou přípravu, poskytnutí všestranné pomoci, množství cenných připomínek a rad, inspirativní a vstřícné vedení, trpělivost a ochotu během konzultací a zejména za čas, který mi po celou dobu věnovala během zpracování této práce.

Dále bych chtěla poděkovat mé rodině, především mému manželovi Lukášovi a mamince manžela, za jejich dlouholetou podporu během mého studia a pomoc, bez které bych nedošla až sem.

Poděkování také patří i těm nejmenším, žákům třídy 5.A, se kterými jsem minivýstupy realizovala. Za jejich vynaloženou snahu, píli, radost z práce a úsměvy na tvářích.

V neposlední řadě patří poděkování vedení ZŠ a MŠ Stráž pod Ralskem, zejména Mgr. Bedřišce Rychtaříkové, která mi umožnila vykonávat práci učitele v průběhu mého studia a za důvěru v mé schopnosti této profese. Poděkování také patří všem ostatním nadřízeným a kolegům, kteří mi po celou dobu poskytovali cenné rady z jejich dlouholeté praxe a byli mi neustále oporou.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá komunikační a slohovou výchovou prvního stupně základní školy cílené na žáky pátého ročníku. Primární cíl je kladen na rozvoj znalostí a dovedností žáků v oblasti základních praktických slohových útvarů formou metodicky zpracovaných minivýstupů se zaměřením na reálie Máchova kraje.

Diplomová práce je rozčleněna na teoretické, analytické a praktické kapitoly. V teoretických kapitolách je vymezena propedeutika komunikační a slohové výchovy a její pojetí z hlediska historického až po současnost.

V analytické kapitole se zabývám analýzou slohových cvičení, učebnic Nová škola, s. r. o., na které navazují dané praktické minivýstupy.

Praktické kapitoly jsou zaměřeny na vybrané slohové útvary reálií Máchova kraje, které jsou vytvořené jako sborník minivýstupů na procvičení a upevnění učiva žáků pátého ročníku včetně metodických postupů a reflexí. Dále jsou zde metodicky zpracované navazující didaktické aktivity, jako je vlastní tvorba žáků nástěnné mapy reálií Máchova kraje a poznávací test reálií realizovaný ve dvou fázích včetně grafické analýzy. V závěru jsou obsaženy přílohy s pracovními listy, didaktickými pomůckami a ukázkami žákovských prací včetně fotografií z jejich realizace.

Klíčová slova

komunikační a slohová výchova, Máchův kraj, reálie, vypravování, popis, dopis, pozvánka, vzkaz, telefonický rozhovor

Annotation

This diploma thesis is focused on communication and style education in the first grade of elementary school, targeted at students of the fifth-grade. The primary goal is to develop students' knowledge and skills in the area of basic practical stylistic formations in the form of methodically processed mini-performances focusing on the realities of the Mácha Region.

The diploma thesis is divided into theoretical, analytical and practical chapters. In the theoretical chapters, the propaedeutics of communication and style education and its concept from a historical point of view to the present are defined.

In the analytical chapter, I focus on the analysis of style exercises, *Nová škola, s.r.o.* textbooks, which are followed by given practical mini-performances.

The practical chapters are focused on selected stylistic formations of the realities of the Mácha Region, which are created as a collection of mini-performances for practicing and consolidating the curriculum of fifth-grade students, including methodological procedures and reflections. In addition, there are methodologically processed follow-up didactic activities, such as the students' own creation of a wall map of the realities of the Mácha Region and a cognitive test of realities implemented in two phases, including graphic analysis. At the end, there are appendices with worksheets, didactic aids and examples of student work, including photos of their implementation.

Keywords

communication and style education, Mácha Region, realities, narration, description, letter, invitation, message, telephone conversation

Obsah

Seznam obrázků, tabulek a grafů	12
Seznam použitých zkratk a symbolů.....	15
Úvod.....	16
Cíl a struktura diplomové práce.....	17
TEORETICKÁ ČÁST	19
1 HISTORICKÝ VÝVOJ SLOHOVÉ VÝCHOVY V ČESKÝCH ŠKOLÁCH.....	20
1.1 Slohové vyučování v 18. století	20
1.2 Slohové vyučování v 19. století	20
1.3 Slohové vyučování na konci 19. století.....	22
1.4 Slohové vyučování ve 20. století	23
1.5 Slohové vyučování na počátku 21. století.....	25
2 KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ.....	26
2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	26
2.2 Vzdělávací obor Český jazyk a literatura.....	27
2.3 Klíčové kompetence	28
2.4 Cíle vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace	28
2.4.1 Očekávané výstupy komunikační a slohové výchovy pro 1. období.....	29
2.4.2 Očekávané výstupy komunikační a slohové výchovy pro 2. období.....	29
3 ROZVOJ KOMUNIKAČNÍCH DOVEDNOSTÍ ŽÁKŮ 1. STUPNĚ ZŠ.....	30
3.1 Komunikace	30
3.2 Komunikační kompetence.....	31
3.3 Cíle komunikační výchovy	31
3.3.1 Cíl praktický	31
3.3.2 Cíl kognitivní	32
3.3.3 Cíl formativní.....	32
3.3.4 Cíl výchovný.....	33

3.4	Základní složky komunikační výchovy	33
3.4.1	Čtení.....	33
3.4.2	Psaní.....	35
3.4.3	Mluvení a naslouchání	36
3.5	Vlivy prostředí působící na komunikační vývoj dítěte	37
3.5.1	Rodina.....	37
3.5.2	Škola	38
3.5.3	Skupina vrstevníků	38
3.5.4	Mediální komunikace	39
3.6	Komunikační a slohová výchova na ZŠ Stráž pod Ralskem.....	40
3.6.1	Charakteristika ŠVP Stráž pod Ralskem	40
4	STYLISTIKA A ROZVOJ SLOHOVÝCH DOVEDNOSTÍ ŽÁKŮ.....	42
4.1	Rozvoj slohových dovedností žáků 1. stupně ZŠ.....	42
4.1.1	Slohová výchova.....	42
4.1.2	Předpoklady a zásady vyučování slohu	42
4.2	Charakteristika základních pojmů.....	43
4.2.1	Sloh	43
4.2.2	Stylistika	44
4.2.3	Slohotvorní činitele.....	45
4.2.4	Funkční styly, slohové postupy a útvary	45
4.3	Představení vybraných slohových útvarů.....	48
4.3.1	Vypravování.....	48
4.3.2	Popis.....	49
4.3.3	Dopis (krátký pozdrav – pohlednice).....	50
4.3.4	Pozvánka (oznámení).....	51
4.3.5	Vzkaz (zpráva).....	51
4.3.6	Telefonický rozhovor.....	52

5	MÁCHŮV KRAJ JAKO DIDAKTICKÉ TÉMA	53
5.1	Charakteristika a geografické umístění ZŠ Stráž pod Ralskem	53
5.2	Základní informace o výběru lokality	54
5.3	Reálie Máchova kraje	56
5.3.1	Hrad Ralsko	57
5.3.2	Hrad Děvín	58
5.3.3	Hrad Kokořín	59
5.3.4	Králův stolec	60
5.3.5	Hrad Bezděz	61
5.3.6	Hrad Ronov	62
5.3.7	Hrad Houska	63
5.3.8	Hrad Sloup	64
5.3.9	Máchovo jezero	65
5.3.10	Hrad Helfenburk	66
	ANALYTICKÁ ČÁST	67
6	Analýza učebnic z hlediska slohové a komunikační výchovy ZŠ Stráž p. Ral.	68
6.1	Učebnice Českého jazyka pro 2. ročník, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2021	68
6.2	Učebnice Českého jazyka pro 3. ročník, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2021	72
6.3	Učebnice Českého jazyka pro 4. ročník, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2020	76
6.4	Učebnice Českého jazyka pro 5. ročník, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2021	80
6.5	Souhrn rozložení slohových cvičení učebnic ČJ – NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.	86
6.6	Učivo komunikační a slohové výchovy (ŠVP Stráž pod Ralskem)	87
	PRAKTICKÁ ČÁST	90
7	DIDAKTICKÉ MINIVÝSTUPY	91
7.1	Počáteční fáze práce	91
7.2	Minivýstupy slohových útvarů – základní informace	93
7.3	Minivýstup 1 – Ralsko – Vypravování – Pořádek vět v pověsti	94

7.3.1	Reflexe a metodika práce.....	96
7.4	Minivýstup 2 – Děvín – Vypravování – Rozvíjení pověsti dle fantazie	97
7.4.1	Reflexe a metodika práce.....	98
7.5	Minivýstup 3 – Kokořín – Krátký pozdrav – Pohlednice	100
7.5.1	Reflexe a metodika práce.....	102
7.6	Minivýstup 4 – Králův Stolec – Vzkaz	103
7.6.1	Reflexe a metodika práce.....	105
7.7	Minivýstup 5 – Bezděz – Pozvánka	107
7.7.1	Reflexe a metodika práce.....	108
7.8	Minivýstup – Ronov – Telefonický rozhovor	110
7.8.1	Reflexe a metodika práce.....	112
7.9	Minivýstup 7 – Houska – Dokončení vypravování pověsti.....	115
7.9.1	Reflexe a metodika práce.....	117
7.10	Minivýstup 8 – Sloup – Popis osoby	119
7.10.1	Reflexe a metodika práce.....	121
7.11	Minivýstup 9 – Máchovo jezero – Osnova vypravování.....	123
7.11.1	Reflexe a metodika práce.....	125
7.12	Minivýstup 10 – Helfenburk – Popis pracovního postupu	127
7.12.1	Reflexe a metodika práce.....	129
8	DOPLŇKOVÉ ŠETŘENÍ.....	131
8.1	Představení výzkumného materiálu	131
8.2	Vyhodnocení výzkumného materiálu	132
9	SPLNĚNÍ CÍLŮ A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE	136
	Závěr	139
	Seznam použitých zdrojů.....	140
	Seznam příloh	147

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1: Mapa Ralské pahorkatiny	53
Obrázek 2: Mapa Máchova kraje	54
Obrázek 3: Podobizna Karla Hynka Máchy	55
Obrázek 4: Hrad Ralsko A	57
Obrázek 5: Hrad Ralsko B	57
Obrázek 6: Hrad Děvín A	58
Obrázek 7: Hrad Děvín B	58
Obrázek 8: Hrad Kokořín A	59
Obrázek 9: Hrad Kokořín B	59
Obrázek 10: Králův stolec A	60
Obrázek 11: Králův stolec B	60
Obrázek 12: Králův stolec – vyhlídka	60
Obrázek 13: Hrad Bezděz	61
Obrázek 14: Hrad Bezděz – Čertova věž	61
Obrázek 15: Hrad Ronov	62
Obrázek 16: Hrad Houska	63
Obrázek 17: Hrad Sloup	64
Obrázek 18: Socha poustevníka	64
Obrázek 19: Máchovo jezero A	65
Obrázek 20: Máchovo jezero B	65
Obrázek 21: Hrad Helfenburk A	66
Obrázek 22: Hrad Helfenburk B	66
Obrázek 23: Nástěnná mapa A	91
Obrázek 24: Nástěnná mapa B	92
Obrázek 25: Minivýstup 1 - Ukázka textu – O Ralsku	95
Obrázek 26: Minivýstup 1 - Ukázka pracovního listu – O Ralsku	95
Obrázek 27: Minivýstup 2 - Ukázka textu – Strašlivý pes z Děvína	98
Obrázek 28: Minivýstup 3 - Ukázka textu – Pohlednice z Kokořína	101
Obrázek 29: Minivýstup 3 - Ukázka pracovního listu – Pohlednice Kokořín	101
Obrázek 30: Minivýstup 4 - Ukázka textu – Lovecká výprava	104
Obrázek 31: Minivýstup 4 - Ukázka pracovního listu A – Lovecká výprava	104

Obrázek 32: Minivýstup 4 - Ukázka pracovního listu B – Pergamen	105
Obrázek 33: Minivýstup 5 - Ukázka textu – Tajná oslava narozenin.....	108
Obrázek 34: Minivýstup 6 - Ukázka textu – Výlet na Ronov	111
Obrázek 35: Minivýstup 6 - Ukázka didaktické pomůcky A – Kartičky	111
Obrázek 36: Minivýstup 6 - Ukázka didaktické pomůcky B – Telefonní sluchátko....	112
Obrázek 37: Minivýstup 7 - Ukázka textu – Kobylí hlava u Housky.....	116
Obrázek 38: Minivýstup 7 - Ukázka pracovního listu – Kobylí hlava u Housky.....	116
Obrázek 39: Minivýstup 8 - Ukázka textu – Poustevník Samuel Görner.....	120
Obrázek 40: Minivýstup 8 - Ukázka pracovního listu – Poustevník Samuel Görner...	120
Obrázek 41: Minivýstup 9 - Ukázka textu – O vzniku Máchova jezera.....	124
Obrázek 42: Minivýstup 9 - Ukázka pracovního listu – Osnova vypravování.....	124
Obrázek 43: Minivýstup 10 - Ukázka textu – Lektvar Živodar.....	128
Obrázek 44: Minivýstup 10 - Ukázka pracovního listu – Lektvar Živodar.....	128
Obrázek 45: Ukázka didaktického testu	131

Seznam tabulek

Tabulka 1: Slohové postupy, funkční styly a útvary	47
Tabulka 2: Analýza slohových cvičení učebnice ČJ pro 2. ročník.....	68
Tabulka 3: Analýza slohových cvičení učebnice ČJ pro 3. ročník.....	72
Tabulka 4: Analýza slohových cvičení učebnice ČJ pro 4. ročník.....	76
Tabulka 5: Analýza slohových cvičení učebnice ČJ pro 5. ročník.....	80
Tabulka 6: Přehled rozložení slohových cvičení učebnic ČJ – NOVÁ ŠKOLA.....	86
Tabulka 7: Slohové útvary učiva dle ŠVP Stráž pod Ralskem pro 1.–5. ročník	89
Tabulka 8: Minivýstup 1 – Metodický průvodce.....	94
Tabulka 9: Minivýstup 2 – Metodický průvodce.....	97
Tabulka 10: Minivýstup 3 – Metodický průvodce.....	100
Tabulka 11: Minivýstup 4 – Metodický průvodce.....	103
Tabulka 12: Minivýstup 5 – Metodický průvodce.....	107
Tabulka 13: Minivýstup 6 – Metodický průvodce.....	110
Tabulka 14: Minivýstup 7 – Metodický průvodce.....	115
Tabulka 15: Minivýstup 8 – Metodický průvodce.....	119
Tabulka 16: Minivýstup 9 – Metodický průvodce.....	123
Tabulka 17: Minivýstup 10 – Metodický průvodce.....	127

Seznam grafů

Graf 1: Prvopočáteční poznávací didaktický test A.....	133
Graf 2: Závěrečný poznávací didaktický test A.....	133
Graf 3: Prvopočáteční poznávací didaktický test B.....	134
Graf 4: Závěrečný poznávací didaktický test B.....	134
Graf 5: Prvopočáteční poznávací didaktický test C.....	135
Graf 6: Závěrečný poznávací didaktický test C.....	135

Seznam použitých zkratk a symbolů¹

ČJ	český jazyk
DP	diplomová práce
DV	dramatická výchova
CHKO	chráněná krajinná oblast
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NPP	národní přírodní památka
PČ	pracovní činnosti
PL	pracovní list
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program
VV	výtvarná výchova
ZŠ	základní škola

---

¹ Zkratky (aj., apod., atd., např., tj., tzv.) v seznamu zkratk neuvádím, neboť se jedná o zkratky všeobecně známé.

Úvod

Tato diplomová práce je zaměřena na rozvoj znalostí a dovedností žáků 1. stupně ZŠ v oblasti Jazyka a jazykové komunikace, konkrétně vzdělávacího obsahu oboru Český jazyk a literatura, jehož složky se vzájemně prolínají.

V roce 2010 jsem začala pracovat v mateřské škole v Mimoni. Na začátku roku 2016 jsem nastoupila jako třídní učitelka 1. stupně základní školy ve Stráži pod Ralskem, kde učím dodnes. Za dobu mé praxe jsem zjistila, že komunikační dovednosti žáků nejsou na takové úrovni, jak jsem očekávala. Žáci mají problém s porozuměním textu, ke svému věku nemají dostatečně rozvinutou slovní zásobu a v mnoha případech neumí vyjádřit své myšlenky na určité téma. S těmito nedostatky se setkávám jak v hodinách českého jazyka, tak i v ostatních předmětech, jako je matematika, přírodověda, vlastivěda aj.

Mojí snahou, prezentovanou v této diplomové práci, je zvýšit motivaci všech žáků k učení. „Přitáhnout je“ zábavnou a zajímavou formou k písemnému i ústnímu projevu, připravit hodiny tak, aby žáky práce v hodině bavila a zároveň byly rozvíjeny jejich komunikační kompetence.

Ráda bych touto prací poskytla učitelům náměty do výuky, jak tyto komunikační dovednosti u žáků prvního stupně rozvíjet jinak než učebnicovými předlohami. Náměty jsou zpracovány jako metodické minivýstupy slohového učiva se zaměřením na realie Máchova kraje.

Máchův kraj jsem zvolila z důvodu polohy základní školy ve Stráži pod Ralskem, ve které působím jako učitelka 1. stupně ZŠ. Chtěla jsem žáky seznámit se zajímavými a pozoruhodnými místy, nacházející se v jejich blízkém okolí, která jsou součástí Ralské pahorkatiny, a vzbudit v nich zájem o širší okolí jejich bydliště. Já osobně jsem na tomto území vyrůstala, a kdykoliv je to možné, trávím svůj volný čas s rodinou v přírodě. Navštěvujeme různá zajímavá místa a památky naší krásné české krajiny.

Komunikační a slohová výchova je mi velmi blízká. Ráda píše vlastní texty pro děti, jako jsou pohádky a příběhy. Dále se zabývám tvorbou vlastních pracovních listů do výuky, které odpovídají výstupům RVP ZV.

Rozhodla jsem se tedy tyto záliby spojit v jeden celek, a to jako téma pro výuku slohových útvarů s tematikou realie Máchova kraje žáků 1. stupně ZŠ.

Cíl a struktura diplomové práce

V této diplomové práci se zabývám vytvořením sborníku metodicky zpracovaných minivýstupů se zaměřením na reálie Máchova kraje pro žáky 1. stupně základní školy, které směřují k naplnění hlavního cíle diplomové práce, tj. rozvoj znalostí a dovedností v oblasti základních praktických slohových útvarů. Metodicky zpracovaný sborník může posloužit učitelům jako zpestření komunikační a slohové výuky na 1. stupni základních škol. Tato diplomová práce je rozdělena na kapitoly teoretické (kap. 1–5), kapitolu analytickou (kap. 6) a kapitoly praktické (kap. 7–9).

V první kapitole je stručně vymezen historický vývoj slohové výchovy v českých školách, které prošly mnohými změnami a reformami podřizující se potřebám společnosti.

Ve druhé kapitole je dále představen Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, kde je blíže rozvedena vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura. S ohledem na cíle a zaměření mé diplomové práce jsou zde popsány všechny tři složky vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura.

Jsem si plně vědoma, že komunikační a slohová výchova má komplexní charakter, z důvodu širšího rozsahu této problematiky jsem se však rozhodla obě složky zpracovat odděleně a rozdělit je do samostatných kapitol (kap. 3., kap. 4)².

Rozvoj komunikačních dovedností žáků 1. stupně ZŠ je podrobněji popsán ve třetí kapitole, ve které jsou vymezeny základní pojmy, jako je komunikace, komunikační kompetence, cíle komunikační výchovy, její základní složky a vlivy prostředí působící na komunikační vývoj dítěte, jako je rodina, škola, vrstevníci a média. V neposlední řadě je zde stručně popsána charakteristika ŠVP ZŠ Stráž pod Ralskem, ve které působím jako třídní učitelka žáků pátého ročníku.

Ve čtvrté kapitole se zabývám rozvojem slohových dovedností žáků 1. stupně ZŠ. Jsou zde vymezeny základní pojmy, jako je slohová výchova a její základní pojmosloví. Dále jsou v této kapitole popsány předpoklady a zásady ve výuce slohu. Zde představené slohové útvary jsou součástí praktických minivýstupů zpracovaných na vybrané reálie

---

² Podporou tohoto rozhodnutí byla také rešerše odborné literatury, ve které slohová výchova byla zpočátku vyučována jako samostatný předmět. Komunikační výchova byla zaváděna později. Od roku 2005 vešel v platnost RVP ZV, ve kterém mají tyto složky již komplexní charakter.

Máchova kraje. Jedná se o slohové útvary, které se opírají o učivo komunikační a slohové, uvedené v učebnicích českého jazyka Nová škola, s. r. o. pro 2.–5. ročník ZŠ.

V páté kapitole je stručně přiblížena lokalizace ZŠ Stráž pod Ralskem, ve které je mnou vytvořený didaktický materiál realizován a ověřován. Také zde popisuji Máchův kraj z pohledu geografického a historického včetně významné osobnosti Karla Hynka Máchy. Představené reálie v této diplomové práci jsou součástí praktických minivýstupů, které jsou zpracovány jako učivo na opakování a procvičení základních praktických slohových útvarů vyučovaných na 1. stupni ZŠ.

V šesté kapitole se zabývám analýzou slohových cvičení v učebnicích Nová škola, s.r.o. pro 2.–5. ročník ZŠ, které jsou využívány pedagogy při výuce žáků českého jazyka na 1. stupni ZŠ Stráž pod Ralskem. Výsledky analýz, tj. prezentace slohové tematiky v těchto učebnicích, jsou přehledně zpracovány do tabulek. V rámci těchto předchozích analýz je zde, dle ŠVP Stráž pod Ralskem, popsáno učivo komunikační a slohové výchovy v jednotlivých ročnících 1.stupně ZŠ.

V sedmé kapitole je popsána vlastní tvorba žáků nástěnné mapy reálií Máchova kraje, která je umístěna v prostorách školní třídy žáků 5. ročníku. Žáci mapu utvářeli postupně dle realizace jednotlivých minivýstupů. Tato činnost má motivační charakter, zároveň si žáci rozvíjejí dovednost práce s mapou. V této kapitole jsou také obsaženy mnou vytvořené minivýstupy, zaměřené na upevnění a procvičení již probraného učiva vybraných slohových útvarů (viz kap. 4.3). Minivýstupy jsou určeny žákům 5. ročníku 1. stupně ZŠ Stráž pod Ralskem. Jednotlivé slohové útvary jsou zpracovány na reálie Máchova kraje, které odkazují na probrané učivo na základě analýz učebnic uvedených v šesté analytické kapitole. Žáci si tak procvičí dané slohové útvary a zároveň se seznámí s reáliemi v jejich blízkém okolí, bohatou historií, zajímavostmi a pověstmi.

Před zahájením realizace minivýstupů i po nich jsem realizovala malé výzkumné šetření, které je podrobně popsáno, analyzováno a vyhodnoceno v kapitole osmé.

V deváté kapitole se zabývám splněním cílů diplomové práce včetně závěrečné diskuze. V závěrečné kapitole popisuji, v čem mi byla má diplomová práce přínosem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORICKÝ VÝVOJ SLOHOVÉ VÝCHOVY V ČESKÝCH ŠKOLÁCH

V této teoretické kapitole bych ráda stručně vytyčila historický vývoj slohové výchovy v českých školách, neboť novodobé vyučování slohu prošlo mnohými změnami a reformami, které se podřizovaly potřebám společnosti. Události novodobého vyučování slohu datujeme od konce 18. století v habsburské monarchii za vlády Marie Terezie, kdy byla přijata tzv. tereziánská reforma, která je dodnes považována za velmi výraznou a důležitou reformu českého školství (Hubáček in Svobodová 2003, s.75).

Informace o historickém vývoji slohové výchovy v českých školách jsem čerpala především z publikace Didaktika českého jazyka s komunikačními prvky od autorky Jany Svobodové (2003). Dále jsem vycházela z knihy Didaktika slohu od Josefa Hubáčka (1990) a Vyučování slohu od Marie Čechové (1985).

1.1 Slohové vyučování v 18. století

rok 1775 – Josef Hubáček, významný teoretik a historik v oblasti slohové výuky, uvádí ve své publikaci Vyučování slohu (1989) tento rok jako „počátek novodobého vyučování slohu na základních školách“ (Hubáček in Svobodová 2003, s. 75). V tomto roce se začala uplatňovat v habsburské monarchii tzv. tereziánská reforma, ve kterém se stala výuka slohu samostatným vyučovacím předmětem. Dle Hubáčka (1990, s. 9) byla výuka zcela zaměřena k příštím potřebám dospělého občana, s nímž se počítalo především jako s rolníkem nebo řemeslníkem, což znamená, že vyučování bylo orientováno na praktický život v dospělosti.

rok 1777 – J. I. Felbiger, pedagog a školský reformátor, vydal metodickou příručku „*Kniha methodní*“, která ovlivnila české školství na celá dlouhá desetiletí (Čechová 1985, s. 20). Zastoupen v ní byl sice projev mluvený i psaný, ale tato základní dobová metodická příručka položila důraz na sloh psaný, zaměřený na psaní textů administrativních. Znalosti gramatiky a pravopisu byly předpokladem dobrého písemného projevu. Z tohoto důvodu se nejdříve soustředil na výuku těchto znalostí, ale bylo to na úkor výuky slohu, což se projevovalo na jeho kvalitě (Hubáček 1990, s. 9).

1.2 Slohové vyučování v 19. století

rok 1831 – J. Filčík, pedagog a spisovatel, ve své brožurce „*Písemnosti pro nejoutleší mládež českou a moravskou*“ upozorňoval na nadměrné věnování pozornosti potřebám

dospělého člověka bez ohledu na zájmy dětí ve slohovém vyučování, které bylo dle Hubáčka výraznou brzdou vyučování slohu, a právě tato kniha přinesla jistou změnu dřívějšího stavu (Hubáček 1990, s. 9).

rok 1848 – V. D. Bíba, pedagog a autor mnoha odborných publikací zabývajících se jazykovědou, vydal příručku s názvem „*Theoreticko-praktické navedení k písemnosti*“, ve které se projevují nová pojetí slohu. Praktické potřeby byly v příručce zachovány, ale teorie mluvnická převažovala nad stylistickou. Zavádí různá cvičení, která mají charakter stylizační a lexikálně-sémantický. Kromě písemností tradičně obsažených v učebnicích dřívějších zdůraznil Bíba i slohové útvary další, především popis a vypravování do té doby nepoužívané. Hubáček považoval Bíbovu práci v tehdejší době za velmi pokrokovou (Hubáček 1990, s. 10).

Svobodová (2003, s. 76) uvádí, že snaha V. D. Bíby spočívala v propojení slohu s mluvnicí, které ovšem nebylo v rovnováze, neboť stále převažovala cvičení mluvnická navzdory slohové výuce. V těchto i následujících letech byl souvislý projev cvičen jako nápodoba textů z čítanek. Vyučování slohu tedy nepřinášelo žádné nové podněty, které by vzbudily zájem učitelů a žáků, spíše naopak. Škola se stále víc přikláněla k bezduchému praktikismu a nenápadité rutině. Sloh se tak stal neoblíbeným předmětem, což se projevovalo na jeho úrovni.

rok 1869 – Vydán nový školský zákon. Nové osnovy vyučování slohu, které vzešly z tohoto školského zákona jako součást řádu školního a vyučovacího z r. 1870, byly ve stanovení cílů i obsahu výuky slohu příliš stručné (Hubáček 1990, s. 10).

Obsahovaly tyto prvky a předpoklady, ze kterých se vycházelo (Svobodová 2003, s. 77):

- porozumění jazykovému projevu a dosažení dovednosti vyjadřovat se v mateřském jazyce,
- rozvoj myšlení,
- posilování paměti.

Předpoklady:

- základní texty ke slohu budou uvedeny v čítance,
- zdroje poznatků, materiálu pro rozvoj myšlení a výcvik paměti měly být obsahem názorného vyučování,
- ústní a písemná cvičení, která měla vést k formální správnosti,

- paměť měla být posilována nejprve opisováním, později obměnou výchozího textu, napodobením, reprodukcí,
- u delších textů byla doporučena práce s osnovou.

rok 1874 – Vydání tzv. „normálních osnov“.

rok 1885 – Vydány novelizované osnovy.

Hubáček (1990, s. 11) ve své publikaci uvádí, že zásadní změnu nepřinesly ani tzv. normální osnovy (1874), ani osnovy novelizované (1885).

1.3 Slohové vyučování na konci 19. století

Svobodová (2003, s. 77) ve své knize píše, že po těchto úpravách k viditelnému zlepšování nedocházelo z důvodu náročných cílů. Přispívalo k tomu i prostředí a nadkapacitní stavy žáků ve třídách. Proto rychle přibývalo kritických úvah i pokusů v hledání cest, které by ke splnění osnov alespoň z větší části vedly, a to i za předpokladu, že sice nepůjdou ve všem stopami tradičními, že však zároveň v zásadě nepřekročí rámec možností daných osnovami (Hubáček 1990, s. 11).

Tato situace vedla k vyhranění tří názorových směrů s pokusem o změnu, které uvádím z publikace autorky Svobodové (2003, s. 77):

1. **směr** – Prosazoval dosavadní styl výuky slohu V. D. Bíby. To znamenalo, že základem byla znalost mluvnice a její skladba. Snažil se zejména o rozšiřování slovní zásoby žáka (Svobodová 2003, s. 77).
2. **směr** – Zaměřoval se na názorné pojetí vyučování. Razil myšlenku, že „*sloh neučí věcem, ale učí vyjadřovat se o věcech*“ (Svobodová 2003, s. 77). Dále Svobodová (2003, s. 77–78) uvádí, že větší pozornost byla věnována mluvenému projevu. Z útvarů slohu byl upřednostňován popis, až později vypravování. K výuce byly využívány čítankové texty, ale již se projevovala snaha využívat metodické články s přírodopisnými, zeměpisnými a dějepisnými tématy. Následkem toho bylo rozšíření výběru témat (regionální, vlastenecké), což vedlo k výchovnému významu vyučování slohu. Ve snaze zajistit v jazykovém projevu logickou návaznost obsahových prvků se při nácviu zdůrazňovala i práce s osnovou (Hubáček 1990, s. 11).
3. **směr** – Třetí směr využíval téměř k veškeré výuce slohu učebnice tzv. čítanky (Hubáček 1990, s. 11). Jak zmiňuje Svobodová (2003, s. 78), tento způsob výuky se vyznačoval mechanickou až šablonovitou prací. Po žácích se vyžadoval plynulý projev

bez jakýchkoliv příprav. Předpokladem splnění tohoto záměru bylo ovšem zvolit správné téma, které by u žáků vzbudilo tvůrčí zájem. Tento třetí směr si získal nejvíce příznivců, což se přeneslo až do 20. století.

1.4 Slohové vyučování ve 20. století

Počátkem století pak vystoupila trojice metodiků F. Bednář, K. Jon a J. Müller s metodou *volného slohu* (Hubáček 1990, s. 14). Tak se onomu 3. směru začalo říkat. Pokoušeli se sice ukázat určitou návaznost na starší tradici, ale v některých náhledech byli nesmlouvaví (Svobodová 2003, s. 78).

rok 1904 – J. Müller ve své publikaci „*Slohu v nových proudech školské práce vůbec a jazyka vyučovacího zvlášť*“ se zabývá myšlenkou, že k plynulému jazykovému projevu dospějeme postupnou a přiměřenou náročností úkolů ve výuce. V tvorbě slohu prosazuje postupovat od jednoduššího ke složitějšímu (Svobodová 2003, s. 78). Hubáček ve své publikaci konstatuje nutnost provést žáka třemi základními fázemi slohového tvoření: *invencí, kompozicí a stylizací* (Hubáček 1990, s. 14).

Kompozice nebyla dostatečně docenována, vnímal ji pouze jako působení vzorů, tj. čítankových textů (Svobodová 2003, s. 78). Proto doplnil svou knihu mnoha ukázkami žákovských úloh. Zcela bezděčně tím přispěl k oživení nejednoho metodického prvku tradičního, neboť učitelé tyto ukázky v hodinách slohu se svými žáky prostě napodobovali (Hubáček 1990, s. 14).

Ferdinand Bednář, současník J. Müllera, částečně upozorňoval na význam kompoziční. Prosazoval zaměření na „*vytčení postupu, osnovných myšlenek nebo bodů*“ (Svobodová 2003, s. 78). Sestavená osnova měla žákům umožnit psát již zcela samostatně, ale tato snaha o prosazování osnovy vedla k pouhému vymezenému postupu (úvod, stať, závěr).

Velká část pozornosti byla soustředěna na stylizaci a pomocí stylizačních cvičení procvičována. Toto pojetí výuky sice zvláštních výsledků nepřineslo, ale na prvním stupni základní školy se uplatňovalo až do 30. let 20. století. V roce 1922 bylo vydáno 3. vydání Bednářova spisu (Svobodová 2003, s. 78–79).

30. léta 20. století – Třicátá léta lze charakterizovat jako etapu snažící se ve vyučování slohu o systém a respektující jisté přihlédnutí k utváření osobitého slohu, která měla vést ke změnám ve vyučování slohu (Hubáček 1990, s. 15).

Osnovy z roku 1933 požadovaly výuku slohu s cílem, která povede žáky k „schopnostem jasného a obratného vyjadřování slohem osobitě zbarveným“ (Svobodová 2003, s. 79). Představitelem těchto snah byl významný soudobý pedagog Otakar Kádner.

rok 1943 – František Trávníček ve spisu „*O vyučování slohu*“ vyjádřil odlišný názor. Podle jeho názoru si žáci měli osvojovat slohové dovednosti odvozené z praktických potřeb. Výuka slohu se měla stát jakousi nadstavbou vyučování mluvnického. V praxi však docházelo k náhodnému nebo násilnému spojování slohového učiva s mluvnickým (Hubáček 1990, s. 15).

50. léta 20. století – V tomto období výuka slohu vycházela hlavně z četby žáků, z které měli získat a uplatnit vzory správného vyjadřování. Formou vyprávění přečteného textu se očekávalo rozšíření slovní zásoby žáků (Svobodová 2003, s. 79). Koncem padesátých let již byla tato koncepce kritizována. Kritiku podnítila také školská praxe. Více nežli slohovými dovednostmi se učilo o slohových útvarech (Hubáček 1990, s. 16).

60. léta 20. století – Šedesátá léta se pokusila o nápravu daného stavu tím, že přiřadila sloh nikoli jako nadstavbu, ale spíše jako paralelu k vyučování mluvnici (Hubáček 1990, s. 16).

Soustava slohových útvarů byla zachována a teoretická část o slohových útvarech byla oproštěna od nadměrného teoretizování o nich. Ve výběru témat převládly didaktické zřetele, především snaha o spojení školy se životem (Svobodová 2003, s. 79).

70. léta 20. století – Vyznačují se všeobecnou změnou pojetí slohové výchovy. Byly vypracovány nové osnovy a na základě toho i nové učebnice. Propojení školy se životem se uskutečňovalo pomocí zavádění komunikačních prvků do slohového vyučování. Tato nastoupená cesta se osvědčovala, nicméně byla brzděna přetrvávajícím ideologizováním výuky mateřštiny už od 1. stupně základní školy (Svobodová 2003, s. 80).

90. léta 20. století – Rok 1989 byl významným mezníkem českého školství a společnosti. Změny, které nastaly, probíhaly velmi rychlým tempem. Důsledkem těchto strhujících událostí byl vznik nejasné koncepce nově vydávaných učebnic a učebnicových řad, neboť v některých případech šlo pouze o zbavení dřívější ideologie (Svobodová 2003, s. 80).

1.5 Slohové vyučování na počátku 21. století

Problematiku slohového vyučování tohoto období jsem nastudovala z podkladové studie s názvem Český jazyk, komunikační a slohová výchova, kterou napsal M. Mlčoch (2018).

V roce 2005 vešel v platnost kurikulární dokument RVP ZV (viz kap. 2.1), kde komunikační a slohová výchova je začleněna v oboru vzdělávání Český jazyk a literatura spolu s jazykovou a literární výchovou. Tyto složky se ve výuce vzájemně prolínají, což vede k naplnění obecných vzdělávacích cílů uvedených v RVP ZV (viz kap. 2.4).

Zpočátku s těmito změnami kurikulární reformy nebyli mnozí vyučující spokojeni, neboť v RVP ZV spatřovali jen práci navíc, odvolávali se na původní osnovy. V dnešní době již nejsou názory tak vyhraněné jako v jeho počátcích. Vyučujícím se otevřely nové možnosti vzdělávání v podobě seminářů, kde se blíže seznámili s novými metodami a formami práce a začali je aplikovat ve vyučování. Tento nový postoj vedl učitele k uvědomění, že cílem RVP ZV je především osobnostní rozvoj žáků, rozvíjet jejich komunikační dovednosti, práce s textem a informacemi v něm obsaženými a vést žáky ke kritickému myšlení (Mlčoch 2018, s. 3).

2 KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ

V této kapitole bych ráda uvedla **RVP ZV** (MŠMT 2021), dále *vzdělávací obor, klíčové kompetence a cíle vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace*. Důvodem napsání této kapitoly byla kurikulární reforma, která přinesla mnoho nového a pozitivního do komunikační a slohové výchovy (viz kap. 1.5).

2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání³ (dále jen RVP ZV) je kurikulární dokument na státní úrovni, který vymezuje závazné rámce základního vzdělávání žáků prvního a druhého stupně základní školy (dále jen ZŠ). Dokument vychází z Národního programu rozvoje vzdělávání tzv. Bílá kniha⁴ a navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Dokument je veřejně dostupný pro všechny, nejen pro pedagogy (MŠMT 2021, s. 5).

RVP ZV vymezuje především přesné cíle základního vzdělávání, vzdělávací obsah, organizační uspořádání a klíčové kompetence. Vzdělávací obsah je rozčleněn do devíti vzdělávacích oblastí a jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory. Jedna z devíti vzdělávacích oblastí, která je dominantní pro komunikační a slohovou výchovu je *Jazyk a jazyková komunikace*. Vzdělávacími obory je *Český jazyk a literatura, Cizí jazyk a Další cizí jazyk* (MŠMT 2021, s. 14–16).

V RVP ZV (MŠMT 2021, s. 14) je vzdělávací obsah vzdělávacích oborů tvořen očekávanými výstupy a učivem. V rámci 1. stupně je vzdělávací obsah dále členěn na 1. období (1. až 3. ročník) a 2. období (4. až 5. ročník).

Ve výchovně-vzdělávacím procesu má Jazyk a jazyková komunikace primární postavení, neboť veškeré nabyté dovednosti žáků mají významnou roli pro další osvojování poznatků ve vzdělávacích oblastech RVP ZV (MŠMT 2021, s. 16).

---

³ RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. EDU.CZ. Jednotný metodický portál MŠMT. Online. Copyright © 2022. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 28.11.2022]

⁴ Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha 2001, s 7).

2.2 Vzdělávací obor Český jazyk a literatura

Jak je uvedeno v RVP ZV (MŠMT 2021, s. 16), má vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura komplexní charakter. Pro přehlednost je rozdělen do tří složek: ***Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy***. Ve výuce se však vzdělávací obsah jednotlivých složek vzájemně prolíná.

Vzhledem k zaměření a cílům diplomové práce zde bude věnována větší pozornost komunikační a slohové výchově. Ostatní složky budou představeny pouze stručně. Tyto stěžejní složky z RVP ZV (MŠMT 2021, s. 16) jsem uvedla do jednotlivých bodů kvůli přehlednosti:

V Komunikační a slohové výchově žáci:

- se učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení,
- číst s porozuměním,
- kultivovaně psát,
- mluvit a rozhodovat se na základě přečteného nebo slyšeného textu různého typu vztahujícího se k nejrůznějším situacím,
- analyzovat jej a kriticky posoudit jeho obsah.

V Jazykové výchově žáci:

- získávají vědomosti a dovednosti potřebné k osvojování spisovné podoby českého jazyka,
- se učí poznávat a rozlišovat další formy českého jazyka,
- jsou vedeni k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování.

V Literární výchově žáci:

- poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy,
- se učí vnímat jejich specifické znaky,
- postihují umělecké záměry autora,
- formulují vlastní názory o přečteném díle,
- rozlišují literární fikci od skutečnosti,
- postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu.

Verbální i neverbální komunikace se může vhodně rozvíjet i prostřednictvím Dramatické výchovy, zařazené v RVP ZV jako doplňující vzdělávací obor.

2.3 Klíčové kompetence

Tyto oblasti připravují žáky pro jejich celoživotní učení, vybavují je na vstup do života pomocí klíčových kompetencí, jež vedou k naplňování cílů základního vzdělávání a jsou klíčové pro uplatnění ve společnosti a další život. Tyto kompetence reprezentují soubor dovedností, vědomostí, schopností, postojů a hodnot pro osobní rozvoj každého jedince. Za zásadní kompetence základního vzdělávání považujeme (MŠMT 2021, s. 10–13):

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní
- kompetence digitální

2.4 Cíle vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k (MŠMT 2021, s. 17):

- pochopení jazyka jako nositele historického a kulturního vývoje národa a důležitého sjednocujícího činitele národního společenství
- pochopení jazyka jako důležitého nástroje celoživotního vzdělávání
- rozvíjení pozitivního vztahu k mateřskému jazyku a jeho chápání jako zdroje pro rozvoj osobního i kulturního bohatství
- rozvíjení pozitivního vztahu k mnohojazyčnosti a respektování kulturní rozmanitosti
- vnímání a postupnému osvojování jazyka jako prostředku k získávání a předávání informací, k vyjádření jeho potřeb i prožitků a ke sdělování názorů
- zvládnutí pravidel mezilidské komunikace daného kulturního prostředí a rozvíjení pozitivního vztahu k jazyku v rámci interkulturní komunikace
- samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k zvládnutí práce s jazykovými a literárními prameny i s texty různého zaměření
- získávání sebedůvěry při vystupování na veřejnosti a ke kultivovanému projevu jako prostředku prosazení sebe sama

- individuálnímu prožívání slovesného uměleckého díla, ke sdílení čtenářských zážitků, k rozvíjení pozitivního vztahu k literatuře i k dalším druhům umění založených na uměleckém textu a k rozvíjení emocionálního a estetického vnímání

2.4.1 Očekávané výstupy komunikační a slohové výchovy pro 1. období

Žák:

- plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti
- porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti
- respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru
- pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou nebo nedbalou výslovnost
- v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči
- volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích
- na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev
- seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh
- píše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení (MŠMT 2021, s. 18)

2.4.2 Očekávané výstupy komunikační a slohové výchovy pro 2. období

Žák:

- čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
- reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
- vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
- rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě
- volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
- rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
- píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry
- sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržáním časové posloupnosti (MŠMT 2021, s. 18–19)

3 ROZVOJ KOMUNIKAČNÍCH DOVEDNOSTÍ ŽÁKŮ

1. STUPNĚ ZŠ

Jak již bylo uvedeno výše (viz kap. 2.2), komunikační a slohová výchova je jednou ze tří složek vzdělávací oblasti Český jazyk a literatura v kurikulárním dokumentu RVP ZV, jejímž hlavním cílem je rozvoj komunikačních neboli komunikativních kompetencí žáků základní školy.

V této kapitole budou stručně vymezeny pojmy *komunikace* a *komunikační kompetence*. Dále se zaměříme na *cíle komunikační výchovy*, její *základní složky* a *vlivy prostředí*, které působí na komunikační vývoj dítěte. Vycházela jsem zejména z publikace *Čeština – řeč a jazyk* od M. Čechové (2011), *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova* od K. Šebesty (1999) a další.

3.1 Komunikace

V komunikační a slohové výchově pojem komunikace (vzájemné dorozumívání) má základ v latinském slově – adjektivu *–communis* (společný); *communicare* znamená činit něco společným, komunikovat, dorozumívat se (Čechová 2011, s. 378). Komunikace je interdisciplinární pojem, nemá pouze jedno vymezení. V mnoha publikacích od různých autorů se můžeme seznámit s odlišnou terminologií pojmu komunikace, neboť v mnoha vědních disciplínách je vymezována jinak (Svatoš 2006, str. 24).

Podle Klenkové (2006, s. 25) lze komunikaci chápat jako symbolický výraz interakce, tj. vzájemné a oboustranné ovlivňování mezi dvěma nebo více systémy. Znamená současně i přenos informací, které jsou prostředkem ovlivňování subjektů na komunikaci se podílejících.

Z pedagogického hlediska je důležitá sociální komunikace, která může probíhat pomocí mluvené řeči, psaného a tištěného slova, obrazového materiálu, gest (včetně znakové řeči). Mívá podobu jak přímého mezilidského styku, tak sdělování zprostředkovaného (Průcha, aj. 2013, s. 130).

Marie Čechová (2011, s. 378–379) ve své publikaci uvádí komunikaci jako proces dorozumívání, společenský styk s cílem výměny myšlenkových obsahů mezi účastníky komunikace/komunikanty. Komunikanty jsou účastníci komunikace, mezi nimiž dochází k interakci. Ve vztahu ke komunikačnímu procesu je komunikát běžně chápán jako součást celé komunikační události, komunikačního aktu, a to jako jeho výsledek,

psaný/tištěný nebo mluvený. Komunikát je jazykový projev, který je zároveň základní komunikační jednotkou.

3.2 Komunikační kompetence

„Komunikační kompetenci chápeme jako soubor všech mentálních předpokladů, které člověka činí schopným komunikovat. Zúčastňovat se komunikačních událostí a hodnotit účast druhých na nich“ (Šebesta 1999, s. 60).

Za komunikativní kompetence, jak je uvedeno v RVP ZV (MŠMT 2021, s. 11) považujeme soubor dovedností, vědomostí, schopností, postojů a hodnot, kdy žák:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje
- rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění
- využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi

3.3 Cíle komunikační výchovy

V komunikační výchově velmi dobře specifikuje K. Šebesta (1999, s. 59) čtyři základní cíle, jakožto hlavní cíle vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura. Za nejdůležitější považuje autor *cíl praktický*, na který navazuje *cíl kognitivní*, *formativní* a *výchovný*. Vzhledem k zaměření práce bych ráda představila tyto cíle podrobněji.

3.3.1 Cíl praktický

Definování tohoto pojmu se postupně upravovalo vzhledem ke společenským změnám v historickém vývoji. Na elementárních stupních škol se nejdříve jednalo o základní osvojení gramotnosti a poté základním administrativním písemností, jak uvádí Šebesta (1999, s. 59). Dle J. Jelínka (1980, s. 101) se tento cíl realizuje systémem jazykových dovedností a návyků, o kterém ve své knize blíže hovoří Šebesta. Autor píše, že hlavní

náplní tohoto cíle bylo osvojení si mateřštiny jako jazyka spisovného, a to v podobě psané i mluvené jako nástroj společenského styku s veřejností a nejpoužívanějších útvarů slohu. V současnosti jsou to komunikační kompetence (viz kap. 3.2), které žáka rozvíjejí, a to zvyšujícími se nároky naší novodobé společnosti (Šebesta 1999, s. 59–60).

3.3.2 Cíl kognitivní

Kognitivní cíl⁵ se zaměřuje na poznávání jazyka v obecné rovině, stylistických, jazykových a komunikačních jevů. Tento cíl zůstává v koncepci komunikační výchovy zachován. V rámci předmětu český jazyk a literatura, jakožto komunikačně pojatý předmět, by se měly dle autora (Šebesta 1999, s. 76–77) uplatňovat tyto okruhy:

- **Jazyk, komunikace a společnost** – rozvoj komunikace z hlediska historického po současnost, vývoj písma, možné podoby záznamu řeči a pochopení významu jazyka ve společnosti.
- **Obecná lingvistika** – vývoj jazyka a jeho typologie.
- **Čeština** – dějiny češtiny, územní a sociální stratifikace, kodifikace příruček, jazykovědná bohemistika.
- **Příbuzné přirozené jazyky a jazyky jinak pro nás významné** – jazyky příbuzné (slovenština, ruština, polština), znaková řeč pro neslyšící a Braillovo písmo, národnostní menšinové jazyky a jiné významné jazyky.
- **Média** – mediální technologie, jejich organizace a poměry, významná evropská, světová i česká média a jejich nejvýznamnější instituce.

3.3.3 Cíl formativní

Je založen na domněnce, že rozumové schopnosti žáka mohou být zásadně rozvíjeny díky jazykové výchově. Tato domněnka není dodnes potvrzená a není ani vyvrácená. Předpokladem této hypotézy byla analýza jazykové výstavby jako přirozená logická forma myšlení. Další hypotézou bylo považováno strádání v myšlení z důvodu stylizačních nedostatků (Šebesta 1999, s. 77–78).

Komunikační výchova je hybným činitelem v rozumové výchově, kde je kladen důraz na kritické čtení a naslouchání (návodné otázky, diskuze, argumentace, interpretace). Autor

---

⁵ Kognitivní cíl též poznávací je jeden z výukových cílů zaměřený na rozvoj poznávacích procesů z hlediska osobnosti (Vališová, Kasíková, 2011)

zmiňuje, že cíle komunikační výchovy v tomto ohledu jsou nenahraditelné, neboť jsou klíčovými předpoklady školního úspěchu žáků (Průcha in Šebesta 1999, str.78).

3.3.4 Cíl výchovný

Výchovný cíl v komunikační výchově je spatřován především ve způsobech dorozumívání, který je vyžadován společností. Jsou to cíle, které respektují komunikační normy a zásady sociální interakce. Žáci jsou vedeni ke zdvořilostnímu vystupování během komunikace, kde uplatňují své názory a emoce. Řeší konfliktní situace klidnou formou komunikace a rozpoznávají takové způsoby komunikace, které nejsou ve společnosti žádoucí. Dalším výchovným hlediskem ve výuce mateřštiny je vedení žáků k porozumění k osobám s jiným odlišným jazykem, lidem nevidomým či neslyšícím, což žákům umožňuje pochopit jedinečnost a výjimečnost jazyka jako prostředku dorozumívání (Šebesta 1999, s. 78).

3.4 Základní složky komunikační výchovy

V této kapitole bych se chtěla pozastavit nad složkami komunikační výchovy: *čtení*, *psaní*, *mluvení* a *naslouchání*, které vymezuje Šebesta ve své knize *Od jazyka ke komunikaci* (1999) jako základní.

Jakmile jedinec ovládne dovednosti čtení a psaní, které úzce souvisejí s pojmem gramotnost, znamenají v jeho životě zásadní změnu. Možnost aktivním způsobem zaznamenávat, ukládat či předávat informace nebo naopak pasivně informace získávat, rozvíjí osobnost člověka a přetváří jeho postoj ve společnosti. V prvním období základního vzdělávání prochází žák prvopočátečním čtením a psaním, teprve v dalších ročnících zdokonalují žáci své dovednosti a přecházejí do fáze pokročilé. Obě tyto fáze budou níže vysvětleny. V tomto ohledu bychom měli vyučování přizpůsobit, abychom žáky od výuky neodradili, ale naopak je neustále motivovali k jejich dalšímu zdokonalování nabytých zkušeností (Šebesta 1999, s. 79–80).

3.4.1 Čtení

Autorka Homolová (2013, s. 112) definuje čtení jako proces vnímání a uvědomování si významu čteného textu složeného ze slov, jehož podstatou je dešifrování grafických znaků a chápání významů slov na základě spojování jejich obsahu a formě.

Další definici čtení zmiňují ve své knize *Prvopočáteční čtení a psaní* autoři Blatný a Fabiánková (1981, s.34), že umět číst znamená rozumět tištěné a psané řeči.

Šebesta (1999, s. 81) uvádí funkční definici dovednosti čtení, že číst dovede ten, kdo je schopen vyhledat, získat a číst s porozuměním odpovídajícím způsobem a v odpovídající kvalitě neznámý text podstatný pro svůj osobní, profesionální nebo společenský život. Dále pro svůj osobní růst, a to přiměřeně svému záměru a situačním podmínkám.

Z uvedených textů vyplývá, že dovednost číst neznamena pouze dekodovat grafickou stránku textu, ale především je důležité čtenému textu a jeho obsahu porozumět. Hubáček ve své knize také zmiňuje důležitost integrity slohu a čtení z hlediska rozšiřování slovní zásoby žáka (Hubáček 1990, s. 35).

Šebesta (1999, s. 84) ve své knize rozděluje čtení na **základní čtení** a **pokročilé čtení**. Tyto pojmy vysvětlím ve své práci souhrnně, protože tato tematika je velmi obsáhlá. Čerpat budu z knížky *Od jazyka ke komunikaci* od K. Šebesty (1999).

I. Základní čtení

Základnímu čtení se žáci učí v prvním období prvního stupně základní školy. Seznamují se z grafickou a zvukovou podobou písma a učí se postupně jednotlivá písmena, slabiky a slova. Tuto dovednost grafického rozpoznávání textu je potřeba, aby si žáci co nejvíce osvojili. A to především z důvodu, aby se nemuseli při čtení soustředit na jednotlivá písmena nebo slova, ale aby se ve fázi pokročilého čtení mohli plně věnovat významu daného textu a porozuměli mu. Proto je velmi žádoucí v počátcích čtení, aby žáci četli text, který jim je blízký (rodina, zážitky apod.), kterému rozumí, nebo o kterém si s učitelem předem povídali (Šebesta 1999, s.85–87).

II. Pokročilé čtení

Pokročilé čtení se již zaměřuje zejména na čtení s porozuměním, jak uvádí ve své knize Šebesta (1999, s. 87–90). Při tomto typu čtení by žáci již měli mít osvojeno základní čtení, aby se nemuseli soustředit na rozpoznávání grafického záznamu, ale aby svoji koncentraci převedli na daný obsah textu. Měli by zvládat číst dostatečnou rychlostí a zapamatovat si základní obsah čteného, aby dokázali zpracovat informace vyplývající z textu. Vyučující, který se ve vyučovací hodině zaměří na rozvíjení dovednosti čtení s porozuměním, by měl žákům předkládat takové texty, které jim jsou blízké, srozumitelné a obtížností přiměřené jejich věku s cílem snáze porozumět danému obsahu čteného.

V komunikační výchově u dovednosti čtení rozlišuje Šebesta (1999, s. 91–96):

- **čtení praktické** – zaměření čtení na praktické jednání

- **věcné** – získání a zhodnocení informací, které jsou obsaženy v textu
- **kritické** – zjištění a zhodnocení autorových záměrů vzhledem ke čtenáři, diferenciaci správného a nesprávného vlivu, bránění se proti manipulování

3.4.2 Psaní

Autoři Křivánek a Wildová (1998, s. 63) definují psaní jako grafickou formu mezilidské komunikace. Psaní chápeme jako velice složitou komplexní činnost, která zaměstnává celou žakovu osobnost, tzn. klade požadavky na jeho motoriku, vnímání, představivost, paměť, pozornost a myšlení. Výše uvedení autoři zdůrazňují jako jeden z hlavních cílů pěstování kladného vztahu ve vyučování psaní k vyjadřování psanému, tzn. psané komunikaci.

Šebesta (1999, s. 97) spatřuje jako prvořadý cíl vyučujícího ve výuce psaní vysvětlit důležitost písemného projevu, a to jako dovednost nezbytnou, pomocí které mohou například zaznamenávat své myšlenky, dále je rozvíjet, písemně komunikovat, zapisovat si nové naučené informace a třídit je. Obzvláště v dnešní moderní době výpočetní a mobilní techniky se žákům otevírají nezměrné možnosti v psaném textu. Jak píše Šebesta (1999, s. 109), užívání počítačů v této funkci přináší mnohé pozitivní efekty. Žáci pokládají zpravidla psaní s pomocí počítače za zábavné a stimulační.

Psaní rozlišujeme obdobně jako čtení na *psaní základní* a *psaní pokročilé*. Pojmy, jako je základní psaní, pokročilé psaní spolu s mluvením a nasloucháním budou vysvětleny stručně. Vycházet budu pouze z knihy *Od jazyka ke komunikaci* od Šebesty (1999), neboť níže uvedené pojmy jsou v knize velmi precizně přiblíženy.

I. Základní psaní

Základní psaní vymezuje autor jako „dovednost korektně graficky zaznamenávat mluvenou i myšlenou řeč. Jejím základem je dovednost zacházet s technickými prostředky psaní (perem, tužkou apod.), dále znalost písma a principů, jimiž se jeho používání řídí“. Této dovednosti se žáci učí v prvním období prvního stupně základní školy stejně jako základní čtení, kde hlavním cílem je osvojení základní techniky psaní (Šebesta 1999, s. 97).

II. Pokročilé psaní

Pokročilé psaní navazuje na základní psaní s cílem zdokonalení dovedností žáků ve znalostech pravopisu, grafických úprav textu a zvládnutí jeho prostředků. Dále rozvíjí

dovednost žáků psát funkčním způsobem, aby byly naplňovány jejich komunikační potřeby a byly v souladu s předpoklady komunikačních situací. Velmi důležitá je vnitřní motivovanost žáků (Šebesta 1999, s. 97).

3.4.3 Mluvení a naslouchání

Dle Šebesty (1999, s. 109–110) je naslouchání řečová dovednost, kterou si dítě osvojuje jako jednu z prvních komunikačních dovedností. V určité míře představuje základní předpoklad školní zralosti. Ve vyučování je naslouchání považováno jako nejpoužívanější a velmi potřebné pro další rozvoj žáka ve všech oblastech. Velmi často bývá opomíjen fakt, že žák, který vnímá sluchem, nemusí aktivně porozumět obsahu slyšeného, chápat jeho význam, zpracovávat a vyhodnocovat informace pro něj důležité. Z tohoto důvodu by se mělo této dovednosti věnovat více pozornosti.

Šebesta (1999, s. 110) rozlišuje pojmy *slyšení* a *naslouchání*. Píše, že naslouchání bývá zanedbáváno ve škole také proto, že se nedbá rozdílu mezi ním a slyšením. Ten spočívá v tom, že slyšení je prosté vnímání sluchem, zatímco naslouchání charakterizuje navíc aktivní snahu porozumět tomu, co slyšíme, pochopit partnera, který k nám mluví, odhalit jeho záměr, zpracovat a zhodnotit získané informace, resp. adekvátně na ně reagovat.

Mluvení je stejně jako naslouchání řečová dovednost, která zaujímá v komunikační výchově významnou roli. Zejména v projevech řečnických, které jsou na základních školách častěji vedeny jako monolog, by zasloužily větší pozornost například v aktivním zapojení žáků do diskuzí a dialogů (Šebesta 1999, s. 110).

V publikaci *Čeština – řeč a jazyk* definuje M. Čechová (2011, s. 385) **dialog** jako dvousměrnou nebo vícesměrnou komunikaci, při níž jsou aktivní obě, popř. všechny zúčastněné strany. Jeho podstatou je reagování zúčastněných stran na sebe. Přitom se střídá mluvní aktivita účastníků – jde o formu rozhovoru, jež je nejčastější formou běžné komunikace mluvené.

Monolog na rozdíl od dialogu představuje komunikaci jednosměrnou. Jazykově aktivní je pouze jedna strana, představovaná mluvčím nebo pisatelem, případně adresát se neprojeví. Monologický projev je nepřetržitý (Čechová 2011, s. 387).

Hlavním cílem výchovy k naslouchání a mluvení ve školním prostředí je dle Šebesty (1999, s. 110–111) rozvoj těchto dovedností:

- naslouchat pozorně, soustředěně a s porozuměním;

- naslouchat aktivně, tedy připravovat se na naslouchání, zaznamenávat a zpracovávat slyšené informace, průběžně nebo dodatečně na slyšený projev reagovat otázkami;
- přizpůsobovat naslouchání konkrétním komunikačním potřebám a situaci.

3.5 Vlivy prostředí působící na komunikační vývoj dítěte

Tato práce je soustředěna na děti mladšího školního věku, a proto považuji za nezbytné zmínit i prostředí, které na dítě působí a ovlivňuje jej v jeho dalším rozvoji v oblasti komunikace.

Na komunikační vývoj dítěte působí mnoho podnětů, které vycházejí z různého sociálního a kulturního prostředí, v němž dítě vyrůstá a pohybuje se. Je to zejména **vliv rodiny, školy, společenství vrstevníků** a v současné době i **mediální komunikace**. Tento vývoj probíhá postupně a v různých etapách života dítěte (Šebesta 1999, s. 45).

3.5.1 Rodina

Rodina je základní sociální skupina (Špičák 1993, s. 18). V pedagogickém slovníku je rodina vymezena jako nejstarší společenská instituce, která je chápána jako sociální skupina nebo společenství, žijící ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty (Průcha, aj. 2013, s. 248), mezi které neodmyslitelně patří i komunikace. Během komunikace dochází v rodině ke vzájemnému působení mezi jednotlivými jejími členy. Hlavním cílem této komunikace je sdílení informací, řešení problémů a vzájemná pomoc (Konečná 2009, s. 7).

Podle Šebesty (1999, s. 45) má rodina a rodinné prostředí zásadní význam při osvojování a vývoji jazyka do 5.–6 roku dítěte. Už v nejranějším období se vytváří základ pro rozvoj dítěte s matkou a později i s ostatními členy rodiny.

Autor v knize *Od jazyka ke komunikaci* popisuje fáze komunikačního vývoje v rodině, které zde představím stručně (Šebesta 1999, s. 47):

- **Protokonverzace, protorozhovory** – období vnímání a reagování matky na pohybové, mimické a hlasové projevy dítěte.
- **Primární intersubjektivita** – vzájemná reakce matky a dítěte na citovém vztahu. Tento druh komunikace podněcuje pouze matka.
- **Sekundární intersubjektivita** – projevuje se přibližně v sedmém měsíci. Na dalším vývoji se už účastní i ostatní rodinní příslušníci.

Šebesta (1999, s. 47–48) dále konstatuje, že k sekundární intersubjektivitě patří i tzv. *sociální odkazování*. To znamená, že dítě prožívá s matkou nové zážitky s neznámými osobami, předměty a novým prostředím. Všechny tyto podněty jsou cestou k rozvoji komunikačního styku. V rodinném prostředí mohou být používány různé druhy podnětů (četba, obrázky, pojmy předmětů, zvířat, rostlin, barev, tvarů apod.), které vedou k dalšímu stupni vývoje dítěte nejenom komunikačního.

Dále Šebesta (1999, s. 48) poukazuje, že uvedený způsob výchovy v rodině zvyšuje rozvoj předškolní gramotnosti, která není ovšem u všech dětí stejná. Rodiny střední třídy často působí ve vývoji dítěte činoroději než rodiny nižších tříd. Důsledkem toho je různá úroveň jazykové vybavenosti dítěte při vstupu do školního prostředí. V pozdějších letech se rozdíl částečně vyrovnává vlivem školy a okolního prostředí.

3.5.2 Škola

Škola je významnou institucí, která umožňuje rozvoj obecně sociálně požadovaných a ceněných kompetencí. Prostřednictvím školy získává dítě předpoklady k dalšímu společenskému uplatnění (Vágnerová 2012, s. 312).

Velice důležitou fází v komunikačním vývoji dítěte spatřuje Šebesta (1999, s. 48–49) ve své publikaci *Od jazyka ke komunikaci* přechod z rodinného prostředí do prostředí školy. Je to velice náročné období pro dítě i jeho okolí. Vstupem do nového, neznámého prostředí se podstatně mění vnímání, používání a způsoby osvojování jazyka. Zásadní a velice důležité pro dítě v tomto období je spolupráce školy a rodiny. V atmosféře vzájemné důvěry a pochopení dítě lépe a snadněji zvládne požadavky školní výuky a školní komunikaci.

3.5.3 Skupina vrstevníků

Dle Hoškové a Lakatošové (1994, s. 39) rozumíme pod tímto pojmem sociální strukturu. Je to taková sociální struktura, v níž její členové na sebe navzájem bezprostředně působí a jsou ve vzájemném styku. V rámci skupiny probíhá mezi jejími členy komunikace.

Vágnerová (2012, s. 312) ve *Vývojové psychologii* charakterizuje v současnosti vrstevnickou skupinu dětí mladšího školního věku jako skupinu, která rozvíjí takové vlastnosti a dovednosti, které dítě nezíská soužitím v rodině s dospělými. Rozvíjejí se zde symetrické vztahy, vrstevníci představují dostupný model chování i výkonu.

Šebesta (1999, s. 53), stejně jako Vágnerová, v tomto období shledává skupinu vrstevníků za velmi důležitou, která plní jedinečnou úlohu v osobnostním rozvoji každého žáka. Jsou to především spolužáci na prvním stupni základní školy, kteří napomáhají k přejímání a osvojování nových způsobů komunikace, které jsou odlišné od toho, co děti získaly v rodině.

Podobná situace nastává i v jiných zájmových skupinách vrstevníků, s kterými se začalo dítě setkávat. Jedná se např. o sportovní kluby, zájmové kroužky, party apod. Všude tam se dítě setkává s novými pojmy, slovy a druhy komunikace. Vliv rodiny a školy postupně ustupuje do pozadí a iniciativu přebírají dětské kolektivy a kamarádi v průběhu mladšího školního věku (Šebesta 1999, s. 53–54).

Ve starších věkových skupinách dochází k dalšímu dělení těchto společenství, tj. skupiny děvčat a skupiny chlapců. Mění se způsoby komunikace, používání jazyka a specifických výrazů. Vzorem už nejsou rodiče, ale dítě spatřuje vzor u starších členů skupiny. Přizpůsobuje tomu chování a styl vyjadřování. V tomto stupni vývoje je obzvláště nutné s dětmi komunikovat s porozuměním. Mohlo by dojít k tomu, že se tato společenstva začnou stavět proti škole, rodičům a světu dospělých (Šebesta 1999, s. 54).

3.5.4 Mediální komunikace

V současné době, jak uvádí Šebesta (1999, s. 56), se způsob komunikace rozšiřuje kromě rodiny, školy a společnosti vrstevníků o mediální komunikaci, která působí na všechny věkové skupiny. Nejvíce ovšem ovlivňuje děti a dospívající mládež, která reaguje na tento druh komunikace nejcitlivěji a jsou také nejvíce ohroženy. Mediální komunikace je kritizována i za úpadek komunikačních kompetencí dětí. Děti málo čtou, proto nemají dostatečnou zkušenost s psaným jazykem.

Možné dopady mediální komunikace na dítě dle Šebesty (1999, s. 55–56):

- čas sledování médií narůstá, někdy vede až k mediální závislosti,
- mediální násilí – ovlivňuje kriminalitu a agresivitu dětí a mládeže,
- reálný svět nemusí rozlišit od virtuální reality,
- odvádí pozornost od tradic a kvalit kultury, je nahrazována tzv. masovou kulturou s nižšími hodnotovými postoji.

Cesta k nápravě není v zákazu používání médií, řešením dle Šebesty (1999, s. 56) je:

- stanovit etická pravidla, jejich používání a vymáhání v praxi,

- věnovat více času a prostředků mediální gramotnosti (naučit ověřování informací z důvěryhodných zdrojů).

Mediální komunikace patří mezi faktory působící na socializaci a komunikační vývoj dětí a dospívajících k těm nejvýznamnějším. Vztah dětí a mediální komunikace přitom nelze chápat jen jako jejich výstavnost vnějšímu mediálnímu působení, ale jako aktivní využívání materiálu, který z mediální komunikace získávají (Šebesta 1999, s. 57).

Říčan s Pithartovou (1995, s. 62), obdobně jako Šebesta, sdílí myšlenku, že k hlavním úkolům učitele při výchově dětí k rozumnému užívání médií patří osvěta, předávání informací rodičům, účelné využívání televize a videa ve výuce, účinné vyjadřování postojů k mediálnímu násilí a rozvoj dětských schopností dívat se kriticky a účelně si vybírat.

Škola ve spolupráci s rodinou může velice přispět k pozitivnímu a aktivnímu přístupu dítěte k mediální komunikaci, která povede nejen k lepšímu rozvoji komunikace ve společnosti ale i celkové vzdělanosti (Šebesta 1999, s. 57).

3.6 Komunikační a slohová výchova na ZŠ Stráž pod Ralskem

Již sedmým rokem pracuji jako třídní učitelka na 1. stupni základní školy Stráž pod Ralskem a vzhledem k praktické náplni mé diplomové práce, která je zaměřena na realie Máchova kraje s cílem rozvoje znalostí a dovedností žáků 1. stupně ZŠ v oblasti praktických slohových útvarů, zde bude vymezena komunikační a slohová výchova na ZŠ Stráž pod Ralskem, která vychází ze školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP Stráž pod Ralskem) s názvem „ŠKOLA TOLERANCE A VZÁJEMNÉHO POROZUMĚNÍ“ (viz kap. 3.6.1).

3.6.1 Charakteristika ŠVP Stráž pod Ralskem

V této podkapitole je stručně představeno ŠVP Stráž pod Ralskem⁶, které uvádím výše (viz kap. 3.6). ZŠ Stráž pod Ralskem je škola plně organizovaná a poskytuje vzdělání žákům od 1.– 9. ročníku. Škola je umístěna v centru města, zřizovatelem je město Stráž pod Ralskem. Cílem ŠVP Stráž pod Ralskem, s názvem „ŠKOLA TOLERANCE A VZÁJEMNÉHO POROZUMĚNÍ“, je vytvořit ze školy příjemné a bezpečné místo, kde

---

⁶ Prezentované údaje vychází ze ŠVP ZŠ Stráž pod Ralskem (www.zsstraz.org). Citace zdroje je uvedena v seznamu použité literatury včetně zdrojů internetových.

učitel, žák a rodič jsou partnery, kde každé dítě má právo se vzdělávat dle svých individuálních možností, schopností a potřeb. Jsme spádová škola, dojíždějí k nám i žáci z přilehlých obcí. Vzdělávání je také poskytováno žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou integrováni do běžných tříd. Dále naše škola poskytuje vzdělání cizincům, kteří žijí ve Stráži pod Ralskem. Jsou rovněž zařazováni do kmenových tříd dle věku.

4 STYLISTIKA A ROZVOJ SLOHOVÝCH DOVEDNOSTÍ ŽÁKŮ

4.1 Rozvoj slohových dovedností žáků 1. stupně ZŠ

V této kapitole, která úzce souvisí s předchozí, budou vymezeny pojmy *slohová výchova*, *předpoklady* a *zásady vyučování slohu*. Dále se v této práci budu zabývat vysvětlením základního pojmosloví, jako je *stylistika*, *sloh*, *slohotvorní činitelé*, *funkční styly*, *slohové postupy* a *útvary*.

Informace jsem čerpala především z publikací autorů M. Čechové (1998), J. Hubáčka (1990) a dalších.

4.1.1 Slohová výchova

Slohová výchova je chápána jako součást výchovy komunikační, zahrnující tvorbu i recepci jazykového projevu se všemi komunikačními aspekty (Čechová 1998, s. 7). Cílem slohového vyučování je vypěstování schopnosti vytvářet kultivovaný jazykový projev adekvátní funkci a komunikační situaci (Čechová 1998, s. 17). Slohová výchova má převažovat nad slohovým vzděláním (Fišer 2001, s. 31).

V didaktických učebnicích se můžeme setkat s pojmy výchova a výuka. Marie Čechová (in Kostečka 1993, s. 70) považuje výuku výchově podřazenou. Autorka uvádí, že slohové vyučování je součástí slohové výchovy, na které se nepodílí pouze škola, protože slohu se nejen učíme, ale také vedeme žáka ke kultivovanému slohovému projevu, tzn. žáka vychováváme.

4.1.2 Předpoklady a zásady vyučování slohu

V současnosti ve vyučování slohu, jak píše Hubáček (1990, s. 66), není hlavním předpokladem, aby žáci při vstupu do základního vzdělávání byli slohově nadaní, vychází se výhradně z jazykových schopností obecného charakteru. Vyučování slohu navazuje na řečový vývoj každého žáka. Živelnost tohoto vývoje však systematicky omezuje a nahrazuje ji soustavným a záměrným působením. V průběhu působení jsou rozvíjeny schopnosti, které autor uvádí v Didaktice slohu, které jsou níže vypsány (Hubáček 1990, s. 66–72):

- schopnost napodobovat jazykový projev
- schopnost operovat určitou slovní zásobou
- schopnost tvořit větu

- schopnost členit kontext na významové celky
- schopnost jazykového zjednodušení
- schopnost kompoziční
- schopnost uplatňovat synonymii
- schopnost pohotové slovní reakce

Hubáček (1990, s. 20) ve své knize popisuje *didaktické zásady* významné nejen ve výuce slohu, ale i jazyka mateřského a předmětů ostatních, které jsou součástí učebního plánu žáků 1. stupně základní školy.

Tato koncepce výchovně vzdělávacího procesu je v současnosti postavena na vyučovacích zásadách, jež chápeme a uplatňujeme jako celek, neboť se navzájem prolínají mající na sebe vliv. Na základě těchto zásad je stanoven výukový cíl, obsah a metody, které korespondují s obsahem učebnic a učebními pomůckami. Dle Hubáčka (1990, s. 20–21) považujeme za klíčové tyto zásady:

- Zásada spojení školy se životem
- Zásada zřetele k věkovým zvláštnostem žáků
- Zásada všestranné výchovnosti
- Zásada integrity vyučování slohu
- Zásada uvědomělosti a lingvistického přístupu
- Zásada přiměřené náročnosti
- Zásada strukturního uspořádání učiva
- Zásada názornosti
- Zásada aktivity
- Zásada trvalosti osvojení učiva

4.2 Charakteristika základních pojmů

Jak již bylo zmíněno výše (viz kap. 4.1), bude zde vymezeno základní pojmosloví slohové. Informace z odborných publikací jsou čerpány od J. Hubáčka (1987), M. Fucimanové (1998), M. Čechové (1985) a V. Styblíka (1992).

4.2.1 Sloh

Vybavíme-li si slovo sloh, každý z nás si pod tímto slovem zcela jistě představí něco jiného. Například sloh v dějinách hudby, výtvarného umění či architektury. Synonymem, slovem souznačným, je slovo styl. Opět i zde si pod tímto slovem můžeme představit

například životní styl člověka, styl sportovní, módní apod. Výrazy sloh a styl významově nerozlišujeme, obdobně je tomu v případě, jedná-li se o sloh jazykový. Autor ve své publikaci Učebnice stylistiky definuje jazykový sloh jako výběr a uspořádání jazykových prostředků v jazykovém projevu včetně způsobu jeho výstavby (Hubáček 1987, s. 13).

Definice slohu se různí. Například Fucimanová (1987, s. 13) definuje sloh neboli styl jako způsob výstavby jazykového projevu. Je to způsob, jak zpracujeme a jakými jazykovými prostředky vyjádříme obsah sdělení. Mluvený i psaný projev by měl být přesný, výstižný, vytríbený a výrazný.

4.2.2 Stylistika

Dle Fucimanové (1998, s. 9) nauku o slohu nazýváme stylistikou. Zabývá se především podstatou slohu, třídí slohové útvary, informuje o výstavbě jazykových projevů nebo textů, o slohovém rozvrstvení jazykových prostředků.

Hubáček (1987, s. 13) sdílí názor, že v současnosti je stylistika chápána víceméně komplexně, není omezena jen na jazykovou složku. Jako poznámku ve své knize Učebnice stylistiky uvádí její dělení. Stylistika se člení na stylistku literárněvědnou a na stylistiku jazykovědnou. Stylistika literárněvědná je součástí teorie literatury, není předmětem tohoto vymezení.

Dále Fucimanová (1998, s. 9) píše o mluveném a psaném jazykovém projevu jako o velmi složitém procesu. Techniku mluvení si každý z nás osvojil, dovedeme se běžně vyjadřovat v rodině, škole, v praktickém styku s lidmi.

Psaný projev, jak uvádí Čechová (1985, s. 47), převládal nad projevem mluveným do konce 19. století. Nyní v současnosti zaujímají mluvené projevy v dnešním společenském styku nejvýznamnější místo. Mají mít přiměřené postavení ve vyučovacím procesu a v něm je třeba pravidelnou, systematickou, plánovitou činností usilovat o zlepšení kultury mluvených projevů.

Situace náročnějšího charakteru vyžadují vytváření jazykových projevů promyšlených. Je to obtížný proces zahrnující dle Fucimanové (1989 s. 9) tyto fáze:

- ujasnění cíle sdělení,
- výběr faktů a kompozice,
- jazyková stylizace,
- pronesení či napsání textu.

K tomuto procesu patří i fáze příjemce:

- vnímání textu,
- jazykové porozumění,
- interpretace obsahu,
- reakce.

Dorozumivací styk mezi lidmi probíhá v různých situacích, nemůže mít univerzální podobu. Na způsob vyjadřování má vliv řada slohotvorných činitelů. Záleží na tom, kdo je autorem, komu je text určen a za jakých podmínek vzniká (Fucimanová 1998, s. 9).

4.2.3 Slohotvorní činitelé

Charakteristiku slohotvorného činitele popisuje Hubáček (1987, s. 37) jako faktor, který jakýmkoli způsobem působí na výběr jazykových prostředků při vzniku souvislého jazykového projevu. Nikdy však nepůsobí faktor pouze jediný, ale svůj vliv uplatňuje obvykle celý soubor činitelů, a to činitelů subjektivních a činitelů objektivních.

Styly jazykových projevů, jak uvádí Styblík (1992, s. 147), jsou závislé na osobnosti autora, jsou individuální, nazýváme je *činiteli subjektivními*. Závisí na vyjadřovacích schopnostech autora, jeho osobních vlastnostech, míře citového rozpoložení, intelektu, věku, pohlaví, znalosti jazykových dovedností, jako je slovní zásoba aj. *Činitelé objektivní* jsou nezávislé na autorovi. Je to *funkce projevu* (záměr, cíl, účel), *forma projevu* (mluvená/psaná), *situace* (veřejný/soukromý projev), *adresát* (komu je projev určen), *míra připravenosti projevu* (připravené/nepřipravené).

4.2.4 Funkční styly, slohové postupy a útvary

Podle funkce jazykového projevu rozlišujeme základní *funkční styly*. Každý styl je význačný svými charakteristickými znaky a výstavbou jazykových prostředků, není vyloučené jejich vzájemné prolínání. Podle záměru autora, jak pojímá téma, jakých jazykových prostředků používá včetně kompozice textu, rozlišujeme *slohové postupy*. Vyhraněné typy jazykových projevů nazýváme *slohovými útvary* (Fucimanová 1998, s. 11).

Dělení funkčních stylů a slohových postupů zde bude blíže rozvedeno. Slohové útvary jsou rozebrány v kapitole 4.3⁷. Zaměřila jsem se na ty slohové útvary, které budou

---

⁷ Uvedené slohové útvary vycházejí z analýzy ŠVP Stráž pod Ralskem a učebnic Nová škola, s.r.o. Citace zdrojů jsou uvedeny v seznamu použité literatury včetně zdrojů internetových.

součástí minivýstupů. Informace jsem čerpala od autorů M. Fucimanová (1998), J. Hubáček (1987) a M. Čechová, aj. (2011).

I. Funkční styly

Styl prostě sdělovací – Hubáček (1987, s. 54) ve své knize nazývá tento styl stylem hovorovým neboli také stylem dorozumívacím. Z tohoto stylu vyplývá prostředí, ve kterém mluvené projevy vznikají (v rodině, na pracovišti, na ulici či posezení s přáteli). Většinou se jedná o projevy mluvené.

Styl administrativní bývá označován jako styl úřední (jednací), zaměřuje se na určitá fakta s cílem ovlivnit příjemce, případně řídit jeho činnost. Výpověď je strohá, věcná a přesná, obsahuje přesné údaje a fakta (Fucimanová 1998, s. 26).

Styl publicistický je styl novin a jiných hromadných sdělovacích prostředků, včetně rozhlasu i televize. Hlavním účelem je adresáta nejen informovat, ale i o něčem přesvědčovat. Z tohoto stylu se vyčlenil styl řečnický – soudní řeči, kázání (Čechová, aj. 2011, s. 405).

Styl odborný je styl používaný v odborné literatuře (vědecké texty), plní funkci poznávací. Je náročný z hlediska jazykového na přesnost a věcnost vyjádření. Ve stylu odborném je využívána odborná terminologie (Fucimanová 1998, s. 111–112).

Rozlišujeme styl *vědecký*, *praktický odborný* a *popularizační*. Je členěn podle stupně odbornosti a podle toho, komu je projev určen (Čechová, aj. 2011, s. 405).

Styl umělecký je typický pro uměleckou literaturu (próza, poezie). Charakteristickou vlastností tohoto stylu je funkce poznávací a estetická, která využívá všechny jazykové prostředky jazyka mateřského, jako jsou slova neutrální, slova citově zbarvená, neobvyklá slovní spojení, neologismy, archaismy včetně slov nespisovných (Fucimanová 1998, s. 150–151).

II. Slohové postupy

Informační slohový postup podává výhradně základní věcné informace o dané skutečnosti. Vychází z osobního prožitku, přímého svědectví, logického myšlení, lidských poznatků nebo zkušeností (Hubáček 1987, s. 178).

Popisný slohový postup podává obraz o osobách, předmětech, jevech, prostředích, dějích nebo postupu práce na základě lidských smyslů. Charakteristickým rysem tohoto postupu

je výčet znaků a vlastností popisovaného předmětu, jevu, osoby aj. Popisný slohový postup je nejčastěji uplatňován v oblasti odborné a umělecké (Hubáček 1987, s. 177).

Vyprávěcí slohový postup podává průběh jedinečného, neopakovatelného děje, jako je událost, příběh, příhoda, a to na základě vlastního prožitku. Vyprávění mívá velmi často dynamický charakter. Uplatňujeme jej v oblasti hovorové a umělecké. V oblasti publicistické není tak běžný. Výjimečně se s tímto stylem můžeme setkat v oblasti odborné (Hubáček 1987, s. 178).

Výkladový slohový postup objasňuje hlavní podstatu děje, jevu nebo předmětu. Analyzuje vztahy a souvislosti mezi jejich prvky na základě logické úvahy, odborných poznatků a zkušeností. Je zejména uplatňován v oblasti odborné a publicistické, méně již ve stylové oblasti umělecké a hovorové (Hubáček 1987, s. 178).

Úvahový slohový postup prezentuje autorův osobní názor, zamyšlení, hodnocení, postoje k daným jevům a zejména argumentaci. Tento postup se velmi často prolíná s postupem výkladovým ve stylové oblasti odborné (Čechová 2011, s. 407).

Tabulka 1: Slohové postupy, funkční styly a útvary, zdroj: Sochrová (1999, s. 80)

SLOHOVÉ POSTUPY A FUNKČNÍ STYLY	SLOHOVÉ ÚTVARY
Informační	
prostěsdělovací	oznámení, zpráva, dopis, telegram, běžný hovor
administrativní	úřední oznámení, obchodní dopis, formulář, dotazník
publicistický	zprávy, inzerát, reklama, rozhlasové a televizní zprávy
Vyprávěcí	
prostěsdělovací	vyprávění příhody, vzpomínky (ústní i písemné memoáry)
publicistický	novinové reportáže, črty, rozhlasové a televizní reportáže
umělecký	v próze vyprávění se zápletkou (novela, povídka, román)
Popisný	
prostěsdělovací / administrativní	seznam, dotazník, životopis
prakticky odborný	odborný popis, návod
vědecký a naučný	popisné části ve výkladu
publicistický	popis v reklamních prospektech, cestopis
umělecký	popis postav, prostředí (součást vyprávění)
Charakterizační	
prostěsdělovací / administrativní	charakteristika, posudek
umělecký	charakteristika postav, prostředí (součást vyprávění)
Výkladový	
praktický odborný	směrnice, předpisy, zákony a výklady k nim, referát
vědecký	výklad, pojednání (odborné publikace, učebnice), přednáška, odborný referát
publicistický	proslov, projev
Úvahový	
praktický odborný	diskuze, úvaha

vědecký	úvaha v odborných publikacích, učebnicích, kritická stať, recenze, odborná diskuze
publicistický	úvodník, komentář, úvaha, rozhlasová a televizní beseda
umělecký	úvaha (postoje a city autora) v próze i poezii

4.3 Představení vybraných slohových útvarů

V této kapitole budou charakterizovány vybrané slohové útvary. Uvedené slohové útvary vycházejí z analýzy učebnic Nová škola, s.r.o. (viz kap. 6) a zároveň jsou využity jako syntaktické učivo praktických minivýstupů v kmenové třídě žáků 5. ročníku ZŠ Stráž pod Ralskem a jsou součástí metodických doporučení pro využití v praxi (viz kap. 7.2).

4.3.1 Vypravování

K nejčastější složce lidské komunikace patří vypravování událostí, zážitků svých i jiných osob. Vyprávíme si, co se nám přihodilo, čeho jsme byli svědky, chceme se někomu svěřit nebo někomu sdělit něco důležitého. V dětském věku jsme se s vyprávěcím postupem setkali při poslouchání pohádek, pověstí, později při čtení povídek a románů (Fucimanová, 1998, s. 49).

Vypravování je útvar, který je založen na slohovém postupu vyprávěcím. Podstatou vypravování je děj soustředěný kolem jeho hrdiny nebo kolem několika osob. Do jaké hloubky bude vypravování podrobné je individuální, neboť je závislé na počtu dějových prvků, které vypravěč uvede. Krátká vypravování jsou obvykle vyprávěna detailně. Naopak u dlouhých jsou některé dějové prvky vynechány z důvodu urychlení vypravování a zaujmutí posluchače (Hubáček 1987, s. 188).

Dle Krůželové (2009, s. 16) je vypravování prvním slohovým útvarem, se kterým se žáci setkávají. Postupně se učí vypravování ozvláštnit a oživit přímou řečí, citoslovci, personifikacemi, užitím 1. osoby jednotného čísla apod. Dále se žáci učí sestavovat osnovu (úvod, zápletku, vyvrcholení, rozuzlení, závěr), která je pro tento útvar nejtypičtější.

V úvodu vypravování jsou stručně představeny hlavní postavy a prostředí. Vlastní vypravování rozdělujeme na několik částí. Začíná se zápletkou, poté se děj stupňuje až k jeho vyvrcholení. Po nečekaném zvratu se děj ubírá k jeho objasnění a rozuzlení. Závěr může obsahovat i hodnocení samotného vypravování (Seifertová 2000, s. 5).

Ve vypravování se žáci setkávají s nespisovnou češtinou a učí se rozpoznávat, kdy je vhodné nespisovný výraz použít a kdy nikoliv. Když se žáci seznamují s vypravováním,

mají tendence dopouštět se častých chyb, mezi které jednoznačně patří: opakování stejných slov, příliš dlouhá souvětí, špatný slovosled atd. Tyto nedostatky u mladých začínajících vypravěčů řešíme citlivým upozorněním a vysvětlením, aby tyto chyby neopakovali (Krůželová 2009, s. 16).

4.3.2 Popis

Slohový útvar popis nám poskytuje informace, které nám říkají, jak určitá věc, osoba či objekt vypadají. Dále složení, vlastnosti jednotlivých částí (funkcí) a jak spolu vzájemně souvisí. Můžeme popisovat osobu, zvíře, věc, objekt, lidskou činnost nebo přírodní děj. Během popisu u žáků závisí na jejich schopnostech vidět, vnímat, pozorovat, rozlišovat a analyzovat (Fucimanová 1998, s. 61).

Seifertová (2000, s. 41) ve své publikaci rozlišuje *popis statický* (popis předmětu) a *popis dynamický* (popis děje, popis pracovního postupu). Popis není časově uspořádaný, je utříděn tak, aby tvořil představu odpovídající skutečnosti pro čtenáře nebo posluchače. Nejprve se popisují nejnápadnější charakteristické rysy, poté se zaměříme na doplnění podrobností.

Podle funkce rozlišuje Hubáček (1987, s. 183–184) popis na popis prostý, odborný a umělecký. *Popis prostý* uplatňujeme zejména ve slohové oblasti hovorové. V prostém popisu jsou především využívány jazykové prostředky neutrální typické pro vrstvu hovorovou. V uspořádání popisu uvádí zpravidla hlavní část popisovaného předmětu, jeho znaky a vlastnosti. Je nejpoužívanější na základních školách.

Odborný popis se uplatňuje v odborné oblasti. Je systematický, úplný, podrobný a obsahuje odbornou terminologii. *Umělecký popis* se uplatňuje zejména v umělecké stylové oblasti. Jsou zde využívány jazykové prostředky stylové vrstvy umělecké (Hubáček 1987, s. 183–184).

Popis pracovního postupu informuje čtenáře o nějaké probíhající činnosti, kterou popisujeme (výroba, oprava, uvedení do chodu). Během popisu je důležité vyjmenovat věci, které při popisované činnosti využíváme, jako jsou nástroje, nářadí, materiál či suroviny. U popisu pracovního postupu dodržujeme chronologický sled jednotlivých činností, jak jdou za sebou. Pro lepší srozumitelnost využíváme různé obrázky, nákresy či grafy, a to obzvlášť u dětí na 1. stupni základní školy (Seifertová 2000, s. 41).

Popis osoby charakterizuje Seifertová (2000, s. 41, 44), jak popisovaná osoba vypadá. Začíná se od nejnápadnějších rysů dané osoby, tzn. popisujeme vnější vzhled člověka. Poté postupně přecházíme k jednotlivým částem, jako je obličej, vlasy, oči, nos, ústa a brada. Dále pokračujeme popisem oblečení, chování, chůze či řeči. Budeme-li popisovat povahové vlastnosti člověka, bude se jednat o **charakteristiku**. U dětí na 1. stupni základní školy může probíhat nácvik popisu osoby zejména čtením pohádek, jejich vypravováním, ale i prohlížením obrázků v knihách, které děti znají již před nástupem do základního vzdělávání (ježibaba, princezna, perníková chaloupka aj.).

4.3.3 Dopis (krátký pozdrav – pohlednice)

K písemnému projevu komunikace mezi osobami patří jednoznačně slohový útvar dopis. Můžeme se s ním setkat v běžném písemném styku, ale i v literatuře (romány, povídky). Dopis se od mluveného projevu liší svými charakteristickými znaky, a to i v tom případě, když píšeme někomu blízkému. Jazyk dopisu se liší od obvyklé promluvy. Na rozdíl od písemného projevu je mluvený projev povětšinou neuspořádaný, který mimo jiné zahrnuje i neverbální prostředky (gesta, mimiku). Tyto náležitosti v písemném projevu nenalezneme. V písemném projevu je snaha dodržovat jistá společenská pravidla, ta by v mluveném projevu mohla působit dojmem nepřírozeným (Fucimanová 1998, s. 33).

Tento slohový útvar řadíme dle Hubáčka (1987, s. 200) do postupu informačního. Zpravidla rozlišujeme **dopisy osobní** a **dopisy úřední**. Obě formy písemného projevu mají některé rysy společné, které jsou víceméně ustálené: *datum, místo odeslání, oslovení, závěrečný pozdrav a podpis*. Úřední dopisy jsou neosobní, obsah má věcný charakter, je stručný a srozumitelný. Osobní dopis je ryze soukromého charakteru. Většinou zahrnuje prvky jiných slohových útvarů (vyprávění, popis, zpráva, oznámení, krátký pozdrav aj.). Využívá prvků hovorové češtiny, prvků nespisovných a prostředků citově zabarvených.

Žákům na 1. stupni základní školy je nejprve představen styl dopisu osobního, později se seznamují s dopisem úředním, jehož forma je ustálená. Spolu s dopisem je vhodné do výuky zařadit i psaní adresy, vyplňování peněžní poukázky nebo podacího lístku. (Krůželová 2009, s. 76).

V korespondenčním styku, jak uvádějí autoři Kraus a Hoffmannová (2005, s. 130) ve své publikaci, využíváme pro stručné sdělení různých forem a prostředků, jako jsou esemesky, e-maily, korespondenční lístky a pohlednice.

Pohlednici zasíláme, když chceme někoho potěšit, udělat mu radost. Adresátem může být rodinný příslušník, přítel či spolupracovník. Hlavním obsahem pohlednice je krátký pozdrav, např. z dovolené, navštíveného místa, popřípadě různá blahopřání k událostem, jako jsou narozeniny, svátek, výročí aj. Na pohlednici také uvádíme, odkud pohlednici zasíláme (město, místo, země), z jaké události (dovolená, zájezd) a kdo pozdrav posílá (Kraus a Hoffmannová 2005, s. 130–131).

Psaní pohlednice patří k velmi častým útvarům písemného projevu žáků na 1. stupni základní školy, které jsou zařazovány do učiva komunikační a slohové výchovy v podobě krátkého pozdravu. Autorka v učebnici českého jazyka Nová škola, s. r. o. pro 3. ročník uvádí shodné náležitosti dopisu a krátkého pozdravu, kterými jsou: oslovení, obsah, pozdrav a podpis (viz kap. 6.2).

Hubáček (1990, s. 203) ve stylizační fázi klade důraz na ponechání sdělení žákovského projevu, tzn. neupravovat osobní dopisy dětí do stylu písemností dospělých. Dále u žákovských prací doporučuje nezatěžovat žáky, aby byl písemný projev členěn na odstavce, neboť hlavním smyslem je kompozice jejich prací. Před zahájením písemného projevu vedeme s žáky rozhovor, aby si žáci uvědomili účel dopisu a jeho obsah, který je zpočátku u začínajících pisatelů jednoduchý.

4.3.4 Pozvánka (oznámení)

Pozvánka neboli oznámení, jak je ve většině odborné literatuře uváděno, je slohový útvar postupu informačního. Hlavním cílem oznámení je předání maximálního souhrnu informací v co nejkratším čase další osobě či osobám. Oznámení bývá vyjádřeno užitím slovesného času budoucího a informuje nás o událostech, které teprve nastanou (Hubáček 1987, s. 200).

Dle Seifertové (2000, s. 128) v oznámení uvádíme název konané akce, kdo ji pořádá, kdy a kde se koná s možností uvedení hlavního programu pro zúčastněné. Rozlišujeme *oznámení rodinné* (např.: svatební, ukončení studia nebo parte) a *oznámení společenské* (konání společenské akce – večírek, ples, akademie, divadelní vystoupení aj.).

4.3.5 Vzkaz (zpráva)

Doležalová (2020, s. 42) charakterizuje vzkaz jako krátkou zprávu zaslanou druhé osobě po někom jiném nebo někde zanechanou. Vzkaz by měl být pro příjemce, kterému něco sdělujeme, jasný a stručný.

Zpráva je slohový útvar informačního postupu. Stejně jako u oznámení je hlavním cílem tohoto slohového útvaru předat čtenáři v co nejkratším čase maximum informací. Zpráva nám sděluje informace o faktech, které se již udály. Slovesný čas bývá vyjádřen časem minulým (Hubáček 1987, s. 200).

Se zprávou se můžeme seznámit např. v novinách, ale i ve školním prostředí, jako jsou školní nástěnky, časopisy nebo rozhlas (Seifertová 2000, s. 130).

Zprávy rozlišuje Fucimanová (1998, s. 15–16) na *zprávy rodinné* (svatební událost, úspěšné zakončení studia, rodinné výročí, smrt příbuzného atd.), *zprávy společenské* (školní výlet, cesta do zahraničí, sportovní utkání, výsledky sportovních akcí aj.) a *zprávy novinové* (události z domova i ze světa).

4.3.6 Telefonický rozhovor

Telefonický rozhovor je nejběžnější forma společenského styku, který se začal vyučovat jako dialogický rozhovor žáků až koncem sedmdesátých let. Do té doby nebyl dialogický projev součástí výuky slohu ani tehdejších učebnic (Čechová 1985, s. 54).

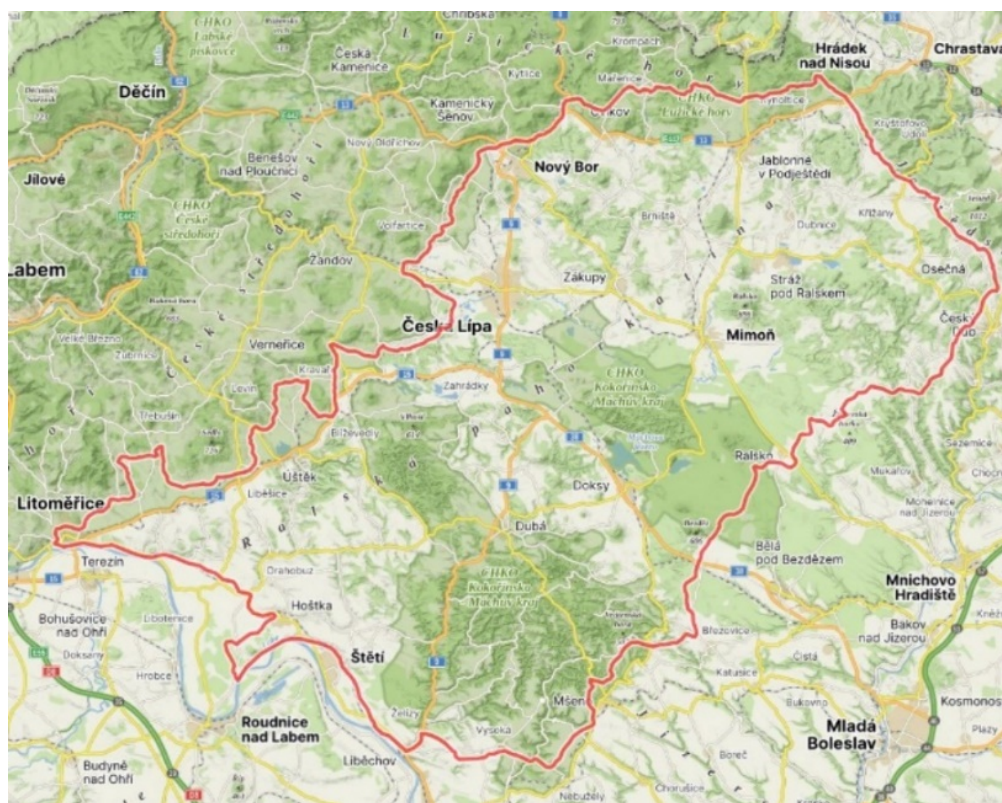
Fucimanová (1998, s. 23) uvádí ve své publikaci telefonický rozhovor jako telefonický styk, který slouží jako základní dorozumívací prostředek za účelem rychlého sdělení informací. Tento útvar je v mluveném projevu řazen do postupu informačního. Jako hlavní pravidla a zásady autorka uvádí: pozdravení, představení se, stručné sdělení obsahu, poděkování a rozloučení. Dále autorka zmiňuje důležitost přesného vyjadřování, aby během rozhovoru nedošlo k mylnému pochopení sdělené informace příjemcem.

5 MÁCHŮV KRAJ JAKO DIDAKTICKÉ TÉMA

5.1 Charakteristika a geografické umístění ZŠ Stráž pod Ralskem

Vzhledem k zaměření této diplomové práce bude v úvodu této kapitoly stručně přiblížena lokalizace základní školy, kde byl vytvořený didaktický materiál realizován a ověřován.

Základní škola Stráž pod Ralskem je jedinou základní školou v městě Stráž pod Ralskem, které se nachází na okraji Máchova kraje v okrese Česká Lípa Libereckého kraje. V našem městečku žije přibližně čtyři tisíce obyvatel. Leží v malebné krajině Ralské pahorkatiny, jejíž součástí je chráněná krajinná oblast (dále jen CHKO⁸) Kokořínsko a Máchův kraj. Bohatá historie města je datována již od 13. století. Původní název města byl Vartenberk, podle stejnojmenného hradu, který byl postaven nad městem (Doležalová a Uzel 2007, s.145).

Obrázek 1: Mapa Ralské pahorkatiny, zdroj: www.mapy.cz

⁸ Chráněná krajinná oblast (CHKO) jsou rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení (www.mzp.cz).

5.2 Základní informace o výběru lokality

Tato kapitola bude zaměřena na stručný popis *Máchova kraje*⁹, prezentovaného v literatuře jako kraj *básníka a romantika Karla Hynka Máchy a reálie*, které budou součástí praktických minivýstupu v diplomové práci.

Obrázek 2: Mapa Máchova kraje, zdroj: www.mapy.cz

Máchův kraj je území, které se nachází přibližně mezi městy Ústěk, Česká Lípa, Bělá pod Bezdězem a Mělník. Dominantou Máchova kraje je hrad Bezděz a Máchovo jezero, které se původně jmenovalo Velký rybník u Hiršperku (Doksy). V jižní části přechází Máchův kraj do oblasti Kokořínska. Typickou charakteristikou obou těchto oblastí jsou zalesněná a skalnatá údolí, lidové stavby a místa dalekých výhledů. Tato krajina nabízí k poznávání přírodních krás a dochovaných památek. Od počátku 19. století tato malebná krajina přitahovala romantické básníky, filozofy a malíře. Inspiraci ke své tvorbě zde našel i Karel Hynek Mácha (Vorel, aj. 1985, s. 7).

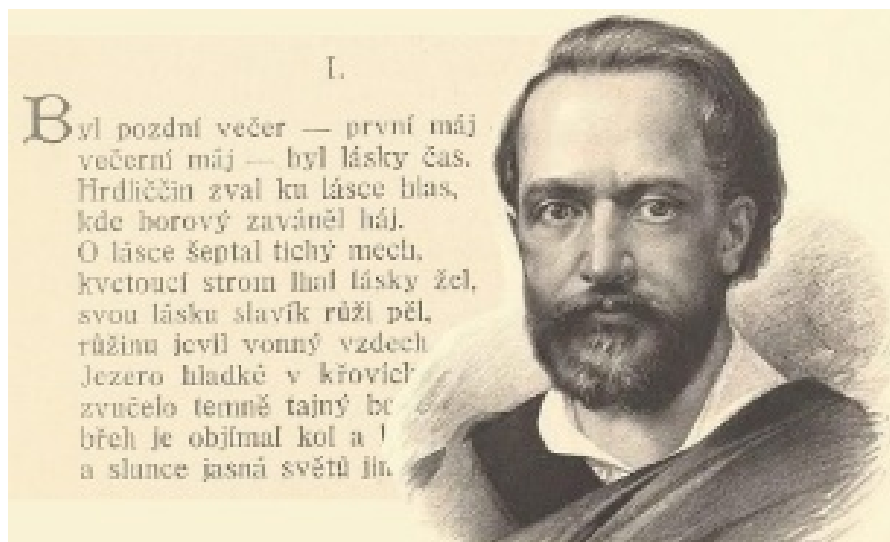
---

⁹ Máchův kraj v této diplomové práci pojmám širěji. Mnoho vynikajících znalců Máchova kraje, např. K. Uzel nebo L. Smejkal, spojují místa s našim významným českým básníkem Karlem Hynkem Máchou v širším kontextu Máchova působení, některá v DP prezentovaná místa nejsou z geografického hlediska součástí CHKO Máchova kraje a Kokořínska.

Smejkal (2008, s. 184) popisuje Máchův kraj jako nesmírně půvabnou krajinu díky své vertikální členitosti, tedy množství kopečků i majestátnějších kopců. V krajině se nachází mnoho přirozených rozhledových míst, jako jsou nezalesněné kopce nebo výše položené lučinaté stráně. V posledních letech byly v této krajině vybudovány a obnoveny rozhledny. K malebnosti krajiny přispívají i objekty lidové architektury, jako jsou roubené a hrázděné chalupy.

Máchův kraj byl pojmenován podle významné osobnosti, kterou byl Karel Hynek Mácha. Jeho zálibou bylo putování přírodou. Dokázal za jeden den ujít až padesát kilometrů a nezáleželo mu, kde přenocuje. Čím více bylo jeho toulání dobrodružnější, tím více byl spokojenější. Nejvíce jej lákala krajina romantických pískovcových roklí ležící severně od Prahy. Této oblasti se v současnosti říká Máchův kraj. Jeho první toulka po kraji je datována počátkem srpna roku 1832. Mácha si tento kraj natolik zamiloval, že se pravidelně vracel a čerpal inspiraci ke svým literárním dílům (Vorel, aj. 1985, s. 65).

Jak ve své knize píše Mráz (1988, s. 15), byl Karel Hynek Mácha prvním českým básníkem, který odvážně pohlédl do neznámých hlubin světa a lidského života, nezavíral oči před jejich rozpory a ani se nesnažil zmenšovat či otupovat.

Obrázek 3: Podobizna Karla Hynka Máchy, zdroj: www.dobryzpravy.cz

5.3 Reálie Máchova kraje

V této kapitole budou představeny významné reálie Máchova kraje použité v praktických kapitolách diplomové práce. Jde o hrady Bezděz, Děvín, Ralsko, Helfenburk, Kokořín, Ronov, Sloup a Houska. Dále Králův stolec a Máchovo jezero. Na tyto jednotlivé reálie budou vytvořeny minivýstupy, pomocí kterých si žáci efektivně zopakují a procvičí základní slohové útvary vyučované na 1. stupni ZŠ.

Součástí praktického výstupu v této diplomové práci bude i vlastní tvorba nástěnné mapy Máchova kraje s vyznačením výše uvedených reálií, kterou si žáci budou sami utvářet v průběhu realizace (viz kap. 7.1).

Důvody, proč jsem zvolila právě tyto reálie, jsou zejména dva. Prvním z nich je skutečnost, že daná místa se nacházejí v blízkém okolí školy a bydliště žáků, kteří si tím zvýší povědomí o těchto historických památkách a kulturně se obohatí. Budou seznámeni nejen s historií těchto památek, ale i s významnými českými osobnostmi, které s těmito reáliemi byly spjaty, např. král Karel IV. nebo Karel Hynek Mácha.

Dále považuji propojení reálií s učivem slohové výchovy jako motivační, zábavné a pro žáky zajímavé. Na mnoha reáliích byly natáčeny pohádky, které děti znají, ale netuší, že se natáčely právě v těchto místech. Také je mnoho dokumentů a pověstí, které tyto reálie činí o to zajímavější.

5.3.1 Hrad Ralsko

Zřícenina hradu Ralsko se nachází poblíž města Mimoň. Po zdolání příkrého svahu, až na samý vrchol stejnojmenné hory Ralsko, vám bude odměnou překrásný výhled do okolní krajiny. Původ a stáří hradu není dodnes přesně znám. Dle archeologického výzkumu sahají prvopočátky vzniku hradu Ralsko až do třináctého století.¹⁰

Dochované historické prameny uvádějí založení hradu Ralsko rodem Vartenberků, který zabezpečoval tehdy významnou cestu ze Žitavy do Čech. Historickou zajímavostí je, že hrad Ralsko nebyl nikdy násilím dobyt vzhledem k jeho poloze a skalnatému terénu. V druhé polovině patnáctého století byl hrad obsazen lstí žitavského vojska. Koncem šestnáctého století byl hrad Ralsko zcela opuštěný, neboť se zvyšovaly nároky šlechty na bydlení, a proto se stěhovala na okolní zámky, které jí zajišťovaly jisté pohodlí. Po opuštění hradu šlechtou, hrad obsadili loupeživí rytíři a lužičtí mniši, kteří měli na hradě, jak se tvrdí, penězokazeckou dílnu. Loupeživí rytíři a ani mniši se o údržbu hradu nestarali, a tak hrad Ralsko chátral. O jeho zkázu se zasloužili i hledači pokladů, kteří věřili, že se na hradu Ralsko ukrývá velký poklad (Doležalová a Uzel 2007, s. 144–145).

Hrad Ralsko je také opředen mnoha pověstmi. Jedna z pověstí vypráví, že je na hradu ukryt poklad, jenž je hlídán obrovským psem. Další pověst říká, že uvnitř hory Ralsko spí vojsko, které přijde českému lidu na pomoc, až bude v ohrožení.¹¹

Resl (1957, s. 102–103) ve své knize píše o další krásné pověsti vztahující se k hradu Ralsko, která je o loupeživých rytířích, jenž hrad obsadili a utlačovali prostý lid. Tato pověst bude součástí minivýstupu (viz kap. 7.3).

Obrázek 4: Hrad Ralsko A, zdroj: www.mapy.cz

Obrázek 5: Hrad Ralsko B, zdroj: www.mapy.cz

¹⁰ ATLAS ČESKA, s.r.o. Zřícenina hradu Ralsko. Online. In: Atlas Česka. Dostupné z: <https://www.atlasceska.cz/pamatky/zricenina-hradu-ralsko-19837>. [cit. 2023-08-15].

¹¹ HRAD RALSKO / hrady-zriceniny.cz. Online. In: Nenalezený vydavatel. Dostupné z: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_ralsko.htm. [cit. 2023-08-15].

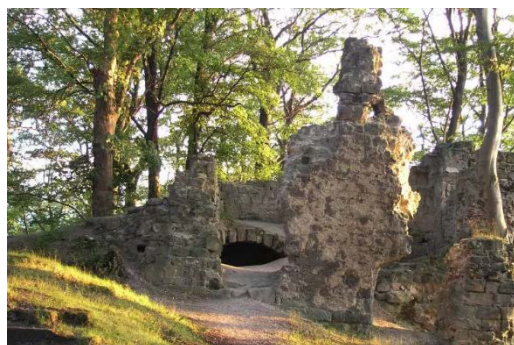
5.3.2 Hrad Děvín

U Hamerského jezera nedaleko městečka Stráž pod Ralskem se nachází pískovcový dvojvrchol Děvín a Hamerský Špičák, který se tyčí do výšky čtyři sta padesát dva metry nad mořem. Oproti Hamerskému Špičáku je Děvínský kopec o dvacet šest metrů nižší. Děvín je pokrytý vzrostlou vegetací, mezi kterou se ukrývá zřícenina stejnojmenného hradu. Hrad Děvín byl založen pány Markvartici zhruba v polovině třináctého století. Za vlády Přemysla Otakara II. byl Děvín na krátkou dobu povýšen na hrad královský až do roku 1283. V tomto roce jej získal do vlastnictví Jan z Michalovic až do poloviny čtrnáctého století, kdy hrad převzal rod Vartenberků. V roce 1516 se opět změnil majitel, přešel na rod Bíbrštejnů. Během třicetileté války měl Děvín několik vlastníků. Jedním z nich byl Albrecht z Valdštejna. Nakonec vrchnost i správa panství přesídlila na zámek v Mimoně a hrad Děvín zůstal opuštěný. Od té doby začal, nikdy nedobytý hrad, Děvín chřadnout a rozpadat se. Hrad měl kvalitní kamenné hradby, byla tam spousta jiného potřebného a užitečného stavebního materiálu, tak jej lidičky z blízkého Hamru postupně, tak říkajíc využili a postavili si z tohoto materiálu vlastní obydlí. V dnešní době se bohužel dochovalo pouze rozsáhlejší obvodové zdivo, sklepy a hradní studna (Doležalová a Uzel 2007, s. 148–149).

Děvín je opředen mnoha pověstmi, které v devatenáctém a dvacátém století sbírali a zapisovali čeští sběratelé – vandrovní tovaryši. Nejznámější děvínské pověsti jsou např.: Zlatá střela, Děvínské divoženky, Děvínská studna a Děvínský poklad (Vojtíšková a Vojtíšek 2002, s. 212).

Obrázek 6: Hrad Děvín A, zdroj: www.mapy.cz

Obrázek 7: Hrad Děvín B, zdroj: www.kudyznudy.cz

5.3.3 Hrad Kokořín

Hrad Kokořín je postaven na pískovcovém ostrohu v krásném kokořínském údolí, které se nazývá Kokořínský důl. Pod hradem teče říčka Pšovka. V blízkém okolí můžeme spatřit rybníky, tůň, skalní pískovcové útvary, chráněné rostliny i živočichy. Lidové stavby dodávají malebnost celé krajině. Roku 1976 byla celá tato oblast vyhlášena za CHKO Kokořínsko. Samotný hrad Kokořín se začal stavět na přání Hynka Berky z Dubé kolem roku 1320. V té době byl Hynek Berka z Dubé považován za velmi mocného a bohatého šlechtice. Následně jej vlastnil Aleš Škopek z Dubé. Během tohoto období byl hrad dobyt a vyplněn husitskými vojsky. Na hradu Kokořín se vystřídalo mnoho pánů, hrad neopravovali a neudržovali. Z tohoto důvodu byl hrad ve velmi špatném stavu, takřka neobyvatelný. Noví majitelé, páni z Bubna, roku 1715 postavili barokní zámek na severní straně dvora, založili zahradu ohrazenou zdí a zděným altánem. Poté se opět vystřídalo několik vlastníků, kteří se o hrad takřka nestarali. Z hradu se stala téměř ruina. Roku 1894 hrad koupil velmi bohatý velkostatkář Václav Špaček. Po jeho smrti zdědil Kokořín jeho syn Jan, který v letech 1911–1918 hrad kompletně zrenovoval do dnešní podoby. Tato šlechtická rodina vlastní hrad Kokořín dodnes. Ačkoliv je hrad v soukromém vlastnictví, je zpřístupněn veřejnosti.¹²

Na hradě Kokořín se natáčelo i několik pohádek. Nejznámější z nich je Princezna se zlatou hvězdou. Další pak například Kouzelný měšec, Z pohádky do pohádky aj.¹³

Obrázek 8: Hrad Kokořín A, zdroj: www.mapy.cz

Obrázek 9: Hrad Kokořín B, zdroj: www.mapy.cz

¹² WEBDESIGN TOMÁŠ TOMAN. Z historie hradu Kokořín. Online. In: Hrad Kokořín. Dostupné z: <https://hradkokorin.eu/historie/>. [cit. 2023-08-18].

¹³ FILMOVA MÍSTÁ, [online]. In: Filmová místa.cz. Dostupné z: <https://www.filmovamista.cz/lokalita/zaber?id=6526-Hrad-Kokorin>. [cit. 2023-08-18].

5.3.4 Králův stolec

V blízkosti hradu Bezděz, u Břežyňského rybníka, se nachází pískovcový kopec, hojně porostlý borovicemi s krásným výhledem na Máchovo jezero. Název Králův stolec získal v době vlády Karla IV., který často pobýval na hradu Bezděz. Král velice rád jezdil na lovecké výpravy právě v okolí Králova stolce, kde se nachází tato pískovcová skála. Jeho zvykem se stal odpočinek na této skále, a proto bezděžský purkrabí Oldřich Tisa nechal jako překvapení králi Karlu IV., na tomto pískovcovém kopci, vytesat lavici a kamenný stůl. Kameníci prý desku stolu vyhladili tak dokonale, že se leskla jak zrcadlo. Nohy stolu a lavice byly bohatě zdobeny. Král Karel IV. byl velice potěšen. Od té doby se na toto místo vracel ještě raději. Po smrti Karla IV. Králův stolec zpustl a v průběhu času, vlivem nepříznivého počasí a nepřátelským vpádům, se stolec i lavice rozpadly a nyní již na Králově stolci po nich není ani stopa. Ovšem lidé stále na toto místo po generace vzpomínají, jak nám dokazuje dnešní název této památky (Resl 1957, s. 25).

Obrázek 10: Králův stolec A, zdroj: www.mapy.cz

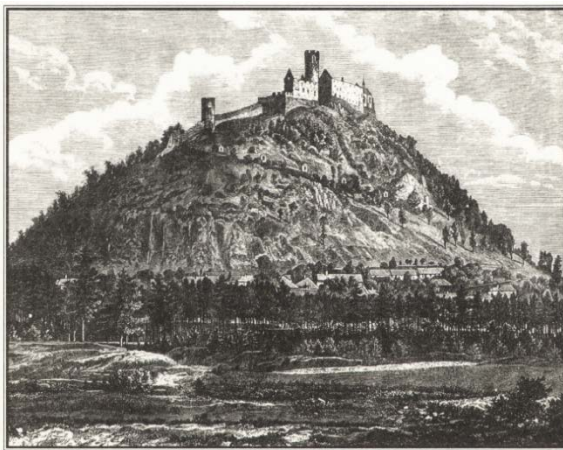
Obrázek 11: Králův stolec B, zdroj: www.mapy.cz

Obrázek 12: Králův stolec – vyhlídka, zdroj: turistika.cz

5.3.5 Hrad Bezděz

Hrad Bezděz je dominantou severních Čech. Je tvořen dvěma vrcholy Velkého a Malého Bezdězu. Na kopci Velkého Bezdězu byl v letech 1264 až 1278 založen hrad Bezděz králem Přemyslem Otakarem II. Byl jedním z nejbytelnějších hradů v Čechách. Roku 1349 jej král Karel IV. prohlásil za královský. Hrad si Karel IV. natolik oblíbil, že se rozhodl hrad využívat pro rodinné účely. Velice rád na něm jak sám, tak i se svými manželkami pobýval. Za svůj život měl čtyři manželky. První byla Blanka z Valois, druhá Anna Falcká, třetí Anna Svídnická a čtvrtá Alžběta Pomořanská. Po smrti Karla IV. převzal hrad Václav IV., který neměl o hrad takový zájem jako jeho otec a hrad zastavil markraběti Prokopovi. Roku 1392 hrad obléhal, bratr Karla IV., císař Zikmund. Po bitvě na Bílé Hoře byl hrad Bezděz prodán Albrechtovi z Valdštejna, který byl obezřetný a hrad nechal ještě více opevnit. Ve třicetileté válce hrad obsadili Švédové. Hrad měl romantickou polohu a už v té době byl opředen mnoha pověstmi, které lákaly romantické snílky a básníky, jako byl Karel Hynek Mácha. Romantický a tajuplný hrad na tohoto básníka zapůsobil ze všech hradů, které navštívil, nejvíce. Je písemně doloženo, že Mácha hrad Bezděz navštívil v letech 1833–1835 celkem šestkrát. Bezděz velmi ovlivnil i mistry umění výtvarného, jako byli například bratři Mánesovi. Zapůsobil i na samotného Bedřicha Smetanu, který zakomponoval děj Bezdězu v opěře Tajemství (Doležalová a Uzel 2007, s. 124–127).

Obrázek 13: Hrad Bezděz, zdroj: Doležalová a Uzel 2007, s. 124

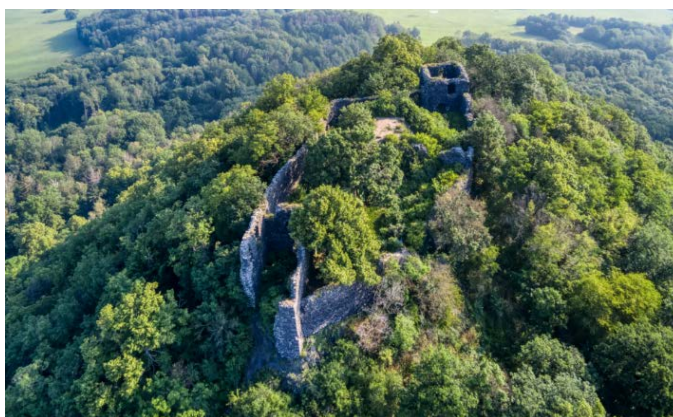

Obrázek 14: Hrad Bezděz – Čertova věž, zdroj: Doležalová a Uzel 2007, s. 126

5.3.6 Hrad Ronov

Hrad Ronov se nachází nedaleko obce Blíževedly v okrese Česká Lípa. Byl postaven na stejnojmenném kopci sopečného původu. Ke hradu se můžeme dostat ze dvou směrů, buď od Blíževedel nebo od Stvolínek. Cesta nahoru je velmi strmá, ale za tu námahu stojí. Na jeho vrcholu můžeme spatřit rozsáhlé pozůstatky hradu Ronov s nezapomenutelným výhledem do okolní krajiny. Kamenitý svah okolo celého hradu je velmi strmý, a proto k jeho ochraně před nepřítelem stačily pouze vnější hradby. Ronovské pověsti vypráví o skrytém pokladu v nitru hradu Ronova. Z první pověsti se vstup k pokladu otvírá o Květné neděli. Tato pověst má stejný příběh, jako pověst o Děvínském pokladu. Druhá pověst vypráví o chudých ženách, které na Ronově sbíraly tvrdé traviny. Jedna z žen našla při práci železnou mříž, pod níž ležela kupa zlatých tolarů. Ženě se podařilo vytáhnout pouze jediný tolar. Poté, když se tam s ostatními ženami vrátila, železnou mříž již nenalezla (Smejkal 2008, s. 44–47).

Hrad patrně vystavěl Hynek Berka z Dubé koncem 14. století. Během husitských válek byl hrad několikrát obléhán. Majitelem hradu Ronov se v roce 1437 stal Vilém z Illiburka. Hradní komplex nechal přestavět, čímž se zdokonalilo i jeho opevnění. Zhruba do poloviny šestnáctého století vládl na Ronově rod Illiburků. Z důvodu drsných podmínek života na hradě se poslední majitelka Ronova přestěhovala na zámek ve Stvolínkách. Během třicetileté války jej využívali tamní obyvatelé jako úkryt před vojsky. Následně byl Ronov vypálen švédskými vojsky. Až do poloviny sedmnáctého století zůstal opuštěný. V roce 1845 nechal biskup Hille zbudovat křížovou cestu, která vedla až na samý vrchol hradu.¹⁴

Obrázek 15: Hrad Ronov, zdroj: www.mapy.cz

¹⁴ HRAD RONOVI. Z pohnuté historie kdysi významného hradu Ronov. Pamatuje husitské boje i švédská vojska. Online. In: *Náš REGION*. Dostupné z: <https://nasregion.cz/z-pohnute-historie-kdysivyznamneho-hradu-ronov-pamatuje-husitske-boje-i-svedska-vojska-198202/>. [cit. 2023-08-20].

5.3.7 Hrad Houska

Hrad Houska se nachází v severních Čechách poblíž obce Blatce v okrese Česká Lípa. Pod hradem pramení říčka Pšovka, která protéká Kokořínským dolem až k Mělníku. Samotný hrad byl vystavěn na pískovcovém ostrohu. Historické prameny dokládají jeho založení na počátku 13. století týmiž kameníky, řádu cisterciáckého, kteří vystavěli hrad Bezděz. Sídlo bylo původně vybudováno pro pána Jindřicha z Dubé. Skála, na které byl hrad vystavěn, měla téměř kolmé stěny. Jediný přístup do hradu byl z jižní strany, kde bylo zbudováno pevné opevnění chráněné hlubokým příkopem a padacím mostem, který střežila stráž ve vysoké mohutné hranolové věži. Opevnění bylo doplněno parkánem. Dostat se do hradu bylo pro nepřitele velmi obtížné. Za hlavní branou se nacházelo nádvoří, které bylo obestavěno hradními budovami. Na hradě se vystřídal několik majitelů, jako byli Berkové, Smiřičtí a Hrzánové z Harasova. Hrzánové z Harasova nechali celý hradní komplex přebudovat na zámek. Na počátku 16. století byl hrad Houska nejednou prodán. V polovině 19. století jej vlastnila paní Andrase, která měla syny. Jejím synům Houska nevyhovovala, a tak hrad za účelem zisku prodali Josefu Šimonkovi, který neměl šlechtický původ. Josef Šimonek byl bohatý podnikatel, prezident Škodových závodů. Poté byl hrad Houska vyvlastněn a znovu v restitučním řízení navrácen rodině Šimonků, která jej vlastní dodnes. Hrad je zpřístupněn veřejnosti a je hojně navštěvován. Někteří lidé hrad navštěvují kvůli půvabné architektuře a přírodě, jiní zase kvůli záhadám a pověstem, které se váží k hradu. Nejznámější pověsti o hradu jsou: Pověst o bráně do pekel, Pověst o odsouzení, Černý mnich, Pověst o Orontovi a Díra do pekel (Doležalová a Uzel 2007, s. 17–22, 25–34).

Obrázek 16: Hrad Houska, zdroj: www.mapy.cz

5.3.8 Hrad Sloup

Hrad Sloup se nachází poblíž Nového Boru v obci Sloup v Čechách. Podél obce Sloup v Čechách a Dobranovského potoka vedla pod hradem dál obchodní cesta tzv. Žitavská. Tento obrovský a vysoký skalní sloup vybízel ke stavbě bezpečného a obranného místa. První zmínky o jeho osídlení pocházejí již z pozdní doby kamenné. Prvním majitelem, dle historických pramenů, byl na konci třináctého století pán Chval z Lipé, který započal stavbu hradu Sloup. Název Sloup byl odvozen ze slovanského jazyka kmene Lužiců, kde slovo „stlp“ znamenalo sloup, tedy podobu skalní vyvýšeniny. Na konci čtrnáctého století vlastnil hrad rod Berků, kteří hrad přezdívali Berkenstein. V polovině čtrnáctého století vyrostla v podhradí vesnice s hospodářskými budovami a farou. V patnáctém století byla na hradě stálá posádka, která zdejší obchodníkům a cestujícím po Žitavské cestě poskytovala ochranu před loupeživými nájezdy. Je písemně doloženo, že například za koně nebo za balík sukna byl celní poplatek jeden halěř. V době husitské měl hrad v držení šlechtic Hanuš Welf z Varnsdorfu. Hrad se tak stal útočištěm českolipského kněze Bernarda z Bludova. Dalším majitelem se stal Mikeš Pancír ze Smojna. Tento nový majitel pořádal výpravy po okolí, loupil dobytek a vše, co se mu hodilo. V roce 1445 byl hrad obléhán lužickým Šestiměstím a po pěti týdnech obléhání byl hrad dobyt a zničen. Do počátku sedmnáctého století byl hrad opět ve vlastnictví rodu Berků. Ferdinand Hroznata Kokořovský přebudoval hrad na poustevnické sídlo. V dalším období se na hradě vystřídalo mnoho poustevníků, kteří hrad postupně upravovali a přestavovali. Jedním z poustevníků byl Samuel Görner, který se zabýval výrobou brýlí a dalekohledů. Ikonou je známá socha tohoto poustevníka v červeném plášti s dalekohledem v ruce hledícího do okolní krajiny, kterého můžeme spatřit již z dálky na hradbách hradu Sloup. (Smejkal 2008, s. 159–165).

Obrázek 17: Hrad Sloup, zdroj: www.mapy.cz

Obrázek 18: Socha poustevníka, zdroj: www.mapy.cz

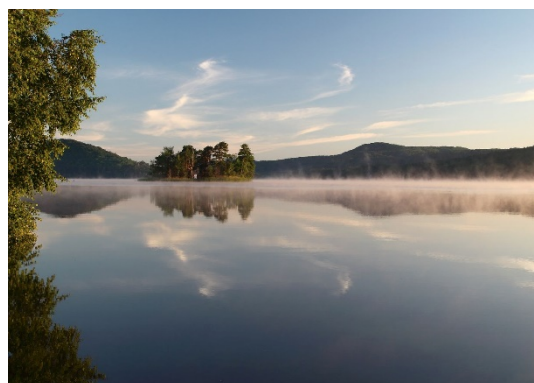
5.3.9 Máchovo jezero

Rybník, který je nazýván Máchovo jezero, se nachází poblíž města Doksy v okrese Česká Lípa. Jeho rozloha je nyní 284 ha, ale při vzniku byla až kolem 350 ha. Postupně došlo ke snížení hladiny a odkrytí několika rašelinišť a slatin, které se staly v roce 2009 přírodní památkou nazývanou „Swamp“, což v českém překladu znamená „bažina“. V této přírodní památce se nachází mnoho ohrožených druhů rostlin a živočichů, například rostlina hrotnosemenka hnědá. Na Máchově jezeře můžeme spatřit dva skalnaté ostrůvky. První se jmenuje Myší zámek neboli Myšlín, na kterém býval původně malý hrádek. Dodnes se tam nacházejí jeho pozůstatky. Druhý ostrůvek se nazývá Kachní ostrov. Oba ostrovy jsou veřejnosti nepřístupné z důvodu hnízdění ptactva. Rybník byl dle historických pramenů založen českým králem Karlem IV. roku 1366. Byl založen především za účelem chovu ryb. Při jeho založení byl rybník pojmenován jako Velký rybník, později Hiršperský (Dokeský). Koncem devatenáctého století jej lidé nazývali Máchovo jezero podle Karla Hynka Máchy, významného českého básníka, který v jeho okolí trávil mnoho času. Právě v tomto kraji vzniklo jeho nejznámější dílo Máj. V současnosti je Máchovo jezero převážně využíváno k rekreačním účelům, kde jsou povolena i místa k veřejnému koupání.¹⁵

K Máchovu jezeru se váže mnoho pověstí. S některými se můžeme seznámit v knize Pověsti Máchova kraje od V. Resla, např. O založení Máchova jezera, Dalibor z Myšlína, O Myším ostrůvku a O vodníkovi (Resl 1957, s. 9–42).

Obrázek 19: Máchovo jezero A, zdroj: www.cs.wander-book.com

Obrázek 20: Máchovo jezero B, zdroj: www.mapy.cz

¹⁵ MÁCHŮV KRAJ Online. Dostupné z: http://www.mistopis.eu/mistopiscr/machuv_kraj/dokesko/machovo_jezero.htm. [cit. 2023-08-25].

5.3.10 Hrad Helfenburk

Poblíž malého městečka Ústěk, na okraji CHKO Máchův Kraj a Kokořínsko, v údolí Hrádeckého potoka se nachází hrad Helfenburk. Ústěčtí jej dodnes nazývají Hrádek. V dochovaném nejmenovaném díle Bohuslava Balbína bychom se dočetli, že hrad Helfenburk byl také jeden čas přezdíván jako Affenburk neboli Opičí hrad. Podle pověsti se v té době na hradě usadila tlupa opic, která znepríjemňovala život místním lidem. Počátkem čtrnáctého století hrad postavil Jan z Klinštejna z rodu Ronovců, a protože se tento majestátní skvost zalíbil arcibiskupovi Janu Očkovi, rozhodl se jej bez váhání od Jana z Klinštejna koupit. Jan Očko nechal hrad zcela přebudovat a zvětšit. Ve zvelebování hradu pokračoval Jan z Jenštejna. Nechal vystavět věž a další opevnění. Vstup do hlavní brány hradu vedl přes hluboký příkop, přes který bylo nutné spustit padací most. Po jeho smrti byl po nějakou dobu hrad opuštěný. Dalším majitelem se stal Konrád z Vechty, který se zabýval alchymii a věštestvím. Právě pro tento tehdejší obor, který král Václav IV. obdivoval a podporoval, byl Konrád z Vechty jeho oblíbencem. V polovině patnáctého století Konrád z Vechty zemřel a jeho nástupcem se stal rytíř Jan Smiřický, kterého nechal popravit král Jiří z Poděbrad, neboť se král cítil ohrožen stoupající mocí Jana Smiřického. Poté se na hradě vystříдалo ještě několik pánů. V období bitvy na Bílé hoře byl hrad císařskými vojsky vypleněn a zpusťšen. Koncem dvacátého století se hradu ujala skupina dobrovolných nadšenců, kteří hrad začali postupně obnovovat. (Doležalová a Uzel 2007, s. 69–71).

Na Helfenburku se natáčelo několik českých pohádek, např. O bílé paní, Dešťová víla, O zatoulané princezně a muzikál s názvem Dva na koni, jeden na oslu¹⁶.

Obrázek 21: Hrad Helfenburk A,
zdroj: www.mesto-ustek.cz

Obrázek 22: Hrad Helfenburk B,
zdroj: www.mesto-ustek.cz

¹⁶ FILMOVÁ MÍSTA. Online. In: Filmová místa.cz. Dostupné z: <https://www.filmovamista.cz/lokalita?gps=50.579167%2C+14.384167&zoom=19&id=7698>. [cit. 2023-08-29].

ANALYTICKÁ ČÁST

6 Analýza učebnic z hlediska slohové a komunikační výchovy ZŠ Stráž p. Ral.

V ZŠ Stráž pod Ralskem, ve které byla realizována praktická část této práce, se pro výuku českého jazyka využívají učebnice nakladatelství Nová škola, které jsou představeny dále. Ke splnění cíle práce, vytvoření minivýstupů procvičujících slohové útvary, byla provedena analýza těchto učebnic zaměřená na četnost a náplň slohových cvičení se zřetelem k jednotlivým slohovým útvarům.

V následujících tabulkách (viz kap. 6.1–6.4) jsou tedy představeny analýzy těchto učebnic. Ke každému cvičení/útvary je podána základní informace prezentována v učebnici (viz druhý sloupec). Ve sloupci třetím navrhuji metodické postupy a úkoly k daným cvičením¹⁷, které mohou posloužit jako metodický námět pro práci s jednotlivými slohovými cvičeními. V kapitole 6.5 bude uvedena souhrnná tabulka všech slohových cvičení se zaměřením na slohové útvary prezentované v učebnicích NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.¹⁸ pro 2.–5. ročník.

6.1 Učebnice Českého jazyka pro 2. ročník, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2021

Tabulka 2: Analýza slohových cvičení učebnice ČJ pro 2. ročník

SLOHOVÁ CVIČENÍ	ZÁKLADNÍ POPIS A INFORMACE	NÁVRHY METODICKÝCH POSTUPŮ A ÚKOLŮ
POROZUMĚNÍ TEXTU Školní činnosti Agáty. (s. 7)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Řazení vět podle časové posloupnosti Agátiných činností ve škole od 1–6. ▪ Rozvoj slovní zásoby (škola, domov).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozhovor s žáky o denních činnostech. ▪ Četba textu: vysvětlení neznámých slov (např.: aktovka). ▪ Řazení vět podle dějové posloupnosti (číselně, přepisem, lepením jednotlivě rozstříhaných vět).
OSLOVENÍ, POZDRAV Jak Křemílek a Vochoomůrka každého zdravili. (s. 9–10)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Příběh Křemílek a Vochoomůrky podle Václava Čtvrťka. ▪ Poučka: základní pravidlo zdvořilého chování. ▪ Rozbor textu s porozuměním.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozhovor s žáky na téma „Správné / špatné chování“. ▪ Dramatizace nácviku pozdravů a oslovení s jejich obměnami: dle textu /interakce žáků. ▪ Otázky: Jak zdravíme paní učitelku, kamaráda, babičku, v obchodě... ▪ Diskuze na téma „Loučení“. <i>Jak se loučíš? Jak se rozloučíš s kamarádem, maminkou, paní učitelkou?</i>
PROSBA, PODĚKOVÁNÍ Rozhovor maminky s lékařem dle osnovy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Krátký příběh o Agátině nemoci a návštěvě lékaře. ▪ Rozhovor maminky s lékařem dle osnovy. ▪ Poučka: základní pravidlo zdvořilého chování.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozhovor s žáky na téma „Prosba a poděkování“. <i>Co uděláme, když něco ztratíme, potřebujeme, chceme se na něco zeptat?</i> ▪ Dramatizace (dvojice/skupina): Agáty příběh/modelové situace zadané vyučujícím z běžného života žáků

¹⁷ Mnou navržené metodické postupy a úkoly se v některých případech mohou částečně překrývat s aktivitami navrhovanými v metodikách jednotlivých učebnic.

¹⁸ Učebnice českého jazyka NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. pro 2.,3. a 5. ročník jsou vydány v roce 2021. Učebnice NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. pro 4. ročník byla vydána v roce 2020 (viz seznam literatury).

(s. 17)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Situace z běžného života žáků – prosba, poděkování formálního i neformálního charakteru. 	
POŘÁDEK VĚT V PŘÍBĚHU Popis obydlí veverka Zrzečky. (s. 21)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Krátký příběh o veverce Zrzečce podle Josefa Zemana. ▪ Procvičování paměti (co vše si žáci pamatují z přečteného textu) včetně porozumění pomocí návodných otázek. ▪ Řazení vět dle příběhu. ▪ Vyhledávání slov citově zabarvených. ▪ Četba vět s citovým zabarvením. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žáci říkají, co vše si z příběhu zapamatovali. ▪ Rozbor textu s porozuměním spolu s vysvětlením neznámých slov (rozvoj slovní zásoby). ▪ Řazení vět podle dějové posloupnosti (číselně, přepisem, lepením jednotlivě rozstříhaných vět). ▪ Žáci hledají v textu slova citově zabarvená (spižirnička, pelíšek...), vyučující říká slova lichotivá a žáci k daným slovům říkají slova neutrální a naopak. ▪ Žáci procvičují četbu jednoduchých vět s citovým zabarvením (radostně, smutně aj.)
OMLUVA Báseň od Jiřího Žáčka s názvem „Promiňte“. (s. 32)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Báseň na téma: „Umiš se omluvit“? ▪ Poučka: základní pravidlo zdvořilého chování. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyhledávání omluvy v textu, vyprávění podle obrázku (chlapec rozbil talíř). ▪ Rozhovor s žáky o tom, zda někdy udělali chybu a omluvili se. ▪ Vyprávění vlastních zážitků žáků. ▪ Dramatizace (dvojice/skupina): modelové situace (politý výkres spolužáka, rozbitá váza, zapomenutá učebnice...) dle úlohy. Žáci mohou sami vymýšlet různé modelové situace. ▪ Reflexe žáků na jednotlivé scénky.
POROZUMĚNÍ TEXTU Výňatek z textu od O. Sekory – Kronika města Kocourkova (s. 35)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Humorný text o tom, jak v Kocourkově zavedli kalendář. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu (výslovnost, plynulost, srozumitelnost). ▪ Rozbor textu s porozuměním spolu s vysvětlením neznámých slov (rozvoj slovní zásoby). ▪ Rozhovor s žáky na téma „Kalendář“. <i>K čemu slouží? Známe i jiné kalendáře?</i> ▪ Mezipředmětové vztahy: dny v týdnu, měsíce v roce. ▪ Kontrola porozumění čteného formou kladení otázek.
ČTENÍ S POROZUMĚNÍM Text ze str. 50 „Já a moje rodina“. (s. 53)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyprávění sedmileté dívky Anežky, která popisuje svoji rodinu. ▪ Písemný projev: Já a moje rodina. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu (výslovnost, plynulost, srozumitelnost). ▪ Rozbor a kontrola porozumění čteného formou kladení otázek. <i>Jak je Anežka stará? Má sourozence? Jak se jmenuje tatínek?</i> ▪ Rozhovor s žáky na téma „Rodina“. ▪ Mezipředmětové vztahy: příbuzenské vztahy v rodině (teta, sestřenice, dědeček...). ▪ Psaní velkých počátečních písmen ve vlastních jménech. ▪ Gramatické pravidlo psaní u, ú, ů (vyhledávání slov s ú/ů v textu a jeho zdůvodnění). ▪ Mluvený projev (upřednostňujeme) / písemný projev: popis rodiny ▪ Mezipředmětové vztahy: kresba rodiny
POPIS ZVÍŘETE Text. (s. 61)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Agáta popisuje v textu kočku domácí. ▪ Otázky na porozumění textu. ▪ Popis zvířat z obrázku (kuře, koza, liška, ovce, žirafa, slon...) ▪ Mluvený projev k obrázku. <i>Které zvíře se Ti líbí? Proč?</i> ▪ Kresba a popis zvířete: domácí mazlíček / zvíře ze zoologické zahrady. ▪ Hra: Hádej, kdo jsem? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu (výslovnost, plynulost, srozumitelnost). ▪ Rozbor a kontrola porozumění čteného formou kladení otázek. <i>Kolik má končetin? Jakou má srst?</i> ▪ Rozhovor s žáky na téma „Domácí / exotické zvíře“. <i>Kde žijí, čím se živí?</i> ▪ Popis zvířat z obrázku dle vlastního výběru žáka. ▪ Doplnění otázek: <i>Které zvíře je nejmenší/největší? Které žije u nás v ČR? Kde můžeš vidět krokodýla (TV dokument, časopis, ZOO)?</i> ▪ Kresba a popis zvířete dle vlastního výběru žáka – možnost krátkodobého projektu dle fantazie učitele.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hra formou mluveného projevu: <i>Hádej, kdo jsem?</i> Žák si vymyslí zvíře, které popisuje a ostatní hádají, jaké zvíře je. Učitel může využít karty s obrázky zvířat pro lepší představivost žáků během popisu.
POPIS OSOBY Text od M. Bažoutové (s. 68)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Popis pohádkové postavy – čarodějnice. ▪ Kresba čarodějnice podle popisu. ▪ Slovní zásoba: přídavná jména. ▪ Text o tom, jak se mamince v obchodě ztratil syn Lukáš – dokončení příběhu. ▪ Popis spolužáka. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu – čarodějnice (výslovnost, plynulost, srozumitelnost). ▪ Rozbor a kontrola porozumění čteného formou kladení otázek. <i>Jakou měla čarodějnice hlavu? Co měla na nose? Měla zdravé zuby?</i> ▪ Žáci vymýšlejí přídavná jména k popisu. <i>Jaké může mít čarodějnice oči (velké, malé, zelené aj.)?</i> ▪ Žáci vymýšlí jméno čarodějnice k popisu. ▪ Kresba čarodějnice podle popisu: možno využít ve výtvarné výchově. ▪ Rozhovor s žáky na téma „Pohádkové postavy“. <i>Znáš i jiné pohádkové postavy? Jaké? Dokázal bys je popsát, jak vypadají?</i> ▪ Četba textu – Lukáš se ztratil (výslovnost, plynulost, srozumitelnost). ▪ Rozbor a kontrola porozumění čteného formou kladení otázek. <i>Kde byl Lukáš s maminkou? Kam šla maminka, když Lukáše nenašla? Co měl Lukáš na sobě?</i> ▪ Rozhovor s žáky: <i>Už jste se někdy někde rodičům ztratili? Jak to dopadlo?</i> ▪ Dokončení příběhu – Žáci ústním vyprávěním vymýšlí vlastní dokončení příběhu. ▪ Spíše, než popis spolužáka bych doporučila popis pohádkové postavy. Žáci nejsou omezeni citovým vztahem k osobě a smyšlenou postavu popisují snadněji. ▪ Hra formou mluveného projevu: <i>Hádej, kdo jsem?</i> Žák si vymyslí pohádkovou postavu, kterou popisuje a ostatní hádají, o jakou postavu se jedná. Učitel může využít karty s obrázky pohádkových postav pro lepší představivost žáků během popisu.
ČTENÍ S POROZUMĚNÍM Bajka „Lev a myš“ od O. Syrovátky (s. 81)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bajka vypráví o lvu, který ušetřil život myšky. Myška mu poté zachránila život. ▪ Orientace v textu. ▪ Doplnění vhodných slov do vět. ▪ Četba věty s citovým zabarvením. ▪ Literární žánr: Bajka. ▪ Rozbor bajky „Lev a myš“. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Samostatné čtení žáků textu a jeho reprodukce. ▪ Možnost procvičit naslouchání (čte vyučující nebo žáci) s následnou reprodukcí čteného. ▪ Žáci vyhledávají a doplňují chybějící slova z textu. (Lev odpočíval po těžkém boji.) ▪ Žáci procvičují četbu jednoduché věty s citovým zabarvením (rychle, smutně, prosebně aj.). ▪ Připomeneme si literární pojem bajka (vysvětlení pojmu). ▪ Rozhovor a interpretace textu doplněná otázkami. <i>Jaké vlastnosti má myška v této bajce? Jaké lev? Jak se zachoval lev a jak myška? Jaké ponaučení z této bajky vyplývá?</i>
VZKAZ, SMS Vzkaz Radka rodičům. Vzkaz Aničky rodičům (s. 84)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Radek napsal vzkaz rodičům, že šel k babičce. ▪ Poučka: formální úprava textové zprávy a vzkazu. ▪ Anička napsala vzkaz rodičům s chybějícími podstatnými a nadbytečnými údaji (nákup krmení pro křečka Ferdu). ▪ Písemný projev: Vzkaz rodičům, SMS kamarádovi, rodičům. ▪ Forma psaní SMS. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žákům vysvětlíme hlavní podstatu zprávy: stručnost, jasnost, výstižnost. ▪ Četba prvního vzkazu od Radka, na který vedeme rozhovor formou kladení otázek. <i>Kam šel Radek? V kolik hodin se vrátí? Je Radkův vzkaz napsaný stručně a jasně? Proč píšeme vzkazy?</i> ▪ Četba druhého vzkazu od Aničky, na který vedeme rozhovor formou kladení otázek. <i>A co tento vzkaz, který napsala Anička? Víme, kam Anička šla? Víme, kdy se vrátí? Víme, s kterou kamarádkou šla? Je tento vzkaz napsaný správně (NE)? Proč? Jak by takový vzkaz měl vypadat?</i> ▪ Žáci píšou vzkaz rodičům, že šli ven s kamarády. Následuje čtení zpráv s reflexí učitele a žáků. ▪ Učitel vysvětlí žákům, že SMS se píše velkými tiskacími písmeny bez háčeků a čárek. Učitel má vzor na tabuli: AHOJ EVO, PUJDES NA KOUPALISTE? Poté žáci sami píšou jednoduché SMS na papírek a posílají spolužákovi.

VYPRÁVOVÁNÍ Ztroskotání Robinsona. (s. 87)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Příběh o Robinsonovi, který ztroskotal na pustém ostrově. Po průzkumu ostrova nachází potravu (zralé hrozny). ▪ Pojem ostrov. ▪ Popis ostrova – mluvený projev ▪ Popis pracovního postupu sušení rozinek (viz text). ▪ Pohádkový ostrov dle fantazie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu – Robinson (výslovnost, plynulost, srozumitelnost). ▪ Rozbor a kontrola porozumění čteného formou kladení otázek. <i>Co se Robinsonovi přihodilo? Co na ostrově našel? Co je ostrov? Byl na ostrově sám? Jak se mohl Robinson cítit?</i> ▪ Žáci popisují ostrov formou brainstormingu, vyučující zapisuje na tabuli heslovitě slova z toho, co žáci říkají. Učitel dopomáhá pomocí návodných otázek. ▪ Žáci popisují pracovní postup sušení rozinek. Motivujeme rozhovorem o rozinkách. <i>Víš, co jsou rozinky? Máš je rád? Kde se dají sehnat? Můžeš si je vyrobit? Jak bys postupoval (nápověda v textu)?</i> ▪ Žáci mají za úkol ve dvojicích vymyslet, graficky ztvárnit a pospat svůj vlastní ostrov. ▪ Vynikající námět na projekt „Můj ostrov“.
POŘÁDEK VĚT Vyprávění podle obrázkové osnovy. (s. 98)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Čtyři dějové obrázky, kterému se zakutálí fotbalový míč k včelímu úlu. Chlapce včelka bodne. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žáci nejdříve popisují, co vidí na jednotlivých obrázcích, poté k jednotlivým obrázkům tvoří jednoduché věty, které zapisují a skládají dle obrázkové osnovy. ▪ Rozhovor s žáky. <i>Bodla tě už někdy včela (vosy)? Co jsi dělal? Jak takové bodnutí hmyzem ošetříme? Může být bodnutí včelou nebezpečné?</i>
ADRESA Obrázky pohlednic s napsanými adresami. (s. 102)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dva obrázky pohlednic pro babičky. První adresa je napsána správně, druhá chybně. ▪ Poučka: co vše musí obsahovat adresa ▪ Kde je nutné napsat adresu? ▪ Psaní vlastní adresy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nejdříve vyučující vysvětlí žákům, co vše musí obsahovat adresa: oslovení, jméno a příjmení adresáta, název ulice a číslo domu, obec a poštovní směrovací číslo. Žáci ve 2. ročníku svoji adresu znají. Pouze žákům vysvětlíme pravidla psaní adresy a poštovní směrovací číslo. ▪ Rozhovor s žáky na téma „Adresa“. <i>Už jsi někdy psal adresu? Třeba z tábora? Komu všemu můžeme napsat?</i> ▪ Žáci mohou sestavovat adresu z textu, který má učitel na tabuli: Jana Kopecká bydlí v Praze 9 v ulici Jičínská 44. Poštovní směrovací číslo žáci dohledávají s pomocí učitele na internetu. ▪ Je vhodné, aby zpočátku měli žáci šablony obálek kvůli velikosti a rozložení písma.
DOPIS Text. (s. 105)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dopis od babičky a dědy Vítkovi, kde jsou vyznačeny všechny náležitosti dopisu: oslovení, obsah dopisu, pozdrav a podpis. ▪ Dopis od Vítkova dědečkovi spojený v jeden celek. ▪ Písemný projev: psaní dopisu ▪ Dopis od dívky Lucky, která píše z letního tábora rodičům. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba dopisu s následným rozбором a kontrolou porozumění čteného formou kladení otázek. <i>Kdo napsal dopis? Pro koho je dopis? Co mají dědeček s babičkou pro Vítkova za překvapení? Jaké je to zvíře? Z čeho tak usuzuješ? Jak se jmenuje?</i> ▪ Vyučující se vrátí k oslovení. <i>Jak jinak bychom mohli oslovit v dopise Vítkova? Proč je podpis důležitý?</i> ▪ Dopis od Vítkova dědečkovi spojený v jeden celek žáci rozdělují na jednotlivé části. ▪ Písemný projev: Žáci napíšou dopis dle vlastního výběru (rodičům, kamarádovi, paní učitelce). ▪ V posledním cvičení mají žáci za úkol poznat z textu, odkud Lucie píše dopis rodičům. ▪ Na toto téma může učitel navázat rozhovor. <i>Byl jsi na táboře? Psal jsi rodičům nebo kamarádovi? Dorazil dopis v pořádku? Co je třeba k odeslání dopisu (poštovní známka)? Kde ji zakoupíme?</i>

6.2 Učebnice Českého jazyka pro 3. ročník, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2021

Tabulka 3: Analýza slohových cvičení učebnice ČJ pro 3. ročník

SLOHOVÁ CVIČENÍ	ZÁKLADNÍ POPIS A INFORMACE	NÁVRHY METODICKÝCH POSTUPŮ A ÚKOLŮ
VYPRÁVĚNÍ Vyprávění z prázdnin. (s. 6)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyprávění podle obrázků – různé náměty ▪ Poučka: pravidlo umístění vět ve vypravování, osnova vypravování. ▪ Rozvoj slovní zásoby na téma „Prázdniny“. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozhovor s žáky na téma „Zážitky z prázdniny“. <i>Kde jsi byl/a o prázdninách? S kým? Jak dlouho? Co se Ti nejvíce líbilo? Co zajímavého jsi viděl/a?</i> ▪ Žáci vymyslí ke každému obrázku alespoň čtyři jednoduché věty. Umístění vět ve vypravování musí být smysluplné. Rozvíjíme slovní zásobu pomocí rozhovorů a her. ▪ Hra: SLOVESA – např.: Vymysli slovesa na počáteční písmeno P (plavat, plachtit, plout, povídat si, platit, pít, potápět se, pracovat...). ▪ Žáci si donesou do školy jakoukoliv upomínku z prázdnin (kamínek, pohlednici, turistickou minci aj.) a připraví si vlastní krátké vyprávění z prázdnin. Žáci si mohou napsat osnovu jako oporu.
POZDRAV, PŘEDSTAVENÍ SE Představení Róziny. (s. 12)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Krátký text o tom, jak se dětem představila fretka Rózinka. ▪ Poučka: základní pravidlo slušného chování: pozdravení, představení, podání rukou. ▪ Dramatizace podle obrázků (dítě x dítě, dítě x dospělý) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozhovor s žáky na téma „Základní pravidla slušného chování“. ▪ Četba textu: Fretka Rózinka se představila dětem. ▪ Porozumění čteného s kladením návodných otázek. <i>Jak se představila Rózinka? Bylo to správně? Jak by ses představil ty kamarádovi nebo někomu dospělému?</i> ▪ Žáci ve dvojicích předvádějí dramatizaci scének podle obrázků z učebnice (dítě x dítě, dítě x dospělý). Po každé scénce vede vyučující s dětmi krátkou diskuzi o tom, zda představení bylo správné. Necháváme především prostor pro vyjádření žákům. Učitel je v roli rádce a pomocníka.
POPIS Popis piráta a jeho dcery. (s. 20)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ukázka z příběhu z knihy Aranella, dcera piráta od A. Pervikové. ▪ Rozvoj slovní zásoby. ▪ Poučka: Popis nám říká, jak osoby, zvířata nebo věci vypadají. ▪ Popis obrázku (pirátský poklad). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozhovor. ▪ Četba textu: O pirátovi Hassanovi a jeho dceři Aranelle. ▪ Porozumění čteného s kladením návodných otázek. Vyučující vyzve žáky, aby zavřeli učebnice a pomocí otázek se ptá. <i>O čem se psalo v prvním odstavci? Vzpomeneš si na jméno piráta? Jak vypadal? Co měl na sobě?</i> Takto pokračujeme i s dalšími odstavci. Poté si žáci otevrou učebnice a probíhá evaluace formou diskuze. Žáci si ověří spolu s vyučujícím správnost svých odpovědí. ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Rozdíl mezi vypravováním a popisem“. ▪ Popis obrázku (pirátský poklad). Vyučující vyzve žáky, aby říkali, co vše vidí na obrázku (rozvoj slovní zásoby). Poté žáci ústně popisují několika jednoduchými větami obrázek. Popisovat mohou obrázek jako celek nebo jen dle výběru (truhla se zlaťáky, jednooký pirát, papoušek).
DOKONČENÍ PŘÍBĚHU Vyprávění podle obrázkové osnovy. (s. 25)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obrázky s dějovou posloupností o úrazu chlapce Petra během kopané. ▪ Poučka: U vypravování dbáme na časovou posloupnost příběhu. ▪ Rozvoj slovní zásoby. ▪ Diskuze na téma „První pomoc (úraz)“. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vyzve žáky, aby si prohlédli všechny čtyři obrázky a stručně řekli, o čem příběh pojednává. Poté se vyučující klade otázky. <i>Kdo je na obrázcích? Co děti dělají? Kde si děti hrají? Jakou hru hrají? Co se stalo? Kdo mohl zavolat sanitku – rychlou pomoc? Věděl by si, jak zavolat rychlou pomoc? Znáš telefonní číslo – tísňovou linku?</i> ▪ Žáci vymyslí nadpis ke každému obrázku. Pomocí nadpisů žáci reprodukuje příběh. ▪ Žáci vymyslí pokračování příběhu, jak to asi s Petrem dopadlo.

		<ul style="list-style-type: none"> Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Úraz“. Klade žákům otázky. <i>Stal se někdy úraz Tvému kamarádovi? Jak si se zachoval? Jak to dopadlo? Jaké úrazy se můžou stát (zlomená ruka, odřený loket či koleno)?</i>
PŘÍPRAVA NA VYCHÁZKU Třídní výlet Petra a Aničky. (s. 27)	<ul style="list-style-type: none"> Petrova třída se připravuje na dopolední vycházku. Rózinka pomáhá Aničce nachystat věci na celodenní výlet do přírody. Vypravování: Balíme si věci (dovolená, výlet). 	<ul style="list-style-type: none"> Rozhovor s žáky na téma „Třídní vycházka“ s diskuzí, co vše si vezmeme s sebou. Společně diskutují o tom, co je nutné vzít s sebou (pití, svačina aj.) a co není (hračka). Žáci chodí zapisovat na tabuli. Následuje popis věci z obrázku, co vše pomáhala připravit Aničce fretka Rózinka na celodenní výlet. Žáci vyjmenovávají, co vše na obrázku vidí. Opět můžeme vést diskuzi o vhodnosti či nevhodnosti dané věci na výlet. Žáci vysvětlí pojmy: dopolední výlet, odpolední výlet, celodenní výlet. <i>Jaký typ výletu ještě znáš? (Dvoudenní výlet, týdenní výlet aj.)</i> Žáci vypráví, co vše by si vzali s sebou v zimě na hory, v létě k moři nebo na sobotní výlet do ZOO.
ROZVOJ FANTAZIE Úryvek z Petrovy knihy. (s. 39)	<ul style="list-style-type: none"> Úryvek textu z knihy Správná pětka opět v akci od E. Blytonové. Porozumění textu. Obrázky vyjadřující přání (děti / dospělý). 	<ul style="list-style-type: none"> Četba textu: O touze Dicka a Anny navštívit Kirrinský ostrov. Porozumění čteného textu – vyučující klade žákům otázky. <i>Po čem Dick s Annou toužili? Z jakého důvodu nemohli ostrov navštívit?</i> Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Moje přání“. Vyučující vyzve žáky, aby se podívali na tři obrázky v učebnici. Žáci říkají, kdo je na obrázcích a co na nich vidí. Poté se vyučující vrátí k prvnímu obrázku a zeptá se žáků. <i>Děti, co myslíte, že si chlapec přeje? Žáci dle obrázku odhadují přání chlapce (vysvědčení / skateboard). Takto žáci postupují u zbylých dvou obrázků.</i> Poslední cvičení je písemné, ale spíše bych doporučila ústní projev. Vyučující klade žákům otázky typu: <i>„Kdybys měl/ a na vysvědčení samé jedničky, co by sis přál/a?“</i> Je dobré mít otázky předem připravené.
TELEFONICKÝ ROZHOVOR Anička je nemocná. (s. 67)	<ul style="list-style-type: none"> Text o Aničce, která je nemocná. Poučka: zásady správného telefonování (pozdravit, představit se, sdělit stručný obsah, poděkovat, rozloučit se). Dramatizace textu telefonního rozhovoru ve dvojicích. Opakování a procvičování slovních druhů. Postup při telefonování. Telefonní čísla tísňových linek (112, 150, 155, 158). Vyvození telefonních rozhovorů volaného a volajícího z obrázků. 	<ul style="list-style-type: none"> Četba textu: O Aničce, která je nemocná a volá své spolužačce s prosbou o školní úkoly. Porozumění čteného: <i>Jak dlouho bude Anička nemocná? Komu telefonuje a proč? Byl Aničky telefonní rozhovor správný a proč (viz zásady telefonního rozhovoru)?</i> Vyučující společně s dětmi zopakuje zásady správného telefonního rozhovoru. Rozdělení žáků do dvojic a předvedení scének telefonních rozhovorů (viz text). Diskuze na téma „Telefonování“. <i>Komu můžeme volat? Proč někomu voláme?</i> Navazující diskuze na téma „Telefonní čísla záchranných složek“. Žáci vyjmenují důležitá čísla záchranných složek (112, 150, 155, 158). Poté je vedena diskuze na daná čísla, kam by žáci zatelefonovali, kdyby se setkali s různými situacemi (požár, nehoda aj.). V poslední aktivitě žáci, po shlédnutí obrázků, logicky vyvozují, kdo s kým volá a o čem mluví.
MŮJ PSÍ KAMARÁD Nevidomá dívka Karolínka. (s. 72)	<ul style="list-style-type: none"> Příběh o nevidomé dívce. Vyhledávání informací v textu. Dramatizace příběhu. Vyprávění podle obrázkové osnovy. Užitečnost cvičených psů. 	<ul style="list-style-type: none"> Četba textu: O Aniččině spolužačce Karolínce, která po těžké nemoci přišla o zrak. Porozumění čteného a vyhledávání informací v textu: <i>Viš, kdo je nevidomý člověk? Jak přišla Karolínka o zrak? Jaký dostala dárek? Jak ji fenka pomáhala? Co vše fenka Karolínku naučila?</i>

		<ul style="list-style-type: none"> Vyučující žáky rozdělí do dvojic. Jeden z dvojice má zavázané oči. Druhý žák z dvojice provází žáka s šátkem přes oči po třídě. Poté vede vyučující s žáky rozhovor o tom, jak se cítili, když neviděli a jaké to pro ně bylo. Dále navazuje další diskuze na téma „Psi záchranáři“. <i>Viš, kdo jsou záchranářští psi? Věděl/a bys, kdo je využívá (policisté, hasiči) a k čemu?</i>
SVÁTKY A OBYČEJE Aprílový příběh. (s. 79)	<ul style="list-style-type: none"> Text „Aprílový příběh“. Vyhledávání informací v textu. Příprava velikonočního přání. Adresa. Roční období. Vyprávění o lidových zvycích a tradicích. 	<ul style="list-style-type: none"> Četba textu: Na jaře babička přijede na návštěvu k Aničce a vidí, jak Anička zdobí vánoční stromček, maminka peče pocukrovaného kapříka a tatínek si prozpěvuje vánoční koledu. Porozumění čteného a vyhledávání informací v textu: <i>Čemu se babička po příjezdu divila a proč?</i> V hodině pracovní výchovy si žáci vyrobí velikonoční přání a v následující hodině napíší přání babičce. Poté vyučující s žáky shrne zásady psaní adresy (oslovení, jméno a příjmení, ulice a číslo domu, město/obec, poštovní směrovací číslo). Vyučující vede s žáky diskuzi na téma: „Roční období – Svátky a obyčeje“. <i>V jakém období slavíme Vánoce (Velikonoce, Nový Rok)?</i> V následujícím cvičení žáci vypravují o lidových zvycích a tradicích podle obrázků (Vánoce, Velikonoce) v učebnici.
POZVÁNKA Výstava. (s. 92)	<ul style="list-style-type: none"> Text „Výstava“. Poučka: základní údaje pozvánky (název akce, kdo akci pořádá, kdy a kde se akce koná). Ukázka Aniččiny narozeninové pozvánky a Rózinčiny pozvánky na párty. Žák píše pozvánku na svoji narozeninovou oslavu. 	<ul style="list-style-type: none"> Četba textu: Petrova třída se účastnila výstavy obrazů. Porozumění textu s návodnými otázkami. <i>Byl jsi na nějaké výstavě? S kým? Co tě na výstavě zaujalo nejvíce?</i> Vyučující navodí téma: „Pozvání kamaráda“. <i>Když bys chtěl/a pozvat kamaráda, jak bys to udělal/a (telefonní rozhovor, rozhovor, pozvánka)? Co by taková pozvánka měla obsahovat? Žáci vyjmenovávají základní údaje pozvánky (viz „Poučka“).</i> Žáci si přečtou v učebnici ukázkou pozvánky od Aničky a říkají, zda je napsána správně. Společně kontrolujeme uvedené údaje. U druhé pozvánky říkají žáci, co v pozvánce chybí. Vyučující namotivuje žáky oslavou jejich narozenin a vyzve je, aby napsali pozvánku pro kamaráda nebo kamarádku na oslavu svých narozenin. Žáci mohou využít Aniččinu pozvánku jako vzor.
POŘADÍ VĚT V PŘÍBĚHU Jak vydry učily kapra mluvit. (s. 96)	<ul style="list-style-type: none"> Text od J. Bruknera – J. Lady s názvem „Jak vydry učily kapra mluvit“ z knihy „Svět zvířat“. Ústní pravopisné cvičení na doplňování i, í / y, ý po obojetných souhláskách. Poučka: Věty v příběhu vypravujeme v časové posloupnosti. Řazení vět v z příběhu. 	<ul style="list-style-type: none"> Četba textu „Jak vydry učily kapra mluvit“ vypráví veselý příběh o dvou vydrách, které chtěly naučit kapra mluvit. Čtení s porozuměním pomocí návodných otázek: <i>Kde se nacházely vydry? Co ještě se nacházelo u potoka? Proč přestalo mlýnské kolo klapat? Proč chtěly vydry kapříka naučit mluvit? Jak to dopadlo?</i> Žáci ústně doplňují i, í / y, ý do slov po obojetných souhláskách a zdůvodňují. Máme-li k dispozici průsvitky, můžeme využít. Navazující cvičení jsou zpřeházené věty. Úkolem žáků je tyto věty chronologicky (očíslovat) seřadit, jak se příběh odehrál. Poté proběhne kontrola správného řešení. Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Moje záliby“ (rybaření, malování, četba aj.).
VYPRÁVĚNÍ PODLE OSNOVY O perníkové chaloupce.	<ul style="list-style-type: none"> Vyprávění pohádky „O perníkové chaloupce“ podle obrázkové osnovy. Dramatizace pohádky „O perníkové chaloupce“. 	<ul style="list-style-type: none"> Vyučující vede s žáky rozhovor na téma „Pohádky“. <i>Jaké znáš pohádky? Kde se můžeš setkat s pohádkami (televize, kniha, vyprávění aj.)? Znáš pohádku „O perníkové chaloupce“?</i>

(s. 105)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyprávění pohádky „O Šípkové Růžence“ podle předepsané osnovy z učebnice. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žáci si na pokyn učitele prohlédnou čtyři obrázky (obrázková osnova) pohádky „O perníkové chaloupce“. Žáci říkají, co vše vidí na prvním obrázku, druhém, třetím a posledním. Žáci vymýšlí vhodný nadpis ke každému obrázku. Učitel zapisuje nadpisy na tabuli. ▪ Pomocí obrázků v učebnici a nadpisů na tabuli žáci ústně reprodukují vypravování pohádky O perníkové chaloupce. Vypravovat mohou samostatně, ve dvojicích, skupinách nebo společně. Při společném vypravování jeden žák vymyslí jednu větu a další žák vymyslí větu, která navazuje na tu předchozí. Věty musí dávat smysl. ▪ Vyučující v další aktivitě rozdělí žáky do skupin. Žáci ve skupinách si připraví vypravování pohádky „O Šípkové Růžence“ podle předepsané osnovy z učebnice. Žáci vypravují pohádku v roli vypravěče. Ve skupinách se do vypravování zapojují všichni žáci.
KRÁTKÝ POZDRAV, ADRESA Pozdrav spolužačce. (s. 110)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Úryvek z knihy „Domov pro Marťany“ od M. Drivjerové. ▪ Poučka: Náležitosti dopisu nebo krátkého pozdravu (oslovení, obsah, pozdrav, podpis). ▪ Slohový útvar: pozdrav. ▪ Slohový útvar: adresa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu s porozuměním: <i>Komu chtěla Miša napsat? Odkud Miša je? Kde je její spolužačka, které Miša psala? Viš, co je to léčebna? Dostala Miša odpověď? Dokážeš říct, co jí potom Miša vyličila v dopise?</i> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma: „Krátký pozdrav“. <i>Už jsi někdy někomu napsal pohlednici? Odkud jsi ji posílal (dovolená, domov, školní výlet)? Co by měl obsahovat takový krátký pozdrav (viz poučka)? Co ještě nesmí chybět na pohlednici (poštovní známka, adresa)? A co napíšeme do adresy (oslovení, jméno a příjmení, ulici a číslo popisné, město/obec, poštovní směrovací číslo)?</i> ▪ Vyučující vyzve žáky k napsání krátkého pozdravu pro kamaráda, který je např. nemocný, pochází z jiného města apod. Poté své práce prezentují. Žáci sami říkají, zda je pozdrav napsán správně. ▪ V další aktivitě píšou žáci svoji adresu. Vyučující zkontroluje, zda ji žáci napsali dobře.

6.3 Učebnice Českého jazyka pro 4. ročník, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2020

Tabulka 4: Analýza slohových cvičení učebnice ČJ pro 4. ročník

SLOHOVÁ CVIČENÍ	ZÁKLADNÍ POPIS A INFORMACE	NÁVRHY METODICKÝCH POSTUPŮ A ÚKOLŮ
ORIENTACE V TEXTU Tajemství hradu Hvězda. (s. 8)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Text z časopisu Mateřídouška od M. Propperové s názvem „Tajemství hradu Hvězda“. ▪ Poučka: Odstavec nám člení text na jeho kratší části z důvodu lepší orientace a porozumění. ▪ Identifikace mužů na obrázcích, které vycházejí z popisu v textu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Čtení s porozuměním: <i>Kde byli chlapci? Kde byli schováni? Koho pozorovali? Co dělali muži? Proč poklepávali kladívky na zed? Co vyndali muži z auta kufru? Dokázal/a bys muže popsat, jak vypadali?</i> ▪ Vyučující žáky seznámí s novým pojmem „odstavec v textu“ (viz poučka). <i>Spočítej, kolik odstavců má tento text. Jak jsi to poznal?</i> ▪ Jelikož příběh není dokončený, vyučující se zeptá žáků, jak asi ten příběh chlapců a mužů dopadl. Žáci vymýšlí konec příběhu formou vypravování. Jistě by bylo vhodné sehnat původní text celý a poté s žáky přečíst s navazující diskuzí, jak se jejich konce lišily od původního. ▪ Dále se žáci na pokyn učitele podívají na tři obrázky, na kterých je vyobrazena dvojice mužů. Úkolem žáků je poznat z popisu v textu, který obrázek přísluší danému popisu dvou mužů. Během diskuze probíhá argumentace: <i>Z čeho usuzuješ, že je to obrázek vlevo?</i> ▪ V závěru mohou žáci danou ukázkou zdramatizovat ve skupinkách, popřípadě převyprávět.
PRACOVNÍ POSTUP Indiánská čelenka. (s. 16)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Michal si vyrábí indiánskou čelenku. ▪ Vypravování pracovního postupu podle obrázkové osnovy. ▪ Poučka: Popis pracovního postupu je stručný a jasný. Popisujeme postupně jednotlivé kroky a ve správném pořadí. Neměli bychom zapomenout na seznam pomůcek, které během pracovního postupu využíváme. ▪ Rozvoj slovní zásoby. ▪ Výroba indiánské čelenky dle návodu (obrázková osnova). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žáci kontrolují seznam pomůcek na výrobu indiánské čelenky, které si Michal připravil. Pomůcky jsou v učebnici vypsány spolu s obrázky. Žáci mají přijít na to, že jedna věc (šroubovák) tam nepatří. ▪ Dále si žáci na pokyn učitele prohlédnou obrázkovou osnovu pracovního postupu spolu s nabídkou sloves (činností). Učitel vysvětlí žákům tuto aktivitu. Nejdříve si společně přečtou všechna slovesa z nabídky a přiřadí je k jednotlivým obrázkům. Poté žáci vypráví popis pracovního postupu, tak jak jde za sebou s užitím daných sloves. ▪ Učitel žáky namotivuje výrobou vlastní indiánské čelenky. Žáci v pracovní výchově tvoří vlastní čelenku. Obrázková osnova žákům slouží jako návod. ▪ Vyučující vede s žáky diskusi na téma „Návod“. <i>Už jsi někdy něco dělal podle návodu (pomoc tatínkovi při sestavování nábytku, pomoc mamince při vaření receptu, aj.)?</i>
POROZUMĚNÍ TEXTU, PŘIHLÁŠKA Lenčiny zájmové kroužky. (s. 25)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Text o Lence, která si vybírá zájmový kroužek dle vlastních zálib. ▪ Poučka: V přihlášce by měly být všechny údaje pravdivě vyplněné. ▪ Přihláška do zájmového kroužku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu: Text popisuje záliby dívky Lenky. Lenka by se ráda zapsala do dalšího kroužku. Žáci mají na základě textu a šesti obrázků s nabídkou různých zájmových kroužků rozhodnout, který kroužek by si Lenka mohla vybrat. U každého kroužku je uvedena jeho organizace (typ, komu je určen, aktivity, den schůzky). ▪ Po společné četbě následuje kontrola porozumění čteného: <i>Co dělá ráda Lenka? Jaké má ráda hry? O co se Lenka zajímá? Co dalšího ráda Lenka dělá? Na jaký kroužek již Lenka chodí a v jaký den?</i> Učitel heslovitě zapisuje odpovědi žáků na tabuli (sport, kolektivní hry, atletika, historie, vyrábění, vaření s maminkou, pondělí klavír, středa kroužek). Z těchto hesel na tabuli žáci formou diskuze vyvozují, na který z kroužků by se Lenka mohla zapsat.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Příhlášku v učebnici bych doporučila nakopírovat a dát žákům jako pracovní list, aby do něj žáci mohli psát. Poté žáci vyplňují Lenčinu přihlášku do kroužku pod dohledem vyučujícího, který dohlíží na správnost vyplnění. ▪ V další aktivitě žáci obdrží totožný pracovní list s přihláškou a sami si vyberou z pěti zbývajících kroužků a vyplní přihlášku. Po dokončení práce následuje společná kontrola a diskuze.
<p>TELEFONICKÝ ROZHOVOR Telefonní omyl. (s. 39)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Text od D. Fischerové s názvem „Telefonní omyl“. ▪ Poučka: Zásady správného telefonického rozhovoru: pozdravit, představit se, sdělit informaci, poděkovat a rozloučit se). ▪ Dramatizace telefonního rozhovoru ve dvojicích. ▪ Telefonní čísla tísňových linek (112, 150, 155, 158) ▪ Linka bezpečí. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Po přečtení textu „Telefonní omyl“ vede vyučující s žáky diskuzi, proč během telefonního rozhovoru došlo k nedorozumění mezi volajícím a příjemcem. Dále vyučující žákům napoví návodnou otázkou. <i>Víme, kdo volal? Proč ne (volající dívka se nepředstavila)? Na co ještě volající dívka zapomněla (pozdravit)? Sdělila danou informaci (ne)? Na co dál dívka zapomněla (rozloučit se)? Byl rozhovor zdvořilý a správný? Jak by takový rozhovor měl vypadat?</i> ▪ Vyučující společně s žáky opět připomene základní pravidla telefonického rozhovoru (viz Poučka). ▪ Dále vyučující rozdělí žáky do dvojic. Předem má připravené kartičky s různými situacemi blízké žákům. Každá dvojice obdrží kartičku a předvedou správný telefonní rozhovor. Doporučila bych použít telefonní sluchátko vyrobené žáky, například v pracovní výchově, z papírové šablony. Žáci si mohou papírové sluchátko sami vybarvit a vystříhnou. Poslouží jako motivace a podpoří fantazii a představivost žáků během telefonování. ▪ Vyučující navodí téma: „Tísňové volání“ a „Linka bezpečí“. <i>Znáš čísla tísňových linek? Na které číslo bys telefonoval/a, kdybys viděl požár / nehodu / krádež? Věděl/a bys co je Linka bezpečí? Kdo tam volá a proč?</i>
<p>CHARAKTERISTIKA POSTAVY Čert. (s. 44)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Text „Čert“ ▪ Vyhledávání informací v textu. ▪ Poučka: Popis povahových vlastností osoby nazýváme charakteristikou postavy. ▪ Rozvoj slovní zásoby. ▪ Charakteristika pohádkové postavy (vodník, princezna, kouzelník aj.) ▪ Kresba pohádkové postavy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu: Text popisuje pohádkovou postavu čerta. První odstavec je zaměřen na popis postavy, jak čert vypadá. Čtvrtý odstavec je zaměřen na charakteristiku postavy, jaké má čert povahové vlastnosti. ▪ Čtení s porozuměním pomocí návodných otázek: <i>Kolik odstavců má tento text? Ve kterém odstavci se dozvídáme, jak čert vypadá? Který z odstavců nám popisuje jeho povahové vlastnosti? Jsou jeho vlastnosti dobré nebo špatné? Vysvětli proč. Kde náš čert žije? Umí se přeměňovat na lidi? Na jaké? S kým se čert kamarádí?</i> ▪ Vyučující vyzve žáky, aby vysvětlili svými slovy rozdíl mezi popisem osoby a charakteristikou postavy. Vyučující zapisuje heslovitě na tabuli do dvou sloupců, kteří žáci říkají (popis osoby: vnější vzhled, charakteristika postavy: vnitřní vzhled). ▪ Učitel má na kartičkách připravené obrázky pohádkových postav (vodník, princezna, kouzelník, čarodějnice aj.). Vyučující rozdělí žáky do dvojic. Každý dvojice si může vybrat jednu kartu s pohádkovou postavou dle vlastní volby. Úkolem každé dvojice je napsat charakteristiku postavy dle osnovy z učebnice, která odpovídá textu Čert (1. Vnější vzhled, 2. Kde žije, 3. Co dělá, 4. Vlastnosti a přátelé). ▪ Navazující aktivita je kresba obrázku dané popisované pohádkové postavy, která poté slouží jako výzdoba ve třídě či lexikon pohádkových postav, který lze postupně rozšiřovat.

<p>VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHU PODLE OBRÁZKOVÉ OSNOVY Michalův slalom na lyžích. Michal s Lenkou staví sněhuláka. (s. 52)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyprávění podle obrázkové osnovy, jak Michal závodí ve slalomu na lyžích. ▪ Poučka: pravidlo umístění vět ve vypravování, osnova vypravování. ▪ Vyprávění podle obrázkové osnovy, jak Michal s Lenkou staví sněhuláka. ▪ Rozvoj slovní zásoby na téma „Zima a zimní sporty“. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Zimní sporty“. <i>Jaké zimní sporty znáš? Jaké zimní sporty umíš (lyžování, snowboarding, krasobruslení, hokej aj.)?</i> ▪ Učitel po diskuzi řekne žákům, aby se podívali na obrázkovou osnovu, kde Michal závodí ve slalomu na lyžích. Poté s žáky vede rozhovor, co vše vidíme na prvním až čtvrtém obrázku. Žáci na pokyn učitele vymýšlí jednotlivé nadpisy ke každému obrázku. Učitel je zapisuje na tabuli. ▪ Podle zapsaných názvů jednotlivých obrázků (obrázková osnova) žáci převypravují Michalův příběh. Nakonec vymýšlí vhodný nadpis k tomuto zimnímu příběhu. ▪ Po procvičení vypravování podle obrázkové osnovy učitel rozdělí žáky do dvojic. Každá dvojice si prohlédne v učebnici další obrázkovou osnovu, na které vidí Michala a Lenku, jak staví sněhuláka. Úkolem žáků je napsat osnovu vypravování (4 obrázky / 4 body osnovy) a poté převyprávět.
<p>VYPRÁVĚNÍ Den Země. (s. 85)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyprávění Michala a Lenky o školní akci na téma „Den Země“. ▪ Srovnávání rozdílů dvou příběhů. ▪ Poučka: zásady vypravování (neopakujeme často stejná slova, stejná slova nahrazujeme synonymy, věty rozvíjíme přídavnými jmény a příslovci, píšeme kratší souvětí). ▪ Rozvoj slovní zásoby na téma „Den Země“. ▪ Mluvnická cvičení: synonyma, příslovce, přídavná jména. ▪ Třídění odpadu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Den Země“. <i>Viš, co znamená Den Země? Věděl/a bys, který den si tuto událost připomínáme? Jak pomáháš a chráníš přírodu? Co pro naši planetu můžeme ještě udělat? Třídíš doma odpady? Kolik máme kontejnerů na třídění odpadu? Jaké barvy kontejnerů máme? Který materiál (odpad) do jednotlivých kontejnerů třídíme? Viš, co je pojem recyklace? Kde takové kontejnery najdeme?</i> ▪ Po této diskuzi společně s žáky přečteme Michalovo a Lenčino vypravování o Dnu Země. Následuje stručná kontrola porozumění. Úkolem žáků je vysvětlit, čím se vypravování liší, ačkoliv jsou obě na stejné téma. Žáci reagují a sdělují své myšlenky na obě vypravování. ▪ Vyučující shrne zásady vypravování (viz Poučka). ▪ Poté s žáky procvičujeme mluvnická cvičení na synonyma, příslovce a přídavná jména formou hry. Na tabuli jsou slovesa v infinitivu. Učitel má na kartičkách napsaná slovesa, které rozmístí po třídě. Úkolem žáků je všechny karty najít a roztrždit je na tabuli k daným slovesům jako jejich synonyma. ▪ Se slovesy pracujeme dále. Učitel zvedne kartu, tak aby ji všichni žáci viděli. Například „mluvit“. Vyučující se zeptá žáků. <i>Jak můžeme mluvit? Žáci vymýšlí příslovce (rychle, zbrkle, pomalu aj.)</i> ▪ Dále má učitel připravené karty s napsanými slovy podstatných jmen nebo obrázky podstatných jmen (maminka, spolužák, kočka aj.). Učitel se táže žáků. <i>Jaká je maminka (hodná, veselá, milá atd.)? Žáci tvoří jednoduché věty a rozvíjejí slovní zásobu (Moje milá maminka je hodná.).</i>
<p>BLAHOPŘÁNÍ, POZVÁNKA Básnička pro moji maminku. (s. 98)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Báseň s názvem Srdce pro maminku od J. Křešničky. ▪ Poučka: Píšeme-li blahopřání (dopis), píšeme zájmena s velkým počátečním písmenem (Ty, Ti, Vás aj.). ▪ Vypravování na téma „Besídka pro maminky“. ▪ Písemný projev: pozvánka na besídku. ▪ Poučka: základní údaje pozvánky (název akce, kdo akci pořádá, kdy a kde se akce koná). ▪ Rozvoj estetického citění žáků: výběr balicího papíru (narozneniny, Vánoce, svátek aj.). ▪ Rozvoj jemné motoriky: balení dárku. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma: „Přání mamince / tatínkovi“. <i>Kdy přejeme mamince / tatínkovi (k svátku, z lásky, k narozeninám). Jak můžeme mamince / tatínkovi popřát (ústně, písemně, vyrobit přáníčko). Vyrobil jsi někdy přáníčko pro maminku / tatínka? A co básničku? Znáš nějakou básničku pro maminku / tatínka?</i> ▪ Navazující aktivita je přečtení básničky pro maminku s názvem „Srdce pro maminku“. Báseň je doplněna ilustrací přáníčka (srdce). <i>Libila se Ti básnička? Co by si popřál/a mamince / tatínkovi?</i> ▪ Vyučující shrne pravidla psaní blahopřání (viz Poučka) a rozdělí žáky do skupin. Počet žáků ve skupině je individuální. Úkolem žáků je vymyslet jednoduchou krátkou básničku pro maminku / tatínka, která vystihuje přání (k svátku, narozeninám, z lásky aj.). Poté skupiny prezentují svoje písemné výtvary. Ostatní žáci hodnotí práce druhých.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učitel v další aktivitě vyzve žáky k přečtení dalšího textu o přípravě dětí na školní besídku pro maminky, kde se dozví, co vše děti připravovaly (výroba přáníček, organizace programu a pozvánky pro rodiče). ▪ Po přečtení tohoto textu vyučující shrne s žáky, co vše musí obsahovat pozvánka (viz Poučka). ▪ Žáci rozdělení do skupiny mají za úkol napsat pozvánku pro rodiče na téma: výstava fotografií, výstava výtvarných prací, žákovský karneval, sportovní odpoledne). Učitel je v roli rádce a pomocníka. Obchází skupiny, pomáhá jim a radí. ▪ V posledním cvičení v učebnici jsou vyobrazeny obrázky balicích papírů s různými motivy (6 obrázků). Úkolem žáků je říct, který balicí papír se hodí k Vánocům, narozeninám nebo svátku. ▪ O hodině pracovní výchovy by si žáci zabalili dárečky (krabičky, balicí papír, stuhu, lepicí pásku). Žáci tak rozvíjí své estetické citění a procvičují jemnou motoriku.
<p>DOPIS Čekání Kristýny na dopis. (s. 110)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Text z časopisu Mateřídouška od M. Propperové. ▪ Poučka: náležitosti dopisu: místo a datum odeslání, oslovení, úvod, stať, závěr, rozloučení, podpis. ▪ Rozvoj slovní zásoby. ▪ Vyhledávání náležitostí v textu z poučky, který dopis obsahuje. ▪ Ukázka dopis Lenky psaný tetě. ▪ Písemný projev: napsání dopisu někomu blízkému z rodiny. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma: „Dopisy“. <i>Dostal jsi někdy od někoho dopis? Od koho byl? Psal jsi někdy dopis (z tábora, z dovolené)? Proč dopisy píšeme?</i> Na tento rozhovor navazuje čtení textu o Kristýně. ▪ Text pojednává o dívce Kristýně, která je na táboře a čeká na dopis od své rodiny. Když vedoucí tábora rozdává dětem dopisy, Kristýna žádný nedostane a s pláčem utíká do stanu. ▪ Porozumění čteného s návodnými otázkami učitele. <i>Kde byla Kristýna? Jak jsi to poznal? Na co Kristýna čekala? Proč odeběhla do stanu a plakala? Jak myslíte, že se Kristýna cítila?</i> ▪ Učitel shrne s žáky náležitosti dopisu, které by měl obsahovat (viz Poučka). ▪ Učitel vyzve žáky k přečtení ukázky dopisu z učebnice. Žáci si nejprve dopis přečtou potichu každý sám. Následuje kontrola porozumění. <i>Kdo napsal tento dopis? Komu Lenka psala? Odkud Lenka dopis píše dopis? Jaké je počasí, kdy Lenka píše dopis? Co na táboře dělají? Koho má teta pozdravovat?</i> ▪ V další aktivitě mají žáci za úkol napsat krátký dopis někomu blízkému z rodiny. Je vhodné, aby před tímto písemným projevem proběhla krátká diskuze na toto téma, aby byli žáci více namotivováni. <i>Byl jsi letos o prázdninách na táboře nebo s rodiči na dovolené? Žáci odpovídají, kde trávili svoje letní prázdniny. Při psaní dopisu vycházejí z vlastních prožitých zážitků.</i>

6.4 Učebnice Českého jazyka pro 5. ročník, NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2021

Tabulka 5: Analýza slohových cvičení učebnice ČJ pro 5. ročník

SLOHOVÁ CVIČENÍ	ZÁKLADNÍ POPIS A INFORMACE	NÁVRHY METODICKÝCH POSTUPŮ A ÚKOLŮ
VYPRÁVĚNÍ Petrův prázdninový příběh. (s. 12)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Příběh chlapce Petra, který je na táboře a vypráví o svých zážitcích. ▪ Poučka: vypravování nás seznamuje s nějakým příběhem či dějem, který se stal. Je důležité, aby ve vypravování byla zachována dějová posloupnost. ▪ Vypravování má tyto základní části: 1. úvod (<i>čtenáře seznamujeme s místem děje a osobami</i>), 2. stať (<i>popisuje začátek děje, jeho rozvinutí, vyvrcholení a rozuzlení</i>), 3. závěr (<i>jak příběh skončil</i>). ▪ Poučka: Jednotlivé části osnovy píšeme do odstavců, které oddělujeme (začínáme psát na novém řádku). Když je stať delší, dělíme ji do více odstavců. Před samotným písemným projevem je vhodné připravit si jeho osnovu. ▪ Práce s výchozím textem v učebnici a orientace v něm. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Prázdniny“. <i>Byl/a jsi letos někde na prázdninách? Máš nějaký zážitek, který se stal Tobě nebo někomu jinému? Žáci říkají, kde byli na prázdninách. Krátce vypravují své zážitky. Slovo ve třídě mají všichni žáci.</i> ▪ Společná četba Petrova prázdninového příběhu. Následuje kontrola porozumění čteného textu s návodnými otázkami učitele. <i>O jaký slohový útvar se jedná (vypravování, zpráva, vzkaz)? Věděl/a bys, kdo vypravování vypravuje (Petr, Michal, Jenda)? Z čeho tak usuzuješ? Kde byl Petr na prázdninách? Jaké bylo počasí? Co na táboře dělali? Co se přihodilo? Jak to dopadlo? Vyhráli chlapci soutěž?</i> ▪ Učitel shrne společně s žáky jednotlivé náležitosti dopisu (viz Poučka) a psaní odstavců (viz Poučka). ▪ Nyní učitel pracuje s výchozím textem a klade žákům otázky spolu s pokyny. <i>Na kolik odstavců je text rozčleněn? Dokážeš vyhledat a přečíst úvod a závěr? Podle čeho tak soudíš? Pokuste se ke každému odstavci vymyslet vhodný nadpis. Učitel nadpisy zapisuje na tabuli. Jak by mohl znít hlavní nadpis celého příběhu? Žáci dávají náměty hlavního nadpisu. Nadpis, který nejlépe odpovídá příběhu napíše učitel na tabuli. Věděli byste, co nám vzniklo na tabuli (osnova vypravování)?</i> ▪ Žáci zavřou na pokyn učitele učebnice a společně všichni reprodukují vypravování z osnovy na tabuli. ▪ Jako samostatná práce žáků je sestavení osnovy a napsání vypravování dle jejich vlastních zážitků. Po dokončení práce můžou žáci svá vypravování doplnit vlastní ilustrací.
POPIS PŘEDMĚTU Popis pračky na prádlo. (s. 21)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Michal popisuje pračku na prádlo, kterou mají doma. ▪ Poučka: Během popisu seznamujeme čtenáře nebo posluchače s předmětem, jak vypadá a k čemu slouží. Popis předmětu je uspořádaný, stručný a přehledný. Cílem popisu je, aby si daný předmět dokázal čtenář nebo posluchač dobře představit, aniž by předmět viděl. ▪ Rozvoj slovní zásoby. ▪ Mluvený projev: popis předmětu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma: „Domácí spotřebiče“. <i>Viš, co jsou domácí spotřebiče? Jaké spotřebiče znáš? K čemu se používají? Na co si dáváme pozor při práci s jakýmkoliv spotřebičem?</i> ▪ Četba textu, ve kterém Michal popisuje pračku na prádlo. Po jeho přečtení následuje kontrola porozumění učitelem. <i>O čem Michal píše? O jaký slohový útvar se jedná (vypravování, popis předmětu nebo vzkaz)? Žáci se z textu dozví, kde se pračka nachází, jak vypadá, k čemu slouží a co vše umí. Vedle textu je obrázek pračky, kterou Michal popisoval. Vyučující se zeptá žáků, zda popis v textu odpovídá obrázku.</i> ▪ Učitel spolu s žáky shrne základní poučku popisu předmětu (viz Poučka). ▪ Učitel rozdělí žáky do skupiny. Úkolem každé skupiny bude vymyslet co nejvíce přídavných jmen na slovo (obrázek), které učitel řekne. Doba na vymýšlení přídavných jmen je stanovená učitelem (1 min). Žáci ve skupinách po zaznění slova zapisují. Vyhrává ta skupina, která vymyslí nejvíce přídavných jmen. Přídavná jména všechny skupiny vždy přečtou.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Následuje písemný projev, kdy si žáci zkusí napsat popis předmětu. Buď si žáci donesou z domova nějaký vlastní předmět nebo jim předměty poskytne učitel (kabinet pomůcek, předměty ve třídě aj.). Žáci před popisem předmětu využívají smysly (hmat, zrak), předmět pak snáze popisují.
<p>REKLAMA Reklama na zubní pastu NOVA-KID. (s. 31)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Seznámení s novým slohovým útvarem – reklama. ▪ Poučka: je součástí našeho každodenního života. S reklamou se můžeme setkat v rozhlase, televizi, novinách, časopisech, reklamních letácích aj. Hlavním cílem reklamy je zaujmout, informovat a přesvědčit čtenáře, posluchače či diváka o nějakém produktu či nabízené službě, kde jsou vyzdvihovány kvality daného produktu (služby) spolu s výhodnou cenovou nabídkou. Informace mohou být někdy úmyslně nadnesené, proto bychom si měli dát pozor a ověřit si důvěryhodnost daného nabízeného produktu či služby. ▪ Orientace v textu reklamy (přesvědčování o koupi). ▪ Skupinová práce – reklama: ovocná přesnídávka, školní plnicí pero. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující žákům přehraje na interaktivní tabuli několik reklam, např. reklamu na žvýkačky, pleťový krém, automobil, kuchyňský spotřebič, kurz anglického jazyka, nábor PCR apod. Na tuto aktivitu naváže spolu s žáky diskuzi na téma: „Reklama“. <i>Věděl/a bys, na co jsme právě koukali? Dokázal bys vlastními slovy říct, co reklama je? Nabízí reklama jen výrobky? Kde se ještě můžeme setkat s reklamou? Je reklama vždy pravdivá? Na co si tedy musíme u reklamy dát pozor?</i> ▪ Učitel seznámí žáky s novým slohovým útvarem reklama (viz Poučka). ▪ Následují dvě reklamní ukázky na zubní pastu NOVA-KID. Po přečtení obou ukázek mají žáci vyhledat v textu tu část, která nás přesvědčuje o koupi („Konec strachu ze zubaře! Vyberte si ihned...“). Důležitou rolí v reklamě hraje i obrázek či video upoutávka, která nemusí být pravdivá. Např.: Zubní pasta – sněhově bílé zuby! Je důležité, aby vyučující žákům vysvětlil, že ne všechny reklamy jsou pravdivé, a proto bychom měli brát reklamu s nadhledem a vytvořit si vlastní úsudek. ▪ Učitel rozdělí žáky do skupin (5–6 žáků ve skupině). Jejich úkolem je vytvořit reklamu na: ovocnou přesnídávku a školní plnicí pero. Informace o produktech je uvedena v učebnici. Žáci si ve skupině rozdělí role a pracují na reklamě. Poté své práce reprezentují před tabulí. Vyučující může vytvořit jednoduchou anonymní anketu pro žáky na dané výrobky: <i>Jaký výrobek by sis zakoupil/a? Proč? Co Tě na výrobku zaujalo?</i> Po zhodnocení ankety proběhne otevřená diskuze na nejvíce požadovaný výrobek (anketní šetření).
<p>VZKAZ Vzkaz od Aničky. (s. 42)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozpoznání slohového útvaru „vzkaz“ a „pozvánka“. ▪ Poučka: vzkaz je krátká zpráva, která sděluje druhé osobě jasnou a stručnou informaci. Vzkaz může být písemný nebo ústní. ▪ Skupinová práce: převedení dialogických rozhovorů na vzkaz. ▪ Skupinová práce: reprodukce vzkazu jako telefonický rozhovor. ▪ Vzkaz z hlasové schránky telefonu (slova spisovná / nespisovná). ▪ Rozvoj slovní zásoby. ▪ Prohloubení zásad správného a zdvořilého chování během rozhovoru. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba tří textů (dva vzkazy a jedna pozvánka). Úkolem žáků je rozlišit, co je vzkaz a co pozvánka. Vyučující na toto téma vede s žáky krátkou diskuzi. <i>Z čeho usuzuješ, že první text je pozvánka? Co Ti napovědělo, že druhý a třetí text je vzkaz?</i> ▪ Vyučující společně s žáky shrne základní pravidla pro psaní vzkazu (viz Poučka). ▪ Vyučující v dalším cvičení rozdělí žáky do dvojic. Vyučující má situace rozhovorů, které jsou uvedeny v učebnici, napsané na kartičkách. Některé situace může upravit, popřípadě vymyslet svoje. Každá dvojice obdrží kartičku s danou informací. Např.: <i>Odpoledne chceš jít ven s kamarádem, ale nemůžeš, protože jedete s rodiči navštívit babičku do nemocnice.</i> ▪ Úkolem žáků je danou informaci přečíst, zpracovat ji a předvést jako telefonický rozhovor. Rozhovory by měly být žákům blízké, které vycházejí z jejich vlastních zkušeností. ▪ Další aktivita je opakem první aktivity. Žáci jsou stále rozdělení do dvojic (dvojice můžeme obměnit). Kartičky s informacemi zůstávají, ale tentokrát je žáci převádějí do vzkazu. <i>Ahoj, dnes nemohu jít ven, jedu s rodiči navštívit babičku, která je v nemocnici. Alena.</i> ▪ V posledním cvičení si žáci přečtou dva vzkazy z hlasové schránky mobilního telefonu. Žáci mají za úkol vyhledat, čím se vzkazy liší (spisovná / nespisovná slova). Například: lupen/lístek, ségra/sestra. Učitel vyzve žáky, aby první vzkaz, který obsahuje nespisovné výrazy, nahradili žáci výrazy spisovnými. Je nutné, aby žáci znali význam nespisovných slov, aby s textem dokázali pracovat.

<p>POZVÁNKA, ZPRÁVA Vánoční jarmark. (s. 51)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Plakát na téma „Vánoční jarmark“. ▪ Poučka: základní údaje pozvánky (<i>název akce, kdo akci pořádá, kdy a kde se akce koná</i>). ▪ Skupinová práce na téma: Pozvánka na školní akademii a výstavu fotografií ze školní exkurze. ▪ Petrova zpráva o Vánočním jarmarku. ▪ Poučka: zpráva informuje čtenáře nebo posluchače o události, která se již stala. Může mít hodnotící charakter. Základní údaje zprávy: <i>název události, kdo akci pořádal, kde a kdy se akce konala, jaký byl program akce, názor autora o jejím průběhu a poděkování</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba plakátu s názvem Vánoční jarmark navržený Lenkou. Úkolem žáků je rozpoznat, o jaký slohový útvar se jedná (zpráva, vzkaz či pozvánka). <i>Ano, jedná se o pozvánku. Z čeho jsi usoudil/a, že se jedná právě o tento útvar?</i> Žáci jmenují základní údaje, které pozvánka obsahuje. Vyučující poté ještě jednou s žáky shrne obsažené údaje v pozvánce: 1. název akce, 2. datum konání, 3. čas konání (od–do), 4. účel akce (prodej výrobků žáků 1. stupně, výtěžek bude věnován dětskému domovu). Vyučující vede s žáky diskuzi na Lenčinu pozvánku a její charitativní účel. ▪ Vyučující rozdělí žáky do dvojic. Každá dvojice bude mít za úkol zvolit si jedno téma, které nabízí učebnice (pozvánka na školní akademii k výročí založení školy nebo výstavu fotografií ze školní exkurze) a napsat pozvánku. Vzhledem k tomu, že jsou toto dle mého názoru těžší témata, zvolila bych jednodušší a dětem opravdu blízké, např.: pozvánka na narozeninovou oslavu, pozvánka na divadelní vystoupení žáků apod. Po dokončení práce žáci ve skupinách prezentují své pozvánky. Současně během hodnocení výstupů žáků probíhá reflexe dětí a učitele. ▪ Četba textu Petrovy zprávy o Vánočním jarmarku umístěné na webových stránkách školy. Po společné četbě klade vyučující návodné otázky. <i>Pozorně se ještě jednou podívej na Petrovu zprávu a řekni, zda zpráva obsahuje všechny podstatné údaje nebo v ní něco chybí.</i> Žáci správně vyvodí, že ve zprávě chybí název události a kdo akci pořádal. Ostatní údaje jsou již v pořádku. Učitel opět v závěru shrne základní údaje, které by měla zpráva obsahovat (viz Poučka).
<p>ROZVOJ FANTAZIE, POROZUMĚNÍ TEXTU Tomáš, drak a princezna. (s. 62–63)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pohádka s názvem „Tomáš, drak a princezna“ od A. Jiráčka z časopisu Materidouška. ▪ Pravopisné cvičení. ▪ Čtení s porozuměním. ▪ Osnova vypravování. ▪ Mluvený projev: nový příběh „O Tomášovi, drakovi a princezně“. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede diskuzi na téma „Pohádky“. <i>Víš, co je pohádka? Znáš nějaké pohádky? Kdo v pohádkách vystupuje? Kde se s pohádkami můžeme setkat? My si nyní jednu takovou pohádku společně přečteme.</i> ▪ Četba jednotlivých odstavců pohádky „Tomáš, drak a princezna“. Žáci vždy přečtou jeden odstavec. Úkolem žáků je doplnit do slov chybějící písmena a z nabídky odhadnout, jak asi bude naše pohádka pokračovat. Nabídka je tvořena otázkou a odpověďmi typu a), b) a c). Žáci si své odhady, i když nejsou správné, zapisují do školních sešitů. S těmito odhady budou žáci posléze pracovat ústně. Dalším úkolem žáků je vymyslet nadpis ke každému odstavci. Nadpisy nám poslouží jako osnova vypravování, učitel je zapisuje na tabuli. ▪ V další aktivitě vyučující přečte osnovu vypravování z tabule, kterou žáci vytvořili během čtení. Vyzve žáky k reprodukci této pohádky. Žáci se ve vypravování střídají. ▪ Poté vyučující klade žákům otázky, které se váží k pohádce. <i>Kam šel Tomáš? Co znamená „na zkušenou“? Co uslyšel, když byl u velké skály? Koho tam našel? Proč byl drak sklíčený? Jak pomohl drakovi? Jak se chovala princezna na zpáteční cestě do hradu? Jaká byla princezna? Co řekl král Tomášovi, když mu přivedl zpět princeznu? Vzal si ji i s královstvím? Proč ji nechtěl? Co udělal?</i> ▪ Žáci v poslední aktivitě tvoří zcela jiný příběh dle svých zapsaných odpovědí jednotlivých odstavců. Na základě tohoto písemného zápisu ústně vypravují pohádku.
<p>ROZHOVOR Interview – rozhovor. (s. 68)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mluvený projev: Hra na rozhovor – interview. ▪ Příprava souboru otázek k interview. ▪ Rozhovor se známou osobností. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede diskuzi na téma „Rozhovor – Interview“. <i>Věděli byste, co je interview? Kde se s ním můžeme setkat (vidět, slyšet)? Kdo vede interview? Musí být otázky předem připravené? Je interview vedeno jen se známými osobnostmi? Ne? S kým tedy ještě můžeme vést interview? Pojdme se tedy podívat, co si připravila Anička s Petrem pro svoji třídu.</i>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Písemný projev: Přepis rozhovoru do školního časopisu. ▪ Písemný projev: Zpráva na webové stránky školy o setkání s osobností. ▪ Rozvoj slovní zásoby. ▪ Zásady slušného a zdvořilého chování a vystupování. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu o tom, jakou hru pro svoji třídu připravila Anička s Petrem. Vyučující vyzve žáky a usadí je do třídního kruhu. Vyučující vybere jednoho žáka jako hosta a představí ho dětem. Úkolem žáků je klást otázky hostu (koníčky, záliby, věk, rodina aj.). Zpočátku vyučující dětem pomáhá s otázkami. V roli hosta se žáci střídají. ▪ Vyučující rozdělí žáky do dvojic a rozdá jim očíslované (1–20) kartičky ze čtvrtky. Úkolem každé skupiny bude vymyslet jednoduché otázky pro nějakou osobu (osobnost), kterou si stanovíme společně (např.: třídní vyučující). Žáci sepisují otázky, které by položili během rozhovoru učiteli. Zde jsem zvolila jako osobu třídního učitele, protože všichni žáci svého učitele znají a vymyšlení otázek je pro žáky jistě snazší. ▪ V následující aktivitě pracujeme s kartičkami žáků. Žáci vedou interview s učitelem a zapisují si stručně odpovědi. Poté následuje společná diskuze o tom, co vše se o svém třídním učiteli dozvěděli. Žákům je třeba vysvětlit, že položené otázky by měly být slušného a zdvořilého charakteru. ▪ V další aktivitě učitel vybere jednoho žáka, který bude hrát roli významného spisovatele knih pro děti a mládež. Jméno spisovatele bude smyšleno, např.: Rudolf Krajánek. Učitel zapíše jméno na tabuli spolu s jeho profesí. Vyzve žáky, aby kladli otázky našemu hostu. Rozhovor učitel zapisuje stručnými hesly na tabuli. Učitel s žáky na konci rozhovoru shrne všechny informace, které jsme se dozvěděli. Žáci tento rozhovor přepíší jako zprávu do školních sešitů. Vyučující vysvětlí žákům, aby si představili, že píšou zprávu na webové stránky školy o setkání s touto osobností. ▪ Dokončené práce žáci následně prezentují. Během prezentace je vedena diskuze a reflexe na tyto žákovské práce.
<p>OSNOVA VYPRÁVĚNÍ Boj o záchranu chlapce. (s. 84)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Úryvek příběhu z časopisu Mateřídouška z knihy „Na břehu veliké řeky“. ▪ Čtení s porozuměním. ▪ Osnova vypravování: řazení hesel ke správným bodům osnovy. ▪ Tvorba obrázkové osnovy. ▪ Vkládání vět do příběhu dle logického úsudku žáků. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba afrického příběhu o boji chlapce s krokodýlem. Chlapce se podařilo na poslední chvíli zachránit. ▪ Vyučující klade žákům otázky. <i>Kde se příběh odehrál? Jaké další kontinenty znáš? Co se chlapci stalo? Kdo chlapce před útokem krokodýla zachránil? Co vše víš o krokodýlech?</i> ▪ Učitel spolu s žáky zopakuje části osnovy vypravování (úvod, stať, závěr). Žáci charakterizují jednotlivé části osnovy. ▪ V následujícím cvičení je neuspořádaná osnova vypravování tohoto afrického příběhu. Úkolem žáků je tuto osnovu řádně sestavit tak, aby vypravování dávalo smysl. Doporučila bych, aby hesla z osnovy měl vyučující vytištěná a rozstříhaná v obálkách. Učitel je rozdává žákům spolu s čistým archem papíru. Žáci nalepí jednotlivá hesla osnovy, tak jak se příběh stal. Na konci práce žáci vymyslí vhodný nadpis příběhu. Následuje společná kontrola, zda mají osnovu sestavenou správně. ▪ Vyučující rozdělí žáky do skupin. Žáci obdrží nastříhané papíry (10 cm x 10 cm) a společně ve skupině kreslí obrázkovou osnovu k tomuto příběhu. Obrázky dle osnovy si žáci rozdělí ve skupině. Když mají práci dokončenou, nalepí ji na čtvrtku v tom pořadí, jak se příběh stal. Nakonec napíšou hlavní nadpis, na kterém se jako skupina domluví. Výsledné práce jsou vystaveny ve třídě na nástěnce. ▪ Jednotlivé skupiny poté ústně reprodukují příběh z obrázkové osnovy.

<p>DOPIS Dopis od Tomáše. (s. 92)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dopis od Tomáše pro Michala. ▪ Poučka: dopisem někomu něco písemně sdělujeme. Dopisy rozlišujeme na dopisy osobní a dopisy úřední. ▪ Řazení jednotlivých částí dopisu k dopisu od Tomáše. ▪ Poučka: adresa by měla obsahovat: oslovení, jméno a příjmení, název ulice a číslo popisné, město/obec a poštovní směrovací číslo. ▪ Poučka: psaní zájmen a jejich tvarů píšeme v dopisech s velkým počátečním písmenem (Vy, Ty, Váš aj.). ▪ Písemný projev: dopis z prázdnin. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Dopis“. <i>Psál jsi už někomu dopis? Dostal jsi od někoho dopis? Jak by měl takový dopis vypadat? Jak píšeme osobní zájmena v dopise (viz Poučka)? Jaké by měl mít náležitosti, na které bychom neměli zapomenout (viz Poučka)? Co je ještě součástí dopisu, abychom jej mohli odeslat (adresa – viz Poučka).</i> ▪ Četba dopisu s následným rozbohem a kontrolou porozumění formou kladení otázek. <i>Kdo napsal dopis? Pro koho je dopis? O čem Tomáš Michalovi píše? Jakým způsobem chce Tomáš zaslat fotografie z prázdnin? Co je e-mail? K čemu slouží?</i> ▪ V následujícím cvičení mají žáci za úkol přiřadit jednotlivé části dopisu k dopisu od Tomáše (místo: Blansko, datum: 26. 03. 2015, oslovení: Milý Michale atd.). ▪ Vyučující vede s žáky rozhovor na téma: „Moje prázdniny“. <i>Byl/a jsi letos někde na prázdninách? Byl/a jsi s kamarádem na táboře nebo někde s rodinou? Žáci napíší krátký dopis, ve kterém popíší prázdniny.</i>
<p>VYPRÁVĚNÍ Lenka chce být veterinářkou. (s. 100)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Text o rozhovoru rodičů s dětmi na téma „Povolání“. ▪ Porozumění textu. ▪ Mluvený projev – vypravování: Čím bys chtěl/a být? ▪ Volba povolání a sestavení osnovy vypravování dle učebnice. ▪ Pojmenování povolání podle obrázků. ▪ Telefonický rozhovor na tísňovou linku 112. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu s porozuměním. <i>Kdy si rodiče povídali s dětmi? Na jaké téma se bavili? Na co se zeptal tatínek Lenky? Čím chce být její bratr? A proč chce být Lenka veterinářkou?</i> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma: „Povolání“. <i>Víš, co je povolání? Jaké druhy povolání známe (učitel zapisuje druhy povolání na tabuli)? Jaké povolání mají Tvoji rodiče? Čím bys chtěl/a být Ty? Proč? Co Tě na tom povolání láká? Co se Ti na něm líbí? Je vzdělání zapotřebí, aby člověk mohl vykonávat určité povolání, např.: lékař?</i> ▪ Učitel vyzve žáky, aby se podívali na tabuli a vybrali si jedno povolání, které je jim líbí a napsali o tomto povolání krátké vypravování dle osnovy v učebnici, které si společně přečtou, aby žáci věděli, jak pracovat (název povolání, jeho náplň, kde se vykonává, co k němu potřebujeme, proč je důležité a důvod volby povolání). Žáci své práce posléze prezentují před tabulí. Ostatní žáci se mohou klást otázky, které se z vypravování nedozvěděli a zajímali by je. ▪ V následující aktivitě žáci pojmenovávají povolání z obrázků a vysvětlují jeho prospěšnost. Tato aktivita navazuje na aktivitu předchozí. Vyučující rozdělí žáky do dvojic a ti předvádí telefonický rozhovor na tísňovou linku 112. Situace volí učitel nebo je má dopředu připravené na kartičkách, které rozdá žákům.
<p>POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU Zeleninový salát. (s. 111)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Michal s kamarádem Petrem připravují zdravý zeleninový salát. ▪ Poučka: popis pracovního postupu by měl být jasný a stručný. Během popisu popisujeme činnosti tak, jak jdou za sebou. Musí být zachováno správné pořadí postupu práce. Dále k popisu vyjmenujeme věci, které během popisu využíváme. ▪ Písemný projev: recept s obrázkem. ▪ Obrázky kuchyňských nástrojů, nádobí a pomůcek. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Četba textu, jak Michal s Petrem připravují podle receptu zdravý zeleninový salát. Nejdříve si přečteme recept. Vysvětlíme si pojmy – bazalka, olivový olej aj. Na obrázku vidíme, co vše chlapci museli nakoupit. Některé suroviny na obrázku chybí. Vyučující se zeptá žáků, proč tomu tak je. ▪ Dále si společně přečteme postup přípravy salátu, který přichystal Michal s Petrem. <i>Co udělali chlapci nejprve? Jak pokračovali? Žáci vyhledávají informace v textu a odpovídají učiteli.</i> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma: „Zdravá strava“. <i>Je zeleninový salát zdravý? Proč? Máš také rád/a zeleninový salát? Už jsi ho někdy připravoval/a? Pomáhal/a jsi při jeho přípravě někomu (mamince, tatínkovi, sestře aj.)?</i> ▪ Vyučující shrne s žáky popis pracovního postupu (viz Poučka). ▪ Za domácí úkol dostanou žáci donést si vlastní recept s obrázkem. Za domácí úkol proto, že si každý žák může zvolit recept dle svého přání. Žák pak bude pracovat s chutí. Je dobré, aby měl vyučující nějaké recepty připravené pro ty žáky, kteří si recept z domova nedonesou.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žáci píší pracovní postup svého receptu doneseného z domova, který poté prezentují. ▪ Z žakovských prací můžeme vytvořit naši tzv. třídní kuchařku. ▪ Obrázky kuchyňských nástrojů, nádobí a pomůcek. Žáci pojmenovávají obrázky a říkají k čemu slouží.
<p>POŠTOVNÍ POUKÁZKA Vyplňujeme poštovní poukázku. (s. 119)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vzor (obrázek) vyplněné poštovní poukázky. ▪ Poučka: poštovní poukázka slouží k odeslání peněz poštou. Všechny údaje v poukázce musí být pravdivé a řádně vyplněné. Do poštovní poukázky vyplňujeme následující údaje: <i>jméno odesílatele a jeho adresu bydliště, jméno příjemce a jeho adresu bydliště, peněžní částku napsanou číslicí a slovy. Pokud chceme příjemci sdělit nějakou informaci, vyplníme kolonku „zpráva pro příjemce“.</i> ▪ Poučka: výši peněžní částky zapisujeme tak, že jednotlivá slova píšeme vždy dohromady jako jedno slovo. ▪ Písemný projev: vyplnění poštovní poukázky. ▪ Kontrola údajů poštovní poukázky vyplněné Andreou. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky diskuzi na téma „Poštovníctví“. <i>Věděl/a bys, k čemu máme Českou poštu? Máte ve svém městě poštu? Viš, kde se nachází? Byl/a jsi někdy s někým na poště? Proč tam maminka šla? Věděl/a bys, jaké služby nabízí pošta? Když chceme poslat peníze přes poštu, věděl/a bys, co je k tomu potřeba? Viděl jsi někdy někoho vyplňovat poštovní poukázku (viz obrázek v učebnici)?</i> ▪ Žáci si na pokyn učitele prohlédnou obrázek poštovní poukázky v učebnici a říkají, co vše je na poukázce uvedeno. (Poukázka v učebnici je dle mého nečitelná. Doporučuji dodat žákům originální poštovní poukázky, které Vám na poště rádi pro žáky dají). Žáci se tak seznámí s opravdovou poštovní poukázku, kterou si také zkusí sami vyplnit. Vysvětlíme pojmy: příjemce/odesílatel. ▪ Vyučující seznámí žáky s novým slohovým útvarem poštovní poukázka (viz Poučka) a vyplňování peněžní částky (viz poučka). ▪ Následující cvičení je vyplňování poštovní poukázky. Máme na výběr ze dvou možností. V první možnosti jsou přesně uvedené všechny údaje. Ve druhé možnosti si žáci zvolí všechny údaje sami (příjemce, adresáta, částku apod.). Vzhledem k tomu, že žáci složenku ještě nevyplňovali, doporučila bych první cvičení udělat společně a druhé cvičení jako práci ve dvojicích, kde by vyučující byl v roli rádce a pomocníka. ▪ V posledním cvičení mají žáci za úkol zkontrolovat, zda dívka Alena správně vyplnila poukázku k úhradě lyžařského výcviku. V poukázce jsou chyby, kterých by si měli žáci všimnout.
<p>VYPRÁVĚNÍ PODLE OBRÁZKOVÉ OSNOVY Blíží se prázdniny! (s. 134)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vypravování o blížících se letních prázdninách. ▪ Obrázky osnovy vypravování na téma „Táboření v lese“ a „Úraz ve skalách“. ▪ Značky: Pravidla chování v lese. ▪ Samostatná práce: Kresba obrázkové osnovy na vlastní zážitky z prázdnin. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vyučující vede s žáky rozhovor na téma: „Blíží se prázdniny“. <i>Těšíš se na prázdniny? Už víš, kam pojedíš? Na co se nejvíce těšíš? Žáci vyprávějí, jak budou trávit své prázdniny.</i> ▪ Žáci dostanou za úkol se podívat na první obrázkovou osnovu, která nám popisuje táboření skupiny dětí spolu s jedním dospělým v lese. Skupina se utábořila v lese, postavila stany, rozdělala oheň, ohniště zůstalo neuklizené. Vyučující klade otázky. <i>Koho vidíme na obrázcích? Kde jsou? Co dělají v lese? Můžeme v lese rozdělat oheň, kde chceme nebo jen na místech k tomu určených? Je v pořádku, že skupina po odchodu neuklidila po sobě ohniště? Co všechno se mohlo stát?</i> ▪ Poté se podívají na druhou obrázkovou osnovu. Skupina dětí s dospělým se vydá na pěší túru do skal, kde jedno dítě uklouzne a spadne z malé skalky, zraní si nohu. Postup práce je stejný jako u předchozí aktivity. <i>Koho vidíme na obrázcích? Kde děti byly? Co se přihodilo? Proč se to asi stalo? Na toto téma vede vyučující s žáky diskuzi. Na co si musíme dát pozor? Jak se chováme v přírodě? Když se stane úraz, jak se zachováš? Žáci popisují, jak by se zachovali v určitých situacích, např.: kamarád si zlomil nohu ve skalách.</i> ▪ V dalším cvičení si s žáky zopakujeme pravidla chování v lese. Žáci dle obrázků v učebnici říkají, co se v přírodě nesmí. ▪ Samostatná práce: Kresba obrázkové osnovy na vlastní zážitky z prázdnin.

6.5 Souhrn rozložení slohových cvičení učebnic ČJ – NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.

V této kapitole jsou přehledně seřazeny všechny útvary užívané v učebnicích NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. vyučovaných ve 2.–5. ročníku ZŠ Stráž pod Ralskem, na které navazují jednotlivé minivýstupy (viz kap. 7.2). Ne vždy se jedná o čisté slohové útvary, v některých případech jsou koncipovány jako téma.

Tabulka 6: Přehled rozložení slohových cvičení učebnic ČJ – NOVÁ ŠKOLA

SLOHOVÁ CVIČENÍ / ÚTVARY	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Adresa	✓			
Blahopřání, pozvánka			✓	
Čtení s porozuměním	✓			
Dokončení příběhu		✓		
Dopis	✓		✓	✓
Charakteristika postavy			✓	
Krátký pozdrav, adresa		✓		
Můj psí kamarád		✓		
Omluva	✓			
Orientace v textu			✓	
Oslovení, pozdrav	✓			
Osnova vyprávění				✓
Popis		✓		
Popis osoby	✓			
Popis pracovního postupu				✓
Popis předmětu				✓
Popis zvířete	✓			
Porozumění textu	✓			
Porozumění textu, přihláška			✓	
Pořádek vět	✓			
Pořádek vět v příběhu	✓	✓		
Poštovní poukázka				✓
Pozdrav, představení se		✓		
Pozvánka		✓		
Pozvánka, zpráva				✓
Pracovní postup			✓	
Prosba, poděkování	✓			
Příprava na vycházku		✓		
Reklama				✓
Rozhovor				✓
Rozvoj fantazie		✓		
Rozvoj fantazie, porozumění textu				✓
Svátky a obyčeje		✓		

Telefonický rozhovor		✓	✓	
Vyprávění	✓	✓	✓	✓
Vyprávění podle osnovy		✓		
Vyprávění příběhu podle obrázkové osnovy			✓	✓
Vyprávění (volba povolání)				✓
Vzkaz	✓			✓

6.6 Učivo komunikační a slohové výchovy (ŠVP Stráž pod Ralskem)

V kontextu předchozích analýz učiva slohové a komunikační výchovy v učebnicích nakladatelství Nová škola pro 2.–5. ročník ZŠ bude v této kapitole krátce charakterizován **učební plán** předmětu Český jazyk v ŠVP Stráž pod Ralskem včetně jeho časové dotace. Dále se zaměřím na **učivo** oboru Český jazyk, konkrétně složky **komunikační a slohové výchovy** žáků 1.–5. ročníků. Učivo odpovídá výstupům RVP ZV. Nebude zde uvedeno učivo s minimálními výstupy.

V učebním plánu pro 1. stupeň pro předmět Český jazyk v 1. ročníku je uvedeno 9 hodin týdně, ve 2. ročníku 10 hodin týdně a v 3.–5. ročníku 8 hodin týdně. Disponibilní časová dotace činí 10 hodin. Pro komunikační a slohovou výchovu je standardně vyhrazena jedna hodina týdně, ale je vyučujícími zařazována i v jiných předmětech – například v matematice, přírodovědě, vlastivědě, zeměpisu a výchovách. V komunikační a slohové výchově se žáci učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení, číst s porozuměním, kultivovaně psát, mluvit, analyzovat a kriticky posuzovat obsah textu.

V 1. ročníku je zaměřena pozornost především na základy správného mluveného projevu a patřičnou gestikulaci v daných konkrétních situacích. K základům mluveného projevu patří technika dýchání, tvoření hlasu a správná výslovnost. Ze slohových útvarů v mluvené formě patří jednoznačně **popis** a **vyprávění** podle obrázků a vlastních zážitků. Ve vyjadřování v komunikačních situacích se jedná o **pozdrav**, **oslovení**, **omluvu** a **prosbu**. U praktického čtení dbáme pozornost na jeho techniku, správnou výslovnost a porozumění. Slovní zásoba je rozvíjena systematicky.

Ve 2. ročníku je rozvíjeno praktické čtení, jeho technika a čtení s porozuměním včetně posilování rozvoje slovní zásoby. Žáci jsou vedeni k naslouchání, které je pozorné, zdvořilé, soustředěné a aktivní. Dále zaznamenávají slyšené a reagují na otázky vyučujícího. V mluveném projevu jsou i nadále posilovány techniky mluveného projevu. Ve vyjadřování v komunikačních situacích se jedná o **pozdrav**, **oslovení**, **omluvu**

a **prosbu** stejně jako v 1. ročníku. Sloh je obohacen o **vzkaz, zprávu, oznámení, vypravování a rozhovor**. Žáci jsou vedeni k základním pravidlům komunikace – oslovení, zahájení a ukončení rozhovoru včetně střídání rolí mluvčího a posluchače. Vyučující vede žáky ke zdvořilostnímu vystupování. Jsou zde používány neverbální jazykové prostředky, jako jsou gesta a mimika. Ve slohové výchově u písemného projevu se žáci seznamují se slohovými útvary: **adresa, blahopřání, pozdrav, omluva, zpráva, oznámení, pozvánka, vzkaz, inzerát, dopis, popis a vypravování**.

Ve 3. ročníku je kladen důraz na pozorné a plynulé čtení a orientaci v textu. Vyučující vede žáky k využívání textu jako zdroje informací a rozpoznání klíčových slov. Naslouchání je i nadále procvičováno stejně jako v 2. ročníku. Je kladen zřetel na pozornost, soustředěnost a aktivnost žáka během naslouchání. Ve vyjadřování, které je závislé na komunikačních situacích procvičuje vyučující útvary: **pozdrav, oslovení, omluvu a prosbu**. Jedná se o tytéž útvary jako ve 2. ročníku. Totéž platí i pro základní pravidla komunikace. U mluveného projevu je kladen důraz na výslovnost a intonaci. Vyučující u žáků kontroluje dýchání a tempo řeči během mluveného projevu, citlivě a korektně je opravuje. Je užíváno neverbálních prostředků (gesta, mimika). Slohové útvary mluveného projevu jsou v tomto ročníku: **vypravování, rozhovor a telefonický rozhovor**. Psaní žáků by mělo být úhledné, čitelné a přehledné. Rozvíjeny jsou slohové útvary: **adresa, blahopřání, pozdrav z prázdnin, pozvánka, dopis, popis a vypravování**. Žáci se seznamují s vypravováním podle obrázkové osnovy a jejím sestavením. V tomto období si žák vytváří správný návyk sebekontroly napsaného.

Ve 4. ročníku je učivo komunikační a slohové výchovy zpravidla stejné jak ve 3. ročníku. Již umí samostatně pracovat s textem jako zdrojem informací. Zdokonaluje se technika čtení, čtení s porozuměním a aktivnost. Dále se zdokonaluje naslouchání a schopnost klást otázky k danému slyšenému tématu. Komunikační žánry jsou zde rozvíjeny: **prosba, pozdrav, oslovení, omluva, oznámení, vyprávění a rozhovor**. Slovní zásoba je rovněž i nadále v tomto ročníku rozvíjena. V písemném projevu žáků vyučující vede žáky k samostatnému jazykovému projevu. Slohové útvary jsou zde po obsahové a formální stránce prohlubovány: **adresa, blahopřání, pozdrav z prázdnin, pozvánka, vzkaz, dopis a popis**.

V 5. ročníku pracují žáci již s přiměřeně náročnými texty. Je procvičováno tiché čtení s porozuměním, slovní zásoba je rozšiřována. Vyučující v tomto ročníku učí žáky pracovat se slovníky a encyklopediemi v návaznosti na vyhledávání informací a orientaci

v textu. Naslouchání je pozorné a soustředěné. Žáci jsou vedeni k reprodukci obsahu slyšeného formou vypravování. Užívají základních jazykových prostředků. Písemný projev je přehledný, čitelný, srozumitelný a po obsahové i formální stránce korektní. Žáci se seznamují s novým slohovým útvarem – **reklamou**. Slohové útvary, které jsou v 5. ročníku rozvíjeny jsou: **zpráva, oznámení, dopis, vypravování, popis, inzerát a pozvánka**.

Pro přehlednost jsem vypracovala tabulku slohových útvarů vyučovaných na ZŠ Stráž pod Ralskem z učiva pro 1.–5. ročník dle ŠVP Stráž pod Ralskem.

Tabulka 7: Slohové útvary učiva dle ŠVP Stráž pod Ralskem pro 1.–5. ročník, zdroj: www.zsstraz.org

SLOHOVÉ ÚTVARY	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Adresa		✓	✓	✓	
Blahopřání		✓	✓	✓	
Dopis		✓	✓	✓	✓
Inzerát		✓			✓
Omluva	✓	✓	✓	✓	
Oslovení	✓	✓	✓	✓	
Oznámení		✓		✓	✓
Popis	✓	✓	✓	✓	✓
Pozdrav	✓	✓	✓	✓	
Pozvánka		✓	✓	✓	✓
Prosba	✓	✓	✓	✓	
Reklama					✓
Rozhovor		✓	✓	✓	
Telefonický rozhovor			✓		
Vypravování	✓	✓	✓	✓	✓
Vzkaz		✓		✓	
Zpráva		✓			✓

PRAKTICKÁ ČÁST

7 DIDAKTICKÉ MINIVÝSTUPY

7.1 Počáteční fáze práce

Před samotným počátkem práce na minivýstupech proběhla první významná aktivita tzv. prvopočáteční poznávací didaktický test. Cílem této aktivity bylo zjištění, zda žáci znají reálie, které jsou součástí této diplomové práce, se kterými poté pracovali. Tentýž test proběhl v úplném závěru po dokončení všech minivýstupů. Zde bylo hlavním cílem porovnání výsledků obou žákovských testů. Tuto počáteční a závěrečnou fázi práce podrobněji popisují a analyzují v kapitole 8.

Druhou důležitou aktivitou bylo vytvoření nástěnné mapy reálií Máchova kraje, kterou si žáci v průběhu realizace utvářeli zcela sami, což bylo hlavní náplní této činnosti. Tvorba mapy měla motivační a vzdělávací charakter. Žáci si rozvíjeli dovednosti práce s mapou, upevňovali znalosti o reáliích, rozvíjeli své estetické cítění a sociální interakci a spolupráci ve skupině. Mapu žáci doplňovali vlastními kresbami, které se vztahovaly k minivýstupům (dárky pro Elišku Pomořanskou, portrét Elišky Pomořanské, pečené kančí, kresby hradů, lektvarů, čertíků, truhlice s pokladem, poustevníka aj.). Kresby byly vlastním nápadem žáků. Čím více se nám mapa rozrůstala o reálie a obrázky, tím více byli žáci motivovanější k další práci.

Obrázek 23: Nástěnná mapa A, 02.10. 2023, ZŠ Stráž pod Ralskem

K vytvoření této aktivity jsem použila korkovou nástěnku o velikosti 90 x 60 cm. Do jejího středu jsem umístila vytištěný výřez mapy znázorňující všechny oblasti vybraných reálií Máchova kraje, které korespondují s minivýstupy. Rozměry mapy jsou 55 x 40 cm. K mapě jsem připravila obrázky jednotlivých reálií s jejich názvy ve formátu A5. Dále červeno-bílou bavlnku a špendlíky s barevnou hlavičkou. Nástěnku jsem umístila na dobře viditelné místo ve třídě. Když žáci pracovali s mapou, bylo nutné ji sundat a pověsit

na tabuli. Žáci tak měli více prostoru pro práci a pěkně na ni dosáhli. Po vyznačení reálie žáky jsem mapu vždy přesunula zpět na své místo.

V konečné fázi seznámení s první reálií Ralsko jsem žákům vysvětlila postup práce s mapou. Žáci nejdříve vyhledali město Stráž pod Ralskem a do tohoto místa zapíchlí špendlík s černou hlavičkou. Vysvětlili jsme si, že černý špendlík nám vyznačuje naši školu, kterou navštěvujeme. V tomto městě žije 19 žáků z 21. Zbývající dva žáci jsou z okolních obcí.

Dále žáci obdrželi dva špendlíky s červenou hlavičkou, červeno-bílou bavlnku, nůžky, lepicí hmotu a obrázek s reálií. Zpočátku jsem žáky postupně naváděla krok za krokem. „O jaké reálii jsme hovořili? Pamatujete si, kde se reálie nachází nebo poblíž jaké obce? Zkuste tuto obec vyhledat na mapě.“

První reálií, kterou žáci vyznačovali na mapě, byl hrad Ralsko. Žáci jej sami dokázali vyhledat a posléze vyznačit špendlíkem s červenou hlavičkou. Žáci krásně viděli vzdálenost obou míst na mapě (Stráž pod Ralskem a Ralsko). Následně umístili obrázek Ralska vedle mapy a přichytili lepicí hmotou. Do obrázku k názvu rovněž zapíchlí špendlík s červenou hlavičkou. Následně si odstříhli kousek bavlnky potřebnou pro propojení obou špendlíků s červenou hlavičkou. Zpočátku dělal žákům problém uvázat uzlík na špendlíkové hlavičce, ale nakonec se jim to podařilo. Bylo velmi pěkné sledovat, jak spolupracují. Nápad žáků doplňovat mapu obrázky vznikl až při vyznačení páté reálie. Takto žáci postupovali u všech reálií. U některých reálií jsem žákům poskytla pomoc s vyhledáním přesného umístění na mapě. Mapa reálií a fotografie z realizace je k nahlédnutí v příloze D. Žáci si tuto aktivitu velmi oblíbili.

Obrázek 24: Nástěnná mapa B, 25. 10. 2023, ZŠ Stráž pod Ralskem

7.2 Minivýstupy slohových útvarů – základní informace

Minivýstupy v této diplomové práci jsou aktivity se zaměřením na upevnění a procvičení již probraného učiva slohových útvarů v oblasti Jazyk a jazyková komunikace, tj. složek Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy, na vybrané reálie Máchova kraje, se kterými se žáci seznámí.

Uvedené minivýstupy jsou určeny žákům 5. ročníku 1. stupně základní školy, které byly vyhotoveny na základě analýz učebnic NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. pro 2.–5. ročník (viz kap. 6) s časovou dotací 15–20 minut. Jednotlivé minivýstupy¹⁹ jsou zpracovány na konkrétní reálie s procvičením daného slohového útvaru, který obsahuje doporučený metodický postup pro práci, ve kterém jsou zahrnuty výukové metody, organizační formy práce, učební a didaktické pomůcky.

Dále jsem vypracovala doporučené aktivity před minivýstupem a aktivity po minivýstupu. Ty jsou vytvořeny tak, aby navazovaly na sebe, měly motivační charakter a byly pro žáky zajímavé a zábavné.

V aktivitách před minivýstupem budou žáci seznámeni s reálií, jako je shlédnutí historických i současných fotografií, videodokumentů, odborných publikací, četbou pověstí a společnou diskuzí, která se váže k reálii. Velmi přínosné by bylo, kdyby žáci v rámci výuky mohli reálie navštívit osobně, neboť prožitým zážitkem se obohatí nejvíce. V závěru aktivity před minivýstupem vyznačí danou reálii na nástěnnou mapu Máchova kraje, kterou mají ve třídě. Tuto mapu si žáci tvoří zcela sami, učitel na žáky pouze dohlíží, popřípadě jim pomáhá a radí (viz kap. 7.1).

V aktivitách po minivýstupu žáci budou rozvíjet hlavní aktivity převážně formou diskuzí na určité téma. Dále bude uplatňován rozvoj v mezipředmětových vztazích, např. ve výtvarné výchově, pracovní výchově, dramatické výchově, přírodovědě, vlastivědě aj.

Součástí každého minivýstupu bude reflexe a metodika práce, kde bude uvedena doba realizace, její průběh, počet žáků, jejich reakce či komentáře a mé zajímavé postřehy.

Minivýstupy budou realizovány v kmenové třídě 5. ročníku ZŠ Stráž pod Ralskem v období od září do října 2023, ve které působím jako třídní učitelka. Třída je homogenní s počtem 21 žáků.

---

¹⁹ Texty a pracovní listy pro žáky byly psány fontem Monotype Corsiva, velikost písma 16, z důvodu historického kontextu, který je pro žáky nevšední.

7.3 Minivýstup 1 – Ralsko – Vypravování – Pořádek vět v pověsti

Tabulka 8: Minivýstup 1 – Metodický průvodce

Název:	O Ralsku
Slohový útvar:	Vypravování – Pořádek vět v pověsti
Reálie:	Hrad Ralsko
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Ralsko a vztahů k blízkému okolí. Na základě porozumění textu žák sestaví příběh a prokáže pochopení časových a dějových posloupností útvaru vypravování.
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskuzní
Organizační formy:	frontální, skupinová
Učební a didaktické pomůcky:	obálka s rozstříhanými částmi pověsti a obrázky a čistý arch papíru s nadpisem pověsti (viz příloha B), psací pomůcky, lepidlo
Hlavní aktivita:	Žák sestaví z odstavců pověst na základě časové a dějové posloupnosti ²⁰ útvaru vypravování.
Motivace:	Sestavení pověsti z jednotlivých částí (odstavců) textu s vyvozením, jak vesničané přelstili loupeživého rytíře.
Metodický postup:	Učitel rozdělí žáky do skupin (četnost skupiny je individuální). Seznámí žáky s cílem hlavní aktivity: sestavení pověsti z jednotlivých částí textu dle časové a dějové posloupnosti. Každá skupina obdrží jednu obálku s rozstříhanými částmi pověsti a obrázky. Dále obdrží čistý arch papíru s nadpisem pověsti, na který budou lepit rozstříhané části tak, jak jdou chronologicky za sebou. Žáci ve skupině si vzájemně radí. Jednotlivé části textu si ve skupině rozdělí, každý si svou část přečte a po společné úvaze (diskuzi) pověst sestaví. Obrázky nalepí dle vlastního estetického cítění.
Způsob evaluace:	Učitel s žáky ověří správnost řešení formou návodných otázek (<i>Jaký jste zvolili výchozí text? Co v pověsti následovalo? Aj.</i>) dle pověsti „O Ralsku“ ²¹ . Žákovské práce mohou posloužit jako výzdoba třídy a motivace pro další činnosti.
Aktivity před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií hrad Ralsko (viz kap. 5.3.1). ✓ Video dokument „Hrad Ralsko“ (viz internetový odkaz). ✓ Shlednutí dobových a současných fotografií reálie hradu Ralsko. ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hrad Ralsko na nástěnné mapě ve třídě.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=3VPIZ3mwdfY&ab_channel=Ji%C5%99%C3%ADM%C3%BCller
Doporučené aktivity po minivýstupu (+ mezipředmětové vztahy):	<p>ČJ / Komunikační a slohová výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ po seznámení s historií hradu Ralsko vedeme s žáky diskuzi na téma „Život vesničanů ve středověku“ ✓ četba originálu pověsti „O Ralsku“ od V. Resla z knihy Pověsti Máchova kraje (navazuje na další aktivitu) ✓ seznámení a vysvětlení vybraných zastaralých jazykových prostředků z originálu pověsti „O Ralsku“ (chasa, lapkové, rokovat, porubat...) <p>VV: kresba (hrad Ralsko, loupeživý rytíř, obrázkové leporelo pověsti) PČ: výroba zvonku (malý květináček, korálek, provázek) k dramatizaci DV: dramatizace pověsti „O Ralsku“</p>
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

²⁰ Opakování a procvičení slohového útvaru „vypravování – pořádek vět v příběhu“ vychází z učebnice Českého jazyka 2 (viz kap. 6.1).

²¹ Pověst „O Ralsku“, z knihy Pověsti Máchova kraje (viz zdroje, citace), mnou byla úmyslně zkrácena a pozměněna po stránce jazykové, nikoli obsahové, z důvodu zastaralých jazykových prostředků a délky textu.

Hrad Ralsko

Hrad Ralsko, zdroj: www.mapy.cz

Hrad Ralsko, zdroj: www.mapy.cz

O Ralsku

Na kopci Ralsko stával kdysi pevný hrad, který obýval šlechtický rod. Pán hradu Ralsko vládl lidu a strážil okolní cesty. Později se hradu zmocnil chamtivý a zlý loupeživý rytíř. Ten se svými kumpány loupil ve vsích, odháněl dobytek z pastvin, okrádal pocestné a zapaloval lidem jejich stavení. Když se mu někdo postavil, nešetřil ho. Loupežník čím dál více přibývalo a troufalost lupičů již byla neúnosná, a tak se lidé z celého okolí rozhodli, že se loupeživému rytíři postaví a z hradu ho vyženou.

Dav prostého lidu, ozbrojen cepy, kosami a jiným hospodářským nářadím, se vydal na hrad Ralsko. Vzbouřené dav vesničanů někdykrát zaitočil, ale nikdy se jim nepodařilo hrad dobýt. Byl tak dobře opevněn, že lidé neměli šanci se do hradu dostat, a proto se vrátili zpět celí nešťastní do svých domovů.

Scházeři se a neustále přemýšleli, jak by loupeživého rytíře přemohli, ale na nic nemohli přijít. Starý ovčák z vesnice dostal nápad, jak přelstít loupeživého rytíře a zachránit tak vesničany. Ovčák řekl vesničanům, že každé ráno vyvádí hradní ovčák ovce ven z brány hradu a zpět je žene až k večeru. Když hradní stráž slyší před branou zvonit zvonky ovcí, tak otevře bránu a ovce vypustí dovnitř. A tak vesničané přistoupili na plán starého ovčáka.

Když byly ovce z hradu vyvedeny, vesničané ovce pochytali, sundali jim všechny zvonky a stádo odvedli do vesnice. Večer se ozbrojení lidé vydali k hradu, a přitom zvonili na zvonky. Hradní stráž si myslela, že se vrací stádo a otevřela bránu.

Toho vesničané využili, stráž přemohli a vnikli do hradu. Zlého loupeživého rytíře i s jeho kumpány přemohli a z hradu nadobro vyhnali. O nahromaděnou kořist z hradu se vesničané podělili. Poté hrad zapálili, aby se tam již nikdo nevrátil. Panské sídlo vyhořelo a již nebylo nikdy obnovoeno (Řesl 1957, s. 102–103).

Ralsko, zdroj: Řesl 1957, s. 103

Vesničani,

zdroj: Řesl 1957, s. 102

Obrázek 25: Minivýstup 1 - Ukázka textu – O Ralsku

Na kopci Ralsko stával kdysi pevný hrad, který obýval šlechtický rod. Pán hradu Ralsko vládl lidu a strážil okolní cesty. Později se hradu zmocnil chamtivý a zlý loupeživý rytíř. Ten se svými kumpány loupil ve vsích, odháněl dobytek z pastvin, okrádal pocestné a zapaloval lidem jejich stavení. Když se mu někdo postavil, nešetřil ho (Řesl 1957, s. 102–103).

Loupežník čím dál více přibývalo a troufalost lupičů již byla neúnosná, a tak se lidé z celého okolí rozhodli, že se loupeživému rytíři postaví a z hradu ho vyženou. Dav prostého lidu, ozbrojen cepy, kosami a jiným hospodářským nářadím, se vydal na hrad Ralsko. Vzbouřené dav vesničanů někdykrát zaitočil, ale nikdy se jim nepodařilo hrad dobýt. Byl tak dobře opevněn, že lidé neměli šanci se do hradu dostat, a proto se vrátili zpět celí nešťastní do svých domovů (Řesl 1957, s. 102–103).

Scházeři se a neustále přemýšleli, jak by loupeživého rytíře přemohli, ale na nic nemohli přijít. Starý ovčák z vesnice dostal nápad, jak přelstít loupeživého rytíře a zachránit tak vesničany (Řesl 1957, s. 102–103).

Ovčák řekl vesničanům, že každé ráno vyvádí hradní ovčák ovce ven z brány hradu a zpět je žene až k večeru. Když hradní stráž slyší před branou zvonit zvonky ovcí, tak otevře bránu a ovce vypustí dovnitř. A tak vesničané přistoupili na plán starého ovčáka (Řesl 1957, s. 102–103).

Když byly ovce z hradu vyvedeny, vesničané ovce pochytali, sundali jim všechny zvonky a stádo odvedli do vesnice. Večer se ozbrojení lidé vydali k hradu, a přitom zvonili na zvonky (Řesl 1957, s. 102–103).

Hradní stráž si myslela, že se vrací stádo a otevřela bránu. Toho vesničané využili, stráž přemohli a vnikli do hradu. Zlého loupeživého rytíře i s jeho kumpány přemohli a z hradu nadobro vyhnali. O nahromaděnou kořist z hradu se vesničané podělili. Poté hrad zapálili, aby se tam již nikdo nevrátil. Panské sídlo vyhořelo a již nebylo nikdy obnovoeno (Řesl 1957, s. 102–103).

Ralsko, zdroj: Řesl 1957, s. 103

Vesničani, zdroj: Řesl 1957, s. 102

Obrázek 26: Minivýstup 1 - Ukázka pracovního listu – O Ralsku

7.3.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 16 žáků z 21.

Po seznámení s reálií hradu Ralsko žáci sami vyhledali tuto reálii na mapě. Žáci se správně orientovali podle města Stráž pod Ralskem a Mimoň. Poté už pro ně nebyl problém prstem ukázat a špendlíkem s hlavičkou vyznačit horu Ralsko, která na mapě vyznačena byla.

Následovně byli žáci rozděleni do skupin. Žáci byli rozděleni mnou podle jejich individuálních potřeb. 10 žáků pracovalo ve dvojicích a 6 žáků ve trojicích. Po rozdělení do skupin byli seznámeni s cílem práce, pokyny a časovou dotací 15–20 minut.

Každá skupina obdržela čistý arch papíru s nadpisem pověsti a obálku, ve které byly nastříhány jednotlivé části pověsti s názvem „O Ralsku“. Úkolem žáků bylo tyto části si přečíst, poskládat je ve správném chronologickém pořadí a nalepit. Součástí obálky byly také dva obrázky. Ty mohli nalepit dle vlastního estetického citění.

Žáci si ve skupině podělili nastříhané části s textem a četli si je. Po přečtení diskutovali o správnosti řešení a vzájemně se kontrolovali. Tento typ aktivity žáci znají, vědí, jak mají pracovat, aby práce byla efektivní a zapojili se všichni. Všechny práce byly správně vypracované až na jednu skupinu, která měla téměř všechny části odstavců špatně sestavené. Problém jsem spatřovala v celkové nepozornosti daných žáků. Ostatním žákům se práce velmi líbila.

Všichni žáci stihli tento minivýstup dokončit do 15 minut. Během evaluace jsme s žáky společně zkontrolovali řešení. Na žácích byla vidět velká radost z úspěchu, že se jim práce vydařily.

Osobně si myslím, že hlavní cíl této aktivity byl úspěšně naplněn. Žáci se blíže seznámili s hradem Ralsko, s jeho historií a pověstí, která je velmi zaujala. Dále si procvičili slohový útvar vypravování – pořádek vět v pověsti. Motivačně jsem zvolila tuto reálii jako první, neboť hrad Ralsko žáci znají a je krásně vidět z našeho městečka Stráž pod Ralskem. Mnoho žáků se mě dotazovalo, jaká reálie bude následovat příště, ale to jsem žákům nechala jako překvapení.

7.4 Minivýstup 2 – Děvín – Vypravování – Rozvíjení pověsti dle fantazie

Tabulka 9: Minivýstup 2 – Metodický průvodce

Název:	Strašlivý pes z Děvína
Slohový útvar:	Vypravování – rozvíjení pověsti dle fantazie
Reálie:	Hrad Děvín
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Děvín a vztahů k blízkému okolí. Žák v mluveném projevu tvoří jednoduché věty vypravování (učivo 5. ročníku) ²² , tj. volí vhodné verbální prostředky, dodržuje časovou a dějovou posloupnost.
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskuzní
Organizační formy:	frontální, skupinová
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování s názvem Strašlivý pes z Děvína (viz příloha B)
Aktivita:	Žáci v třídním kruhu po zahájení vyučujícím ústně rozvíjejí příběh dle vlastní fantazie.
Motivace:	Vypravování vázané na strážskou pověst Děvínský poklad s názvem Strašlivý pes z Děvína. Hra na vypravěče.
Metodický postup:	Vyučující rozdá žákům text s vypravováním „ <i>Strašlivý pes z Děvína</i> “. Po přečtení textu, dle pokynu vyučujícího, se žáci usadí do kruhu ve třídě. Pokud nám to třídní prostory neumožňují, můžeme tuto aktivitu realizovat např. ve školní tělocvičně, atriu, školní zahradě apod. Učitel seznámí žáky s cílem: vymyslet vypravování ²³ založené na představitosti žáků. „ <i>Děti, líbilo se vám vypravování Michala a Lenky? My si nyní zahrajeme hru Na vypravěče a zkusíme vymyslet, jaký příběh babička dětem asi vyprávěla. Co vše o tomto příběhu z textu víte? (zopakování faktů z textu: že je pod Děvínem skrytý tajný vchod do hory, že tento vchod vede do tajné síně, že... (viz text). Příběh začnu vyprávět já a pak budeme pokračovat tak, že každý dodá jednu větu. Věty na sebe navazují a dávají smysl.</i> “ Vyučující může věty žáků zapisovat a vzniklé vyprávění mohou žáci v následujících hodinách reprodukovat nebo zdramatizovat. Vzniklé práce je vhodné umístit ve třídě na nástěnku jako výzdobu třídy a motivaci žáků pro jejich další činnosti.
Způsob evaluace:	Po dokončení vypravování žáků vedeme diskuzi o pověsti, kterou žáci vymysleli. Vypravování žáků zapíšeme na tabuli do osnovy (úvod, stať – zápletka, vyvrcholení, rozuzlení a závěr).
Aktiviny před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Seznámení s reálií hrad Děvín a vybranými strážskými pověstmi (viz kap. 5.3.2). ✓ Shlednutí dobových a současných fotografií reálie hradu Děvín. ✓ Pěší výlet na hrad Děvín v rámci třídního výletu. ✓ Video dokument „Hrad Děvín“ (viz internetový odkaz). ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hradu Děvín na nástěnné mapě ve třídě.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=ZPkCQiU1S2Y&ab_channel=GeoparkRalskoGeoparkRalsko
Doporučené aktivity po minivýstupě (+ mezipředmětové vztahy):	<p>ČJ / Komunikační a slohová výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ komparace vlastního příběhu a pověsti Děvínský poklad, následná reflexe. ✓ seznámení s pojmem pověst, četba vybraných strážských pověstí o hradu Děvín (<i>Zlatá střela, Děvínské divoženky, Děvínská studna aj.</i>) ✓ po seznámení s historií hradu Děvín vedeme s žáky diskuzi na téma „Život na hradě“ <p>VV: kresba (<i>strašlivého psa z pověsti, pokladu, Děvína, dokreslování druhé poloviny obrázku aj.</i>)</p> <p>PČ: skupinová práce na papírovém modelu hradu Děvín, skládání a lepení rozstříhaných obrázků s motivem hradu Děvín</p> <p>DV: dramatizace (<i>strážské pověsti, příběhy vymyšlené žáky</i>)</p>
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

²² S vyprávěcím slohovým postupem se děti však v percepční i produkční podobě kontinuálně setkávají již od předškolního věku (pohádky / příběhy čtené / vyprávěné učitelkou / rodiči aj., vlastní vyprávění dle obrázkové osnovy aj.). Od 1. ročníku žáci získávají stručnou informaci o vypravování jako slohovém útvaru, učí se vyprávět dle osnovy.

²³ Opakování a procvičení slohového útvaru „vypravování“ vychází z učebnice Českého jazyka 5 (kap. 6.4).

Hrad Děvín

Hrad Děvín, zdroj: www.mapy.cz

Strašlivý pes z Děvína

Sourozenci Michal s Lenkou konečně dojezdí k babičce do malého městečka Stráž pod Ralskem. „Jaká byla cesta z Prahy?“ zeptala se babička. „Ažrozně dlouhá, babi.“ odpověděl Michal. Babička se jen pousmála a dala každému na talířek velkou mačkovou buchtu. „Děti, najezte se. Půjdem na hrad Děvín. Cestou vám budu vyprávět pověst o Děvinském pokladu.“ řekla babička. Děti zavyskly radostí a rychle se najedly.

Cestou lesem začala babička vyprávět příběh o Katruši, chudé vdově, která se odvážila vstoupit do tajného vchodu, který se zjevoval jen na Velký pátek. Uvnitř v tajné síni byl poklad, který hlídal velký strašlivý pes. „Babi, je tam ten strašlivý pes pořád?“ zeptala se Lenka. „No, to se ví, že je.“ odpověděla babička a usmívala se. Celou cestu obě děti myslely jen na toho strašlivého psa. „Snad se nebojíme!“ řekla babička. „Ale kdepak, babi. Proč bychom se měli bát?“ odpověděl babičce Michal. Po prohlídce hradu se usadili v trávě na nádvoří a dali si svačtinu.

Znenadání uslyšeli hrozivý štěkot, který sířel víc a víc. „Babi, vykřikla Lenka, „já se bojím! To je určitě ten strašlivý pes, který hlídá poklad!“ Babička Lenku utěšovala. „Michal jen vyděšeně krougal kolem sebe a čekal, odkud se vyřítí ten strašlivý pes.

Najednou z křoví vyběhl velký luňatý pes a začal kolem dětí vesele pobíhat. Přiběhl k Michalovi a olizl ho. Michal se usklíbil a začal se smát. Když Lenka viděla, že se Michal směje, odvážila se psa pohladit. Po chvíli přišel k babičce starší pán s vodňákem v ruce a velce se za svého psa omlouval. „Nezlobte se na Lúdu, je to velký nezbed a pořád mi utíká.“ Babička se na pána usmála, protože byla ráda, že příhoda se psem dobře dopadla. Michal s Lenkou budou na toto prázdninové dobrodružství ještě dlouho vzpomínat (vlastní tvorba, Křimešová Kateřina).

Obrázek 27: Minivýstup 2 - Ukázka textu – Strašlivý pes z Děvína

7.4.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 17 žáků z 21.

Po seznámení s reálií hradu Děvín žáci samostatně vyznačili tuto reálii na nástěnné mapě. Opět se orientovali podle svého městečka Stráž pod Ralskem, ze kterého většina pochází. Ačkoliv tato reálie leží na okraji Máchova kraje, považovala jsem za správné tuto reálii zde zařadit, neboť Děvín je překrásný hrad s bohatou historií a strážským dětem velmi blízký. Na žácích byla vidět radost, že blíže hovoříme a pracujeme právě s touto reálií. Vyznačení této reálie na nástěnné mapě nebyl pro žáky vůbec žádný problém.

Před minivýstupem jsme se společně přesunuli do místnosti, kterou využívá žákovský parlament. Žáci tuto místnost mají rádi, protože je přizpůsobená k hromadným diskuzím, kde žáci sedí na koberci nebo na lavicích s poduškami, které jsou umístěny podél zdi. Žáci dodržují stejná pravidla chování jako ve třídě.

Žáci byli po usazení na koberci seznámeni s pokyny práce, cílem tohoto minivýstupu a časovou dotací 15–20 minut.

Každý obdržel text s názvem „Strašlivý pes z Děvína“. Společně jsme celé vypravování přečetli. Před samotnou hrou „Na vypravěče“ jsem žákům kladla otázky, abychom si společně zopakovali fakta vyplývající z textu.

Dále byli žáci seznámeni s hrou „Na vypravěče“. Vypravování jsem začala větou: „*Katruše se na Velký pátek vydala hledat...*“. Koho napadla další věta, hlásil se. Zpočátku se hlásilo jen pár žáků. Musela jsem žákům hodně napovídat (*Co se mohlo stát dál? Kam vstoupila? Co Katruše mohla vidět?*). V této aktivitě pracovalo 13 žáků. Protože nám zbývalo ještě 8 minut, rozhodla jsem pro změnu v organizaci. Žáci vymýšleli věty v pořadí, jak seděli. Začala jsem větou: „*Katruše se na Velký pátek vydala na...*“. Pokračoval žák po mé levici.

Vzhledem k prvnímu vypravování již měli dle mého názoru žáci představu o tom, co se od nich očekávalo. Tuto aktivitu žáci doposud neznali, byla pro ně nová. Druhé vypravování již bylo podstatně svižnější, žákům jsem nemusela napovídat. Zapojili se všichni, tuto aktivitu si velmi oblíbili. Nedostatky u prvního vypravování shledávám v mé počáteční organizaci této aktivity. Dále v neznalosti této hry u žáků a u některých v stydlivosti v mluveném projevu.

Po dokončení vypravování jsme si shrnuli, zda žáci dodrželi základní body osnovy vypravování (úvod, stať – zápletka, vyvrcholení, rozuzlení a závěr). V následující hodině českého jazyka, jako v aktivitě po minivýstupu, jsme společně přečetli originál pověsti „O Děvínském pokladu“ a porovnávali jsme námi vymyšlené pověsti s pověstí z knihy. Osobně si myslím, že aktivita byla pro žáky netradiční a zajímavá. Cíl byl i přes drobné organizační nedostatky v konečné fázi naplněn.

7.5 Minivýstup 3 – Kokořín – Krátký pozdrav – Pohlednice

Tabulka 10: Minivýstup 3 – Metodický průvodce

Název:	Pohlednice z Kokořína
Slohový útvar:	Krátký pozdrav – Pohlednice
Reálie:	Hrad Kokořín
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Kokořín a vztahů k blízkému okolí. Na základě předchozích znalostí (opakování učiva 3. ročníku) a zkušeností žák prokáže dovednost napsání prostého sdělení – krátkého pozdravu, tj. používá vhodné jazykové prostředky a dodržuje správné zásady a náležitosti písemného projevu útvaru pohlednice.
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskuzní
Organizační formy:	frontální, společná, individuální
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování s názvem Pohlednice z Kokořína a pohlednice s motivem hrad Kokořín (viz příloha B), psací pomůcky, pastelky
Hlavní aktivita:	Žák napíše krátký pozdrav ²⁴ – pohlednici na základě seznámení s reálií hradu Kokořín a četby textu s názvem Pohled z Kokořína.
Motivace:	Diskuze v třídním kruhu (viz aktivita před minivýstupem) s navazující společnou četbou textu „Pohlednice z Kokořína“.
Metodický postup:	Vyučující žákům rozdá text „Pohlednice z Kokořína“ a pohlednici s motivem hrad Kokořín. Seznámí žáky s cílem hlavní aktivity: napsání pohlednice babičce (viz příběh Pohlednice z Kokořína). Po společné četbě textu vedeme s žáky krátkou diskuzi, která navazuje na diskuzi před minivýstupem. „ <i>Michal s Lenkou navštívili s rodiči hrad Kokořín a napsali pohled babičce. Vaším úkolem, děti, bude napsat pohled pro babičku z hradu Kokořín, který jste s rodiči navštívili. Pohlednice můžeme vyvěsit na nástěnku třídy jako motivaci pro další činnosti. Rychlejší žáci mohou dokreslit vlastní poštovní známku.</i> “
Způsob evaluace:	Učitel společně s žáky shrne, jaké náležitosti by měl obsahovat krátký pozdrav – pohlednice: 1. oslovení, 2. vlastní sdělení – obsah, 3. pozdrav, 4. podpis.
Aktivity před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií hrad Kokořín (viz kap. 5.3.3). ✓ Shlédnutí dobových a současných fotografií reálie hradu Děvín. ✓ Video dokument a následná diskuze v třídním kruhu na téma „Tajemství hradu Kokořín“. ✓ navazující diskuze na téma „Pozdrav z prázdnin“. <i>Napsal jsi někomu dopis nebo pohled z prázdnin? Co je potřeba k napsání pohlednice (poštovní známka, adresa)?</i> ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hrad Kokořín na nástěnné mapě.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=mEFxEMla5lc&ab_channel=Tajemnoaz%C3%A1lhady https://www.youtube.com/watch?v=r_Ooy4dKrW8&ab_channel=PetrValenta https://www.youtube.com/watch?v=W1yuFdH0Q8s&ab_channel=V%C4%9Bdeck%C3%A9Kladivo
Doporučené aktivity po minivýstupu (+ mezipředmětové vztahy):	<p>ČJ / Komunikační a slohová výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ po seznámení s historií hradu Kokořín vedeme s žáky diskuzi na téma „Psaní a doručování dopisů v minulosti a současnosti“ ✓ četba pověstí z Kokořínska: <i>O rytíři Krutoslavu z Kokořína, Kokořínští loupežníci, Svědectví kokořínské studny, Když stavěli hrad Kokořín aj.</i> (viz citace a zdroje) <p>VL-DEJ: počátky a výroba poštovní známky (viz internetový odkaz) VL-PŘÍ: poštovní holubi a jejich orientace v přírodě (viz internetový odkaz) VV: kresba (<i>poštovní známky, poštovního holuba, hradu, rytíře, loupežníka, zážitek z prázdnin aj.</i>) PČ: výroba papírové obálky, poštovní známky a poštovní schránky</p>
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

²⁴ Opakování a procvičení slohového útvaru „krátký pozdrav – pohlednice“ vychází z učebnice Českého jazyka 3 (viz kap. 6.2)

Hrad Kokořín

Hrad Kokořín, zdroj: www.mapy.cz

Hrad Kokořín, zdroj: www.mapy.cz

Pohlednice z Kokořína

Michal s Lenkou byli s rodiči o prázdninách na letní turistické dovolené v Kokořínském údolí. Byli ubytováni v hotelu poblíž říčky Pšovky nedaleko od hradu Kokořín. Nejvíce se Michalovi a Lence líbila návštěva hradu Kokořín. Protože chtějí potěšit babičku, rozhodli se, že ji napíší pohled (vlastní tvorba, Klimešová Kateřina).

Napiš pohled z Kokořína pro babičku:

Pohlednice hrad Kokořín,
zdroj: www.instudio.cz

Babi

Jana Babelá

Levice 483

Střež pod Raškovem

4	7	1	2	7
---	---	---	---	---

Pohlednice, pro účel DP vytvořila Kateřina Klimešová

Obrázek 28: Minivýstup 3 - Ukázka textu – Pohlednice z Kokořína

Pohlednice hrad Kokořín, zdroj: www.instudio.cz

Babi

Jana Babelá

Levice 483

Střež pod Raškovem

4	7	1	2	7
---	---	---	---	---

Pohlednice, pro účel DP vytvořila Kateřina Klimešová

Obrázek 29: Minivýstup 3 - Ukázka pracovního listu – Pohlednice Kokořín

7.5.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 19 žáků z 21.

Po seznámení s reálií hradu Kokořín jsme společně vyznačili reálii na nástěnné mapě. S dohledáním přesného umístění jsem musela žákům poradit.

Před minivýstupem byli žáci seznámeni s cílem hlavní aktivity, pokyny práce a časovou dotací 15–20 minut. Každý žák obdržel pracovní list s úvodním textem s názvem „Pohlednice z Kokořína“. Pohlednici jsem zatím žákům nerozdávala, aby se všichni žáci plně soustředili na text a nerozptylovali se. Společně jsme si vyprávění přečetli.

Po četbě obdržel každý žák pohlednici s motivem obrázku hradu Kokořín, kterou jsem pro tento účel vytvořila. Žákům jsem řekla, aby si představili, že s rodiči navštívili hrad Kokořín a babičce napsali krátký pozdrav – pohlednici z Kokořína jako Michal a Lenka. Žáci byli srozuměni s předepsanou smyšlenou adresou a jménem babičky.

Ještě před zahájením psaní jsem se žáků zeptala, zda by věděli, co na pohlednici chybí. Všichni se hlásili se stejnou odpovědí – poštovní známka. Když jsem žákům řekla, že až budou s napsáním pohlednice hotoví, mohou dokreslit vlastní poštovní známku. Téměř všichni žáci zajásali. Žáci se pustili do psaní pohlednice pro babičku. Práci úspěšně dokončili všichni žáci do 10 minut.

Následovně se pustili do kreslení poštovních známek. Zajímavé bylo, že hodně žáků kreslilo právě hrad Kokořín (věž, hrad). Mohu konstatovat, že kreslení známky bylo pro žáky více přitažlivé než psaní samotné pohlednice. Dalo by se říct, že na tuto činnost se těšili nejvíce.

V závěru tohoto minivýstupu jsme si společně shrnuli, jaké náležitosti by neměly chybět v krátkém pozdravu, v našem případě pohlednici. Žáci správně vyjmenovali všechny důležité údaje jako oslovení, vlastní sdělení – obsah, pozdrav a podpis.

Osobně shledávám tuto aktivitu jako zdařilou, žáci pracovali s nadšením. Cíl této aktivity byl úspěšně naplněn, žáci si procvičili již probrané učivo slohového útvaru – krátký pozdrav – psaní pohlednice. Dále byli seznámeni s reálií hradu Kokořín, který se jim velmi líbil.

7.6 Minivýstup 4 – Králův Stolec – Vzkaz

Tabulka 11: Minivýstup 4 – Metodický průvodce

Název:	Lovecká výprava
Slohový útvar:	Vzkaz
Reálie:	Králův stolec
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Králův stolec a vztahů k blízkému okolí. Na základě porozumění textu a informací z něj vyplývajících žák napíše slohový útvar – vzkaz (opakování učiva 2. ročníku), tj. orientuje se v textu, vyhledává a třídí podstatné informace.
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskuzní
Organizační formy:	frontální, skupinová, individuální
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování s názvem Lovecká výprava a pracovní list s obrázkem pergamenu (viz příloha B), psací pomůcky, pastelky
Aktivita:	Žáci píšou vzkaz dle informací z textu.
Motivace:	Zaslání královského vzkazu pro hradního purkrabího na přípravu večerní hostiny.
Metodický postup:	Vyučující rozdělí žáky do skupin (četnost skupiny je individuální). Dále seznámí žáky s cílem aktivity: napsání vzkazu ²⁵ z informací, které vyplývají z textu. Každý žák obdrží kopii textu „Lovecká výprava“ s chybějícími slovy k doplnění s nabídkou slov a čistý papír s obrázkem pergamenu. Žáci dostanou za úkol si daný text ve skupině přečíst a doplnit vhodná chybějící slova z nabídky. Navzájem si mohou v dané skupině radit a poté samostatně napsat vzkaz pro purkrabího Oldřicha. Žáci budou v roli krále. „ <i>Děti, představte si, že jste král Karel IV. a po úspěšné lovecké výpravě odpočíváte na Králově stolci. Vaším úkolem bude napsat vzkaz pro purkrabího Oldřicha a poslat jej po poslovi na hrad Bezděz. Potřebné informace naleznete v textu.</i> “ Žáci si mohou pro lepší orientaci dané informace vybarvit pastelkou.
Způsob evaluace:	Vyučující shrne, které údaje měly být ve vzkazu. Žáci na prstech „odškrtávají“ zda mají všech pět informací: 1. ulovení kance, 2. návrat do tří hodin odpoledne, 3. pověření uspořádat hostinu, 4. pro dvacet lidí, 5. hlavní chod: pečené kančí. Bonus: zmínka o úspěšnosti výpravy uvedená hned na začátku.
Aktivita před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií Králův stolec (viz kap. 5.3.4). ✓ Video dokument „Králův stolec“ s následnou diskuzí (viz internetový odkaz). ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hrad Králův stolec na nástěnné mapě.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=6UpoTZo-3Aw&ab_channel=RudolfDolej%C5%A1ka
Doporučené aktivity po minivýstupě (+ mezipředmětové vztahy):	<p>ČJ / Komunikační a slohová výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ po přiblížení doby, ve které Karel IV. žil, vyučující vede diskuzi na téma „Středověké záliby panovníků“ (<i>lov, hon, jezdeckví, střelba z kuše a luku apod.</i>) <p>VV: kresba (<i>např.: kamenný stolec a lavice na Králově stolci, králův posel aj.</i>)</p> <p>PČ: ruční výroba papírového pergamenu</p> <p>DV: dramatizace textu – hraní rolí (<i>Karel IV., družina, posel, purkrabí</i>)</p>
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

²⁵ Opakování a procvičení slohového útvaru „vzkaz“ vychází z učebnice Českého jazyka 2 (viz kap. 6.1).

Králov stolec

Wild Bear, zdroj: www.123rf.com

Starý pergamen, zdroj: www.vectorstock.com

Králov stolec, zdroj: www.mapy.cz

Lovecká výprava

Kráľ Karol IV. se vracel se svoji družinou z lovecké výpravy. Na zpáteční cestě, jak bylo zvykem, zastavil král s družinou na Králově stolci, aby si zde odpočinul a najedl se, než se vrátí na hrad Bezděz. Vystoupal na skálu, usedl ke kamennému stolu, který mu zde nechal vytesat správce hradu Bezděz, purkrabí Oldřich Tísa. Král jedl, pil a kochal se překrásným výhledem na Máchovo jezero. Byl potěšen z dnešní výpravy, a proto si nechal zavolat svého posla, kterému přikázal předat písemný vzkaz pro purkrabího Oldřicha, že _____ byla úspěšná, _____ Purkrabího tímto pověřuje _____ večerní _____ pro _____. Jako hlavní chod se bude podávat _____. Návrat krále i s družinou má purkrabí očekávat _____. Posel vzkaz přezval a na svém koni spěšně odvolal vyplnit příkaz krále (vlastní tvorba, Křimešová Kateřina).

Nabídka sloz: ve tři hodiny odpoledne, ulovil kance, pečené kancí, uspořádáním, dvacet lidí, hostiny, lovecká výprava.

1. Doplň vhodná slova z nabídky do textu.
2. Napiš vzkaz pro bezděšského purkrabího Oldřicha z informací obsažených v textu.

Králov stolec

Wild Bear, zdroj: www.123rf.com

Starý pergamen, zdroj: www.vectorstock.com

Králov stolec, zdroj: www.mapy.cz

Lovecká výprava

Kráľ Karol IV. se vracel se svoji družinou z lovecké výpravy. Na zpáteční cestě, jak bylo zvykem, zastavil král s družinou na Králově stolci, aby si zde odpočinul a najedl se, než se vrátí na hrad Bezděz. Vystoupal na skálu, usedl ke kamennému stolu, který mu zde nechal vytesat správce hradu Bezděz, purkrabí Oldřich Tísa. Král jedl, pil a kochal se překrásným výhledem na Máchovo jezero. Byl potěšen z dnešní výpravy, a proto si nechal zavolat svého posla, kterému přikázal předat písemný vzkaz pro purkrabího Oldřicha, že **lovecká výprava** byla úspěšná, **ulovil kance**. Purkrabího tímto pověřuje **uspořádáním** večerní **hostiny** pro **dvacet lidí**. Jako hlavní chod se bude podávat **pečené kancí**. Návrat krále i s družinou má purkrabí očekávat **ve tři hodiny odpoledne**. Posel vzkaz přezval a na svém koni spěšně odvolal vyplnit příkaz krále (vlastní tvorba, Křimešová Kateřina).

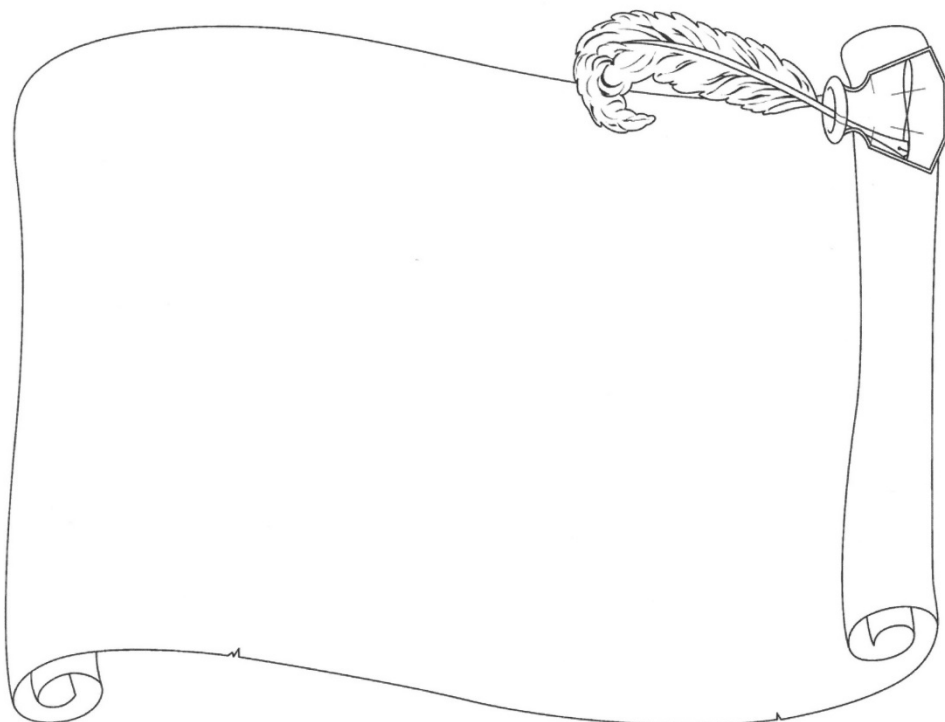
Nabídka sloz: ve tři hodiny odpoledne, ulovil kance, pečené kancí, uspořádáním, dvacet lidí, hostiny, lovecká výprava.

1. Doplň vhodná slova z nabídky do textu.
2. Napiš vzkaz pro bezděšského purkrabího Oldřicha z informací obsažených v textu.

Obrázek 30: Minivýstup 4 - Ukázka textu – Lovecká výprava

Obrázek 31: Minivýstup 4 - Ukázka pracovního listu A – Lovecká výprava

Obrázek 32: Minivýstup 4 - Ukázka pracovního listu B – Pergamen

7.6.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 17 žáků z 21.

Po seznámení s reálií Králův stolec a vyznačením této reálie na nástěnné mapě žáci vypracovali tento minivýstup jako čtvrtý v pořadí. Jednalo se o opakování učiva druhého ročníku, slohový útvar „vzkaz“ s názvem „Lovecká výprava“. Úkolem žáků bylo napsat vzkaz dle informací z textu.

Žáci byli před minivýstupem rozděleni do dvojic. Seznámila jsem žáky s cílem hodiny, postupem práce a časovou dotací 15–20 minut.

Následovně jsem žákům rozdala pracovní list s názvem „Lovecká výprava“ a čistý arch papíru s obrázkem pergamenu. Vyzvala jsem žáky, aby si své pracovní listy podepsali. Znovu jsem zopakovala pokyny k práci. Přečíst si daný text, doplnit do textu slova z nabídky a na čistý arch papíru s pergamenem napsat vzkaz.

Žáci ve skupinách si daný text přečetli a vzájemně si pomáhali při doplňování slov z nabídky. Doplňování slov z nabídky zvládli všichni bez větších obtíží. Poté každý žák

začal samostatně pracovat na psaní vzkazu. Zde nastal menší problém. Při zpracování tohoto úkolu si několik žáků nevědělo rady s umístěním daného textu na pergamenu. Dotazovali se, kde mají začít psát. Hlavní důvod jsem spatřovala v absenci linek, na které jsou doposud žáci zvyklí. Jedna dívka se mě zeptala, zda by si mohla vzít ze sešitu geometrie linkovanou podložku „lenocha“. Řekla jsem jí, ať to zkusí bez této pomůcky, že si aspoň vyzkouší psaní bez linek. Práci zvládla výtečně. Na dívce bylo vidět, že má velkou radost. Dva žáci se přihlásili a ptali se mě, zda vzkaz píše král. Zde jsem usuzovala částečnou nepozornost při vysvětlování zadání práce, neboť jsem říkala, že žáci budou psát vzkaz v roli krále. Tito žáci mají mírné obtíže s porozuměním textu obecně. Tato informace byla v textu jasně dána. Ostatní s porozuměním textu neměli větší problém.

Celková doba práce žáků byla v rozmezí 15–20 minut. Šikovnější žáci zvládli text přečíst, doplnit chybějící slova z nabídky a napsat vzkaz do 15 minut. Zbývající žáci stihli odevzdat do 20 minut.

Práce se žákům celkově líbila. S větším nadšením se ale pustili do druhé části aktivity, tj. psaní vzkazu na pergamen. Někteří žáci měli tendenci si nejprve vymalovat kalamář s brkem a teprve posléze psát. Hezky jsem žákům vysvětlila, že by práci nestihli včas odevzdat, kdyby obrázek vybarvovali pastelkami. Na žácích je vidět, že stále rádi vybarvují obrázky.

Po dokončení práce jsme si společně zopakovali náležitosti, které by neměli ve vzkazu od krále chybět. Společně jsme odškrtávali na prstech a žáci si tak zkontrolovali, zda něco nevynechali.

Osobně si myslím, že cíl této aktivity byl úspěšně splněn a práce byly zdařilé. Doplnění linek na pergamen bych nechala na zvážení vyučujících dle potřeb a individuality žáků. Myslím si, že když si žáci vyzkoušeli psát bez linek, byla to pro ně nová výzva a zkušenost, kterou zvládli na svůj věk velmi obstojně.

7.7 Minivýstup 5 – Bezděz – Pozvánka

Tabulka 12: Minivýstup 5 – Metodický průvodce

Název:	Tajná oslava narozenin
Slohový útvar:	Pozvánka
Reálie:	Hrad Bezděz
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Bezděz a vztahů k blízkému okolí. Na základě porozumění textu a informací z něj vyplývajících žák napíše slohový útvar – pozvánka (opakování učiva 3. ročníku), tj. orientuje se v textu, vyhledává a třídí podstatné informace.
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskuzní
Organizační formy:	frontální, skupinová, individuální
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování s názvem Tajná oslava narozenin (viz příloha B), čistý arch papíru, psací pomůcky, pastelky
Aktivita:	Žáci píší pozvánku dle informací z textu v rolích rádců.
Motivace:	Příprava tajné oslavy narozenin manželky známého krále.
Metodický postup:	Vyučující rozdělí žáky do skupin (četnost skupiny je individuální). Dále seznámí žáky s cílem aktivity: napsání pozvánky ²⁶ z informací, které vyplývají z textu. Každý obdrží kopii textu „Tajná oslava narozenin“ a čistý papír. Žáci dostanou za úkol si daný text ve skupině přečíst, navzájem se poradit a poté samostatně napsat pozvánku pro hosty. Žáci budou v rolích rádců. „ <i>Děti, představte si, že jste královi rádcí. Vaším úkolem bude napsat pozvánku pro hosty. Potřebné informace naleznete v textu.</i> “ Žáci si můžou pro lepší orientaci dané informace vybarvit pastelkou.
Způsob evaluace:	Vyučující v závěru shrne, jaké náležitosti by měla obsahovat pozvánka: 1. název pořádané akce, 2. místo konání, 4. datum a čas konání akce, 4. program, 5. kdo narozeninovou oslavu pořádá.
Aktivita před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií hrad Bezděz (viz kap. 5.3.5). ✓ Video dokument „Hrad Bezděz“ s následnou diskuzí (viz internetový odkaz). ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hrad Bezděz na nástěnné mapě ve třídě.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=OZ4_z_YX_NU&ab_channel=Ducho%C5%A1Historie
Doporučené aktivity po minivýstupě (+ mezipředmětové vztahy):	<p>ČJ / Komunikační a slohová výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ po seznámení s historií hradu Bezděz a přiblížení doby, ve které Alžběta Pomořanská žila, vyučující vede diskuzi na téma „Aktivity manželek panovníků“ ✓ navazuje brainstorming ve skupinách a sdílení, jaký dárek by se hodil pro Alžbětu Pomořanskou <p>VV: kresba dárku pro Elišku Pomořanskou (navazuje na výše uvedenou aktivitu).</p> <p>VV: výroba dárku pro Elišku Pomořanskou (<i>obraz Bezdězu, portrét Alžběty, vitrážové okno aj.</i>)</p>
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

²⁶ Opakování a procvičení slohového útvaru „pozvánka“ vychází z učebnice Českého jazyka 3 (viz kap. 6.2).

Hrad Bezděz

KAREL IV.
1316-1378
Karel IV., zbroj:
Corney, aj. 1992, s. 33

ALŽBĚTA POMOŘANSKÁ
1181-1199
Alžběta Pomořanská,
zbroj: Fidler 1998, s. 27

Hrad Bezděz, zbroj: www.kuhymaly.cz

Tajná oslava narozenin

Píše se rok 1377. Jedného krásného letního dne se král Karel IV. prochází se svoji manželkou Alžbětou Pomořanskou v podhradí Bezdězu. Alžbětino druhé jméno je Eliška. Květiny na loukách voní, borovice v lehkém vánku šumí, ptáčci švitoří a král se cítí velmi šťastný. Při procházce myslí král na Eliščinu třicáté narozeniny, které se kvapem blíží. Moc rád by pro Elišku nacheystal k jejím narozeninám veškeré překvapení. Po návratu do hradu svolal své rádece do královské pracovny a radil se s nimi, jak uspořádat tajnou oslavu pro jeho ženu Elišku. Král si vzpomněl na svoji oslavu šedesátých narozenin, kterou měl vloni na jaře a pravit: „Takový rytířský turnaj! A nesmí chybět huďba a taneční! Dohodně by tam mohli být i jarmark a kejklíři.“ Po královské poradě bylo rozhodnuto, že se oslava bude konat na nádvoří hradu Bezděz dne 21. srpna v 10:00 hodin dopoledne. Král pověřil rádece, aby napsali pozvánky pro hosty. Sám král přemýšlel, jaký dárek by Elišce věnoval (vlastní tvorbu, Křiměšová Kateřina).

Napiš pozvánku pro hosty z informací obsažených v textu.

Obrázek 33: Minivýstup 5 - Ukázka textu – Tajná oslava narozenin

7.7.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 18 žáků z 21.

Po seznámení s reálií hradu Bezděz žáci samostatně vyznačili reálii na nástěnné mapě. S dohledáním přesného umístění neměli žáci sebemenší problém. Na žáky jsem během práce s mapou dohlížela.

Před minivýstupem jsem dle svého zvážení rozdělila žáky do dvojic. Každý žák obdržel pracovní list s úvodním textem s názvem „Tajná oslava narozenin“. Poté jsem žáky seznámila s cílem tohoto minivýstupu, pokyny a časovou dotací 15–20 minut. Úkolem žáků bylo přečíst si ve skupině text a samostatně napsat pozvánku pro hosty. Základní informace k pozvánce byly uvedeny v textu. Vzhledem k tomu, že jsou žáci v mé třídě zvyklí zvýrazňovat si podstatné informace v textu, i přesto jsem tuto informaci opět zmínila. Žáci tak vizuálně pracují s informacemi a lépe se soustředí na další činnosti. V tomto případě na psaní pozvánky.

Žáci se ve dvojicích pustili do práce. Společně si přečetli text. Bylo pěkné sledovat, jak zdatnější čtenáři čekali, až dočte jejich kamarád ve dvojici. Poté společně procházeli text a vyhledávali informace potřebné k napsání pozvánky. Potřebné údaje si někteří vybarvovali pastelkami, jiní jen perem podtrhávali. Žáci ve třídě stále ještě rádi používají pastelky. Od práce je to trochu časově zdržuje, ale pečlivost v jejich práci neustále podporuji. Následovně si žáci vzali čistý arch papíru, podepsali se obyčejnou tužkou, jak jsou zvyklí a pustili se do psaní pozvánky. Někteří se pustili do psaní ihned, pár jich přemýšlelo nad nadpisem. S náležitostmi, které by měla obsahovat pozvánka, neměli žáci žádný problém. Zřejmě to bylo i z toho důvodu, že jsme na konci 4. ročníku společně psali pozvánku pro rodiče na třídní besídku a žáci si na to vzpomněli. Nikdo z žáků neměl problém s porozuměním pojmů jako kejklíři či jarmark. V závěru se na mne obrátili dva žáci s dotazem, zda se mají podepsat jako král nebo jako rádci krále Karla IV. Dotazující žáky jsem navedla zpět k té části textu, která vypovídala, že pozvánku zasílá sám král Karel IV.

Po dokončení této aktivity, když měli žáci hotovo, jsme si opět připomněli a shrnuli veškeré náležitosti, které by měla obsahovat pozvánka, jako je název, místo konání, datum a čas konání akce, co je na programu oslavy a kdo ji pořádá.

Práce žáků považuji za velmi zdařilé. Byla vidět jejich snaha, píle a soustředění. Všichni žáci stihli dokončit v rozmezí 15–20 minut včetně kontroly a ověření správnosti údajů v pozvánce. Tato aktivita se žákům velmi líbila.

V následující hodině jsem s žáky vedla krátkou diskuzi, jaký dárek by pořídili k narozeninám jako král Karel IV. pro svoji ženu Alžbětu Pomořanskou. Odpovědi žáků byly: náhrdelník, šaty, prsten, čelenka do vlasů, zlatý hřeben s diamanty, vlastní kůň a další pěkné nápady.

Jedna žákyně mě požádala o čtvrtku, že by ráda nakreslila obrázek královny Elišky Pomořanské a dárek od krále. Dívčín nápad se ve třídě ujal, aniž bych něco říkala, začalo několik žáků kreslit obrázky k minivýstupům. Jeden žák přišel s nápadem tyto obrázky přidávat k naší nástěnné mapě ve třídě. Velmi mě potěšil zájem žáků. Rozstříhala jsem tedy několik čtvrtků na různé menší formáty a nechala je ve třídě pod nástěnnou mapou v košíčku. Kdo chtěl, vzal si čtvrtku a kreslil buď hrad nebo jakýkoliv obrázek, který souvisel s daným minivýstupem. Takto začala naše nástěnná mapa, coby průvodce reáliemi, ožít.

7.8 Minivýstup – Ronov – Telefonický rozhovor

Tabulka 13: Minivýstup 6 – Metodický průvodce

Název:	Výlet na Ronov
Slohový útvar:	Telefonický rozhovor
Reálie:	Hrad Ronov
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Ronov a vztahů k blízkému okolí. Žák vede správně dialog při telefonickém rozhovoru ²⁷ na základě předchozích znalostí (opakování učiva 4. ročníku), tj. dodržuje všechny náležitosti útvaru telefonického rozhovoru.
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskuzní
Organizační formy:	frontální, společná, skupinová
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování s názvem Výlet na Ronov, šablona telefonního sluchátka, kartičky s telefonními rozhovory (viz příloha B)
Hlavní aktivita:	Žáci ve dvojicích vedou správně telefonický rozhovor (dialog) na základě praktických zkušeností žáků uvedených na kartičkách s rozhovory.
Motivace:	Telefonický rozhovor žáků vedený ve dvojicích na základě kartiček rozhovorů (různé komunikační situace žákům blízké), ve kterém žáci telefonují s vlastně vyrobenými a vybarvenými telefonními sluchátky z papírové šablony, navazující na telefonický rozhovor Michala a Pepíka.
Metodický postup:	Učitel rozdělí žáky do dvojic. Seznámí žáky s cílem hlavní aktivity: telefonický rozhovor vedený ve dvojicích na základě kartiček s telefonními rozhovory. Každý žák ve skupině obdrží text s názvem <i>Výlet na Ronov</i> . Po společném přečtení textu následuje rychlá kontrola porozumění čteného: <i>Co naplánovali rodiče? Na co se Michal ptal maminky? Byl rozhovor chlapců v pořádku</i> (náležitosti telefonního rozhovoru)? Každá dvojice obdrží jednu kartičku s rozhovorem (rozdá učitel, žáci si vylosují...), společně si ji ve dvojici přečtou a sami si určí svoje role, popřípadě učitel. Učitel nechá žákům chvíli na promyšlení a postupně vyzývá jednotlivé dvojice k dramatizaci daných situací vyplývajících z kartiček. Žáci během dramatizace využívají telefonního sluchátka pro navození realističnosti situace a dětské představitivosti (prožitku).
Způsob evaluace:	Učitel společně s žáky shrne zásady správného telefonního rozhovoru: 1. pozdravit, 2. představit se, 3. stručně a srozumitelně sdělit obsah, 4. poděkovat, 5. rozloučit se.
Aktivity před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií hrad Ronov (viz kap. 5.3.6). ✓ Video dokument „Hrad Ronov“ s následnou diskuzí (viz internetový odkaz). ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hrad Ralsko na nástěnné mapě ve třídě. PČ: výroba telefonního sluchátka z papírové šablony (viz příloha B)
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=aGw3yFw0YuU&t=30s&ab_channel=Ji%C5%99%C3%ADM%C3%BCller https://www.youtube.com/watch?v=CBC2I468cto&ab_channel=TopTrendingCZ https://publi.cz/books/86/09.html
Doporučené aktivity po minivýstupě (+ mezipředmětové vztahy):	ČJ / Komunikační a slohová výchova: <ul style="list-style-type: none"> ✓ po seznámení s historií hradu Ronov a shlédnutí video dokumentu o pověstech, které se váží na skryté poklady hradních tvrzí na území ČR, diskuze na téma „Skryté poklady na hradních tvrzích“ VL-DEJ: vývoj a historie telefonních přístrojů (viz internetový odkaz) VV: kresba (pokladu, hradu Ronov, aj.)
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

²⁷ Opakování a procvičení slohového útvaru „telefonický rozhovor“ vychází z učebnice Českého jazyka 4 (viz kap. 6.3).

Kartičky s telefonními rozhovory

Jsi nemocný a voláš kamarádovi, jestli by byl tak hodný a přinesl Ti úkolý ze školy.	V sobotu od 14:00 hodin chystáš u sebe doma narozeninovou oslavu a chceš pozvat svého kamaráda.
V pátek bys chtěl jet na kole na Stohánek a byl bys rád, kdyby s Tebou jel Tvůj kamarád.	Jdeš ven a voláš kamarádovi, že se sejdeíte v parku v 15:00 hodin, že půjdete k Hamerskému rybníku.
Voláš paní Novákové, aby Lukášovi vyřídila, že dnes nemůžeš přijít, protože Ti přijela babička z Košova.	Voláš do pizzerie a chceš si objednat pizzu se šunkou a sýrem. Pizzu si necháš přivést domů.
Voláš tatínkovi, že Ti dnes odpadla šestá vyučovací hodina a přijdeš domů o hodinu dříve.	Voláš mamince, že přijdeš domů o půl hodiny dříve, protože měl autobus zpoždění.
Voláš kamarádovi, kterého jsi poznal na letním táboře a chceš mu popřít k jeho desátým narozeninám.	V neděli od 16:00 hodin jedeš do kina na dobrodružný film a chceš pozvat svého kamaráda.
Voláš mamince a prosíš ji, aby Ti cestou z práce zakoupila lepidlo do školy, protože Ti už došlo.	Voláš do knižovny a žádáš paní knižovnici o prodloužení výpůjčky knihy Babička dršťáčka.

Obrázek 35: Minivýstup 6 - Ukázka didaktické pomůcky A – Kartičky

Hrad Ronov

Hrad Ronov, zdroj: www.mapy.cz

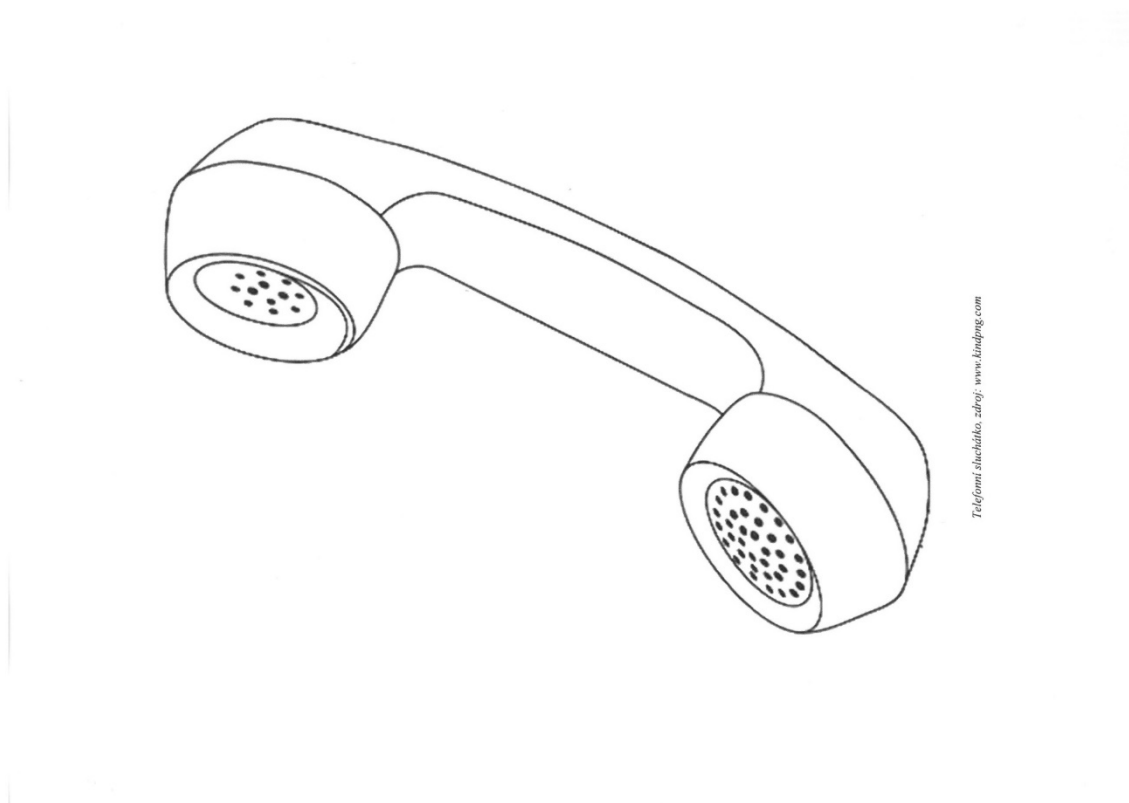
Výlet na Ronov

Michalovi rodiče naplánovali sobotní výlet na hrad Ronov. „Mami, mohli by, prosím, s námi na výlet i Pepík Novák? Mohli bychom s Pepíkem prozkoumat hrad Ronov a třeba najdeme i poklad!“ žadomil Michal. „To se ví, odpověděla maminka a dodala, „ale zavolej mu, aby byl v sobotu ráno v 9:00 hodin připravený, že ho vyzvedneme u něj doma.“ Michal mamince poděkoval a běžel celý rozradostněný volat kamarádovi Pepíkovi (vlastní tvorba, Klámsková Kateřina).

Telefonický rozhovor:

Pepík: „Prosím, tady Pepík Novák.“
Michal: „Ahoj, Pepíku. Tady Michal Louda.“
Pepík: „Ahoj, Michale.“
Michal: „Nechceš jet s námi v sobotu na výlet?“
Pepík: „Nechceš jet s námi v sobotu na výlet?“
Michal: „To by bylo skvělé! Určitě, rád pojedú!“
Pepík: „Dobře, tak buď v sobotu ráno v 9:00 hodin připravený. Vyzvedneme Te doma.“
Michal: „Budu připravený. Už se moc těším.“
Pepík: „Tak ahoj.“
Michal: „Ahoj.“

Obrázek 34: Minivýstup 6 - Ukázka textu – Výlet na Ronov

Obrázek 36: Minivýstup 6 - Ukázka didaktické pomůcky B – Telefonní sluchátko

7.8.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 18 žáků z 21.

Po seznámení s reálií hradu Ronov žáci samostatně vyznačili tuto reálii na nástěnné mapě. S dohledáním přesného umístění neměli žáci sebemenší problém. Na žáky jsem během práce s mapou pouze dohlížela. Ukazovali jsme si silniční cestu, po které by se dostali k Ronovu.

Před tímto minivýstupem si každý žák vykreslil šablonu telefonního sluchátka, kterou jsem žákům vytiskla na čtvrtky, aby bylo sluchátko pevné. Poté si šablony vystřihli a uložili zpět ke mně. Žáci byli zvědaví, k čemu si vyrábí telefonní sluchátko. Naznačila jsem jim, že jej budou potřebovat k telefonování, že se brzy dočkají. Na žácích bylo vidět, že se na tuto aktivitu velmi těší, neboť se každý den ptali, když už budou telefonovat.

Před touto aktivitou jsem se opět přesunuli do místnosti parlamentu, ve které se žáci usadili na koberec. V místnosti parlamentu jsem měla připravené dvě žakovské židle. Svoje telefonní sluchátka měli žáci s sebou. Nejdříve jsem žáky seznámila s cílem tohoto

minivýstupu, pokyny a časovou dotací. Poté jsem žákům řekla, aby si našli svého kamaráda do dvojice, se kterým budou později telefonovat. Aby rozdělení bylo rychlejší, počítala jsem se vztyčenou paží ve vzduchu sestupně od pěti. Toto odpočítávání mají stále rádi. Vzhledem k tomu, že byl sudý počet žáků, s rozdělením nebyl žádný problém. Nedošlo ani k žádným dohadům. Každý si v rychlosti našel svého kamaráda.

Následovně jsem žákům rozdala pracovní list s úvodním textem „Výlet na Ronov“. Společně jsme text nahlas přečetli. Žáci, kteří četli telefonický rozhovor Michala a Pepíka jsem musela pochválit, neboť byla dodržena správná intonace rozhovoru v textu.

Po četbě jsem s žáky vedla stručnou diskuzi na porozumění čtenému. Také jsem se žáků zeptala, zda telefonický rozhovor obou chlapců byl v pořádku. Odpověď zněla ano.

Na koberci jsem měla zamíchané kartičky s telefonními rozhovory otočené rubem nahoru, aby žáci neviděli, co na kartičkách je. Jeden žák z každé dvojice si vytáhl jednu kartičku a vrátil se na svoje místo. Žáci si ve dvojicích přečetli úkol na kartičce a společně se domluvili na rolích. Přesunula jsem dvě žakovské židle před žáky a vyzvala první dvojici. Domnívala jsem se, že se budou žáci stydět, ale bylo tomu naopak. Všichni žáci se začali hlásit, že chtějí začít. Pro tuto situaci jsem měla z rána připravený plátěný pytlíček s dřevěnými žetony označenými číslicemi 1–9. Přidělila jsem každé dvojici číslo a poté jsem losovala z pytlíčku. První přistoupila dvojice žáků s číslem čtyři. Tyto žáky jsem vyzvala, aby přečetli svůj úkol z kartičky a řekli nám svoje role. Vylosovaný žeton jsem dala stranou. Žáci začali s telefonním rozhovorem. V ruce měli svoje telefonní sluchátka, jako když opravdu telefonují. Ostatní bedlivě naslouchali a usmívali se. Nejvíce se žáci nasmáli, kdy jedna žákyně v roli dcery volala mamince. Žákyně řekla: „Ahoj, mamí. Tady Bětka“. Druhá žákyně v roli maminky odpověděla: „Ahoj zlato, co se děje?“ To byl moment, kdy se všichni žáci včetně mě začali usmívat. Na žákyni, která telefonovala v roli maminky, bylo vidět, že se do té role vžila a reprodukovala rozhovor, který s maminkou pravděpodobně vede. Maminka ji opravdu oslovuje „zlato“. Na tomto telefonním rozhovoru můžeme shledat, že se maminka dívce do telefonu nepředstavuje, neboť dnešní chytré telefony nám ukazují na displeji jméno volajícího. Takto se vystřídalily všechny dvojice žáků. Po každém rozhovoru jsem se celé třídy zeptala, zda si myslí, že byl rozhovor vedený danou dvojicí v pořádku. Všichni žáci souhlasili. Rozhovory byly stručné a velmi povedené. Tato aktivita byla splněna do 20 minut včetně čtení úvodního textu.

V závěru jsme si společně shrnuli, jaké náležitosti bychom neměli opomenout při telefonním rozhovoru. Žáci správně vyjmenovali: představit se, pozdravit, sdělit stručný obsah, poděkovat a rozloučit se.

Cíl této aktivity, dle mého názoru, byl úspěšně naplněn. Žáci si procvičili slohový útvar „telefonický rozhovor“ a seznámili se reálií hradu Ronov. Tuto aktivitu považuji a hodnotím u žáků jako nejoblíbenější. Sami žáci prosili, zda v této aktivitě můžeme další hodinu pokračovat. Jejich nadšení mne velmi potěšilo, a tak jsme následující hodinu pokračovali v telefonních rozhovorech na témata, která vymýšleli žáci sami.

V příloze C jsou v tabulkách uvedeny ukázky telefonních rozhovorů, které byly během práce zaznamenávány. Vzhledem k ochraně osobních údajů jsem tyto rozhovory přepsala do tabulek, jména žáků byla smyšlena.

7.9 Minivýstup 7 – Houska – Dokončení vypravování pověsti

Tabulka 14: Minivýstup 7 – Metodický průvodce

Název:	Kobylí hlava u Housky
Slohový útvar:	Dokončení vypravování pověsti
Reálie:	Hrad Houska
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Houska a vztahů k blízkému okolí. Na základě porozumění žák tvořivě pracuje s literárním textem dle svých schopností – dokončení pověsti ²⁸ (procvičení učiva 3. ročníku) a prokáže pochopení časových a dějových posloupností útvaru vypravování.
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskuzní
Organizační formy:	frontální, skupinová, individuální
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování s názvem Kobylí hlava u Housky (viz příloha B), psací pomůcky
Hlavní aktivita:	Žák dokončí pověst na základě přečteného dle svých vlastních představ a fantazie.
Motivace:	Osvobození princezny Maruny ze spárů krutého a zlého rytíře Smrtihlava a komparace žakovských prací s originální verzí pověsti Kobylí hlava u Housky.
Metodický postup:	Učitel rozdělí žáky do skupin (četnost skupiny je individuální). Každý žák ve skupině obdrží pracovní list s nedokončenou pověstí s názvem Kobylí hlava u Housky ²⁹ . Vyučující seznámí žáky s cílem hlavní aktivity. Přečíst si ve skupině nedokončenou pověst a samostatně dopsat její závěr, který žáci dle své představivosti a fantazie vymyslí. Před samotným písemným projevem společně s žáky vedeme krátkou diskuzi o tom, jak by mohla pověst pokračovat. Žáci se navzájem inspirují, příběhy budou promyšlenější.
Způsob evaluace:	V závěru, když mají žáci dopsáno, přečte vyučující odňatou část původního znění pověsti. V následující hodině proběhne prezentace žakovských prací s reflexí. Chybějící text: ... vydala se čekat k mostu na Smrtihlava. Když jej zahlédla přijíždět, vložila klíč do brány a čekala, až Smrtihlav vjede se svým koněm na most. V tu chvíli, když byl rytíř na mostě, otočila klíčem a propadliště se otevřelo. Krutý Smrtihlav se zřítíl do hluboké černé propasti. A tak služebná zachránila Marunu, která se vrátila zpět domů ke svým rodičům. Služebnictvu i poddaným se náramně ulevilo. Rytíř zmizel beze stopy, jen koňská hlava zůstala nad zemí a proměnila se v kámen. Dodnes ji lidé mohou spatřit v hlubokých lesích u hradu Housky.
Aktivity před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií hrad Houska (viz kap. 5.3.7). ✓ Video dokument „Hrad Houska“ (viz internetový odkaz) s následnou diskuzí. ✓ Seznámení s vybranými pověstmi z knihy Pověsti z Kokořinska, Mšenska a Podbezděží od autorů Zubík a Houžva (<i>Založení Housky, Cesta do pekel, O Orontovi, Tobiáš Hrzán na alchymii zanevřel</i>). ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hrad Houska na nástěnné mapě ve třídě.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=arpon_reMvI&ab_channel=PatrikUhl%C3%AD%C5%99Video
Doporučené aktivity po minivýstupě (+ mezipředmětové vztahy):	<p>ČJ / Komunikační a slohová výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ po seznámení s historií hradu Houska vedeme s žáky diskuzi na téma „Záhady a pověsti tajemného hradu Houska“ navazující na videodokument před minivýstupem a četbu pověstí o hradu Houska. ✓ četba upravené pověsti Kobylí hlava u Housky (viz příloha), která navazuje na další aktivitu ✓ prezentace žakovských prací (dokončení pověsti) a komparace se společnou diskuzí na tuto pověst <p>VV: kresba (<i>hradu Houska, rytíře Smrtihlava a princezny Maruny aj.</i>)</p> <p>PČ: výroba masek a rekvizit (<i>rytíř Smrtihlav, služebná, princezna Maruna, rekvizita koně, hradby, klíč</i>)</p> <p>DV: dramatizace pověsti Kobylí hlava u Housky</p>
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

²⁸ Procvičení slohového útvaru „dokončení pověsti“ vychází z učebnice Českého jazyka 3 (viz kap. 6.2).

²⁹ Tuto pověst jsem vzhledem k účelům minivýstupu upravila z důvodu délky textu a práce žáků s tímto textem. Obsah pověsti se shoduje s originálem (Resl 1957, s. 84–86).

Hrad Houska

Hrad Houska, zdroj: www.mapy.cz

Kobylí hlava u Housky

Před dávnými časy žil na hradě Houska krutý a zlý rytíř Smrtílav. Jeho služebnictvo a poddáni ho za jeho zlou povahu neměli rádi. Smrtílav měl jediného přítele, pána hradu Bezděz, se kterým se často navštěvoval.

Cesta na Bezděz vedla přes hluboký příkop, přes který vedl most. Nebyl to obyčejný most, byl kouzelný. Přes most směl projet pouze rytíř Smrtílav nebo pán hradu Bezděz. Propadlště mostu bylo neustále otevřené, aby jim nemohl žádný cizinec projet. Po vložení klíče se zavřelo a most byl příjezdný. Tento starý klíč u sebe nosila služebná rytíře Smrtílava. Když se pokoušel přes most projet někdo cizí, otevřelo se propadlště mostu a onen chudáček spadl do hlubokého příkopu.

Jednoho dne rytíř odjel na Bezděz a po nějaké době se vrátil s princeznou Marunou, kterou si chtěl vzít za ženu. Princezna byla nešťastná, rytíře si odmítala vzít. Prošla ho, aby ji pustil, ale Smrtílav nedbal jejích slov. Maruna se tajně pokusila o útěk, ale marně. Smrtílav ji potrestal a zavřel na hradě. Princezna se žalem trápila.

Za nějaký čas rytíř opět odjel na návštěvu ke svému příteli na Bezděz. Toho využila rytířova služebná, které se Maruny velmi zželelo. Stará služebná se rozhodla princeznu osvobodit od zlého rytíře. Vzala klíč a ... (Řeš 1957, s. 84–86).

Hrad Houska

Hrad Houska, zdroj: www.mapy.cz

Kobylí hlava u Housky

Před dávnými časy žil na hradě Houska krutý a zlý rytíř Smrtílav. Jeho služebnictvo a poddáni ho za jeho zlou povahu neměli rádi. Smrtílav měl jediného přítele, pána hradu Bezděz, se kterým se často navštěvoval.

Cesta na Bezděz vedla přes hluboký příkop, přes který vedl most. Nebyl to obyčejný most, byl kouzelný. Přes most směl projet pouze rytíř Smrtílav nebo pán hradu Bezděz. Propadlště mostu bylo neustále otevřené, aby jim nemohl žádný cizinec projet. Po vložení klíče se zavřelo a most byl příjezdný. Tento starý klíč u sebe nosila služebná rytíře Smrtílava. Když se pokoušel přes most projet někdo cizí, otevřelo se propadlště mostu a onen chudáček spadl do hlubokého příkopu.

Jednoho dne rytíř odjel na Bezděz a po nějaké době se vrátil s princeznou Marunou, kterou si chtěl vzít za ženu. Princezna byla nešťastná, rytíře si odmítala vzít. Prošla ho, aby ji pustil, ale Smrtílav nedbal jejích slov. Maruna se tajně pokusila o útěk, ale marně. Smrtílav ji potrestal a zavřel na hradě. Princezna se žalem trápila.

Za nějaký čas rytíř opět odjel na návštěvu ke svému příteli na Bezděz. Toho využila rytířova služebná, které se Maruny velmi zželelo. Stará služebná se rozhodla princeznu osvobodit od zlého rytíře. Vzala klíč a vydala se čekat k mostu na Smrtílava. Když jej zahlédla přijíždět, vložila klíč do brány a čekala, až Smrtílav vjede se svým koněm na most. V tu chvíli, když byl rytíř na mostě, otočila klíčem a propadlště se otevřelo. Krutý Smrtílav se zřítil do hluboké černé propasti.

A tak služebná zachránila Marunu, která se vrátila zpět domů ke svým rodičům. Služebnictvo i poddániym se náramně ulevilo. Rytíř zmizel beze stopy, jen kouzelná hlava zůstala nad zemí a proměnila se v kámen. Dodnes ji lidé mohou spatřit v hlubokých lesích u hradu Housky (Řeš 1957, s. 84–86).

Obrázek 37: Minivýstup 7 - Ukázka textu – Kobylí hlava u Housky

Obrázek 38: Minivýstup 7 - Ukázka pracovního listu – Kobylí hlava u Housky

7.9.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 19 žáků z 21.

Po seznámení s reálií hradu Houska žáci s mojí pomocí vyznačili polohu tohoto hradu na nástěnné mapě. Sami přesnou polohu určit nedokázali. Orientovali se správně podle města Česká Lípa a dále obce Blatce nedaleko od Vrátné hory.

Před minivýstupem byli žáci seznámeni s hlavním cílem, což bylo přečíst si nedokončenou pověst s názvem „Kobylí hlava u Housky“ a tuto pověst dle vlastní představivosti a fantazie dokončit. Dále jsem žáky seznámila s pokyny práce a časovou dotací 15–20 minut.

Žáky jsem rozdělila do dvojic. Úkolem každé skupiny bylo přečíst si úvodní text s názvem „Kobylí hlava u Housky“, společně se ve dvojici poradit a poté samostatně písemně dokončit tuto pověst.

Po četbě textu jsem s žáky vedla krátkou diskuzi o tom, jak asi mohla tato pověst pokračovat. V diskuzi zaznělo několik návrhů na dokončení této pověsti, což bylo pro některé žáky inspirací. Během této diskuze zazněl dotaz, co je propadliště. Tento pojem jsme si vysvětlili. Poté se žáci samostatně pustili do psaní dokončení pověsti.

Všichni žáci úspěšně stihli dokončit do 20 minut včetně četby a krátké diskuze. Někteří měli příběh velmi stručný a dokončený o něco dříve. Jiní žáci měli příběh trochu delší, ale za to promyšlený a poutavý. Konce příběhů se různily. Ve většině případů byla princezna Maruna zachráněna služebnou a rytíř Smrtihlav zemřel. Dva příběhy končily usmířením princezny Maruny s rytířem Smrtihlavem, který si uvědomil své špatné chování a „polepšil se“. V jednom z příběhů dominoval drak jako zachránce princezny Maruny.

V závěru jsem přečetla žákům původní pasáž textu, kterou měli v pracovním listu odňatou. Žáci se tak dozvěděli, jak to s naší princeznou Marunou doopravdy bylo. Žáci, kteří měli hodně podobný závěr zajásali. Ti, kteří měli jiný, byli, skoro bych řekla, zklamaní. Na žácích v tomto věku je hodně vidět rivalita a soutěživost, proto jsem ihned zakročila a znovu jsem žákům vysvětlila, že vynikající jsou všechny konce. Že takový konec je jen v našich myslích a záleží jen na nás, jaký konec příběhu dáme. Zdůraznila jsem fakt, že cílem nebylo „strefit se“ do originálního konce pověsti, ale vymyslet náš

vlastní. Moc jsem všechny žáky pochválila. Soutěživost u žáků podporuji, ale ve zdravé míře.

V následující hodině jsme si s žáky společně četli jednotlivé příběhy a diskutovali jsme o nich. Od tří žáků zazněl názor, že by potřebovali více času, aby mohli dokončení příběhu lépe promyslet a napsat. S tímto názorem souhlasím, protože každý žák má své individuální potřeby.

Osobně si myslím, že cíl práce byl úspěšně splněn. Žáci si procvičili slohový útvar dokončení vypravování, v našem případě pověsti. Dále se žáci seznámili s hradem Houska, historií této památky a především pověstmi, které jsme společně četli v hodinách českého jazyka před minivýstupem. Žákům se nejvíce líbila pověst s názvem „Cesta do pekel“. Na tuto pověst poté kreslili obrázky čertíků, které jsme připnuli k naší nástěnné mapě.

7.10 Minivýstup 8 – Sloup – Popis osoby

Tabulka 15: Minivýstup 8 – Metodický průvodce

Název:	Poustevník Samuel Görner
Slohový útvar:	Popis osoby
Reálie:	Hrad Sloup
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Sloup a vztahů k blízkému okolí. Na základě porozumění textu a obrazové předlohy žák napíše osnovu popisu osoby ³⁰ a v mluveném projevu prokáže dovednost tento útvar volně reprodukovat formou dramatizace (opakování učiva 2. ročníku).
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskuzní
Organizační formy:	frontální, společná, individuální
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování s názvem Poustevník Samuel Görner, pracovní list s osnovou popisu Samuela Görnera a obrazovou předlohou (viz příloha B), psací pomůcky
Hlavní aktivita:	Žák sestaví osnovu popisu postavy poustevníka Samuela Görnera podle obrazové předlohy a poté zdramatizuje scénku „popisu postavy poustevníka Samuela Görnera mamince“.
Motivace:	Četba textu s názvem Poustevník Samuel Görner a jeho popis postavy, jak asi popsaly děti Michal s Lenkou poustevníka mamince.
Metodický postup:	Každý žák obdrží text minivýstupu s názvem Poustevník Samuel Görner, volný arch papíru s linkami a jednotlivými body osnovy popisu postavy, které žáci na základě obrazové předlohy vyplní. Po společné četbě příběhu Lenky a Michala učitel řekne žákům: „ <i>Děti, vaším úkolem bude pokusit se vžít do role Michala nebo Lenky a našeho poustevníka Samuela popsat dle jednotlivých bodů osnovy. K jeho popisu vám bude nápomocen obrázek umístěný vpravo dole.</i> “ Každý žák samostatně pracuje na popisu postavy sloupského poustevníka. Poté žáci ve dvojicích zdramatizují scénku v rolích Michala/Lenky a maminky, kde bude jejich úkolem mamince popsat, jak poustevník vypadal. Žákovské práce je vhodné umístit na nástěnku ve třídě jako motivaci pro další činnosti.
Způsob evaluace:	Vyučující v závěru shrne charakteristické znaky pro tento popis postavy: 1. jméno postavy, 2. kdo to byl, 3. čím se zabýval, 4. výška postavy, 5. vzhled postavy, 6. typ oděvu, 7. barva oděvu, 8. pozice postavy, 9. co měla v rukou.
Aktivita před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií hrad Sloup (viz kap. 5.3.8). ✓ Video dokument „Hrad Sloup“ s následnou diskuzí (viz internetový odkaz). ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hrad Sloup na nástěnné mapě ve třídě.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=LD1BfJmU4ao&ab_channel=JaroslavNajman
Doporučené aktivity po minivýstupě (+ mezipředmětové vztahy):	ČJ / Komunikační a slohová výchova: <ul style="list-style-type: none"> ✓ po seznámení s historií hradu Sloup vedeme s žáky diskuzi na téma „Život poustevníků v Čechách“ ✓ prezentace žakovských prací s následnou reflexí VV: kresba (poustevníka, hradu Sloup, aj.) PČ: výroba dalekohledu (papírová rulička od kuchyňských utěrek)
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

³⁰ Opakování a procvičení slohového útvaru „popis osoby“ vychází z učebnice Českého jazyka 2 (viz kap. 6.1).

Hrad Sloup

Hrad Sloup, zdroj: www.mapy.cz

Socha poustevníka,
zdroj: www.mapy.cz

Poustevník Samuel Görner

Byla krásná slunečná neděle a Michal s Lenkou jeeli s tatínkem na výlet. Měli naplánovanou návštěvu skápního hradu Sloup. Dětem bylo moc líto, že s nimi nemohla maminka na výlet, protože byla nemocná. Michal s Lenkou nechtěli bez maminky jet, ale sřibili, že budou mamince po návratu vše vyprávět. Po hlavní silnici od Nového Boru zahlédla Lenka zdálky na skápní vyvýšené hradu Sloup postavu. „Tati“, vykřikla náhle Lenka, „na té skále někdo je!“ Tatínek se usmál a řekl: „To je socha sloupského poustevníka, který žil na hradě a vyráběl dalekohledy. Až budeme nahore, poříváme se na něj.“ Tatínek zaparkoval auto a vydali se vzhůru na profiláčku hradu Sloup. Vystoupali úzkou soutěskou po schodech nahoru. Prozkoumali celý skápní hrad, ve kterém byla většina místnosti vytesána ve skále. Z ochozů bylo krásně vidět do okolní krajiny. Nejvíce se dětem líbila socha poustevníka Samuela Görnera.

Po návratu z výletu děti mamince vyprávely. Když zmínilý sochu poustevníka Samuela, maminka se zvědavě zeptala: „A jak takový poustevník vypadal? Moc by mě to zajímalo.“ A Michal s Lenkou začali mamince popisovat poustevníka Samuela Görnera (vlastní tvorbu, Klámašová Katerína).

Obrázek 39: Minivýstup 8 - Ukázka textu – Poustevník Samuel Görner

Děti si pamatovaly, že postava vypadala takto:

Jméno postavy:

Kdo to byl:

Čím se zabýval:

Výška postavy:

Vzhled postavy:

Typ oděvu:

Barva oděvu:

Pozice postavy:

Co měla postava v rukou:

Socha poustevníka, zdroj: www.mapy.cz

Obrázek 40: Minivýstup 8 - Ukázka pracovního listu – Poustevník Samuel Görner

7.10.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 20 žáků z 21.

Po seznámení s reálií skalního hradu Sloup žáci vyznačili na nástěnné mapě tuto reálii s mojí pomocí. Žáci se orientovali podle města Nový Bor, ale přesnou polohu hradu Sloup určit nedokázali.

Před minivýstupem byli žáci seznámeni s cílem, pokyny a časovou dotací 15–20 minut. Každý žák obdržel pracovní list s úvodním textem „Poustevník Samuel Görner“ a pracovní list s osnovou popisu postavy spolu s obrázkem sloupského poustevníka Samuela Görnera. Úkolem žáků bylo přečíst si úvodní text, napsat popis osoby podle obrazové předlohy do předpřipravené osnovy a v závěru zdramatizovat scénku vypravování mamince – popis poustevníka Samuela Görnera.

Každému žákovi jsem před zahájením práce rozdala pracovní list s úvodním textem s názvem „Poustevník Samuel Görner“ spolu s pracovním listem, kam žáci dopisovali do osnovy základní body popisu poustevníka z obrazové předlohy. Po společné četbě textu jsem se žáků zeptala, zda už se jim také něco takového přihodilo, že jeli na výlet bez maminky nebo tatínka. Žáci se hlásili a stručně odpovídali, že ano, že maminka nebo tatínek nemohli, protože byli v práci. A že po výletu také doma vyprávěli a ukazovali fotografie pořízené mobilním telefonem.

Následovně se žáci pustili do psaní informací do osnovy dle obrázku, který je součástí pracovního listu. Během popisu se žáci hlásili, žádali radu. Tři žáci si nevěděli rady s psaním přehláskovaného písmene „ö“ u jména postavy. Ptali se mě, zda se psacím píší nad „o“ dvě tečky nebo dvě čárky. Dále jednoho žáka zaskočila výška postavy. Chlapec mi řekl, že z obrázku nemůže posoudit, jak vysoký poustevník je. Dalším nejčastějším dotazem byl typ oděvu poustevníka. Většina napsala plášť s kapucí, ale pár žáků si nevědělo s popisem rady, že prý neví, jak se tomuto typu oděvu říká. V tento moment jsem žákům řekla, že takovému obleku se říká kutna, plášť s kápí (kapucí) či hábit.

S dalšími body osnovy žáci problém neměli. Naopak mě žáci překvapili, že si zapamatovali, že se poustevník Samuel Görner zabýval i výrobou brýlí. Tuto informaci jsme si říkali při seznamování s touto reálií, v úvodním textu tento fakt uveden nebyl.

Tuto aktivitu spolu s přečtením úvodního textu stihli žáci vypracovat do 15 minut. Zbývalo nám necelých 5 minut na dramatizaci. Žáky jsem rozdělila do dvojic. Poté dvojice žáků předstoupila před tabuli. Jeden žák byl v roli nemocné maminky, druhý v roli Michala nebo Lenky. U druhé role záleželo, zda ji měl přidělenou chlapec či dívka. Jednotlivé dvojice toto vypravování, popis poustevníka, zvládly výtečně. Žáci dokázali opravdu velmi pěkně bez obrazové předlohy „mamince“ popsat, jak poustevník vypadal. Problém byl v tom, že se vystřídalily pouze 3 dvojice v naší časové dotaci. Žáky tato aktivita bavila, a proto jsem se rozhodla pokračovat v dramatizaci dál. Všichni žáci se vystřídali.

V závěru jsme si společně s žáky zopakovali a zkontrolovali jednotlivé body osnovy, jako jméno postavy, kdo to byl, čím se zabýval, výška a vzhled postavy, typ a barva oděvu, pozice postavy a co měla v rukou. Evaluace včetně dramatizace se nám prodloužila o dalších 15 minut.

Osobně shledávám cíl tohoto minivýstupu jako splněný a vydařený, ačkoliv nebyla dodržena časová dotace 15–20 minut. Z mého pohledu bylo důležité, že se žákům minivýstup líbil, pracovali s chutí. Na žácích bylo vidět, že je více bavila dramatizace než písemný projev.

7.11 Minivýstup 9 – Máchovo jezero – Osnova vypravování

Tabulka 16: Minivýstup 9 – Metodický průvodce

Název:	O vzniku Máchova jezera
Slohový útvar:	Osnova vypravování
Reálie:	Máchovo jezero
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Máchovo jezero a vztahů k blízkému okolí. Na základě porozumění textu žák sestaví osnovu vypravování ³¹ a prokáže pochopení časových a dějových posloupností útvaru vypravování (procvičení učiva 5. ročníku).
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskurní
Organizační formy:	frontální, skupinová
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování bez názvu, obálka s rozstříhanými hesly osnovy vypravování a názvů nadpisů (viz příloha B), psací pomůcky, lepidlo
Hlavní aktivita:	Žák sestaví osnovu vypravování na základě časové a příčinné souvislosti a zvolí vhodný nadpis.
Motivace:	Sestavení osnovy vypravování a volby vhodného nadpisu vypravování z jednotlivých hesel a nadpisů uvedených na lístečcích.
Metodický postup:	Učitel rozdělí žáky do skupin (četnost skupiny je individuální). Seznámí žáky s cílem hlavní aktivity: sestavení osnovy vypravování a zvolení vhodného nadpisu. Každá skupina obdrží nastříhané lístečky (barevně odlišené: osnova/nadpisy) v obálce spolu s pracovním listem bez názvu pověsti. Úkolem každé skupiny je přečíst si text a nalepit rozstříhané části osnovy vypravování tak, aby osnova odpovídala chronologii textu (úvod, stať, závěr). Poté zvolí jednu ze tří možností nadpisu, který bude nejlépe odpovídat danému vypravování a nalepí jej do pracovního listu. Žáci během práce spolupracují.
Způsob evaluace:	Učitel s žáky ověří správnost řešení. Žáci na prstech „odškrtávají“, zda mají jednotlivé body osnovy správně seřazeny: 1. Karel IV. na Bezdězu, 2. Shromáždění družiny, 3. Zahájení lovu, 4. Hon na jelena, 5. Nečekaná překážka, 6. Ovčákova píseň, 7. Vznik Máchova jezera. Po ověření správnosti řešení se vyučující zeptá žáků: „Věděli byste, proč je těchto 7 nabízených bodů osnovy dále rozděleno na části 1, 2a–e a 3?“ Žáci popisují jednotlivé části osnovy (úvod, stať, závěr). Nadpis: <i>O vzniku Máchova jezera</i> ³² (viz originální pověst z knihy od autorů Zubíka a Houžvy).
Aktivity před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií Máchovo jezero (viz kap. 5.3.9). ✓ Video dokument „Máchovo jezero“ s následnou diskuzí (viz internetový odkaz). ✓ Žáci samostatně vyznačí reálii Máchovo jezero na nástěnné mapě ve třídě. ✓ Před hlavní aktivitou vyučující zopakuje s žáky, co je odstavec a jak jej poznáme.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=Zfn2iVzFOFk&ab_channel=Tom%C3%A1%C5%A1Mehes
Doporučené aktivity po minivýstupě (+ mezipředmětové vztahy):	<p>ČJ / Komunikační a slohová výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozvíjení hlavní aktivity v dalších hodinách: žáci ústně reprodukuji pověst podle osnovy vyprávění ✓ po seznámení s historií Máchova jezera vedeme s žáky diskuzi na téma „NPP³³ SWAMP“ <p>EXKURZE: Třídní exkurze³⁴ v rámci environmentální výchovy s odborným výkladem zajímavých přírodních lokalit Máchova kraje (NPP Swamp).</p> <p>VV: žáci ve skupině kreslí obrázky dle osnovy vyprávění a poté dle obrázkové osnovy ústně reprodukuji text, kresba (<i>Karel IV. na lovu jelena, Máchovo jezero, chráněné rostliny a živočichy, ryby aj.</i>)</p> <p>PČ/PŘÍ: tvorba lapbooků ve skupinách na téma „Chráníme naši přírodu či NPP SWAMP“.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Práce žáků navazuje na předchozí aktivity (<i>do lapbooků shromáždí informace z exkurze, použijí vlastní ilustrace z VV</i>). Vyučující na žáky dohlíží, je jejich rádcem a pomocníkem.
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

³¹ Procvičení slohového útvaru „osnova vypravování“ vychází z učebnice Českého jazyka 5 (viz kap. 6.4).

³² Tuto pověst jsem vzhledem k účelům minivýstupu upravila z důvodu délky textu a práce žáků s tímto textem. Obsah pověsti se shoduje s originálem (Zubík a Houžva 2020, s. 158–160).

³³ Národní přírodní památka (NPP) je přírodní útvar menší rozlohy (www.mzp.cz).

³⁴ TRAJEROVA. OPS Máchovo jezero. Online. In: OPS Máchovo jezero. Dostupné z: <https://opsmachovojezero.cz/exkurze-s-odbornym-vykladem-po-zajimavych-prirodnich-lokalitach-machova-kraje-2/>. [cit. 2023-09-24].

Sestav osnovu vyprávění podle daných hesel na listěcích.

1) _____
 2 a) _____
 b) _____
 c) _____
 d) _____
 e) _____
 3) _____

1. Karel IV. na Bezdězu, 2. Shromáždění družiny, 3. Zahájení lovu, 4. Hon na jelena, 5. Nečekaná překážka, 6. Ověčková píseň, 7. Vznik Máchova jezera.

Nadpis:

Úspěšný hon na jelena
 O vzniku Máchova jezera
 O rybníkářích

Osnova vyprávování:

Karel IV. na Bezdězu
 Shromáždění družiny
 Zahájení lovu
 Hon na jelena
 Nečekaná překážka
 Ověčková píseň
 Vznik Máchova jezera

Máchovo jezero

Máchovo jezero, zdroj: www.az.wander-book.com

Zde nalep nadpis.

Na podzim, roku 1367, navštívil král Karel IV. hrad Bezděz, aby si odpočinul od vládařských povinností. Jeho vášní byl lov. V okolí Bezdězu se nacházelo plno lovné zvěře, jako byli zajáci, srnčí, jeleni a divoáci.

Na králově přikaz se hned po ránu šel na nádoři hradu celá královská družina spolu s lovci. Na osedlaných konicích vyčkávali svého krále. Lovci psi netrpělivě pobíhali kolem, neboť se nemohli dočkat, až vyrazí na lov. Všichni byli v dobré náladě.

Král, připraven na loveckou výpravu, vyzval družinu k zahájení honu. Na povolání všech vyrazil do hustého lesa pod Malým Bezdězem. Porovná vypustil psy, kteří zkusně běželi po stopách zvěře.

Najednou z křoví vyběhl starý dvunácteták. Lovci uslyšeli štěkát psy a začali jelena pronásledovat. Jelen zbýstřil lovců se psy a dal se na úprk. Běžel jako o závod. Svým parožím lámal větve borovic, přeskakoval výmoly a padlé stromy. Zkusení lovci se za paroháčem hnali jako diví v čele se psy.

Psi už téměř statného jelena měli, ale stalo se, že vběhl do zamokřené louky. Voda byla pro koně a psy nečekanou překážkou, kterou nikdo neočekával, a tak, jim velký dvunácteták uprchl. Družina byla mznutá z neúspěšné honitby.

Znenadání král zaslechl píseň. S koněm vyjel až na vrchol kopce a uviděl ovčáka, který pás ovice a prozpěvoval si: „Lesy šumí, listí k zemi padá, lidské srdce něha spráda. Nad krajnou vánek věje, lučinou v dál potok spěje. Dopřejte mu křídne spočinouti, domovem tyš ať mžže slouti. Horami a lesy obklopen, pro potěchu buďte všem.“

Král se zaposlouchal do té krásné písně a napadla jej myšlenka. Pověřil purkrabího Olafína Tisu, aby zde rybníkáři do roka založili rybník. A tak se i stalo. Rybníkáři vystavěli hráze a zadrželi vodu z potoků. Zamedlouho voda zaplavila rozlehlé louky, mokřiny a rašelináře, a tak vzniklo Máchovo jezero, které bylo kdysi nazýváno „velkým rybníkem“ (Zubík a Houžva 2020, s.158–160).

Obrázek 41: Minivýstup 9 - Ukázka textu – O vzniku Máchova jezera

Obrázek 42: Minivýstup 9 - Ukázka pracovního listu – Osnova vyprávování

7.11.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 16 žáků z 21.

Po seznámení s reálií Máchova jezera žáci samostatně vyznačili tuto reálii na nástěnné mapě. Žáci chytře vyhledávali větší vodní plochu na mapě. Orientovali se podle města Doksy. Většina Máchovo jezero s rodiči v létě navštívila. Někteří žáci vzpomínali na plavbu parníkem.

Před minivýstupem byli žáci seznámeni s cílem hlavní aktivity, pokyny pro práci a časovou dotací 10–20 minut.

Žáky jsem rozdělila do dvojic. Následovně každá dvojice obdržela jeden pracovní list s úvodním textem bez názvu, obálku s nastříhanými proužky papíru, které byly barevně odlišeny (modré osnova / žluté nadpisy) a pracovní list s tabulkou, ve které byly číselně vyznačeny jednotlivé body osnovy.

Úkolem žáků bylo přečíst si společně text, vybrat vhodný nadpis, sestavit chronologicky osnovu vypravování dle odstavců a nalepit do pracovních listů. Bodů osnovy bylo sedm (1, 2a–e,3). Nadpisy byly tři, jen jeden správný. Znovu jsem se ujistila, že všichni rozumí zadané práci.

Žáci ve dvojicích četli text společně. Poté se radili, jaký nadpis by byl nejvhodnější a ten po domluvě nalepili nad text do žlutě vyznačeného pole. Dále si na lavici rozmístili všech sedm bodů osnovy. Vraceli se zpět k jednotlivým odstavcům, hledali společné znaky odpovídající heslům na lístečcích a logicky vyvozovali. Na moje doporučení si žáci nejdříve osnovu sestavili do tabulky a až když si byli jistí, nalepili lepidlem. Žáci velmi pěkně spolupracovali, žádný problém při práci se nevyskytl.

Všichni žáci stihli splnit cíl zadání v rozmezí 15–20 minut včetně četby textu, práce s osnovou a nadpisem.

Na závěr proběhla kontrola správnosti řešení uspořádání osnovy a nadpisu. Žáci říkali, jak seřadili jednotlivé body osnovy. Z celkového počtu osmi dvojic měly správně seřazenou osnovu včetně správně zvoleného nadpisu čtyři dvojice. Tři dvojice měly správně osnovu, ale chybně nadpis. Poslední osmá dvojice měla správně přiřazený nadpis, ale chybně sestavenou osnovu (prohozené pouze dva body).

Poté jsem se žáků zeptala, jestli věděli, proč byla osnova rozdělena na části (1, 2a–e, 3). Žáci se hlásili a správně svými vlastními slovy odpověděli, že číslo 1 je úvod vypravování, číslo 2 nám popisuje děj (stať) vypravování a malá písmena jsou jeho součástí (zápletka, vyvrcholení, rozuzlení). Číslo 3 je zakončení celého vypravování (závěr). Žáky jsem velmi chválila.

Tento minivýstup shledávám jako zdařilý. Práce žáky velmi bavila. Žáci si procvičili již probrané slohové učivo – osnova vypravování. Dále se seznámili s reálií Máchova jezera, jeho vznikem, zajímavostmi a pověstmi.

7.12 Minivýstup 10 – Helfenburk – Popis pracovního postupu

Tabulka 17: Minivýstup 10 – Metodický průvodce

Název:	Lektvar Živodar
Slohový útvar:	Popis pracovního postupu
Reálie:	Hrad Helfenburk
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Ročník:	5.
Časová dotace:	15–20 minut
Cíl minivýstupu:	Upevnění znalostí reálie Helfenburk a vztahů k blízkému okolí. Na základě porozumění textu a předešlých znalostí (opakování učiva 5. ročníku) žák napíše popis pracovního postupu, tj. orientuje se v textu, vyhledává a třídí informace.
Klíčové kompetence:	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální
Výukové metody:	slovní, diskurní
Organizační formy:	frontální, skupinová, individuální
Učební a didaktické pomůcky:	pracovní list s úvodním textem vypravování s názvem Lektvar Živodar, pracovní list s úkoly k textu k napsání pracovního postupu lektvaru (viz příloha B), psací pomůcky, pastelky
Hlavní aktivita:	Žák napíše pracovní postup lektvaru Živodar na základě informací z textu.
Motivace:	Příprava lektvaru Živodar pro Václava IV. a vymyšlení sedmé chybějící přísady.
Metodický postup:	Učitel rozdělí žáky do skupin (četnost skupiny je individuální). Dále seznámí žáky s cílem aktivity: napsání pracovního postupu ³⁵ alchymistického lektvaru Živodar z informací, které vyplývají z textu. Každý žák obdrží pracovní list s textem „Živodar – postup výroby lektvaru“ a pracovní list s úkoly k textu a napsání pracovního postupu lektvaru. Oporou žákům jsou obrázky ingrediencí s botanickým názvoslovím v druhém pracovním listu. Žáci dostanou za úkol si daný text ve skupině přečíst, navzájem se poradit a poté samostatně napsat popis pracovního postupu lektvaru Živodar. Jednotlivé kroky popisu pracovního postupu číslovají. Potřebné informace k napsání pracovního postupu (přísady) si mohou žáci vybarvit pastelkami, popřípadě vycházet z obrázků. Slovesa v infinitivu a příslovce času, která jsou uvedena v pracovním listu, slouží žákům jako opora při psaní. Posledním úkolem žáků je vymyslet poslední přísadu, kterou Konrád z Vechty nemohl ze staré receptury již přečíst. Pokud žáci stihnou včas, mohou dokreslit obrázek sedmé přísady a napsat názvosloví do volné buňky tabulky.
Způsob evaluace:	Po napsání pracovního postupu si společně s žáky zkontrolujeme, zda nějakou z přísad z textu nevynechali. Opět můžeme „odškrtnout“ na prstech: 1. hrst sušeného chřapáče, 2. špetku nadrcené hvězdovky, 3. naběračku odvaru z křivonožky, 4. lžičku drceného hadího kořene, 5. snítku čerstvého kozlíku, 6. devět kapek šalvějového oleje. Každý žák řekne, jakou vymyslel sedmou přísadu.
Aktivity před minivýstupem (+ mezipředmětové vztahy):	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žák je před aktivitou seznámen s reálií hrad Helfenburk (viz kap. 5.3.10). ✓ Video dokument „Hrad Helfenburk“ s následnou diskuzí (viz internetový odkaz). ✓ Žáci samostatně nebo s dopomocí vyučujícího vyznačí reálii hrad Helfenburk na nástěnné mapě.
Internetový odkaz:	https://www.youtube.com/watch?v=QeeRTNZv-ps&t=337s&ab_channel=Ducho%C5%A1Historie https://edu.ceskatelevize.cz/video/11758-stredoveka-alchymie https://www.hravyblog.cz/carodejnicky-sumivy-lektvar/
Doporučené aktivity po minivýstupě (+ mezipředmětové vztahy):	<p>ČJ / Komunikační a slohová výchova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ po seznámení s historií hradu Helfenburk vedeme s žáky diskuzi na téma „Alchymie ve středověku“ ✓ prezentace žakovských prací s rozбором užití sloves z nabídky v pracovním listu ✓ žáci vymýšlí, jaký účinek lektvar mohl mít (<i>nesmrtelnost, dlouhověkost, uzdravení aj.</i>) <p>VL-PŘÍ: seznámení s méně známými a vzácnými houbami (chřapáč Quéletův, hvězdovka Pouzarova) a mechorosty (křivonožka zprohýbaná, čtyřzoubek průzračný...)</p> <p>VL-DEJ: shlédnutí krátkého naučného dokumentu „Středověká alchymie“ (viz internetový odkaz)</p> <p>VV: kresba (<i>hub – chřapáč, hvězdovka, lektvaru Živodar, kamene mudrců – navazuje na dějepisný videodokument, alchymisty...</i>)</p> <p>PČ: výroba šumivého lektvaru (viz internetový odkaz)</p>
Pracovní list:	Příloha B
Ukázky z realizace:	Příloha C
Zdroje, citace:	viz seznam použitých zdrojů

³⁵ Opakování a procvičení slohového útvaru „popis pracovního postupu“ vychází z učebnice Českého jazyka 5 (viz kap. 6.4).

Hrad Helfenburk

Hrad Helfenburk, zdroj: www.mesto-usetek.cz

Hrad Helfenburk, zdroj: www.mesto-usetek.cz

Lektvar Živodar

Jednoho dne přijel na Helfenburk rychlý posel se vzkazem pro Konráda z Věchty. Zastavil před padacím mostem a zvolal na hradní stráž: „Nesu spěšný vzkaz pro vašeho pána od krále Václava IV.“ Hradní stráž spustila padací most, otevřela bránu a královského posla vpustila do hradu. Konrád byl obeznámen s přjezdem posla a nechal si jej zavolat. „Milý pane, posel se uklonil a pokřáčovad, mám pro Vás nuleharvý vzkaz od krále Václava IV.“ Konrád si oblékl se vzkazem převzal, rozlomil královskou pečet a potichu si četl: „Milý Konráde, potřebuji co nejdříve vyrobiť lektvar Živodar. Motový jej předej poslovi. Dobře se Ti za Tvé služby odměním. Václav IV., král český.“ Konrád se odebral do své alchymistické dílny ve sklepení, do které nesměl nikdo vstoupit a začal si z pradávného receptu kontrolovat, zda má všechny přísady na Živodar. Chodil po dílně, mnul si bradu a mumlal si sám pro sebe: „Potřebuji first susšeného cihřápče, špetku nadrcené hvězďovky, naběračku odvaru z křivonožky, lěičky drčeného hadího kůže, snitky čerstvého kozlíku a devět kapek šahvojového oleje a také……“ Tu poslední přísadu nemohl starý alchymista přecíst, protože byl svitek až příliš starý. „To nevadí, při vaření lektvaru si na tu poslední přísadu jistě vzpomenu!“ řekl Konrád. Z police vzal starý oprýskaný kotlík a pustil se do přípravy lektvaru pro krále (vlastní tvorbu, Krámesová Kateřina).

Obrázek 43: Minivýstup 10 - Ukázka textu – Lektvar Živodar

Úkoly k textu:

1. Napiš, jak Konrád z Věchty mohl například připravovat lektvar Živodar.
2. V pracovním postupu použij minimálně 5 vhodných sloves z nabídky.
3. Nezapomeň používat příslovečné časování (např. nejdříve, nakonec, potom, pak dále atj.), popřípadě jiné časové údaje (vařit 5 minut...).
4. Vymysli poslední přísadu, kterou nemohl Konrád přecíst.

Slovesa:

rozdrtit, přidat, zamíchat, nasypat, povařit, nalít, připravit, smíchat, rozvařit, vložit, zchladit, nakrýjet, rozmáčet, kápnout, zapálit, odsiát, pasírovat, ceďt...

Lektvar Živodar – postup výroby

čihřápče www.biobih.cz čihřápč jankovský	hvězďovka trojité www.biobih.cz hvězďovka trojité	šahvoj www.biobih.cz šahvoj lupin www.biobih.cz	královská pečeť www.biobih.cz královská pečeť	královská pečeť www.biobih.cz královská pečeť	královská pečeť www.biobih.cz královská pečeť

1.

Witch Cauldron, zdroj:
www.stock.adobe.com

Obrázek 44: Minivýstup 10 - Ukázka pracovního listu – Lektvar Živodar

7.12.1 Reflexe a metodika práce

Tato reflexe je zároveň metodickým průvodcem, jak pracovat a minivýstup realizovat. Minivýstup byl realizován v kmenové třídě žáků 5. ročníku na začátku hodiny českého jazyka. Práce se účastnilo 18 žáků z 21.

Po seznámení s reálií hradu Helfenburk žáci vyznačili s mojí pomocí tuto reálii na mapě. Samostatně dokázali vyhledat město Ústěk, s přesnou polohou jsem žákům dopomohla.

Před minivýstupem byli žáci rozděleni do skupin po dvojicích. Každý žák ve skupině obdržel pracovní list s úvodním textem „Lektvar Živodar“ a pracovní list s úkoly k textu. Dále byli žáci seznámeni s cílem práce, pokyny a časovou dotací 15–20 minut. Ujistila jsem se, že zadané práci všichni rozumí. Úkolem bylo přečíst si text ve skupině a poté pracovat na úkolech ve druhém pracovním listu, což bylo v bodech napsat popis pracovního postupu lektvaru Živodar.

Před samotným psaním pracovního postupu si některé dvojice pastelkou vybarvily podstatné informace (přísady) v textu, jiné si jen podtrhly perem. Žáci jsou u mě ve třídě na tento postup práce zvyklí. Zeptala jsem se žáků, zda znají význam slova „pasírovat a cedit“. Slovo cedit žáci dokázali vysvětlit na příkladu maminky, která cedí špagety přes cedník, ale slovo pasírovat neznali. Tento význam slova jsem žákům vysvětlila. Poté každý žák pracoval samostatně. Když měli žáci vymyslet poslední přísadu, pár se jich přihlásilo s dotazem, zda mohou napsat např. semínka ze šišky či kůru z břízy aj. Znovu jsem žáky ujistila, že je to opravdu jen na nich, jakou sedmou přísadu vymyslí. Obrázky jednotlivých přísad byly pro žáky oporou. Někdo zanechal pořadí přísad, jiní kombinovali. Všichni žáci stihli tuto práci napsat do 20 minut, z toho 14 žáků dokončilo práci do 15 minut. Tito žáci navíc stihli nakreslit obrázek sedmé přísady do prázdného okénka vedle ostatních ingrediencí a napsat její název. Tato činnost se žákům velmi líbila. Na žácích byla vidět radost, že se mohou podílet na staré receptuře Konráda z Vechty. Zajímavý postřeh byl, že nikdo z žáků nepoužil jako poslední přísadu např. pavoučí nožičky apod., jak bývá u vaření čarodějných receptů zvykem. Vzhledem k tomu, že většina přísad byla rostlinného původu, žáci rovněž smýšleli o rostlinách či jejich plodech (pampeliška, kopřiva, semínka ze šišky aj.)

Po dokončení práce jsme si společně s žáky zkontrolovali všechny přísady, který měl lektvar obsahovat. Žáci poté jmenovali přísady, které vymysleli.

Tuto aktivitu bych shrnula jako velmi zdařilou, žákům se velmi líbila. Procvičili si slohový útvar – popis pracovního postupu a seznámili se s reálií hradu Helfenburk. Osobně si myslím, že cíl práce byl úspěšně naplněn.

V následující hodině českého jazyka jsem s žáky vedla krátkou diskuzi na lektvar Živodar. Položila jsem žákům otázku, k čemu králi, Václavu IV., mohl tento lektvar sloužit. Odpovědi žáků byly: nesmrtelnost, pevné zdraví, lék na nemoc, sílu apod.

8 DOPLŇKOVÉ ŠETŘENÍ

Za účelem zjištění efektivity práce v oblasti rozšíření znalostí žáků v tématu reálie Máchova kraje byl sestaven poznávací didaktický test. Tento poznávací didaktický test měl formu přiřazování názvu k jednotlivým vyobrazeným reáliím. Výhodou tohoto cvičení je, že daný obrázek žáci vidí, lépe si jej vybaví a snáze k němu poté přiřadí správný název. Tato cvičení se využívají ve výuce jako procvičení již probraného učiva. Dále plní funkci zpětnovazební, kde učitel vidí, jak si učivo žáci osvojili.

8.1 Představení výzkumného materiálu

Pro žáky jsem vytvořila poznávací test na dané reálie, se kterými se žáci v této diplomové práci seznamovali. Jednalo se především o reálie Máchova kraje (viz kap. 5.3), které se nacházejí v blízkém okolí žáků ZŠ Stráž pod Ralskem.

REÁLIE MÁCHOVA KRAJE

	<input type="text"/>		<input type="text"/>
	<input type="text"/>		<input type="text"/>
	<input type="text"/>		<input type="text"/>
	<input type="text"/>		<input type="text"/>
	<input type="text"/>		<input type="text"/>

<i>Hrad Sloup</i>
<i>Králov Stolec</i>
<i>Hrad Kokotín</i>
<i>Hrad Helfenburk</i>
<i>Hrad Bezděz</i>
<i>Hrad Ronov</i>
<i>Hrad Ralsko</i>
<i>Hrad Děvín</i>
<i>Hrad Houska</i>
<i>Máchovo jezero</i>

Obrázek 45: Ukázka didaktického testu

Poznávací didaktický test, tzv. prvopočáteční, žáci obdrželi před zahájením samotné realizace, čímž bylo seznámení s těmito reáliemi včetně minivýstupů. Účelem tohoto didaktického testu bylo zjištění, zda žáci znají mnou zvolené reálie a dokáží k nim přiřadit správný název. Tentýž poznávací didaktický test, tzv. závěrečný, žáci vypracovali v závěru realizace, tzn. po dokončení všech minivýstupů. Hlavním cílem těchto dvou

totožných testů je porovnání a zpětná vazba, jak si žáci upevnili své vědomosti o vybraných reáliích. V příloze A je k nahlédnutí didaktický test a ukázky z realizace.

8.2 Vyhodnocení výzkumného materiálu

V následující kapitole je graficky zobrazena analýza sběru dat z obou zrealizovaných prvopočátečních a závěrečných poznávacích didaktických testů. Tohoto testu se účastnili všichni žáci 5. ročníku v počtu 21 žáků. Respondenti jsou v grafu znázorněni velkými tiskacími písmeny abecedy, a to z důvodu ochrany osobních údajů žáků.

V testu je uvedeno všech deset reálií Máchova kraje, se kterými se žáci před minivýstupy seznamovali (viz kap. 5.3). Minivýstupy jsou součástí této diplomové práce (viz kap. 7.2).

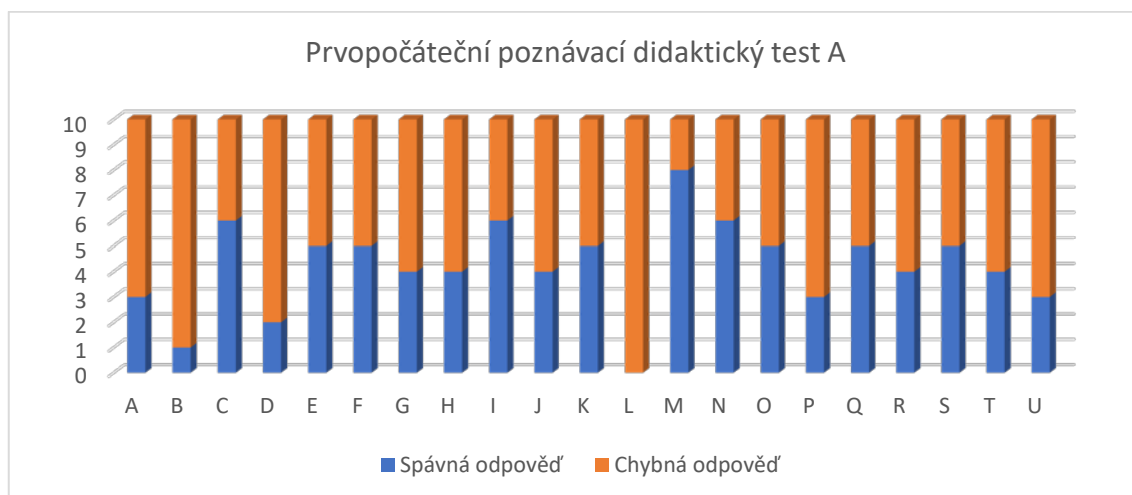
K analýze prvopočátečního poznávacího didaktického testu zde budou zobrazeny dva typy sloupcových grafů a jeden výsečový. První typ sloupcového grafu, tzv. *Prvopočáteční poznávací didaktický test A*, nám znázorňuje počet správných a chybných odpovědí jednotlivých respondentů (testu se účastnilo 21 žáků, v grafu označení písmeny A–U, před absolvováním baterie minivýstupů a po něm (viz grafy 1, 2).

Druhý typ sloupcového grafu, tzv. *Prvopočáteční poznávací didaktický test B*, nám znázorňuje počet správných a chybných odpovědí žáků u jednotlivých reálií, opět jsou za sebou zařazeny grafy, které ukazují situaci před absolvováním baterie minivýstupů a po něm (viz grafy 3, 4).

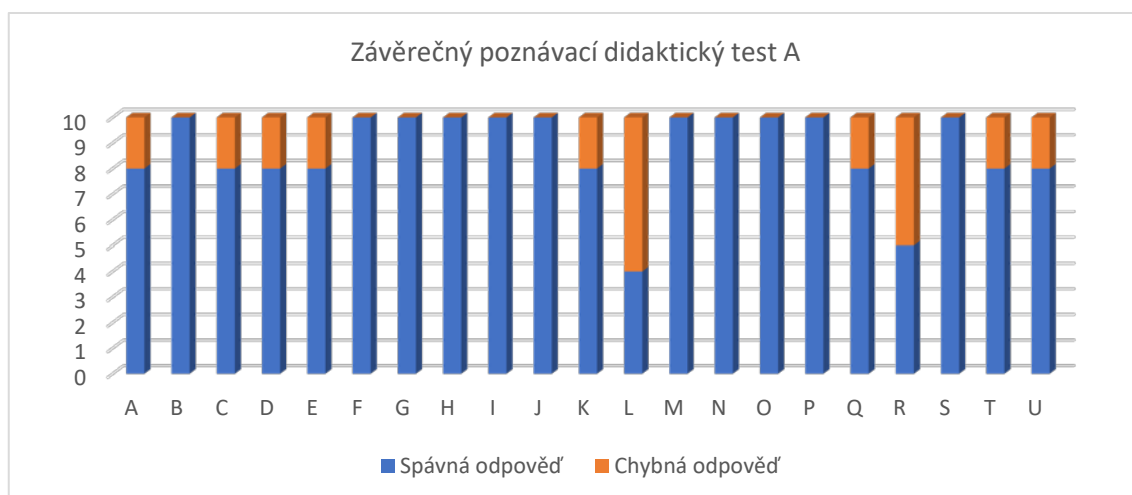
Třetí typ, tzv. výsečový graf *Prvopočáteční poznávací didaktický test C*, nám procentuálně vyjadřuje souhrn správných a chybných odpovědí všech žáků 5. ročníku (viz grafy 5, 6).

Jak vyplývá z výše uvedeného popisu, rozhodla jsem se z důvodu přehlednosti vstupní a výstupní výsledky prezentovat paralelně.

Graf 1: Prvopočáteční poznávací didaktický test A

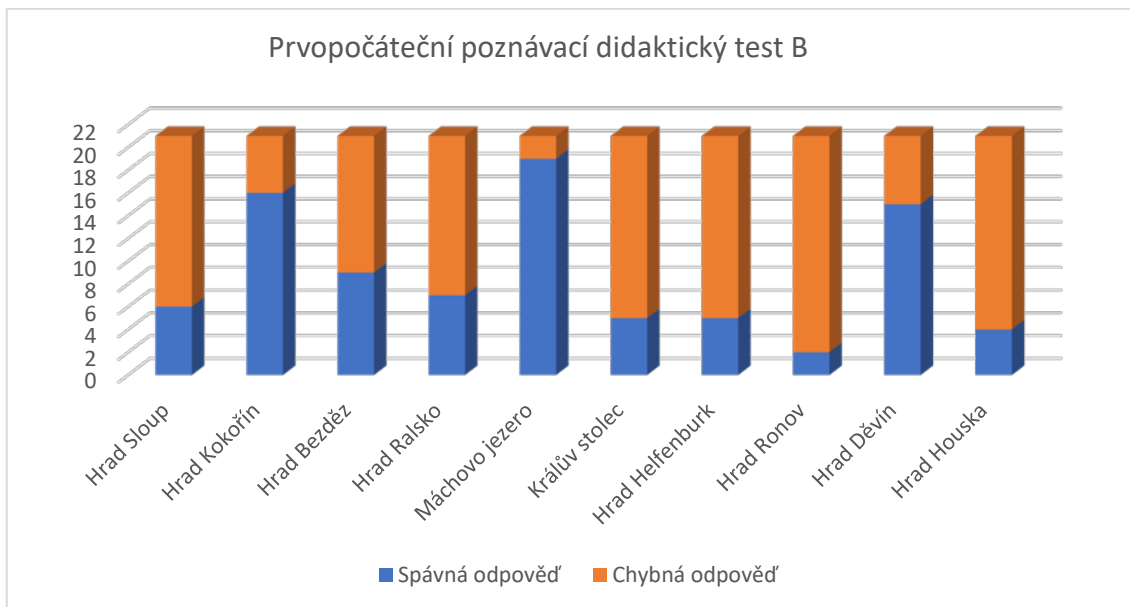
Graf 2: Závěrečný poznávací didaktický test A

Sloupcové grafy 1 a 2 nám zobrazují a vzájemně porovnávají správné a chybné odpovědi jednotlivých respondentů na dané reálie. Z grafu 1 je patrné, že z 21 žáků 1 žák nepřidal ani jednu správnou odpověď. Dále měl 1 žák 1 správnou odpověď a 1 žák 2 správné odpovědi. 3 správné odpovědi měli 3 žáci, 5 žáků 4 správné odpovědi, 6 žáků 5 správných odpovědí, 3 žáci 6 správných odpovědí a pouze 1 žák 8 správných odpovědí.

Oproti druhému grafu si můžeme povšimnout výrazné změny u správných odpovědí. Z 21 žáků přiřadilo všech 10 správných odpovědí 11 žáků, 8 žáků 8 správných odpovědí, 1 žák 5 správných odpovědí a 1 žák 4 správné odpovědi. Žáci, kteří měli 8 správných odpovědí chybovali u reálie Ronov a Ralsko. Problém shledávám v chybně zvolených fotografiích, které jsou si velmi podobné. Obě fotografie hradních zřícenin jsou zachyceny z ptáčích perspektiv v zalesněném hustém porostu. Osobně si myslím, že kdybych zvolila vhodnější fotografie, byla by úspěšnost všech správně přiřazených reálií podstatně vyšší.

Graf 3: Prvopočáteční poznávací didaktický test B

Graf 4: Závěrečný poznávací didaktický test B

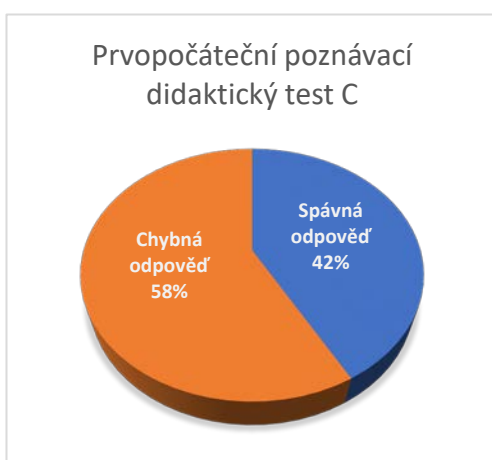

Výše uvedené sloupcové grafy 3 a 4 nám zobrazují a porovnávají správné a chybné odpovědi respondentů na jednotlivé reálie obsažené v testu. Z grafu 3, který vyhodnocuje výsledky prvopočátečního didaktického testu, je zřejmé, že reálii Máchovo jezero zodpovědělo správně 19 žáků z 21. Tato reálie byla jediná vodní plocha v celém testu, tudíž jsem předpokládala vysokou úspěšnost rozpoznání této reálie. Kokořín rozpoznalo 16 žáků a Děvín 15 žáků. Hrad Děvín se nachází v blízkém okolí města Stráž pod Ralskem, žáci jej dobře znají. U zbývajících reálií byla úspěšnost správných odpovědí nižší. Bezděz správně rozpoznalo 9 žáků, Ralsko 7 žáků, Sloup 6 žáků. Reálii Helfenburk

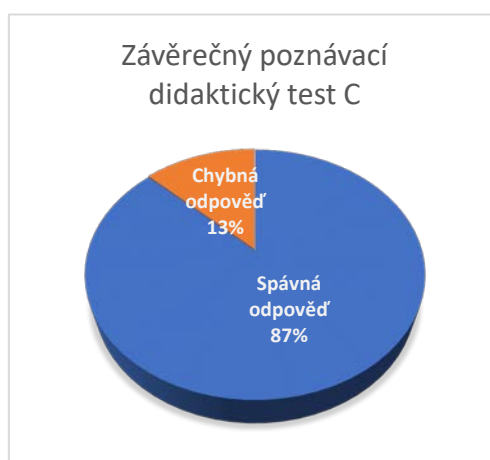
společně s Královým stolcem správně rozpoznalo 5 žáků. Pouze 4 žáci správně poznali Housku a Ronov jen 2 žáci.

Při pohledu na graf 4 si opět můžeme povšimnout zřetelného nárůstu správných odpovědí u jednotlivých reálií uvedených v závěrečném didaktickém textu. Všech 21 žáků správně rozpoznalo reálii Kokořín a Máchovo jezero. Housku zodpovědělo správně 19 žáků. 18 žáků správně rozpoznalo reálii Sloup, Bezděz, Děvín a Králův stolec. Vzhledem k mnou chybně zvoleným výběrem fotografií Ralska a Ronova byla úspěšnost správných odpovědí nejnižší a to 16 správných odpovědí u reálie Ralsko a 14 u Ronova.

Graf 5: Prvopočáteční poznávací didaktický test C

Graf 6: Závěrečný poznávací didaktický test C

Poslední dva výšečové grafy 5 a 6 nám procentuálně zobrazují správné a chybné odpovědi všech 21 respondentů, tzn. všech žáků v kmenové třídě 5. ročníku. Ve výšečovém grafu 5, který zobrazuje Prvopočáteční poznávací didaktický test, bylo celkem 42 % správných odpovědí a 58 % chybných, což odpovídá 88 správným odpovědím z celkového počtu 210. Ve srovnání s výšečovým grafem 6, který zobrazuje Závěrečný poznávací didaktický test, bylo 87 % správných odpovědí a pouze 13 % chybných, což odpovídá 183 správným odpovědím z celkového počtu 210. Z těchto grafů je zřetelný nárůst správných odpovědí všech respondentů.

Na základě analýzy těchto dat lze konstatovat, že celková realizace praktických minivýstupů včetně seznámení s reáliemi přispěla k rozšíření znalostí o místech vlastního kraje. Jak je z grafů patrné, žáci se úspěšně seznámili s jednotlivými reáliemi a upevnili své znalosti o nich.

9 SPLNĚNÍ CÍLŮ A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

Hlavním cílem této diplomové práce byl rozvoj znalostí a dovedností žáků 1. stupně ZŠ v oblasti praktických slohových útvarů. Osobně shledávám tyto cíle i přes drobné organizační nedostatky za splněné. Žáci si procvičili a upevnili již probrané učivo základních slohových útvarů, které navazovalo na analýzy učebnic Nová škola s. r. o. pro 2.–5. ročník, které byly dobrým podkladem pro plnění cíle, a to přípravu a realizaci minivýstupů procvičujících slohové útvary.

Před samotnou tvorbou praktických minivýstupů jsem považovala za důležité analyzovat všechna slohová cvičení v učebnicích, se kterými žáci již pracovali, abych smysluplně navázala na již získané vědomosti a dovednosti žáků při tvorbě minivýstupů.

Při práci s učebnicemi jsem postupovala systematicky, tzn. od nejnižších ročníků po nejvyšší. Do prvního sloupce tabulky jsem zapsala název a stranu slohového cvičení v učebnici. Ve druhém sloupci jsem uvedla jeho základní popis a informace. Ve třetím sloupci jsem metodicky navrhla postup práce včetně úkolů pro konkrétní slohové cvičení, jak bych s žáky postupovala ve vyučovací hodině, tak aby žáci rozvíjeli a posilovali své komunikační kompetence. Následovně, na základě těchto analýz, jsem se zabývala výběrem slohových útvarů, napříč všemi ročníky, pro účely diplomové práce a jejich propojením s reáliemi. Tato analýza mi poskytla ucelený náhled na všechna slohová cvičení (útvary) a usnadnila mi práci při tvorbě minivýstupů. Tuto analýzu slohových cvičení lze považovat jako metodicky zpracovaný sborník, který by mohl být oporou pedagogům při jejich přípravách na vyučování.

Těžiště práce spočívalo v přípravě a realizaci didaktických minivýstupů. Ty tematicky spojovaly reálie kraje s formou procvičování dříve již probraných slohových útvarů. Ve všech minivýstupech žáci uplatňovali jak své vědomosti a znalosti o těchto útvarech, tak i dovednost práce ve skupině a schopnost logicky usuzovat a kriticky myslet. V písemném projevu se jednalo o napsání krátkého pozdravu útvaru pohlednice, vzkazu, pozvánky, dokončení vypravování pověsti, popisu osoby a popisu pracovního postupu. V mluveném projevu byl uplatněn slohový útvar telefonický rozhovor, popis osoby a vypravování – rozvíjení pověsti dle fantazie. U vypravování – pořádek vět v pověsti a osnovy vypravování si žáci procvičili a upevnili učivo formou cvičení – čtení s porozuměním. Žáci pracovali s nastříhanými lístečky s textem, které dle zadání lepili do pracovních listů.

Před samotným minivýstupem byla žákům představena vybraná reálie. Společně jsme si přečetli její historii, vysvětlili neznámé pojmy (ostroch, parkán apod.), shlédli dobové i současné fotografie včetně zajímavých krátkých videodokumentů. Před samotným minivýstupem byla vždy vedena diskuze vztahující se k minivýstupům. Velmi mě překvapil velký zájem žáků. Do těchto diskuzí se zapojovali i žáci, kteří jsou v hodinách povětšinou pasivní a k práci je musím pobízet. Myslím si, že jejich zájem byl podnícen i tím, že vybrané reálie se nacházejí v jejich blízkém okolí. Někteří žáci během diskuze vyprávěli, že danou reálii s rodiči navštívili. V závěru vždy vyznačili probíranou reálii na nástěnné mapě ve třídě, kterou si žáci tvořili sami. Prokázali tak schopnost spolupráce a dovednost práce s mapou. Na žáky jsem pouze dohlížela. V některých případech jsem žáky musela navést k určení přesné polohy na mapě, což bylo ojediněle. Tato práce s mapou žáky bavila, dle mého pozorování, nejvíce. Žáci si sami začali mapu dotvářet vlastními kresbami, které se vztahovaly na dané minivýstupy. Žáci se seznámili a upevnili své znalosti o reáliích Máchova kraje včetně vztahů k blízkému okolí. Z této aktivity mám velmi dobrý pocit a shledávám tento cíl jako úspěšně splněný.

Na začátku každého minivýstupu probíhala organizace frontálně, tzn. žáci byli vždy seznámeni s cílem hlavní aktivity, organizací práce a časovou dotací 15–20 minut. Vždy jsem se ujistila, že všichni zadané práci rozumí. U většiny minivýstupů byli žáci rozděleni do dvojic, popřípadě trojic. Úkolem každé skupiny byla společná četba textu a zamyšlení se nad daným úkolem. Žáci se mezi sebou navzájem radili a pomáhali si. Poté každý žák pracoval na svém úkolu individuálně. Na třech minivýstupech pracovali žáci po celou dobu ve skupinách. Na žáky jsem dohlížela, zodpovídala jejich dotazy, popřípadě jim poradila. V závěru vždy proběhla krátká evaluace daného minivýstupu, kde jsme společně s žáky ověřili správnost řešení daného úkolu. Žáci velmi pěkně na všech minivýstupech pracovali, byli vždy pochváleni. Z ohlasů žáků shledávám v tomto pořadí jako nejvíce oblíbený minivýstup telefonický rozhovor, popis pracovního postupu, pohlednice a rozvíjení pověsti dle fantazie. Nejobtížnější, dle mého názoru, bylo dokončení vypravování pověsti. Jednalo se o písemný projev, ve kterém měli žáci dokončit pověst formou vypravování. Na některých žácích bylo vidět, že si neví rady, jak pověst dokončit, i přestože byla po přečtení textu vedena krátká diskuze, jak asi mohla pokračovat. Osobně bych tento problém řešila formou uvedení několika slovních spojení či hesel, které by mohli využít k dokončení příběhu. Záleželo by pouze na žácích, zda by této nápovědy využili nebo dokončili pověst dle své fantazie.

V jednom z případů nebyla dodržena časová dotace 15–20 minut. Jednalo se o minivýstup popisu osoby. Společně jsme si přečetli text, poté každý žák samostatně heslovitě doplnil osnovu popisu postavy sloupského poustevníka. Tuto aktivitu stihli žáci vypracovat všichni do 15 minut. Součástí tohoto minivýstupu byla i dramatizace, ve které měli „mamince“ ústně popsat sloupského poustevníka. Ve zbývajících 5 minutách se vystřídalily pouze 3 dvojice žáků. Žáky tato dramatizace velmi bavila, rozhodla jsem se v této aktivitě pokračovat v následující hodině, i přestože nebyla dodržena časová dotace. Tuto situaci bych příště řešila přesunutím dramatizace do aktivity po minivýstupu. Žáci by tak měli dostatek času na vypracování osnovy popisu poustevníka a následnou dramatizaci v další vyučovací hodině.

U prvního minivýstupu při skupinové práci jedna dvojice byla velmi nepozorná a rušila práci ostatních. I přes veškerou moji snahu se mi nedařilo tuto dvojici zklidnit a usměrnit. Tato dvojice žáků předtím při skupinové práci problém neměla. Tento problém jsem vyřešila jejich rozsazením. V následujících minivýstupech již pracovali v jiné skupině bez problémů.

U minivýstupu vypravování, kde žáci v třídním kruhu po mém zahájení ústně rozvíjeli příběh dle vlastní fantazie, byla mnou chybně naplánovaná organizace práce. Po mé úvodní větě příběhu jsem nechala žáky, aby se libovolně hlásili, což se nestalo. Dle mého čekali, až někdo něco řekne. S mou dopomocí jsme nakonec příběh dokončili. Do konce naší časové dotace nám zbývalo zhruba 8 minut, rozhodla jsem se pro změnu v organizaci. Žáci stále seděli v kruhu. Uvedla jsem první větu a pokračoval žák po mé levici. Takto se v kruhu postupně vystřídalily všichni žáci. Tuto aktivitu jsem s žáky nikdy předtím nerealizovala. To byl také možná jeden z důvodů, proč se žáci zdráhali v prvním vypravování mluvit. Osobně bych tento problém příště řešila tak, že bych danou aktivitu s žáky nejdříve procvičila na tématech dětem blízkým, např. „Šla jsem do školy a potkala jsem...“ Teprve poté, až když by si žáci osvojili princip této aktivity, bych zařadila tento minivýstup. Samozřejmě hodně záleží na věku, individualitě žáků a učiteli, jak tuto aktivitu vysvětlí.

V závěru bych ráda uvedla, že jsem s celkovou prací žáků během celé naší realizace velmi spokojená. Žáci se po poslední reálii ptali, zda by bylo možné pokračovat i nadále. To pro mě bylo největší odměnou, a proto jsem se rozhodla, že v těchto reáliích Máchova kraje, které jsou zpracovány na slohové útvary, budu nadále s žáky pokračovat.

Závěr

Tvorba této diplomové práce mi byla přínosem v mnoha ohledech a přineslo mi mnohá pozitiva. Studium odborné literatury, jež mi poskytlo ucelený náhled na komunikační a slohovou výchovu včetně jejího historického pojetí, mě vedlo k hlubšímu zamyšlení nad daným tématem, schopnosti kriticky jej posuzovat a hodnotit, stanovovat další kroky pro práci, vyhodnocovat možné závěry, aby naplnění cílů mé práce bylo co nejefektivnější.

Konstruktivní kritika, kterou mi poskytovala vedoucí mé práce během konzultací, PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D., mě obohatila a navedla ke změně mého myšlení, jak lépe podat žákům učivo, více je zaujmout, motivovat a předcházet problémům, které by se mohly během práce vyskytnout. Tyto hodnoty, které jsem nabyla, jsou pro mě cenným přínosem v mé práci učitele, kterou mám velmi ráda.

Seznámení s reáliemi, vlastní tvorba nástěnné mapy a práce s minivýstupy žáky opravdu moc bavila. Bylo na nich vidět, že jsou během všech aktivit uvolněnější a v dobrém slova smyslu „upovídanější“. Ke slovu se s nadšením hlásili i ti žáci, kteří bývali v jiných hodinách málomluvní. Všichni žáci našli v aktivitách svá uplatnění, ve kterých vynikali, stejně tak i žáci se specifickými vzdělávacími potřebami. Toto mě utvrdilo v přesvědčení, že když žáky správně namotivujeme a podáme jim učivo zajímavou a zábavnou formou než klasickým učebnicovým výkladem, zvedne se jejich zájem a výsledky žáků jsou podstatně lepší, tzn. dojde k lepšímu zapamatování a upevnění učiva. Tyto pozitivní reakce žáků mě nasměrovaly ke změně v přístupu vyučování nejen v českém jazyce, ale i v jiných předmětech, jako je zařazování vhodně zvolených organizačních forem a metod s nimi souvisejících. Podpořit u žáků jejich zvědavost a dychtivost po něčem novém a neznámém.

Psaní vlastních textů v této práci ve mně vzbudilo touhu opět začít psát, neboť se žákům mé vymyšlené příběhy velice líbily. Po dokončení studia bych ráda ve svém volném čase chtěla napsat knihu příběhů či pohádek pro děti a pokusit se o její vydání.

Rovněž bych ráda na přání žáků své třídy, se kterou jsem minivýstupy realizovala, chtěla i nadále v těchto minivýstupech pokračovat. Posléze bych je chtěla rozšířit i jako seznámení s novým učivem všech slohových útvarů vyučovaných na 1. stupni základní školy pro všechny ročníky a vytvořit tak kompletní, metodicky zpracovaný, sborník na reálie Máchova kraje.

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury

- BLATNÝ, Ladislav a Bohumíra FABIÁNKOVÁ. *Prvopočáteční čtení a psaní*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1981.
- ČECHOVÁ, Marie. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.
- ČECHOVÁ, Marie. *Komunikační a slohová výchova*. Praha: ISV, 1998. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-32-3.
- ČECHOVÁ, Marie. *Vyučování slohu: Úvod do teorie*. Praha: SPN, 1985. ISBN 14-560-85.
- ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.
- ČORNEJ, Petr, Jiřina LOCKEROVÁ a Pavel MAJOR. *Panovníci Českých zemí*. Praha: Fragment, 1992. ISBN 80-901070-5-2.
- DOLEŽALOVÁ, Alena Bára. *Český jazyk 5: pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nová škola, 2021. ISBN 978-80-7600-228-9.
- DOLEŽALOVÁ, Alena Bára a Lenka BIČANOVÁ. *Český jazyk 3: pro 3. ročník*. Brno: Nová škola, 2021. Duhová řada. ISBN 978-80-7600-215-9.
- DOLEŽALOVÁ, Alena Bára a Jaromíra KVAČKOVÁ. *Český jazyk 4: pro 4. ročník*. Brno: Nová škola, 2020. ISBN 978-80-7600-137-4.
- DOLEŽALOVÁ, Jiřina a Karel UZEL. *Máchův kraj – Kokořínsko*. Praha: Regia, 2007. Tajemné stezky. ISBN 978-80-86367-64-4.
- FIDLER, Jiří. *České královny*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1998. ISBN 80-7200-210-4.
- FÍŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno: Paido, 2001. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-99-0.
- FUCIMANOVÁ, Milena. *Sloh: učebnice pro 6.-9. ročník základních škol*. Praha: Nakladatelství Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-570-4.
- HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013. ISBN 978-80-7248-952-7.
- HOŠKOVÁ, Lenka a Jana LAKATOŠOVÁ. *Komunikace*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994. ISBN 80-7067-407-5.
- HUBÁČEK, Josef. *Didaktika slohu: Učebnice pro posluchače pedagogických fakult, studenty učitelství v 1.-4. ročníku základní školy*. Praha: SPN, 1990.
- HUBÁČEK, Josef. *Učebnice stylistiky: Pro posluchače pedagogických fakult, studenty učitelství v 1.-4. ročníku základní školy*. Praha: SPN, 1987.
- JELÍNEK, Jaroslav. *Úvod do teorie vyučování českému jazyku*. Praha: SPN, 1980.

- KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9.
- KONEČNÁ, Zdeňka. *Základy komunikace*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009. ISBN 978-80-214-3891-0.
- KONŮPKOVÁ, Monika a Hana MARKOVÁ. *Český jazyk 2: pro 2. ročník*. Brno: Nová škola, 2021. ISBN 978-80-7600-214-2.
- KOSTEČKA, Jiří. *Do světa češtiny jinak: didaktika českého jazyka a slohu pro vyučovací praxi*. Jinočany: H&H, 1993. ISBN 80-85787-24-5.
- KRAUS, Jiří a HOFFMANNOVÁ, Jana. *Písemnosti v našem životě*. Praha: Fortuna, 2005. ISBN 80-7168-920-3.
- KRŮŽELOVÁ, Markéta. *Máme rádi sloh: zábavné náměty k rozvoji klíčových kompetencí při výuce slohu*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-550-9.
- KŘIVÁNEK, Zdeněk a Radka WILDOVÁ. *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-86039-55-2.
- METELKOVÁ SVOBODOVÁ, Radana. *Komunikační a slohová výchova na ZŠ*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006.
- MLČOCH, Miloš. *Podkladová studie: Český jazyk, komunikační a slohová výchova*. Praha: NUV, 2018.
- MRÁZ, Bohumír a Karel Hynek MÁCHA. *Karel Hynek Mácha: Hrady spatřené*. Praha: Panorama, 1988.
- NÁRODNÍ PROGRAM ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICI: *Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- RESL, Vladimír. *Pověsti Máchova kraje*. Krajské nakladatelství Liberec, 1957.
- ŘÍČAN, Pavel a Drahomíra PITHARTOVÁ. *Krotíme obrazovku: jak vést děti k rozumnému užívání médií*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-084-7.
- SEIFERTOVÁ, Alice. *Tradiční sloh netradičně: jak učit slohu ve 2.-9. ročníku*. Praha: Blug, 2000. ISBN 80-85635-09-7.
- SMEJKAL, Ladislav. *Máchův kraj – Českolipsko. Tajemné stezky*. Praha: Regia, 2008. ISBN 978-80-86367-65-1.
- SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk v kostce*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1999. ISBN 80-7200-338-0.
- STYBLÍK, Vlastimil. *Přehledná mluvnice češtiny pro základní školy: Mluvnice se nebojíme*. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-36-8.
- SVATOŠ, Tomáš. *Kapitoly ze sociální a pedagogické komunikace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-176-7.

- SVOBODOVÁ, Jana. *Didaktika českého jazyka s komunikačními prvky*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-300-5.
- ŠEBESTA, Karel. *Od jazyka ke komunikaci: didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. Praha: Karolinum, 1999. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 80-7184-711-9.
- ŠPIČÁK, Jiljí. *Prostředí z pohledu sociální pedagogiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993. ISBN 80-7067-227-7.
- VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VOJTÍŠKOVÁ, Marie a Břetislav VOJTÍŠEK. *Stráž pod Ralskem: Obrazy z dějin města*. Česká Lípa: END, 2022. ISBN 80-901955-7-1.
- VOREL, Stanislav a Jiří KRÁL. *Máchův kraj*. Praha: Olympia, 1985.
- ZUBÍK, Jiří a HOUŽVA, Josef. *Pověsti z Kokořínska, Mšenska a Podbezdězí*. Mělník: Regionální muzeum Mělník p. o., 2020. ISBN 978-80-907644-0-8.

Seznam webových stránek

- ADOBE STOCK. *Witchs Cauldron*. Online. In: Adobe Stock. [vid. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://stock.adobe.com/cz/images/witchs-cauldron-and-potion-making-illustration-on-white-background/616007327>.
- ATLAS ČESKA. *Zřícenina hradu Ralsko*. Online. In: Atlas Česka. [vid. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.atlasceska.cz/pamatky/zricenina-hradu-ralsko-19837>.
- FILMOVÁ MÍSTA. Online. In: Filmová místa.cz. [vid. 2023-08-29]. Dostupné z: [https://www.filmovamista.cz/lokalita?gps=50.579167%2C+14.384167&zom=19&id=7698](https://www.filmovamista.cz/lokalita?gps=50.579167%2C+14.384167&zoom=19&id=7698).
- FILMOVÁ MÍSTA. Online. In: Filmová místa.cz. [vid. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://www.filmovamista.cz/lokalita/zaber?id=6526-Hrad-Kokorin>.
- HRAD BEZDĚŽ. *Královskou cestou*. Online. In: Kudy z nudy. [vid. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/kralovskou-cestou-se-vydejte-na-vylet-na-hrad-bezd>.
- HRAD HOUSKA. Online. In: Mapy.cz. [vid. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=hrad%20houska&source=base&id=1701614&ds=2&gallery=1&sourcep=foto&idp=5195814&x=14.6240338&y=50.4909586&z=17>.
- HRAD KOKOŘÍN. Online. In: Mapy.cz. [vid. 2023-08-19]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=hrad%20koko%C5%99%C3%ADn&source=base&id=1834696&ds=2&gallery=1&x=14.5766741&y=50.4403734&z=17>.
- HRAD RALSKO. *Hrady a zříceniny*. Online. In: Hrady-zriceniny.cz. [vid. 2023-08-15]. Dostupné z: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_ralsko.htm.

HRAD RONOŮV. *Z historie hradu Ronov*. Online. In: *Náš region*. [vid. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://nasregion.cz/z-pohnute-historie-kdysi-vyznamneho-hradu-ronov-pamatuje-husitske-boje-i-svedska-vojska-198202/>.

CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI. Online. In: Ministerstvo životního prostředí. [vid. 2023-08-19]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/chranene_krajinne_oblasti.

MÁCHOVO JEZERO. Online. [vid. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://cs.wander-book.com/machovo-jezero-m372.htm>.

MÁCHOVO JEZERO. Online. In: *Mapy.cz*. [vid. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=m%C3%A1chovo%20jezero&source=base&id=1712624&ds=1&gallery=1&sourcep=foto&idp=1196697&x=14.6518571&y=50.5838997&z=14>.

MÁCHŮV KRAJ. *Mapy.cz*. Online. In: *Mapy.cz*. [vid. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni>.

MÁCHŮV KRAJ. Online. [vid. 2023-08-25]. Dostupné z: http://www.mistopis.eu/mistopiscr/machuv_kraj/dokesko/machovo_jezero.htm.

MILAN JELÍNEK, Marie Krčmová. *Stylistika*. Online. [vid. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/stylistika>.

NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ PAMÁTKY. Online. In: Ministerstvo životního prostředí. [vid. 2023-09-24]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/narodni_prirodni_pamatky.

PERGAMEN. Online. In: *Pinterest*. [vid. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/2322237300379329/>.

POHLEDNICE HRAD KOKOŘÍN. *Instudio.cz*. Online. In: *Instudio*. [vid. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.rillich.cz/pohlednice-detail.php?i=9771&mesto=33&o=2&n=Hrad%20Koko%C5%99%C3%ADn>.

RALSKÁ PAHORKATINA. In: *Mapy.cz*. Online. [vid. 2023-08-19]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?l=0&q=Ralsk%C3%A1%20pahorkatina&source=area&id=46&ds=1&x=14.5215500&y=50.6034366&z=11>.

RVP ZV. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. MŠMT. Online. [vid. 28.11.2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.

SKALNÍ HRAD SLOUP. Online. In: *Mapy.cz*. [vid. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=skaln%C3%AD%20hrad%20sloup&source=base&id=1713839&ds=1&gallery=1&x=14.5807573&y=50.7358936&z=17>.

STARÝ PERGAMEN. Online. In: *VectorStock*. [vid. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/old-blank-scroll-paper-and-feather-pen-vector-26133426>.

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM. *ŠVP Stráž pod Ralskem*. Online. [vid. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://zsstraz.org/soubor/r3Ya>.

TELEFONNÍ SLUCHÁTKO. Online. In: Kindpng.com. [vid. 2023-09-19].
Dostupné z: https://www.kindpng.com/imgv/hJwihoR_phone-emoji-drawing-hd-png-download/.

TRAJEROVA. *OPS Máchovo jezero*. Online. In: OPS Máchovo jezero. [vid. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://opsmachovojezero.cz/exkurze-s-odbornym-vykladem-po-zajimavych-prirodnich-lokalitach-machova-kraje-2/>.

TURISTIKA. CZ. *Vyhlička Králův stolec*. Online. In: Turistika.cz. [vid. 2023-08-16]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/vyhlicka-kraluv-stolec-doksy/foto?id=2052961>.

VYHLÍDKA KRÁLŮV STOLEC. Online. In: Mapy.cz. [vid. 2023-08-16]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=Vyh1%C3%ADdka%20Kr%C3%A11%C5%AFv%20stolec&source=base&id=1931177&ds=1&gallery=1&x=14.6863902&y=50.5666983&z=19>.

WEBDESIGN TOMÁŠ TOMAN. *Z historie hradu Kokořín*. Online. In: Hrad Kokořín. [vid. 2023-08-18]. Dostupné z: <https://hradkokorin.eu/historie/>.

WILD BOAR. Online. In: 123RF. [vid. 2023-09-09]. Dostupné z: https://www.123rf.com/stock-photo/wild_boar_drawing.html.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA. *Stráž pod Ralskem*. Online. [vid. 2023-08-15]. Dostupné z: www.zsstraz.org.

ZICHA, Ondrej. *Hadí kořen větší*. Online. In: BioLib.cz. [vid. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.biolib.cz/cz/image/id19737/>.

ZICHA, Ondrej. *Hvězdovka trojitá*. Online. In: BioLib.cz. [vid. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.biolib.cz/cz/image/id14529/>.

ZICHA, Ondrej. *Chřapáč jamkatý*. Online. In: BioLib.cz. [vid. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.biolib.cz/cz/image/id14533/>.

ZICHA, Ondrej. *Kozlík lékařský*. Online. In: BioLib.cz. [vid. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.biolib.cz/cz/image/id19989/>.

ZICHA, Ondrej. *Křivonožka vehnutá*. Online. In: BioLib.cz. [vid. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.biolib.cz/cz/image/id154572/>.

ZICHA, Ondrej. *Šalvěj hajní*. Online. In: BioLib.cz. [vid. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.biolib.cz/cz/image/id4852/>.

ZPRÁVY. *Dobré zprávy*. Online. In: Dobré Zprávy. [vid. 2023-08-10]. Dostupné z: <https://dobryzpravy.cz/pred-210-lety-se-narodil-karel-hynek-macha-zakladatel-moderni-ceske-poezie/>.

ZŘÍČENINA HRADU DĚVÍN. Online. In: Kudy z nudy. [vid. 2023-08-09]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/zricenina-hradu-devin>.

ZŘÍČENINA HRADU DĚVÍN. Online. In: Mapy.cz. [vid. 2023-08-09].
Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20d%C4%9Bv%C3%ADn&source=base&id=1701409&ds=2&gallery=1&sourcep=foto&idp=855945&x=14.8547172&y=50.6928869&z=17>.

ZŘÍČENINA HRADU RALSKO. Online. In: Mapy.cz. [vid. 2023-08-15].
Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?source=base&id=2026238&ds=1&gallery=1&sourcep=foto&idp=3964753&x=14.7658858&y=50.6744275&z=17>.

ZŘÍČENINA HRADU RONOVI. Online. In: Mapy.cz. [vid. 2023-08-20].
Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20Ronov&source=base&id=1835624&ds=1&gallery=1&x=14.4145291&y=50.6203610&z=17>.

Seznam webových videodokumentů

DOLEJŠKA, Rudolf. *Králův stolec – Doksy*. Online. In: Rudolf Dolejška; YouTube. [vid. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/>.

GEPARK RALSKO GEOPARK RALSKO. *Zřícenina hradu Děvín*. Online. In: Geopark Ralsko Geopark Ralsko; YouTube. [vid. 2023-09-08].
Dostupné z: <https://www.youtube.com/>.

HISTORIE, Duchoš. *Bezděz*. Online. In: Duchoš Historie; YouTube. [vid. 2023-09-04].
Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=OZ4_z_YX_NU.

HISTORIE, Duchoš. *Helpenburk u Ústěka*. Online. In: Duchoš Historie; YouTube. [vid. 2023-09-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/>.

KLADIVO, Vědecké. *Jak poštovní holub může doručit zprávu?* Vědecké kladivo. Online. In: Vědecké Kladivo; YouTube. [vid. 2023-09-16].
Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=W1yuFdH0Q8s>.

MEHES, Tomáš. *Máchovo jezero*. CINEMATIC. Online. In: Tomáš Mehes; YouTube. [vid. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Zfn2iVzFOFk>.

MÜLLER, Jiří. *Zřícenina hradu Ralsko*. Online. In: Jiří Müller; YouTube. [vid. 2023-09-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3VPIZ3mwdfY>.

MÜLLER, Jiří. *Zřícenina hradu Ronov*. Online. In: Jiří Müller; YouTube. [vid. 2023-09-19]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=aGw3yFw0YuU>.

NAJMAN, Jaroslav. *Sloup v Čechách*. Online. In: Jaroslav Najman; YouTube. [vid. 2023-09-20]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LD1BfJmU4ao>.

PATRIK UHLÍŘ VIDEO. *Hrad Houska*. Online. In: Patrik Uhlíř Video; YouTube. [vid. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3dr0t5RbYRY>.

TAJEMNO A ZÁHADY. *Tajemný Kokořín*. Online. In: Tajemno a záhady; YouTube. [vid. 2023-09-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=mEFxEMla5lc>.

TELEFONNÍ PŘÍSTROJE. Online. In: Telefonní přístroje. [vid. 2023-09-19].
Dostupné z: <https://publi.cz/books/86/09.html>.

TOPTRENDINGCZ. *Poklady na území ČR*. Online. In: TopTrendingCZ; YouTube.
[vid. 2023-09-19]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CBC21468cto>.

VALENTA, Petr. Poštovní známky. Online. In: Petr Valenta; YouTube.
[vid. 2023-09-16]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=r_Ooy4dKrW8.

Seznam příloh

Příloha A: didaktický test reálií Máchova kraje

Příloha B: pracovní listy, učební a didaktické pomůcky

Příloha C: žákovské práce a fotografie z realizace minivýstupů

Příloha D: nástěnná mapa vybraných reálií Máchova kraje použitých v DP

DIDAKTICKÝ TEST
REÁLIE MÁCHOVA KRAJE POUŽITÉ V DP

РЕАЛІЕ МАЧОУА КРАЯЕ

<i>Hrad Skoup</i>
<i>Králov Stolec</i>
<i>Hrad Kokořín</i>
<i>Hrad Hejfenburk</i>
<i>Hrad Bezděz</i>
<i>Hrad Ronov</i>
<i>Hrad Ralsko</i>
<i>Hrad Děvín</i>
<i>Hrad Houska</i>
<i>Máchovo jezero</i>

Ukázky prvopočátečních didaktických testů před minivýstupy

REALIE MÁCHOVA KRAJE

	<i>Králův Stolec</i>		<i>Hrad Ralsko</i>
	<i>Hrad Kokořín</i>		<i>Hrad Sloup</i>
	<i>Hrad Helfenburk</i>		<i>Hrad Houska</i>
	<i>Hrad Ronov</i>		<i>Hrad Děvín</i>
	<i>Máchovo jezero</i>		<i>Hrad Bezděz</i>

REALIE MÁCHOVA KRAJE

	<i>Hrad Sloup</i>		<i>Hrad Bezděz</i>
	<i>Hrad Děvín</i>		<i>Hrad Houska</i>
	<i>Hrad Helfenburk</i>		<i>Hrad Kokořín</i>
	<i>Hrad Ronov</i>		<i>Hrad Ralsko</i>
	<i>Máchovo jezero</i>		<i>Králův Stolec</i>

Ukázky závěrečných didaktických testů po minivýstupech

<i>REÁLIE MÁCHOVA KRAJE</i>			
	<i>Hrad Sloup</i>		<i>Králov Stolec</i>
	<i>Hrad Kokořín</i>		<i>Hrad Helfenburk</i>
	<i>Hrad Bezděz</i>		<i>Hrad Ronov</i>
	<i>Hrad Ralsko</i>		<i>Hrad Děvín</i>
	<i>Máchovo jezero</i>		<i>Hrad Houska</i>

Hrad Ralsko

O Ralsku

Na kopci Ralsko stával kdysi pevný hrad, který obýval šlechtický rod. Pán hradu Ralsko vládl lidu a střežil okolní cesty. Později se hradu zmocnil chamtivý a zlý loupeživý rytíř. Ten se svými kumpány loupil ve vsích, odháněl dobytek z pastvin, okrádal pocestné a zapaloval lidem jejich stavení. Když se mu někdo postavil, nešetřil ho.

Loupeží čím dál více přibývalo a troufalost lupičů již byla neúnosná, a tak se lidé z celého okolí rozhodli, že se loupeživému rytíři postaví a z hradu ho vyženou.

Dav prostého lidu, ozbrojen cepy, kosami a jiným hospodářským náradím, se vydal na hrad Ralsko. Vzbouřený dav vesničanů několikrát zaútočil, ale nikdy se jim nepodařilo hrad dobýt. Byl tak dobře opevněn, že lidé neměli šanci se do hradu dostat, a proto se vrátili zpět celí nešťastní do svých domovů.

Scházeli se a neustále přemýšleli, jak by loupeživého rytíře přemohli, ale na nic nemohli přijít. Starý ovčák z vesnice dostal nápad, jak přelstít loupeživého rytíře a zachránit tak vesničany. Ovčák řekl vesničanům, že každé ráno vyvádí hradní ovčák ovce ven z brány hradu a zpět je žene až k večeru. Když hradní stráž slyší před branou zvonit zvonky ovcí, tak otevrou bránu a ovce vpustí dovnitř. A tak vesničané přistoupili na plán starého ovčáka.

Když byly ovce z hradu vyvedeny, vesničané ovce pochytali, sundali jim všechny zvonky a stádo odvedli do vesnice. Večer se ozbrojení lidé vydali k hradu, a přitom zvonili na zvonky. Hradní stráž si myslela, že se vrací stádo a otevřela bránu. Toho vesničané využili, stráž přemohli a vnikli do hradu. Zlého loupeživého rytíře i s jeho kumpány přemohli a z hradu nadobro vyhnali. O nahromaděnou kořist z hradu se vesničané podělili. Poté hrad zapálili, aby se tam již nikdo nevrátil. Panské sídlo vyhořelo a již nebylo nikdy obnoveno.

Na kopci Ralsko stával kdysi pevný hrad, který obýval šlechtický rod. Pán hradu Ralsko vládl lidu a střežil okolní cesty. Později se hradu zmocnil chamtivý a zlý loupeživý rytíř. Ten se svými kumpány loupil ve vsích, odháněl dobytek z pastvin, okrádal pocestné a zapaloval lidem jejich stavení. Když se mu někdo postavil, nešetřil ho.

Loupeži čím dál více přibývalo a troufalost lupičů již byla neúnosná, a tak se lidé z celého okolí rozhodli, že se loupeživému rytíři postaví a z hradu ho vyženou. Dav prostého lidu, ozbrojen cepy, kosami a jiným hospodářským nářadím, se vydal na hrad Ralsko. Vzbouřený dav vesničanů několikrát zaútočil, ale nikdy se jim nepodařilo hrad dobýt. Byl tak dobře opevněn, že lidé neměli šanci se do hradu dostat, a proto se vrátili zpět celí nešťastní do svých domovů.

Scházeli se a neustále přemýšleli, jak by loupeživého rytíře přemohli, ale na nic nemohli přijít. Starý ovčák z vesnice dostal nápad, jak přelstít loupeživého rytíře a zachránit tak vesničany.

Ovčák řekl vesničanům, že každé ráno vyvádí hradní ovčák ovce ven z brány hradu a zpět je žene až k večeru. Když hradní stráž slyší před branou zvonit zvonky ovci, tak otevřou bránu a ovce vpustí dovnitř. A tak vesničané přistoupili na plán starého ovčáka.

Když byly ovce z hradu vyvedeny, vesničané ovce pochytali, sundali jim všechny zvonky a stádo odvedli do vesnice. Večer se ozbrojení lidé vydali k hradu, a přitom zvonili na zvonky.

Hradní stráž si myslela, že se vrací stádo a otevřela bránu. Toho vesničané využili, stráž přemohli a vnikli do hradu. Zlého loupeživého rytíře i s jeho kumpány přemohli a z hradu nadobro vyhnali. O nahromaděnou kořist z hradu se vesničané podělili. Poté hrad zapálili, aby se tam již nikdo nevrátil. Panské sídlo vyhořelo a již nebylo nikdy obnoveno.

MINIVÝSTUP 2 – HRAD DĚVÍN

Hrad Děvín

Strašlivý pes z Děvína

Sourozenci Michal s Lenkou konečně dojeli k babičce do malého městečka Stráž pod Ralskem. „Jaká byla cesta z Prahy?“ zeptala se babička. „Hrozně dlouhá, babi.“ odpověděl Michal. Babička se jen pousmála a dala každému na talířek velkou makovou buchtu. „Děti, najezte se. Půjdeme na hrad Děvín. Cestou vám budu vyprávět pověst o Děvínském pokladu.“ řekla babička. Děti zavýskly radostí a rychle se najedly.

Cestou lesem začala babička vyprávět příběh o Katruši, chudé vdově, která se odvážila vstoupit do tajného vchodu, který se zjevoval jen na Velký pátek. Uvnitř v tajné síni byl poklad, který hlídal velký strašlivý pes. „Babi, je tam ten strašlivý pes pořád?“ zeptala se Lenka. „No, to se ví, že je!“ odpověděla babička a usmívala se. Celou cestu obě děti myslely jen na toho strašlivého psa. „Snad se nebojíte!“ řekla babička. „Ale kdepak, babi. Proč bychom se měli bát?“ odpověděl babičce Michal. Po prohlídce hradu se usadili v trávě na nádvoří a dali si svačinu.

Znenadání uslyšeli hrozný štěkot, který sílil víc a víc. „Babi,“ vykřikla Lenka, „já se bojím! To je určitě ten strašlivý pes, který hlídá poklad!“ Babička Lenku utěšovala. Michal jen vyděšeně koukal kolem sebe a čekal, odkud se vyřítí ten strašlivý pes.

Najednou z křoví vyběhl velký huňatý pes a začal kolem dětí vesele pobíhat. Přiběhl k Michalovi a olízl ho. Michal se ušklíbl a začal se smát. Když Lenka viděla, že se Michal směje, odvážila se psa pohladit. Po chvílce přišel k babičce starší pán s vodítkem v ruce a velice se za svého psa omlouval: „Nezlobte se na Lůdu, je to velký nezbeda a pořád mi utíká.“ Babička se na pána usmála, protože byla ráda, že příhoda se psem dobře dopadla. Michal s Lenkou budou na toto prázdninové dobrodružství ještě dlouho vzpomínat.

MINIVÝSTUP 3 – HRAD KOKOŘÍN

Hrad Kokořín

Pohlednice z Kokořína

Michal s Lenkou byli s rodiči o prázdninách na letní turistické dovolené v Kokořínském údolí. Byli ubytováni v hotelu poblíž říčky Pšovky nedaleko od hradu Kokořín. Nejvíce se Michalovi a Lence líbila návštěva hradu Kokořín. Protože chtěli potěšit babičku, rozhodli se, že jí napíší pohled.

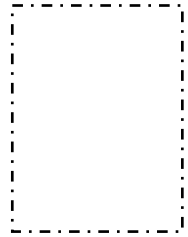
Napiš pohled z Kokořína pro babičku:

Bará
Jana Veselá
Lučeni 483
Plzeň pod Raškem

4 7 1 2 7

Hrad Kokořín

Bani

Jana Veselá

Luční 483

Prácheň pod Ralskem

4	7	1	2	7
---	---	---	---	---

MINIVÝSTUP 4 – KRÁLŮV STOLEC

Králův stolec

Lovecká výprava

Král Karel IV. se vracel se svojí družinou z lovecké výpravy. Na zpáteční cestě, jak bylo zvykem, zastavil král s družinou na Králově stolci, aby si zde odpočinul a najedl se, než se vrátí na hrad Bezděz. Vystoupal na skálu, usedl ke kamennému stolu, který mu zde nechal vytesat správce hradu Bezděz, purkrabí Oldřich Tisa. Král jedl, pil a kochal se překrásným výhledem na Máchovo jezero. Byl potěšen z dnešní výpravy, a proto si nechal zavolat svého posla, kterému přikázal předat písemný vzkaz pro purkrabího Oldřicha, že **lovecká výprava** byla úspěšná, **ulovili kance**. Purkrabího tímto pověřuje **uspořádáním** večerní **hostiny** pro **dvacet lidí**. Jako hlavní chod se bude podávat **pečené kancí**. Návrat krále i s družinou má purkrabí očekávat **ve tři hodiny odpoledne**. Posel vzkaz převzal a na svém koni spěšně odcválal vyplnit příkaz krále.

Nabídka slov: ve tři hodiny odpoledne, ulovili kance, pečené kancí, uspořádáním, dvacet lidí, hostiny, lovecká výprava.

1. Doplň vhodná slova z nabídky do textu.
2. Napiš vzkaz pro bezdězského purkrabího Oldřicha z informací obsažených v textu.

Králov stolec

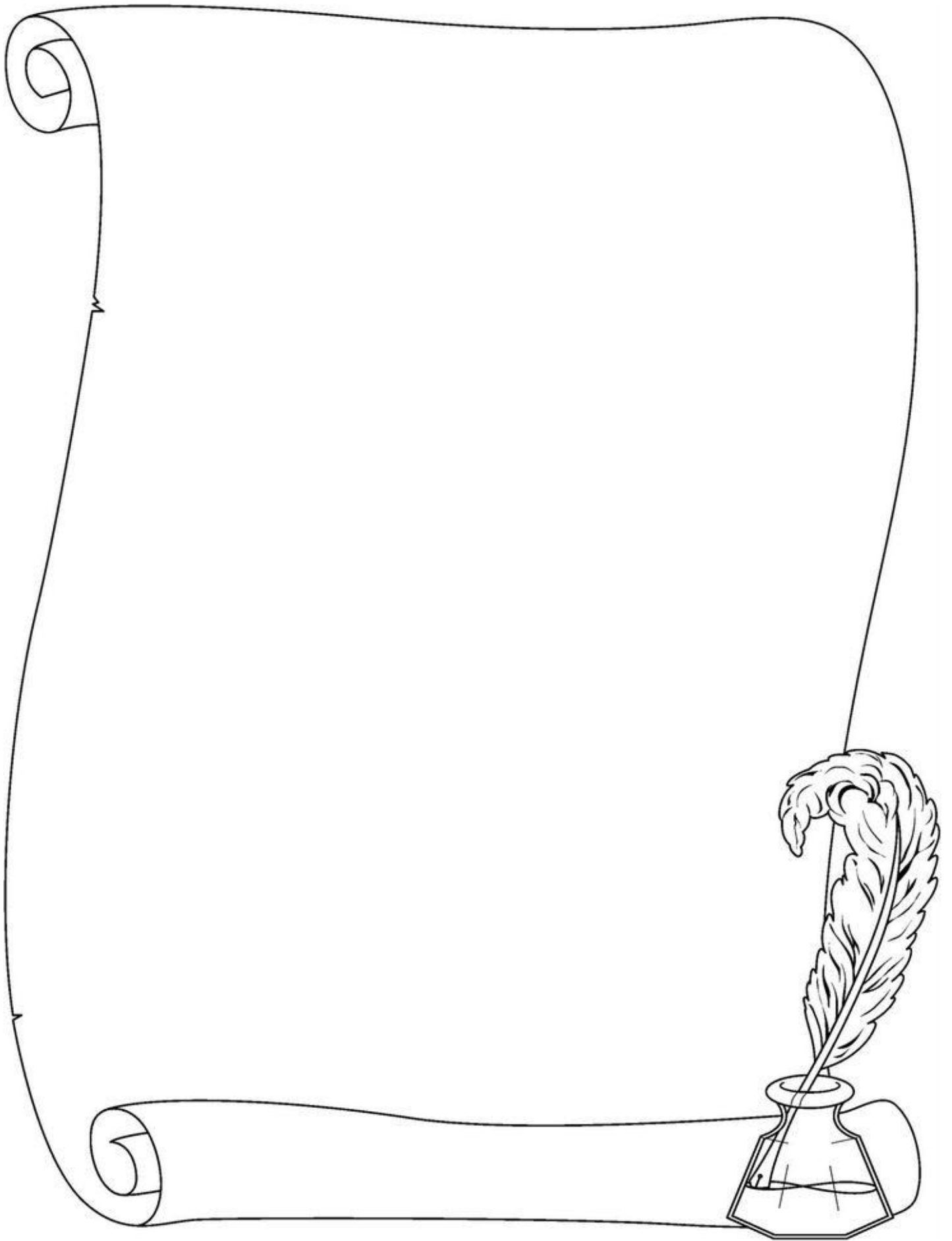

Lovecká výprava

Král Karel IV. se vracel se svojí družinou z lovecké výpravy. Na zpáteční cestě, jak bylo zvykem, zastavil král s družinou na Králově stolci, aby si zde odpočinul a najedl se, než se vrátí na hrad Bezděz. Vystoupal na skálu, usedl ke kamennému stolu, který mu zde nechal vytesat správce hradu Bezděz, purkrabí Oldřich Tisa. Král jedl, pil a kochal se překrásným výhledem na Máchovo jezero. Byl potěšen z dnešní výpravy, a proto si nechal zavolat svého posla, kterému přikázal předat písemný vzkaz pro purkrabího Oldřicha, že _____ byla úspěšná, _____ . Purkrabího tímto pověřuje _____ večerní _____ pro _____. Jako hlavní chod se bude podávat _____. Návrat krále i s družinou má purkrabí očekávat _____. Posel vzkaz převzal a na svém koni spěšně odcválel vyplnit příkaz krále.

Nabídka slov: ve tři hodiny odpoledne, ulovili kance, pečené kancí, uspořádáním, dvacet lidí, hostiny, lovecká výprava.

1. Dopln vhodná slova z nabídky do textu.
2. Napiš vzkaz pro bezdězského purkrabího Oldřicha z informací obsažených v textu.

MINIVÝSTUP 5 – HRAD BEZDĚŽ

Hrad Bezděz

KAREL IV.
1316–1378

ALŽBĚTA (ELIŠKA) POMORÁNSKÁ
1347–1393

Tajná oslava narozenin

Píše se rok 1377. Jednoho krásného letního dne se král Karel IV. prochází se svojí manželkou Alžbětou Pomoránskou v podhradí Bezdězu. Alžbětino druhé jméno je Eliška. Květiny na loukách voní, borovice v lehkém vánku šumí, ptáčci švitoří a král se cítí velmi šťastný. Při procházce myslí král na Eliščiny třicáté narozeniny, které se kvapem blíží. Moc rád by pro Elišku nachystal k jejím narozeninám velkolepé překvapení. Po návratu do hradu svolal své rádce do královské pracovny a radil se s nimi, jak uspořádat tajnou oslavu pro jeho ženu Elišku. Král si vzpomněl na svoji oslavu šedesátých narozenin, kterou měl vloni na jaře a pravil: „Takový rytířský turnaj! A nesmí chybět hudba a tanec! Dokonce by tam mohl být i jarmark a kejklíři.“ Po královské poradě bylo rozhodnuto, že se oslava bude konat na nádvoří hradu Bezděz dne 21. srpna v 10:00 hodin dopoledne. Král pověřil rádce, aby napsali pozvánky pro hosty. Sám král přemýšlel, jaký dárek by Elišce věnoval.

Napiš pozvánku pro hosty z informací obsažených v textu.

MINIVÝSTUP 6 – HRAD RONOV

Hrad Ronov

Výlet na Ronov

Michalovi rodiče naplánovali sobotní výlet na hrad Ronov. „Mami, mohl by, prosím, s námi na výlet i Pepík Novák? Mohli bychom s Pepíkem prozkoumat hrad Ronov a třeba najdeme i poklad!“ žadonil Michal. „To se ví, odpověděla maminka a dodala, „ale zavolej mu, aby byl v sobotu ráno v 9:00 hodin připravený, že ho vyzvedneme u něj doma.“ Michal mamince poděkoval a běžel celý rozradostněný volat kamarádovi Pepíkovi.

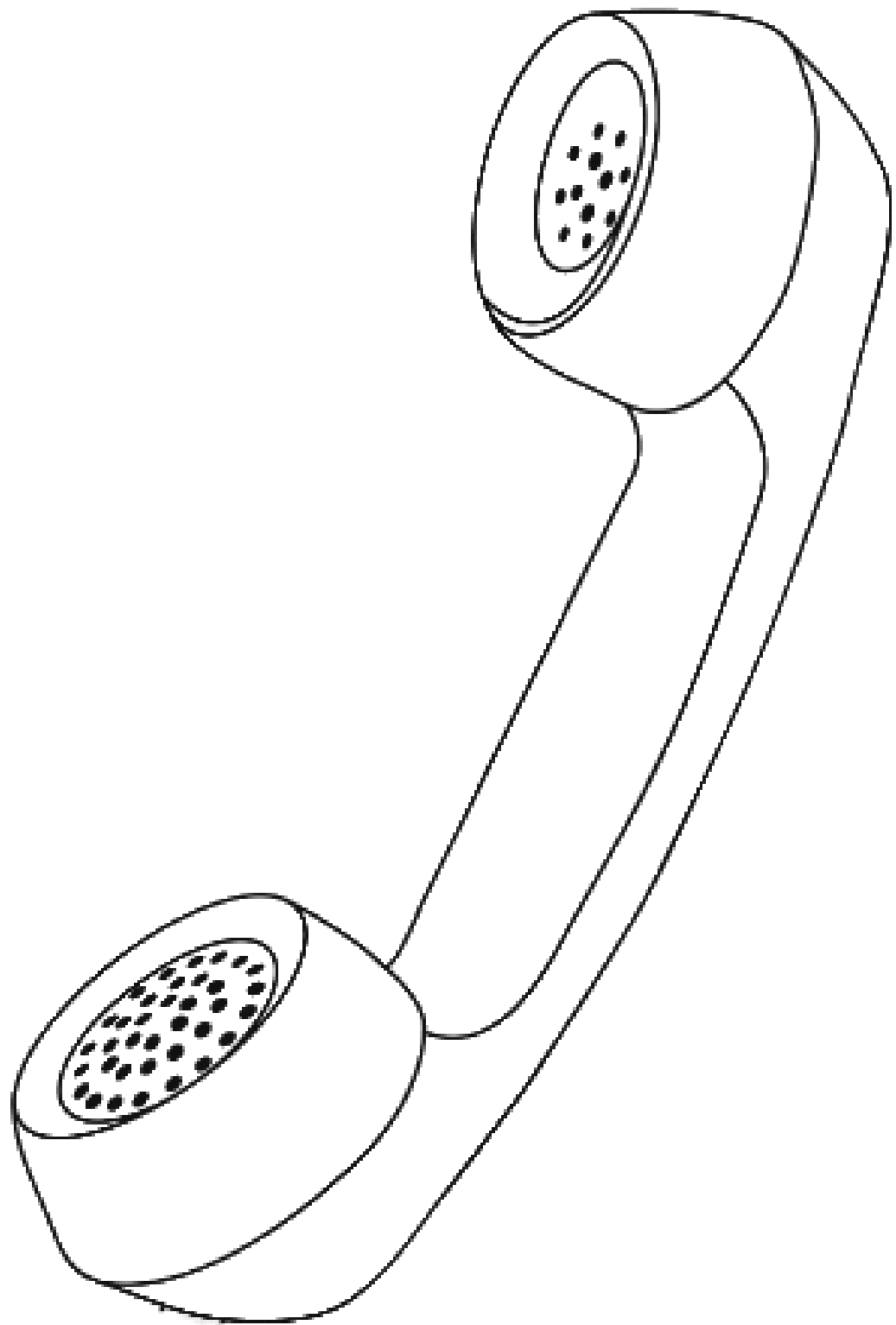
Telefonický rozhovor:

- Pepík:** „Prosím, tady Pepík Novák.“
- Michal:** „Ahoj, Pepíku. Tady Michal Louda.“
- Pepík:** „Ahoj, Michale.“
- Michal:** „Nechceš jet s námi v sobotu na výlet?“ „Pojedeme na hrad Ronov. Zahrajeme si na archeology.“
- Pepík:** „To by bylo skvělé! Určitě, rád pojedu!“
- Michal:** „Dobře, tak buď v sobotu ráno v 9:00 hodin připravený. Vyzvedneme Tě doma.“
- Pepík:** „Budu připravený. Už se moc těším.“
- Michal:** „Tak ahoj.“
- Pepík:** „Ahoj.“

Kartičky s telefonními rozhovory

<p><i>Jsi nemocný a voláš kamarádovi, jestli by byl tak hodný a přinesl Ti úkoly ze školy.</i></p>	<p><i>V sobotu od 14:00 hodin chystáš u sebe doma narozeninovou oslavu a chceš pozvat svého kamaráda.</i></p>
<p><i>V pátek bys chtěl jet na kole na Stohánek a byl bys rád, kdyby s Tebou jel Tvůj kamarád.</i></p>	<p><i>Jdeš ven a voláš kamarádovi, že se sejdete v parku v 15:00 hodin, že půjdete k Hamerskému rybníku.</i></p>
<p><i>Voláš paní Novákové, aby Lukášovi vyřídila, že dnes nemůžeš přijít, protože Ti přijela babička z Kořínka.</i></p>	<p><i>Voláš do pizzerie a chceš si objednat pizzu se šunkou a sýrem. Pizzu si necháš přivést domů.</i></p>
<p><i>Voláš tatínkovi, že Ti dnes odpadla šestá vyučovací hodina a přijdeš domů o hodinu dřív.</i></p>	<p><i>Voláš mamince, že přijdeš domů o půl hodiny déle, protože měl autobus zpoždění.</i></p>
<p><i>Voláš kamarádovi, kterého jsi poznal na letním táboře a chceš mu popřát k jeho desátým narozeninám.</i></p>	<p><i>V neděli od 16:00 hodin jdeš do kina na dobrodružný film a chceš pozvat svého kamaráda.</i></p>
<p><i>Voláš mamince a prosíš ji, aby Ti cestou z práce zakoupila lepidlo do školy, protože Ti už došlo.</i></p>	<p><i>Voláš do knihovny a žádáš paní knihovnici o prodloužení výpůjčky knihy Babička drsňáčka.</i></p>

Hrad Houska

Kobylí hlava u Housky

Před dávnými časy žil na hradě Houska krutý a zlý rytíř Smrtihlav. Jeho služebnictvo a poddaní ho za jeho zlou povahu neměli rádi. Smrtihlav měl jediného přítele, pána hradu Bezděz, se kterým se často navštěvoval.

Cesta na Bezděz vedla přes hluboký příkop, přes který vedl most. Nebyl to obyčejný most, byl kouzelný. Přes most směl projet pouze rytíř Smrtihlav nebo pán hradu Bezděz. Propadliště mostu bylo neustále otevřené, aby jím nemohl žádný cizinec projet. Po vložení klíče se zavřelo a most byl průjezdný. Tento starý klíč u sebe nosila služebná rytíře Smrtihlava. Když se pokoušel přes most projet někdo cizí, otevřelo se propadliště mostu a onen chudák spadl do hlubokého příkopu.

Jednoho dne rytíř odjel na Bezděz a po nějaké době se vrátil s princeznou Marunou, kterou si chtěl vzít za ženu. Princezna byla nešťastná, rytíře si odmítala vzít. Prosila ho, aby ji pustil, ale Smrtihlav nedbal jejích slov. Maruna se tajně pokusila o útěk, ale marně. Smrtihlav ji potrestal a zavřel na hradě. Princezna se žalem trápila.

Za nějaký čas rytíř opět odjel na návštěvu ke svému příteli na Bezděz. Toho využila rytířova služebná, které se Maruny velmi zželelo. Stará služebná se rozhodla princeznu osvobodit od zlého rytíře. Vzala klíč a vydala se čekat k mostu na Smrtihlava. Když jej zahlédla přijíždět, vložila klíč do brány a čekala, až Smrtihlav vjede se svým koněm na most. V tu chvíli, když byl rytíř na mostě, otočila klíčem a propadliště se otevřelo. Krutý Smrtihlav se zřítíl do hluboké černé propasti.

A tak služebná zachránila Marunu, která se vrátila zpět domů ke svým rodičům. Služebnictvu i poddaným se náramně ulevilo. Rytíř zmizel beze stopy, jen koňská hlava zůstala nad zemí a proměnila se v kámen. Dodnes ji lidé mohou spatřit v hlubokých lesích u hradu Housky.

MINIVÝSTUP 8 – HRAD SLOUP

Hrad Sloup

Poustevník Samuel Görner

Byla krásná slunečná neděle a Michal s Lenkou jeli s tatínkem na výlet. Měli naplánovanou návštěvu skalního hradu Sloup. Dětem bylo moc líto, že s nimi nemohla maminka na výlet, protože byla nemocná. Michal s Lenkou nechtěli bez maminky jet, ale slíbili, že budou mamince po návratu vše vyprávět.

Po hlavní silnici od Nového Boru zahlédla Lenka z dálky na skalní vyvýšenině hradu Sloup postavu. „Tati“, vykřikla náhle Lenka, „na té skále někdo je!“ Tatínek se usmál a řekl: „To je socha sloupského poustevníka, který žil na hradě a vyráběl dalekohledy. Až budeme nahoře, podíváme se na něj.“ Tatínek zaparkoval auto a vydali se vzhůru na prohlídku hradu Sloup. Vystoupali úzkou soutěskou po schodech nahoru. Prozkoumali celý skalní hrad, ve kterém byla většina místností vytesána ve skále. Z ochozů bylo krásně vidět do okolní krajiny. Nejvíce se dětem líbila socha poustevníka Samuela Görnera.

Po návratu z výletu děti mamince vyprávěly. Když zmínily sochu poustevníka Samuela, maminka se zvědavě zeptala: „A jak takový poustevník vypadal? Moc by mě to zajímalo.“ A Michal s Lenkou začali mamince popisovat poustevníka Samuela Görnera.

Děti si pamatovaly, že postava vypadala takto:

Jméno postavy:

Kdo to byl:

Čím se zabýval:

Výška postavy:

Vzhled postavy:

Typ oděvu:

Barva oděvu:

Pozice postavy:

Co měla postava v rukou:

MINIVÝSTUP 9 – MÁCHOVO JEZERO

Máchovo jezero

Zde nalep nadpis.

Na podzim, roku 1367, navštívil král Karel IV. hrad Bezděz, aby si odpočinul od vladařských povinností. Jeho vášní byl lov. V okolí Bezdězu se nacházelo plno lovné zvěře, jako byli zajáci, srnci, jeleni a divočáci.

Na králův příkaz se ihned po ránu sešla na nádvoří hradu celá královská družina spolu s lovčím. Na osedlaných koních vyčkávali svého krále. Lovečtí psi netrpělivě pobíhali kolem, neboť se nemohli dočkat, až vyrazí na lov. Všichni byli v dobré náladě.

Král, připraven na loveckou výpravu, vyzval družinu k zahájení honu. Na povel lovčího všichni vyrazili do hustého lesa pod Malým Bezdězem. Psovodi vypustili psy, kteří zkušně běželi po stopách zvěře.

Najednou z křoví vyběhl statný dvanáctěrák. Lovci uslyšeli štěkát psy a začali jelena pronásledovat. Jelen zbystřil lovce se psy a dal se na úprk. Běžel jako o závod. Svým parožím lámal větve borovic, přeskačoval výmoly a padlé stromy. Zkušení lovci se za paroháčem hnali jako diví v čele se psy.

Psi už téměř statného jelena měli, ale stalo se, že vběhli do zamokřené louky. Voda byla pro koně a psy nečekanou překážkou, kterou nikdo neočekával, a tak jim velký dvanáctěrák uprchl. Družina byla mrzutá z neúspěšné honitby.

Znenadání král zaslechl píseň. S koněm vyjel až na vrchol kopce a uviděl ovčáka, který pásal ovce a prozpěvoval si: „Lesy šumí, listí k zemi padá, lidské srdce něha sprádá. Nad krajinou vánek věje, lučinou v dál potok spěje. Dopřejte mu klidně spočinouti, domovem ryb ať může slouti. Horami a lesy obklopen, pro potěchu bude všem.“

Král se zaposlouchal do té krásné písně a napadla jej myšlenka. Pověřil purkrabího Oldřicha Tisu, aby zde rybníkáři do roka založili rybník. A tak se i stalo. Rybníkáři vystavěli hráz a zadrželi vodu z potoků. Zanedlouho voda zaplavila rozlehlé louky, mokřiny a rašeliniště, a tak vzniklo Máchovo jezero, které bylo kdysi nazýváno Velkým rybníkem.

Sestav osnovu vyprávění podle daných hesel na lístečcích.

1)	
2 a)	
b)	
c)	
d)	
e)	
3)	

Nadpis:

<i>Úspěšný hon na jelena</i>
<i>O vzniku Máchova jezera</i>
<i>O rybníkářích</i>

Osnova vyprávování:

<i>Karel IV. na Bezdězu</i>
<i>Shromáždění družiny</i>
<i>Zahájení lovu</i>
<i>Hon na jelena</i>
<i>Nečekaná překážka</i>
<i>Ovčákova píseň</i>
<i>Vznik Máchova jezera</i>

MINIVÝSTUP 10 – HRAD HELFENBURK

Hrad Helfenburk

Lektvar Živodar

Jednoho dne přijel na Helfenburk rychlý posel se vzkazem pro Konráda z Vechty. Zastavil před padacím mostem a zvolal na hradní stráž: „Nesu spěšný vzkaz pro vašeho pána od krále Václava IV.“ Hradní stráž spustila padací most, otevřela bránu a královského posla vpustila do hradu. Konrád byl obeznámen s příjezdem posla a nechal si jej zavolat. „Můj pane,“ posel se uklonil a pokračoval, „mám pro Vás naléhavý vzkaz od krále Václava IV.“ Konrád si obálku se vzkazem převzal, rozlomil královskou pečeť a potichu si četl: „Milý Konráde, potřebuji co nejrychleji vyrobít lektvar Živodar. Hotový jej předej poslovi. Dobře se Ti za Tvé služby odměním. Václav IV., král český.“ Konrád se odebral do své alchymistické dílny ve sklepení, do které nesměl nikdo vstoupit a začal si z pradávného receptu kontrolovat, zda má všechny přísady na Živodar. Chodil po dílně, mnul si bradu a mumlal si sám pro sebe: „Potřebuji hrst sušeného chřapáče, špetku nadrcené hvězdovky, naběračku odvaru z křivonožky, lžičku drceného hadího kořene, snítku čerstvého kozlíku a devět kapek šalvějového oleje a také .....“ Tu poslední přísadu nemohl starý alchymista přečíst, protože byl svitek až příliš starý. „To nevadí, při vaření lektvaru si na tu poslední přísadu jistě vzpomenu!“ řekl Konrád. Z police vzal starý oprýskaný kotlík a pustil se do přípravy lektvaru pro krále.

Úkoly k textu:

1. Napiš, jak Konrád z Vechty mohl například připravovat lektvar Živodar.
2. V pracovním postupu použij minimálně 5 vhodných sloves z nabídky.
3. Nezapomeň používat příslovce času (např. nejdříve, nakonec, potom, pak, dále aj.), popřípadě jiné časové údaje (vařit 5 minut...).
4. Vymysli poslední přísadu, kterou nemohl Konrád přechít.

Slovesa:

rozdrtit, přidat, zamíchat, nasypat, povařit, nalít, připravit, smíchat, rozvařit, vhodit, zchladit, nakrájet, rozmačkat, kápnout, zapálit, odstát, pasírovat, cedit...

Lektvar Živodar – postup výroby

						
chřapáč jamkatý	hvězdovka trojitá	křivonožka vehnutá	hadí kořen	kozlík lékařský	šalvěj hajní	

1.

Příloha C: Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 1

HRAD RALSKO – POŘÁDEK VĚT V POVĚSTI

O Ralsku

Na kopci Ralsko stával kdysi pevný hrad, který obýval šlechtický rod. Pán hradu Ralsko vládl lidu a střežil okolní cesty. Později se hradu zmocnil chamtivý a zlý loupeživý rytíř. Ten se svými kumpány loupil ve vsích, odháněl dobytek z pastvin, okrádal pocestné a zapaloval lidem jejich stavení. Když se mu někdo postavil, nešetřil ho.

Loupeží čím dál více přibývalo a troufalost lupičů již byla neúnosná, a tak se lidé z celého okolí rozhodli, že se loupeživému rytíři postaví a z hradu ho vyženou. Dav prostého lidu, ozbrojen cepy, kosami a jiným hospodářským náradím, se vydal na hrad Ralsko. Vzbouřený dav vesničanů několikrát zaútočil, ale nikdy se jim nepodařilo hrad dobýt. Byl tak dobře opevněn, že lidé neměli šanci se do hradu dostat, a proto se vrátili zpět celi nešťastní do svých domovů.

Scházeli se a neustále přemýšleli, jak by loupeživého rytíře přemohli, ale na nic nemohli přijít. Starý ovčák z vesnice dostal nápad, jak přelstít loupeživého rytíře a zachránit tak vesničany.

Ovčák řekl vesničanům, že každé ráno vyvádí hradní ovčák ovce ven z brány hradu a zpět je žene až k večeru. Když hradní stráž slyší před branou zvonit zvonky ovcí, tak otevrou bránu a ovce vpustí dovnitř. A tak vesničané přistoupili na plán starého ovčáka.

Když byly ovce z hradu vyvedeny, vesničané ovce pochytali, sundali jim všechny zvonky a stádo odvedli do vesnice. Večer se ozbrojení lidé vydali k hradu, a přitom zvonili na zvonky.

Hradní stráž si myslela, že se vrací stádo a otevřela bránu. Toho vesničané využili, stráž přemohli a vnikli do hradu. Zlého loupeživého rytíře i s jeho kumpány přemohli a z hradu nadobro vyhnali. O nahromaděnou kořist z hradu se vesničané podělili. Poté hrad zapálili, aby se tam již nikdo nevrátil. Panské sídlo vyhořelo a již nebylo nikdy obnoveno.

O Ralsku

Na kopci Ralsko stával kdysi pevný hrad, který obýval šlechtický rod. Pán hradu Ralsko vládl lidu a střežil okolní cesty. Později se hradu zmocnil chamtivý a zlý loupeživý rytíř. Ten se svými kumpány loupil ve vsích, odháněl dobytek z pastvin, okrádal pocestné a zapaloval lidem jejich stavení. Když se mu někdo postavil, nešetřil ho.

Loupeží čím dál více přibývalo a troufalost lupičů již byla neúnosná, a tak se lidé z celého okolí rozhodli, že se loupeživému rytíři postaví a z hradu ho vyženou. Dav prostého lidu, ozbrojen cepy, kosami a jiným hospodářským náradím, se vydal na hrad Ralsko. Vzbouřený dav vesničanů několikrát zaútočil, ale nikdy se jim nepodařilo hrad dobýt. Byl tak dobře opevněn, že lidé neměli šanci se do hradu dostat, a proto se vrátili zpět celi nešťastní do svých domovů.

Scházeli se a neustále přemýšleli, jak by loupeživého rytíře přemohli, ale na nic nemohli přijít. Starý ovčák z vesnice dostal nápad, jak přelstít loupeživého rytíře a zachránit tak vesničany.

Ovčák řekl vesničanům, že každé ráno vyvádí hradní ovčák ovce ven z brány hradu a zpět je žene až k večeru. Když hradní stráž slyší před branou zvonit zvonky ovcí, tak otevrou bránu a ovce vpustí dovnitř. A tak vesničané přistoupili na plán starého ovčáka.

Když byly ovce z hradu vyvedeny, vesničané ovce pochytali, sundali jim všechny zvonky a stádo odvedli do vesnice. Večer se ozbrojení lidé vydali k hradu, a přitom zvonili na zvonky.

Hradní stráž si myslela, že se vrací stádo a otevřela bránu. Toho vesničané využili, stráž přemohli a vnikli do hradu. Zlého loupeživého rytíře i s jeho kumpány přemohli a z hradu nadobro vyhnali. O nahromaděnou kořist z hradu se vesničané podělili. Poté hrad zapálili, aby se tam již nikdo nevrátil. Panské sídlo vyhořelo a již nebylo nikdy obnoveno.

O Ralsku

Na kopci Ralsko stával kdysi pevný hrad, který obýval šlechtický rod. Pán hradu Ralsko vládl lidu a střežil okolní cesty. Později se hradu zmocnil chamtivý a zlý loupeživý rytíř. Ten se svými kumpány loupil ve vsích, odháněl dobytek z pastvin, okrádal pocestné a zapaloval lidem jejich stavení. Když se mu někdo postavil, nešetřil ho.

Loupeží čím dál více přibývalo a troufalost lupičů již byla neúnosná, a tak se lidé z celého okolí rozhodli, že se loupeživému rytíři postaví a z hradu ho vyženou. Dav prostého lidu, ozbrojen cepy, kosami a jiným hospodářským náradím, se vydal na hrad Ralsko. Vzbouřený dav vesničanů několikrát zaútočil, ale nikdy se jim nepodařilo hrad dobýt. Byl tak dobře opevněn, že lidé neměli šanci se do hradu dostat, a proto se vrátili zpět celi nešťastní do svých domovů.

Scházeli se a neustále přemýšleli, jak by loupeživého rytíře přemohli, ale na nic nemohli přijít. Starý ovčák z vesnice dostal nápad, jak přelstít loupeživého rytíře a zachránit tak vesničany.

Ovčák řekl vesničanům, že každé ráno vyvádí hradní ovčák ovce ven z brány hradu a zpět je žene až k večeru. Když hradní stráž slyší před branou zvonit zvonky ovcí, tak otevrou bránu a ovce vpustí dovnitř. A tak vesničané přistoupili na plán starého ovčáka.

Když byly ovce z hradu vyvedeny, vesničané ovce pochytali, sundali jim všechny zvonky a stádo odvedli do vesnice. Večer se ozbrojení lidé vydali k hradu, a přitom zvonili na zvonky.

Hradní stráž si myslela, že se vrací stádo a otevřela bránu. Toho vesničané využili, stráž přemohli a vnikli do hradu. Zlého loupeživého rytíře i s jeho kumpány přemohli a z hradu nadobro vyhnali. O nahromaděnou kořist z hradu se vesničané podělili. Poté hrad zapálili, aby se tam již nikdo nevrátil. Panské sídlo vyhořelo a již nebylo nikdy obnoveno.

O Ralsku

Na kopci Ralsko stával kdysi pevný hrad, který obýval šlechtický rod. Pán hradu Ralsko vládl lidu a střežil okolní cesty. Později se hradu zmocnil chamtivý a zlý loupeživý rytíř. Ten se svými kumpány loupil ve vsích, odháněl dobytek z pastvin, okrádal pocestné a zapaloval lidem jejich stavení. Když se mu někdo postavil, nešetřil ho.

Loupeží čím dál více přibývalo a troufalost lupičů již byla neúnosná, a tak se lidé z celého okolí rozhodli, že se loupeživému rytíři postaví a z hradu ho vyženou. Dav prostého lidu, ozbrojen cepy, kosami a jiným hospodářským náradím, se vydal na hrad Ralsko. Vzbouřený dav vesničanů několikrát zaútočil, ale nikdy se jim nepodařilo hrad dobýt. Byl tak dobře opevněn, že lidé neměli šanci se do hradu dostat, a proto se vrátili zpět celi nešťastní do svých domovů.

Scházeli se a neustále přemýšleli, jak by loupeživého rytíře přemohli, ale na nic nemohli přijít. Starý ovčák z vesnice dostal nápad, jak přelstít loupeživého rytíře a zachránit tak vesničany.

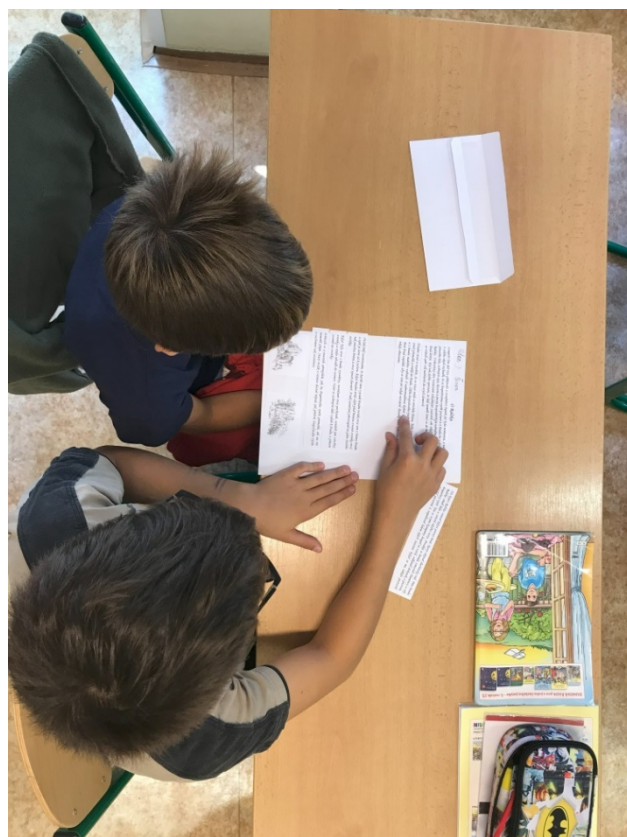
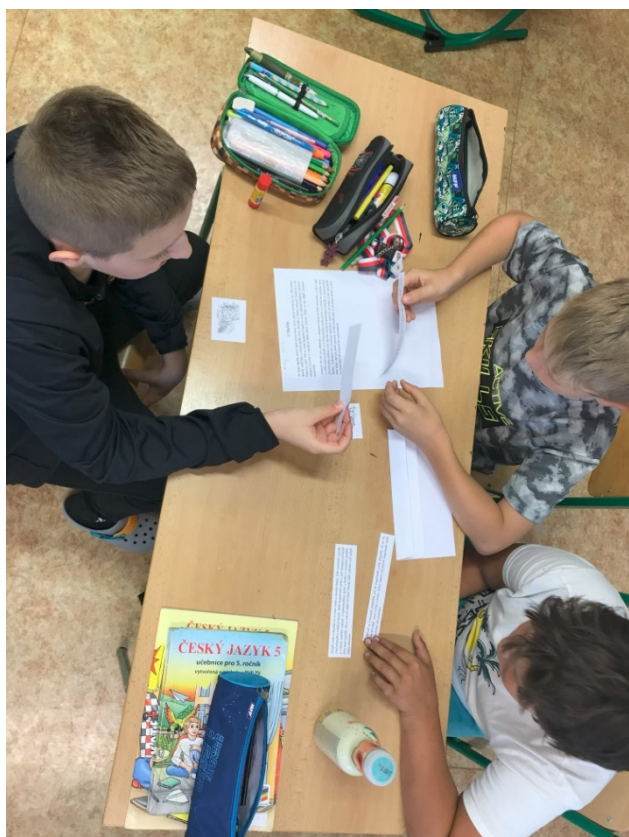
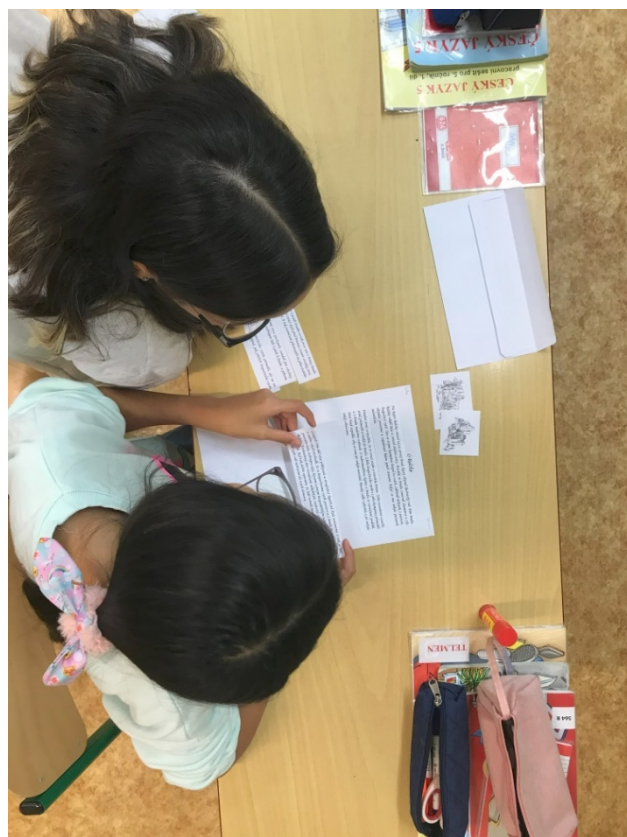
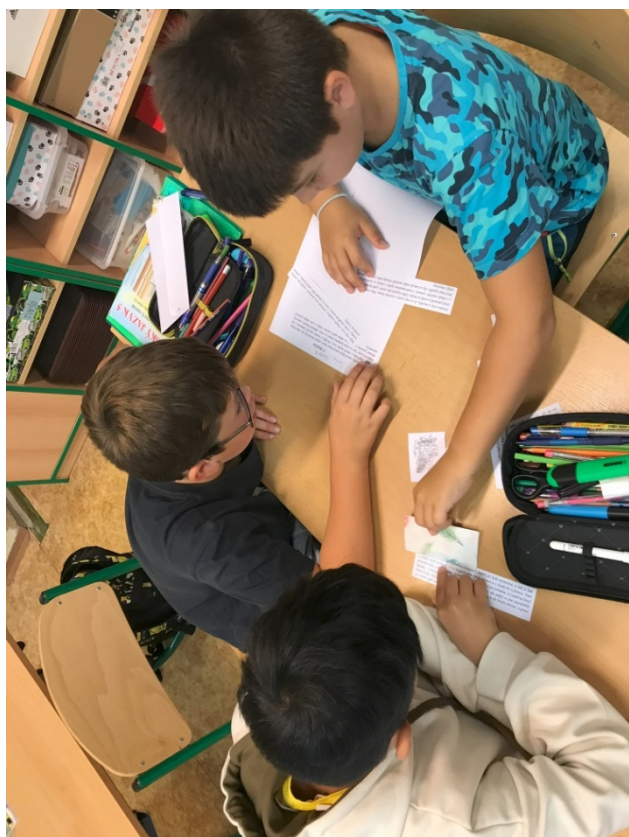
Ovčák řekl vesničanům, že každé ráno vyvádí hradní ovčák ovce ven z brány hradu a zpět je žene až k večeru. Když hradní stráž slyší před branou zvonit zvonky ovcí, tak otevrou bránu a ovce vpustí dovnitř. A tak vesničané přistoupili na plán starého ovčáka.

Když byly ovce z hradu vyvedeny, vesničané ovce pochytali, sundali jim všechny zvonky a stádo odvedli do vesnice. Večer se ozbrojení lidé vydali k hradu, a přitom zvonili na zvonky.

Hradní stráž si myslela, že se vrací stádo a otevřela bránu. Toho vesničané využili, stráž přemohli a vnikli do hradu. Zlého loupeživého rytíře i s jeho kumpány přemohli a z hradu nadobro vyhnali. O nahromaděnou kořist z hradu se vesničané podělili. Poté hrad zapálili, aby se tam již nikdo nevrátil. Panské sídlo vyhořelo a již nebylo nikdy obnoveno.

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 1
HRAD RALSKO – POŘÁDEK VĚT V POVĚSTI

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 2

HRAD DĚVÍN – VYPRAVOVÁNÍ

Záznam vybraných výpovědí žáků z minivýstupu reálie Děvín – ústní vypravování

Hra na vypravěče 1	
učitel	<i>Katruše se na Velký pátek vydala hledat...</i>
žák 1	<i>...poklad na Děvíně.</i>
žák 2	<i>Vešla do tajného vchodu.</i>
žák 3	<i>Všude byla velká tma.</i>
žák 4	<i>Prošla chodbou až do tajné místnosti.</i>
žák 5	<i>Najednou uviděla psa, který seděl před velkým pokladem.</i>
žák 6	<i>Katruše se moc bála.</i>
žák 7	<i>Pes k ní přišel a olízl ji.</i>
žák 8	<i>Pohladila psa a šla k pokladu.</i>
žák 9	<i>Vzala si pár zlatáků a sedla si u psa.</i>
žák 10	<i>Řekla psovi, že mu nebude brát všechno zlato.</i>
žák 11	<i>Pes Katruši znovu olízl a doprovodil ji ven.</i>
žák 12	<i>Katruše psovi poděkovala.</i>
žák 13	<i>Běžela domů a už nikdy nebyla chudá.</i>

Hra na vypravěče 2	
učitel	<i>Katruše se na Velký pátek vydala na...</i>
žák 1	<i>...hrad Děvín.</i>
žák 2	<i>Přišla k tajnému vchodu.</i>
žák 3	<i>Dveře se otevřely.</i>
žák 4	<i>Katruše vstoupila dovnitř.</i>
žák 5	<i>Viděla, jak tam spí strašlivý velký pes.</i>
žák 6	<i>Potichu se proplížila kolem psa.</i>
žák 7	<i>Nechtěně šlápla na klacík a pes se vzbudil.</i>
žák 8	<i>Katruše začala utíkat.</i>
žák 9	<i>Pes běžel za ní.</i>
žák 10	<i>Katruše zakopla v tmavé chodbě o kámen.</i>
žák 11	<i>Spadla na zem.</i>
žák 12	<i>Kámen, o který zakopla, otevřel dveře.</i>
žák 13	<i>Rychle vstala a vběhla do tajné místnosti.</i>
žák 14	<i>V tu chvíli uviděla poklad.</i>
žák 15	<i>Otevřenou truhlu plnou zlatáků a šperků.</i>
žák 16	<i>Naplnila si kapsy zlatáky.</i>
žák 17	<i>Schovala se za truhlu a čekala, dokud pes neusne.</i>
žák 1	<i>Čekala dlouho.</i>
žák 2	<i>Najednou uslyšela, jak strašlivý pes chrápe.</i>
žák 3	<i>Proběhla ven kolem psa a utíkala domů.</i>

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 2
HRAD DĚVÍN – VYPRAVOVÁNÍ

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 3

HRAD KOKOŘÍN – KRÁTKÝ POZDRAV – POHLEDNICE

Milá babičko,
dnes jsme byli na hradě Kokořín.
Škoda že tu nejší s mámi. Moe by
se si taky líbilo.
Mám Te moc ráda

Běbůška

číslo
Jana Veselá
Lučivice 483
Stráž pod Ralskem

4 7 1 2 7

Ahoj babi,
dnes jsme šli na hrad
Kokořín. Nejvíce se mi líbil
výhled na hrad. Bylo to
opravdu vysoko. Výhled
byl jedinečný.

Teším se na Tebe

číslo
Jana Veselá
Lučivice 483
Stráž pod Ralskem

4 7 1 2 7

Dáša.

Milá babičko,
Zdravím Te z hradu
Kokořín. Je pěkné počasí.
Z výše byl překrásný
výhled do okolí.
Posílám pusť

Áďa

číslo
Jana Veselá
Lučivice 483
Stráž pod Ralskem

4 7 1 2 7

Ahoj babi,
posílám Ti krásný
pozdrav z hradu
Kokořín. Je to taky
moc hezké.
Zdravím Te

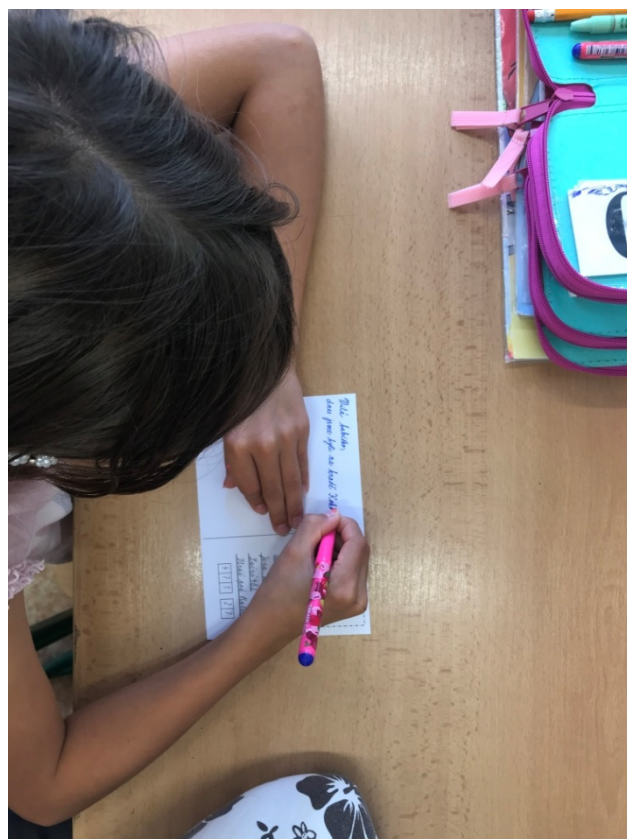
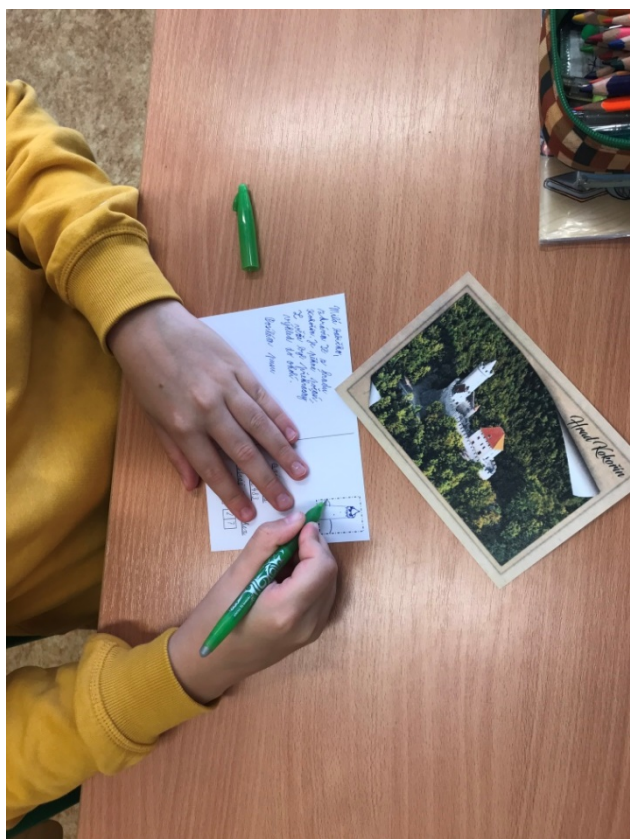
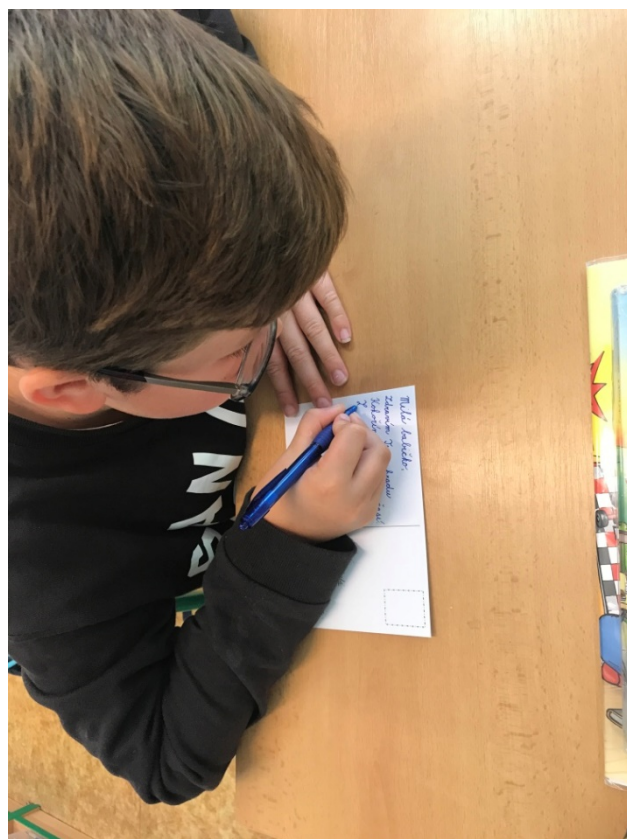
Domča

číslo
Jana Veselá
Lučivice 483
Stráž pod Ralskem

4 7 1 2 7

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 3
HRAD KOKOŘÍN – KRÁTKÝ POZDRAV – POHLEDNICE

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 4

KRÁLŮV STOLEC – VZKAZ

Králův stolec

Lovecká výprava

Král Karel IV. se vracel se svojí družinou z lovecké výpravy. Na zpáteční cestě, jak bylo zvykem, zastavil král s družinou na Králově stolci, aby si zde odpočinul a najedl se, než se vrátí na hrad Bezděz. Vystoupal na skálu, usedl ke kamennému stolu, který mu zde nechal vytesat správce hradu Bezděz, purkrabí Oldřich Tisa. Král jedl, pil a kochal se překrásným výhledem na Máchovo jezero. Byl potěšen z dnešní výpravy, a proto si nechal zavolat svého posla, kterému přikázal předat písemný vzkaz pro purkrabího Oldřicha, že lovecká výprava byla úspěšná, ulovili kance. Purkrabího tímto pověřuje uspořádáním večerní hostiny pro dvacet lidí. Jako hlavní chod se bude podávat pečené kančí. Návrat krále i s družinou má purkrabí očekávat ve tři hodiny odpoledne. Posel vzkaz převzal a na svém koni spěšně odváhal vyplnit příkaz krále.

Nabídka slov: ve tři hodiny odpoledne, ulovili kance, pečené kančí, uspořádáním, dvacet lidí, hostiny, lovecká výprava.

1. Doplň vhodná slova z nabídky do textu.
2. Napiš vzkaz pro bezdězského purkrabího Oldřicha z informací obsažených v textu.

Pane Oldřichu

Lovecká výprava byla úspěšná, protože jsme ulovili kance. Uspořádaj večerní hostinu. Jako hlavní chod se bude podávat pečené kančí. Můj příchod očekavej ve tři hodiny odpoledne.

Král Karel IV.

Králův stolec

Lovecká výprava

Král Karel IV. se vracel se svojí družinou z lovecké výpravy. Na zpáteční cestě, jak bylo zvykem, zastavil král s družinou na Králově stolci, aby si zde odpočinul a najedl se, než se vrátí na hrad Bezděz. Vystoupal na skálu, usedl ke kamennému stolu, který mu zde nechal vytesat správce hradu Bezděz, purkrabí Oldřich Tisa. Král jedl, pil a kochal se překrásným výhledem na Máchovo jezero. Byl potěšen z dnešní výpravy, a proto si nechal zavolat svého posla, kterému přikázal předat písemný vzkaz pro purkrabího Oldřicha, že lovecká výprava byla úspěšná, ulovili kance. Purkrabího tímto pověřuje uspořádáním večerní hostiny pro dvacet lidí. Jako hlavní chod se bude podávat pečené kančí. Návrat krále i s družinou má purkrabí očekávat ve tři hodiny odpoledne. Posel vzkaz převzal a na svém koni spěšně odváhal vyplnit příkaz krále.

Nabídka slov: ve tři hodiny odpoledne, ulovili kance, pečené kančí, uspořádáním, dvacet lidí, hostiny, lovecká výprava.

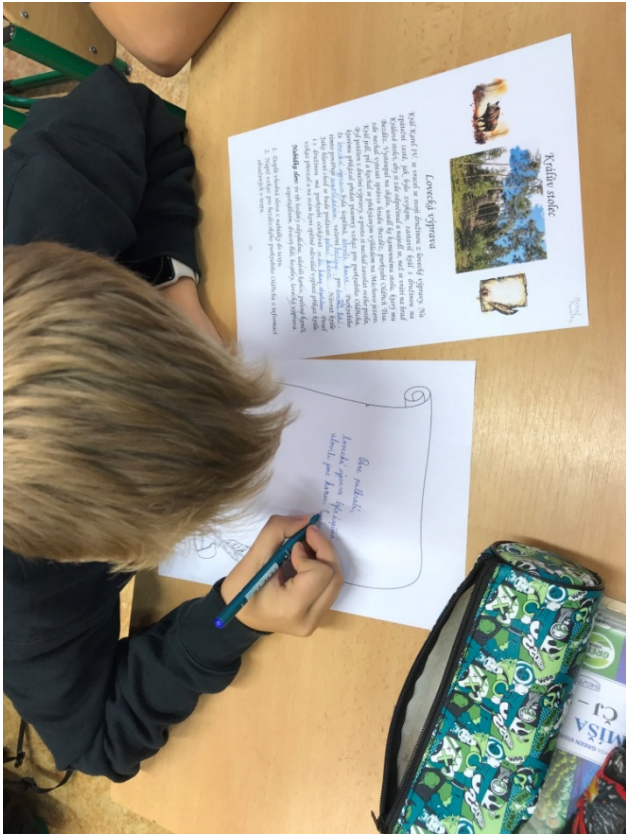
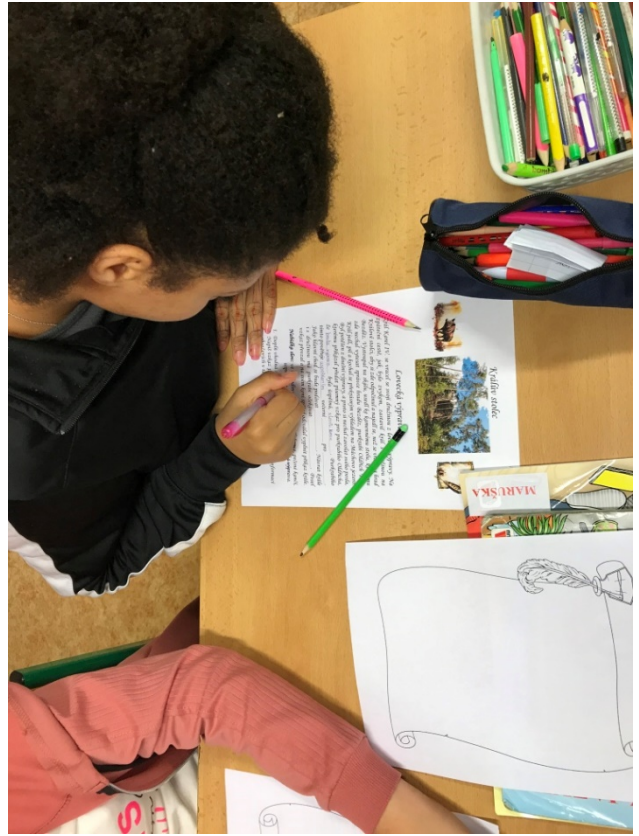
1. Doplň vhodná slova z nabídky do textu.
2. Napiš vzkaz pro bezdězského purkrabího Oldřicha z informací obsažených v textu.

Pane purkrabí Oldřichu
Dnešní lovecká výprava byla úspěšná
ulovili jsme kance. Uspořádaj večerní
hostinu pro dvacet lidí. Jako hlavní
chod se bude podávat pečené kančí.
Očekavej můj návrat ve tři hodiny
odpoledne.

Král Karel IV.

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 4 KRÁLŮV STOLEC – VZKAZ

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 5

HRAD BEZDĚZ – POZVÁNKA

Pozvánka na narozeninovou oslavu

Rád bych vás pozval na narozeninovou oslavu
vládky Bomořanské. Oslava se koná v 10:00 dopoledne
21. srpna na nádvoří hradu Bezděz. Program je
jarmark, rybnířský turnaj, kejklíři, hudba a tanec.
Tešíme se na vaši návštěvu.

Kráľ Karel IV.

Pozvánka na narozeninovou oslavu

Nášení vás zvu na Eliščinu oslavu
narozenin. Oslava se bude konat na nád-
voří hradu Bezděz dne 21. srpna v 10:00
hodin dopoledne. Na programu bude
jarmark, hudba, tanec, kejklíři a na-
koniec zajímavý příchod rybnířský turnaj!
Moc se na vás těšíme a doufáme že si
so užijete.

Kráľ Karel IV.

Pozvánka na tajnou oslavu

Tou vás na tajnou oslavu
Eliščiny narozeniny. Narozeniny
se konají 21. srpna v deset hodin
dopoledne.
Na oslavě bude: kejklíři, hudba,
jarmark, rybnířský turnaj, a tanec.
Tešíme se na vaši návštěvu.

Kráľ Karel IV.

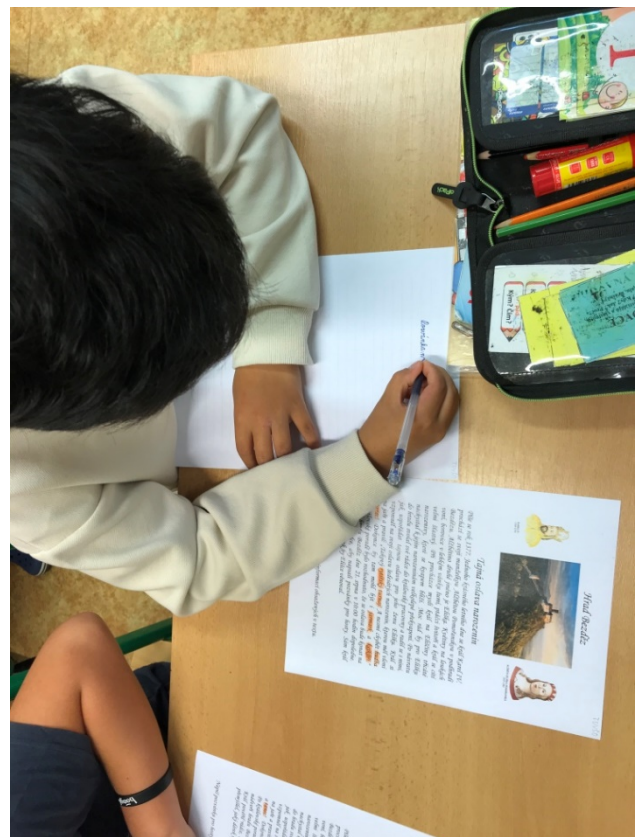
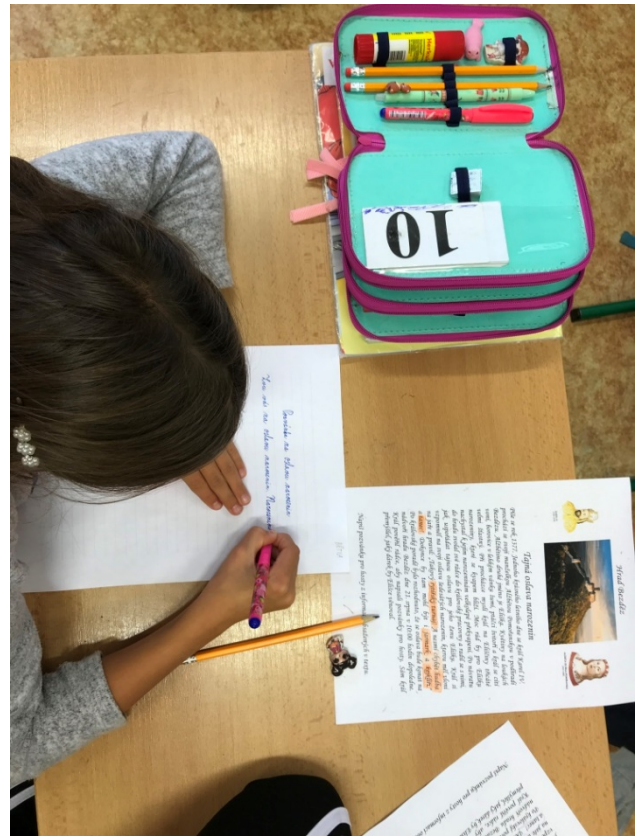
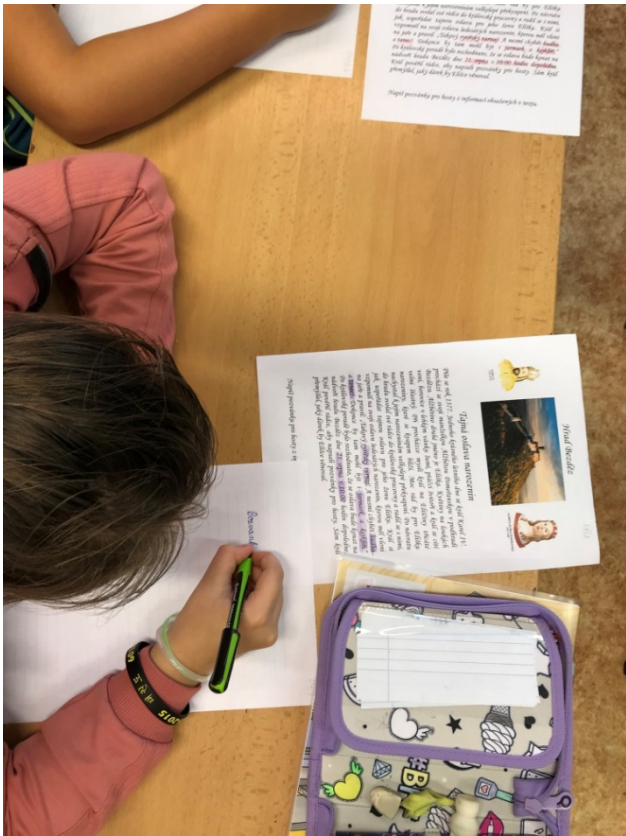
Pozvánka na oslavu narozenin

Tou vás na oslavu narozenin. Narozeninová
oslavba se koná 21. srpna v 10:00 hodin na nádvoří
hradů Bezděz. Program: hudba, tanec, jarmark, rybnířský
turnaj a na závěr kejklíři.
Tešíme se na vaši návštěvu.

Kráľ Karel IV.

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 5

HRAD BEZDĚŽ – POZVÁNKA

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 6

HRAD RONOVI – TELEFONICKÝ ROZHOVOR

Záznam vybraných rozhovorů žáků z minivýstupu reálie Ronov – telefonický rozhovor

Telefonický rozhovor 1			
Jdeš ven a voláš kamarádovi, že se sejdete v parku v 15:00 hodin, že půjdete k Hamerskému rybníku.			
VOLAJÍCÍ		VOLANÝ	
Žák A		Žák B	„U telefonu Jakub Novák, prosím.“
	„Ahoj Kubo, tady Jirka“		„Čau, Jirko. Co potřebuješ?“
	„Nejdeš dneska ven?“		„Můžu, zatím nic nemám.“
	„Tak se sejdeme v parku ve tři hodiny a půjdeme k Hamerskému jezeru.“		„Tak jo, jasně. Budu tam.“
	„Tak ahoj.“		„Čau.“

Telefonický rozhovor 2			
Voláš mamince a prosíš ji, aby Ti cestou domů z práce zakoupila lepidlo do školy, protože Ti už došlo.			
VOLAJÍCÍ		VOLANÝ	
Žák A		Žák B	„Tady Modrá. Co si přejete?“
	„Ahoj, mami. To jsem já, Petr.“		„No, co jsi zase provedl?“
	„Nic. Chtěl jsem Tě poprosit, jestli bys mi koupila lepidlo do školy, protože mi už došlo.“		„Dobře, já až půjdu z práce, tak ho koupím.“
	„Děkuju moc.“		„Nemáš zač, Pěťo.“
	„Tak ahoj“		„Ahoj“

Telefonický rozhovor 3			
Voláš paní Novákové, aby Lukášovi vyřídila, že dnes nemůžeš přijít, protože Ti přijela babička z Kokořína.			
VOLAJÍCÍ		VOLANÝ	
Žák A		Žák B	„Dobrý den, tady paní Nováková.“
	„Dobrý den, u telefonu Dáša Janů.“		„Co si přejete?“
	„Můžete vyřídit, prosím, Lukášovi, že dnes nemůžu přijít, protože k nám přijela babička z Kokořína.“		„Dobře, vyřídím mu to.“
	„Tak moc děkuji a na shledanou.“		„Na shledanou.“

Telefonický rozhovor 4			
Jsi nemocný a voláš kamarádovi, jestli by byl tak hodný a přinesl Ti úkoly ze školy.			
VOLAJÍCÍ		VOLANÝ	
Žák A		Žák B	„Pepík Krátký, prosím.“
	„Ahoj, Pepíku. Tady Lucka ze třídy.“		„Ahoj, Lucko. Copak je?“
	„Chtěla jsem Tě poprosit o úkoly ze školy, jestli bys mi je donesl domů, protože jsem nemocná.“		„Aha, to je mi líto. Úkoly Ti rád ještě dneska odpoledne donesu, jakmile přijdu z fotbalu.“
	„To budeš moc hodný, děkuji Ti.“		„Nemáš za co. Tak ahoj.“
	„Ahoj.“		

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 6
HRAD RONOV – TELEFONICKÝ ROZHOVOR

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 7

HRAD HOUSKA – DOKONČENÍ VYPRÁVOVÁNÍ POVĚSTI

Hrad Houska

Kobylí hlava u Housky

Před dávnými časy žil na hradě Houska krutý a zlý rytíř Smrtihlav. Jeho služebnictvo a poddáni ho za jeho zlou povahu neměli rádi. Smrtihlav měl jediného přítele, pána hradu Bezděz, se kterým se často navštěvoval.

Cesta na Bezděz vedla přes hluboký příkop, přes který vedl most. Nebyl to obyčejný most, byl kouzelný. Přeš most směl projet pouze rytíř Smrtihlav nebo pán hradu Bezděz. Propadlště mostu bylo neustále otevřené, aby jim nemohl žádný cizinec projet. Po vložení kříže se zavřelo a most byl průjezdný. Tento starý kříž u sebe nosila služebná rytíře Smrtihlava. Když se pokoušel přes most projet někdo cizí, otevřelo se propadlště mostu a onen chudák spadl do hlubokého příkopu.

Jednoho dne rytíř odjel na Bezděz a po nějaké době se vrátil s princeznou Marunou, kterou si chtěl vzít za ženu. Princezna byla nešťastná, rytíře si odmítala vzít. Prosila ho, aby ji pustil, ale Smrtihlav nedbal jejích slov. Maruna se tajně pokusila o útek, ale marně. Smrtihlav ji potrestal a zavřel na hradě. Princezna se žalem trápila.

Za nějaký čas rytíř opět odjel na návštěvu ke svému příteli na Bezděz. Toho využila rytířova služebná, které se Maruny velmi zlélelo. Stará služebná se rozhodla princeznu osvobodit od zlého rytíře. Vzala kříž a ...

Běžela s křížem a vložila ho do propasti. Když princezna slyšela, že kříž je vložena do propasti, začala se smát a říkala: "Kříž je vložena do propasti, a když se kříž vložil do propasti, propadl most a rytíř Smrtihlav spadl do propasti. Princezna měla své smysly rozličné a služebná se dala na novou paní samku."

Hrad Houska

Kobylí hlava u Housky

Před dávnými časy žil na hradě Houska krutý a zlý rytíř Smrtihlav. Jeho služebnictvo a poddáni ho za jeho zlou povahu neměli rádi. Smrtihlav měl jediného přítele, pána hradu Bezděz, se kterým se často navštěvoval.

Cesta na Bezděz vedla přes hluboký příkop, přes který vedl most. Nebyl to obyčejný most, byl kouzelný. Přeš most směl projet pouze rytíř Smrtihlav nebo pán hradu Bezděz. Propadlště mostu bylo neustále otevřené, aby jim nemohl žádný cizinec projet. Po vložení kříže se zavřelo a most byl průjezdný. Tento starý kříž u sebe nosila služebná rytíře Smrtihlava. Když se pokoušel přes most projet někdo cizí, otevřelo se propadlště mostu a onen chudák spadl do hlubokého příkopu.

Jednoho dne rytíř odjel na Bezděz a po nějaké době se vrátil s princeznou Marunou, kterou si chtěl vzít za ženu. Princezna byla nešťastná, rytíře si odmítala vzít. Prosila ho, aby ji pustil, ale Smrtihlav nedbal jejích slov. Maruna se tajně pokusila o útek, ale marně. Smrtihlav ji potrestal a zavřel na hradě. Princezna se žalem trápila.

Za nějaký čas rytíř opět odjel na návštěvu ke svému příteli na Bezděz. Toho využila rytířova služebná, které se Maruny velmi zlélelo. Stará služebná se rozhodla princeznu osvobodit od zlého rytíře. Vzala kříž a ...

běžela do vody aby křížem Marunu. Když chtěla služebná strčit kříž do klíčové díry tak zaslechla kovář. Běžela, přeš se rytíř Smrtihlav vrátil. Když s Marunou běžela ke kovářině mostu. V tom okamžiku rytíř viděl jak služebná a zavřel: "Kříž! Dan z hradu Bezděz mi ponej! Služebná s Marunou se pašovaly Maruna běžela k rytířovi a dala mu pušku. Tak spolu šli až do smrti a byli šťastní."

Hrad Houska

Kobylí hlava u Housky

Před dávnými časy žil na hradě Houska krutý a zlý rytíř Smrtihlav. Jeho služebnictvo a poddáni ho za jeho zlou povahu neměli rádi. Smrtihlav měl jediného přítele, pána hradu Bezděz, se kterým se často navštěvoval.

Cesta na Bezděz vedla přes hluboký příkop, přes který vedl most. Nebyl to obyčejný most, byl kouzelný. Přeš most směl projet pouze rytíř Smrtihlav nebo pán hradu Bezděz. Propadlště mostu bylo neustále otevřené, aby jim nemohl žádný cizinec projet. Po vložení kříže se zavřelo a most byl průjezdný. Tento starý kříž u sebe nosila služebná rytíře Smrtihlava. Když se pokoušel přes most projet někdo cizí, otevřelo se propadlště mostu a onen chudák spadl do hlubokého příkopu.

Jednoho dne rytíř odjel na Bezděz a po nějaké době se vrátil s princeznou Marunou, kterou si chtěl vzít za ženu. Princezna byla nešťastná, rytíře si odmítala vzít. Prosila ho, aby ji pustil, ale Smrtihlav nedbal jejích slov. Maruna se tajně pokusila o útek, ale marně. Smrtihlav ji potrestal a zavřel na hradě. Princezna se žalem trápila.

Za nějaký čas rytíř opět odjel na návštěvu ke svému příteli na Bezděz. Toho využila rytířova služebná, které se Maruny velmi zlélelo. Stará služebná se rozhodla princeznu osvobodit od zlého rytíře. Vzala kříž a ...

počkala si a na rytíře. Čekala a čekala. A rytíř se dočkala. Přijela jak jede a využila toho. Využila toho tak, že složila kříž a Smrtihlav spadl do propasti. Ale princezna měla plán. Uvěřila tam neviditelnou mříž a trápila rytíře taky.

Hrad Houska

Kobylí hlava u Housky

Před dávnými časy žil na hradě Houska krutý a zlý rytíř Smrtihlav. Jeho služebnictvo a poddáni ho za jeho zlou povahu neměli rádi. Smrtihlav měl jediného přítele, pána hradu Bezděz, se kterým se často navštěvoval.

Cesta na Bezděz vedla přes hluboký příkop, přes který vedl most. Nebyl to obyčejný most, byl kouzelný. Přeš most směl projet pouze rytíř Smrtihlav nebo pán hradu Bezděz. Propadlště mostu bylo neustále otevřené, aby jim nemohl žádný cizinec projet. Po vložení kříže se zavřelo a most byl průjezdný. Tento starý kříž u sebe nosila služebná rytíře Smrtihlava. Když se pokoušel přes most projet někdo cizí, otevřelo se propadlště mostu a onen chudák spadl do hlubokého příkopu.

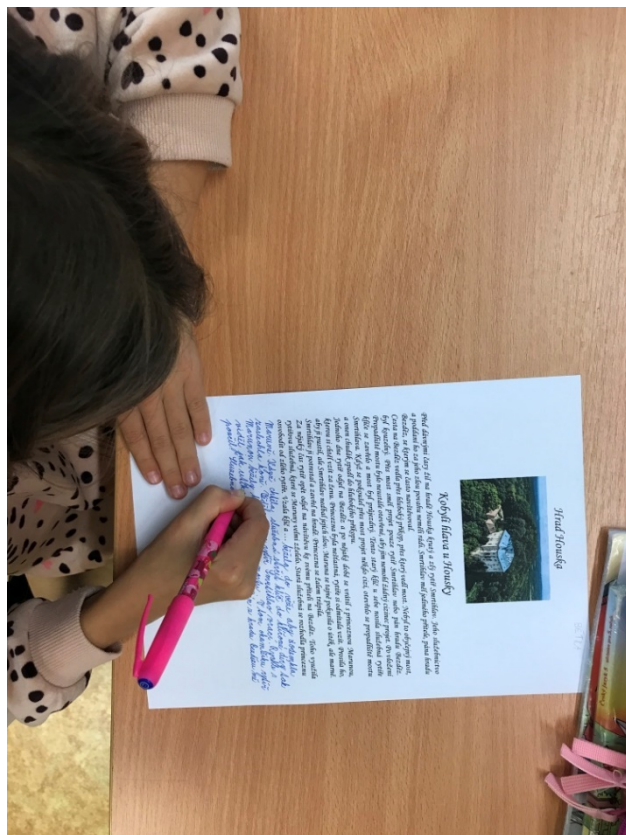
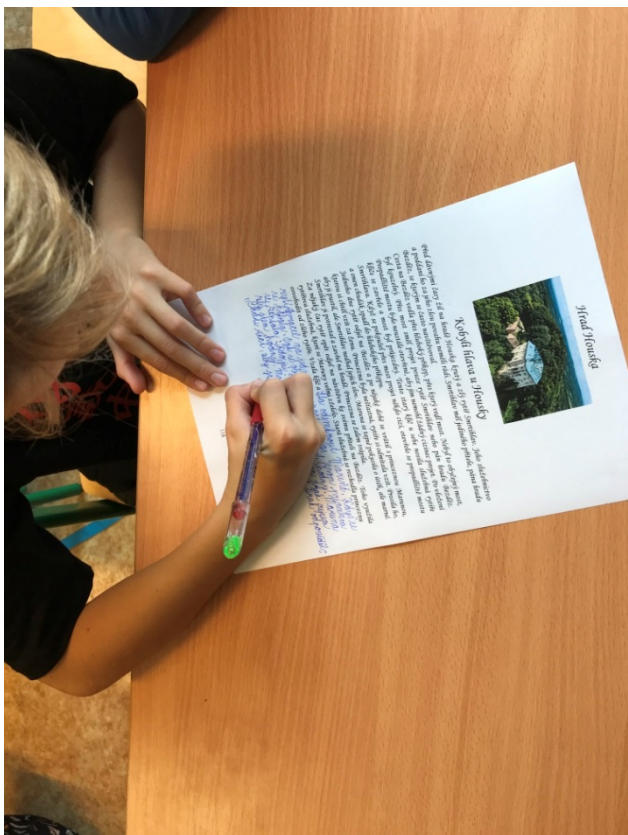
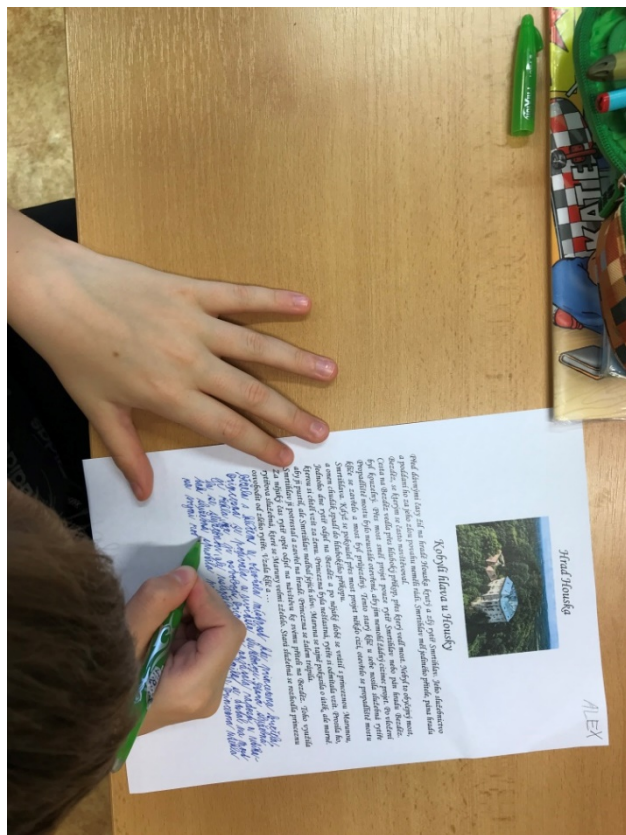
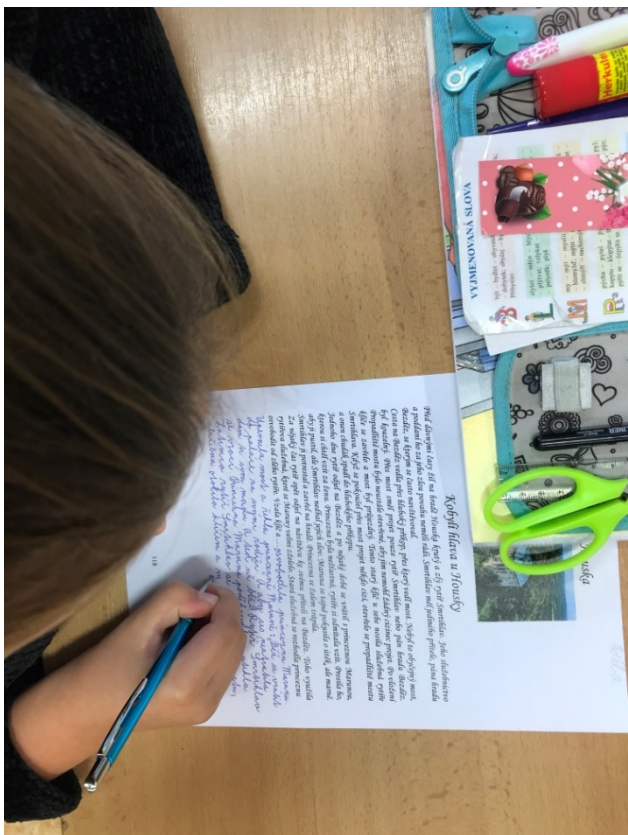
Jednoho dne rytíř odjel na Bezděz a po nějaké době se vrátil s princeznou Marunou, kterou si chtěl vzít za ženu. Princezna byla nešťastná, rytíře si odmítala vzít. Prosila ho, aby ji pustil, ale Smrtihlav nedbal jejích slov. Maruna se tajně pokusila o útek, ale marně. Smrtihlav ji potrestal a zavřel na hradě. Princezna se žalem trápila.

Za nějaký čas rytíř opět odjel na návštěvu ke svému příteli na Bezděz. Toho využila rytířova služebná, které se Maruny velmi zlélelo. Stará služebná se rozhodla princeznu osvobodit od zlého rytíře. Vzala kříž a ...

osvobodila princeznu Marunu. Upravila most a řekla princezně Maruně: "Běž se vrašit do paláce na svých rodičích. A aby ses nešpatila dala si svou masku a sed na bílé Rytíř Smrtihlav se vrátil. Princezna Maruna podíkovala a uschla. Takmaro rytíř Smrtihlav se zasažil na mostu, služebná osložila křížem a rytíř Smrtihlav spadl dolů a už o něm nikdo nikdy neslyšel."

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 7

HRAD HOUSKA – DOKONČENÍ VYPRÁVOVÁNÍ POVĚSTI

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 8

HRAD SLOUP – POPIS OSOBY

Děti si pamatovaly, že postava vypadala takto:

Jméno postavy: Samuel Görner
Kdo to byl: poustevník
Čím se zabýval: vyráběl dalekohledy a brýle
Výška postavy: vysoký
Vzhled postavy: starý, s šikhlou, měl dlouhý vousy
Typ oděvu: pláště s kapucí
Barva oděvu: červená
Pozice postavy: stojí a v pravé ruce má dalekohled a v levé hůl
Co měla postava v ruce: v pravé ruce dalekohled a v levé hůl

Děti si pamatovaly, že postava vypadala takto:

Jméno postavy: Samuel Görner
Kdo to byl: byl to poustevník
Čím se zabýval: vyráběl i jiné dalekohledy
Výška postavy: je vysoký
Vzhled postavy: má vousy, je šikhlý a starý
Typ oděvu: pláště s kapucí
Barva oděvu: červená
Pozice postavy: stojí a koplá do dalekohledu
Co měla postava v ruce: dalekohled a hůl

Děti si pamatovaly, že postava vypadala takto:

Jméno postavy: Samuel & Görner
Kdo to byl: poustevník
Čím se zabýval: vyráběl dalekohledy a brýle
Výška postavy: středně vysoký
Vzhled postavy: dlouhý vous, šikhlý, starší pán
Typ oděvu: habit
Barva oděvu: červená
Pozice postavy: stojí a opírá se
Co měla postava v ruce: v pravé ruce dalekohled, v levé hůl

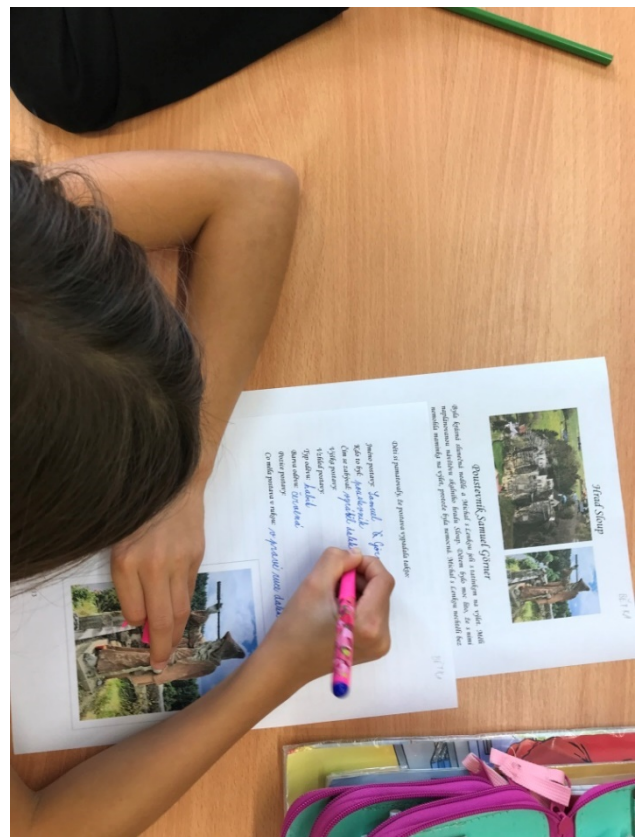
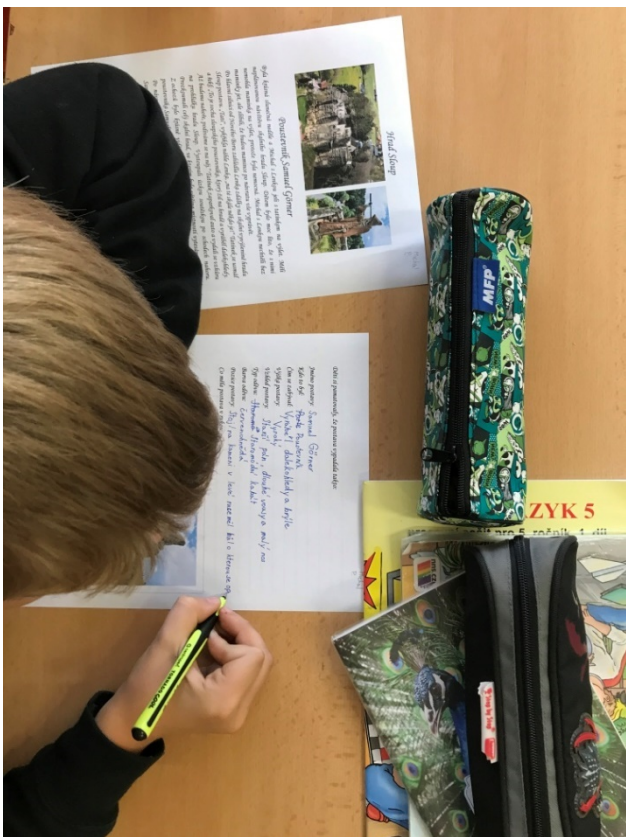
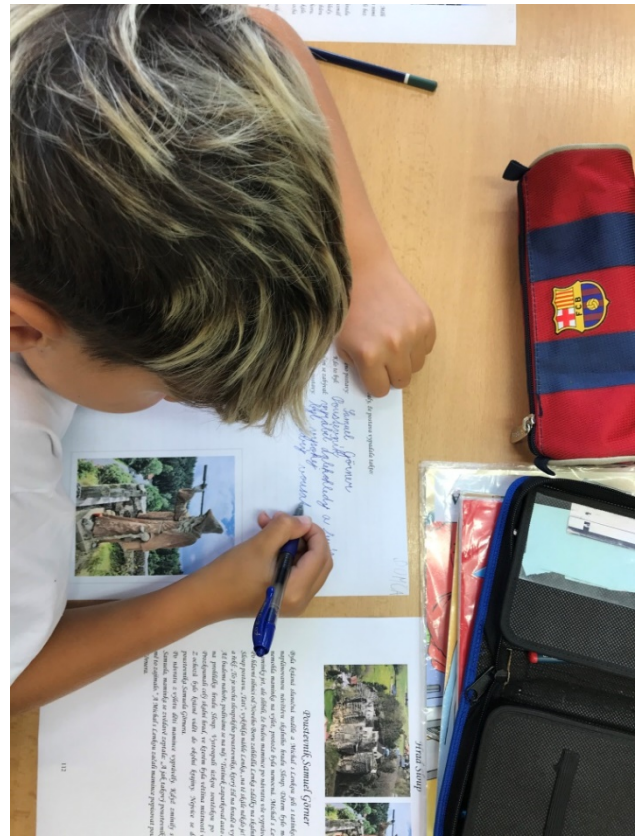
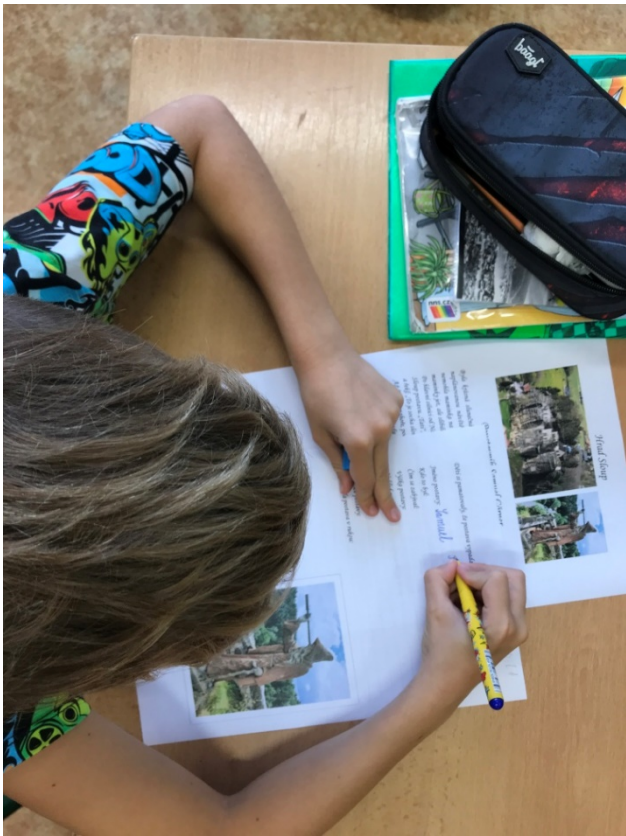
Děti si pamatovaly, že postava vypadala takto:

Jméno postavy: Samuel Görner
Kdo to byl: Poustevník
Čím se zabýval: Vyráběl dalekohledy a brýle
Výška postavy: Středně vysoký
Vzhled postavy: Starý, šikhlý a měl vousy
Typ oděvu: Barevný plášť
Barva oděvu: Červená
Pozice postavy: Stál, koukal do věcí a opíral se
Co měla postava v ruce: V pravé ruce měl dalekohled v levé měla hůl.

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 8

HRAD SLOUP – POPIS OSOBY

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 9

MÁCHOVO JEZERO – OSNOVA VYPRÁVOVÁNÍ

Máchovo jezero

O vzniku Máchova jezera

Na podzim, roku 1367, navštívil král Karel IV. hrad Bezděz, aby si odpočinul od vládařských povinností. Jeho vášní byl lov. V okolí Bezdězu se nacházelo pino lovné zvěře, jako byli zajáci, srnci, jeleni a divoáčci.

Na králov příkaz se ihned po ránu sešla na nádvoří hradu celá královská družina spolu s lovcem. Na osedlaných koních vyčkávali svého krále. Lovčiči psi netrpělivě pobíhali kolem, neboť se nemohli dočkat, až vyrazí na lov. Všichni byli v dobré náladě.

Král, připraven na loveckou výpravu, vyzval družinu k zahájení honu. Na povel lovců všichni vyrazili do hustého lesa pod Malým Bezdězem. Provodí vypustili psy, kteří zkušeně běželi po stopách zvěře.

Najednou z křoví vyběhl statný dvanáctník. Lovci uslyšeli štěkání psů a začali jelena pronásledovat. Jelen zbystril lovců se psy a dal se na úprk. Běžel jako o závod. Svým parožím lámal větve borovic, přeskakoval výmoly a padlé stromy. Zkušeni lovci se za paroháčem hnali jako diví v čele se psy.

Psi už téměř statného jelena měli, ale stalo se, že vběhli do zamokřené louky. Voda byla pro koně a psy nečekanou překážkou, kterou nikdo neočekával, a tak jim velký dvanáctník uprchl. Družina byla mrzutá z neúspěšné honitby.

Znenadání král zaslechl píseň. S koněm vyjel až na vrchol kopce a uviděl ovčáka, který pásal ovce a prozpěvoval si: „Lesy šumí, listí k zemi padá, lidské srdce něha spřádá. Nad krajinou vánek věje, lučinou v dál potok spěje. Dopřejte mu křídlné spočinouti, domovem ryb ať může slouti. Horami a lesy obklopen, pro potěchu bude všem.“

Král se zaposlouchal do té krásné písně a napadla jej myšlenka. Pověřil purkrabího Oldřicha Tisu, aby zde rybníkáři do roka založili rybník. A tak se i stalo. Rybníkáři postavili hráze a zadrželi vodu z potoků. Zanedlouho voda zaplavila rozlehlé louky, mokřiny a rašeliníště, a tak vzniklo Máchovo jezero, které bylo kdysi nazýváno Velkým rybníkem.

Sestav osnovu vyprávění podle daných hesel na listěcích.

1)	Karel IV. na Bezdězu
2 a)	Sřromáždění družiny
b)	Zahájení lovu
c)	Hon na jelena
d)	Nečekaná překážka
e)	Ovčákova píseň
3)	Vznik Máchova jezera

Máchovo jezero

O vzniku Máchova jezera

Na podzim, roku 1367, navštívil král Karel IV. hrad Bezděz, aby si odpočinul od vládařských povinností. Jeho vášní byl lov. V okolí Bezdězu se nacházelo pino lovné zvěře, jako byli zajáci, srnci, jeleni a divoáčci.

Na králov příkaz se ihned po ránu sešla na nádvoří hradu celá královská družina spolu s lovcem. Na osedlaných koních vyčkávali svého krále. Lovčiči psi netrpělivě pobíhali kolem, neboť se nemohli dočkat, až vyrazí na lov. Všichni byli v dobré náladě.

Král, připraven na loveckou výpravu, vyzval družinu k zahájení honu. Na povel lovců všichni vyrazili do hustého lesa pod Malým Bezdězem. Provodí vypustili psy, kteří zkušeně běželi po stopách zvěře.

Najednou z křoví vyběhl statný dvanáctník. Lovci uslyšeli štěkání psů a začali jelena pronásledovat. Jelen zbystril lovců se psy a dal se na úprk. Běžel jako o závod. Svým parožím lámal větve borovic, přeskakoval výmoly a padlé stromy. Zkušeni lovci se za paroháčem hnali jako diví v čele se psy.

Psi už téměř statného jelena měli, ale stalo se, že vběhli do zamokřené louky. Voda byla pro koně a psy nečekanou překážkou, kterou nikdo neočekával, a tak jim velký dvanáctník uprchl. Družina byla mrzutá z neúspěšné honitby.

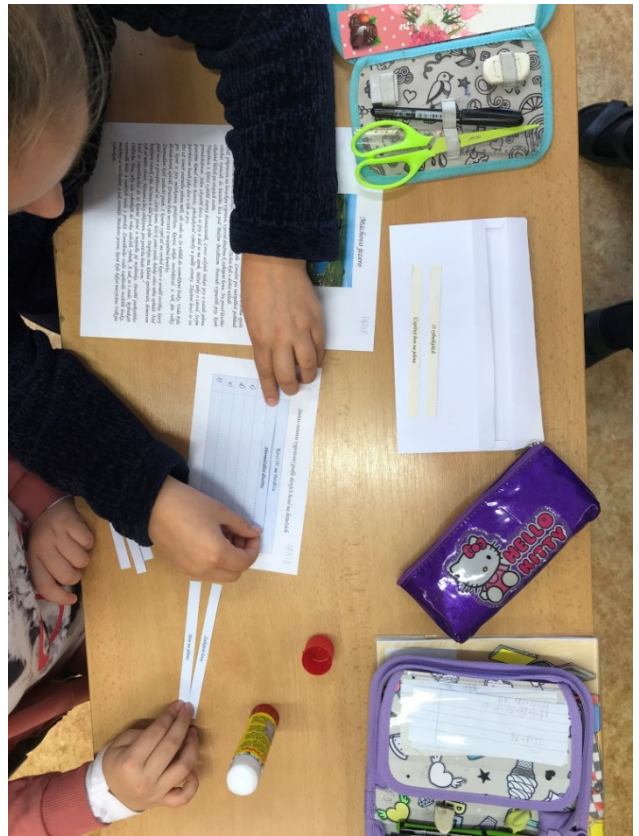
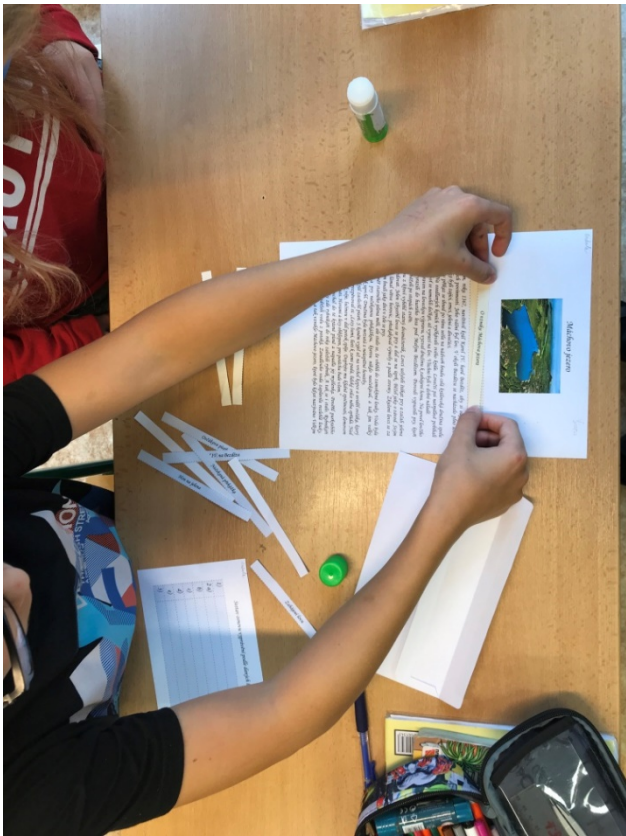
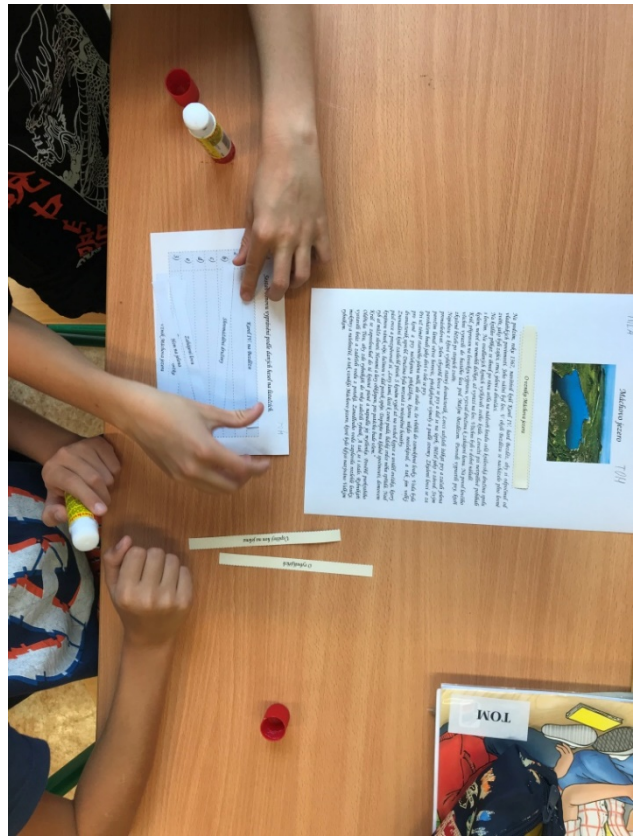
Znenadání král zaslechl píseň. S koněm vyjel až na vrchol kopce a uviděl ovčáka, který pásal ovce a prozpěvoval si: „Lesy šumí, listí k zemi padá, lidské srdce něha spřádá. Nad krajinou vánek věje, lučinou v dál potok spěje. Dopřejte mu křídlné spočinouti, domovem ryb ať může slouti. Horami a lesy obklopen, pro potěchu bude všem.“

Král se zaposlouchal do té krásné písně a napadla jej myšlenka. Pověřil purkrabího Oldřicha Tisu, aby zde rybníkáři do roka založili rybník. A tak se i stalo. Rybníkáři postavili hráze a zadrželi vodu z potoků. Zanedlouho voda zaplavila rozlehlé louky, mokřiny a rašeliníště, a tak vzniklo Máchovo jezero, které bylo kdysi nazýváno Velkým rybníkem.

Sestav osnovu vyprávění podle daných hesel na listěcích.

1)	Karel IV. na Bezdězu
2 a)	Sřromáždění družiny
b)	Zahájení lovu
c)	Hon na jelena
d)	Nečekaná překážka
e)	Ovčákova píseň
3)	Vznik Máchova jezera

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 9 MÁCHOVO JEZERO – OSNOVA VYPRÁVOVÁNÍ

Ukázka žákovských prací – MINIVÝSTUP 10

HRAD HELFENBURK – POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU

Úkoly k textu:

1. Napiš, jak Konrád z Vechty mohl například připravovat lektvar Živodar.
2. V pracovním postupu použij minimálně 5 vhodných sloves z nabídky.
3. Nezapomeň používat příslovce času (např. nejdříve, nakonec, potom, pak, dále aj.), popřípadě jiné časové údaje (vařit 5 minut...).
4. Vymysli poslední přípravu, kterou nemohl Konrád přečíst.

Slovesa:

rozdrtit, přidat, zamíchat, nasypat, povařit, nalít, připravit, smíchat, rozvařit, vhodit, zchladit, nakrájet, rozmačkat, kápnout, zapálit, odstát, pasírovat, cedit...

Živodar – postup výroby lektvaru

1. Nejprve vysáhneme košík, nalijeme do něj vodu a rozcováříme.
2. Přidáme nabíračku odvaru z křivoňošky a kápneme dvě tři kapky salvičkového oleje.
3. Potom nakrájíme snítku čerstvého košíku a nasypeme lžičku drceného hadího kořene.
4. Nakonec připravíme aštoková semínka, které sam vhodíme a sam smícháme.
5. Lektvar přecedíme.
6. Pak necháme jednu minutu odstát a lektvar přelijeme do láhve.

Úkoly k textu:

1. Napiš, jak Konrád z Vechty mohl například připravovat lektvar Živodar.
2. V pracovním postupu použij minimálně 5 vhodných sloves z nabídky.
3. Nezapomeň používat příslovce času (např. nejdříve, nakonec, potom, pak, dále aj.), popřípadě jiné časové údaje (vařit 5 minut...).
4. Vymysli poslední přípravu, kterou nemohl Konrád přečíst.

Slovesa:

rozdrtit, přidat, zamíchat, nasypat, povařit, nalít, připravit, smíchat, rozvařit, vhodit, zchladit, nakrájet, rozmačkat, kápnout, zapálit, odstát, pasírovat, cedit...

Živodar – postup výroby lektvaru

1. Nalijeme vodu do košíku.
2. Do košíku kápneme deset kapek salvičkového oleje.
3. Potom přidáme hrst sušeného chrpáče a snítku čerstvého košíku.
4. Dále dvacet minut povaříme.
5. Pak nalijeme nabíračku odvaru z křivoňošky.
6. Pak přidáme lžičku drceného hadího kořene.
7. Nakonec smícháme tři kočky pampulky.
8. Lektvar necháme zchladit.

Úkoly k textu:

1. Napiš, jak Konrád z Vechty mohl například připravovat lektvar Živodar.
2. V pracovním postupu použij minimálně 5 vhodných sloves z nabídky.
3. Nezapomeň používat příslovce času (např. nejdříve, nakonec, potom, pak, dále aj.), popřípadě jiné časové údaje (vařit 5 minut...).
4. Vymysli poslední přípravu, kterou nemohl Konrád přečíst.

Slovesa:

rozdrtit, přidat, zamíchat, nasypat, povařit, nalít, připravit, smíchat, rozvařit, vhodit, zchladit, nakrájet, rozmačkat, kápnout, zapálit, odstát, pasírovat, cedit...

Živodar – postup výroby lektvaru

1. Nejdříve nalijeme vodu do košíku.
2. Pak zapálíme oheň a rozvaříme vodu.
3. Do košíku vhodíme hrst sušeného chrpáče, špetku drceného křivoňošky a lžičku drceného hadího kořene.
4. Potom vše smícháme a pět minut smícháme.
5. Dále nalijeme nabíračku odvaru z křivoňošky a kápneme deset kapek salvičkového oleje.
6. Nakonec nakrájíme snítku čerstvého košíku a pět rozdrcených kaštanů.
7. Vše smícháme a nalijeme do láhve.

Úkoly k textu:

1. Napiš, jak Konrád z Vechty mohl například připravovat lektvar Živodar.
2. V pracovním postupu použij minimálně 5 vhodných sloves z nabídky.
3. Nezapomeň používat příslovce času (např. nejdříve, nakonec, potom, pak, dále aj.), popřípadě jiné časové údaje (vařit 5 minut...).
4. Vymysli poslední přípravu, kterou nemohl Konrád přečíst.

Slovesa:

rozdrtit, přidat, zamíchat, nasypat, povařit, nalít, připravit, smíchat, rozvařit, vhodit, zchladit, nakrájet, rozmačkat, kápnout, zapálit, odstát, pasírovat, cedit...

Živodar – postup výroby lektvaru

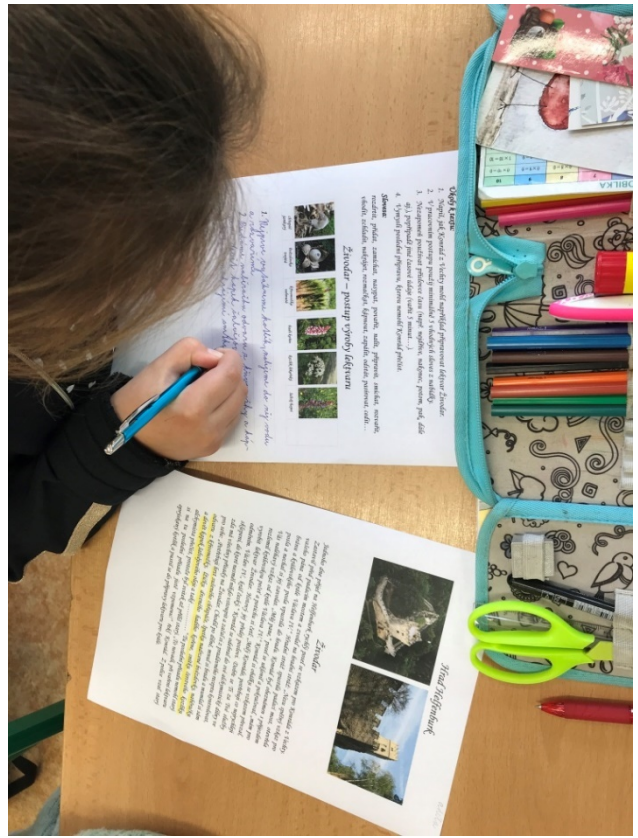
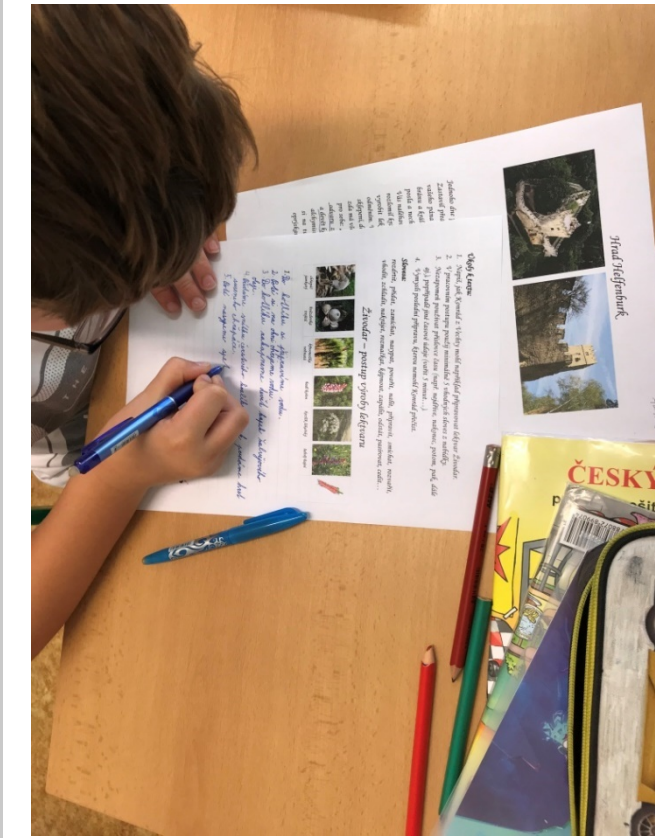
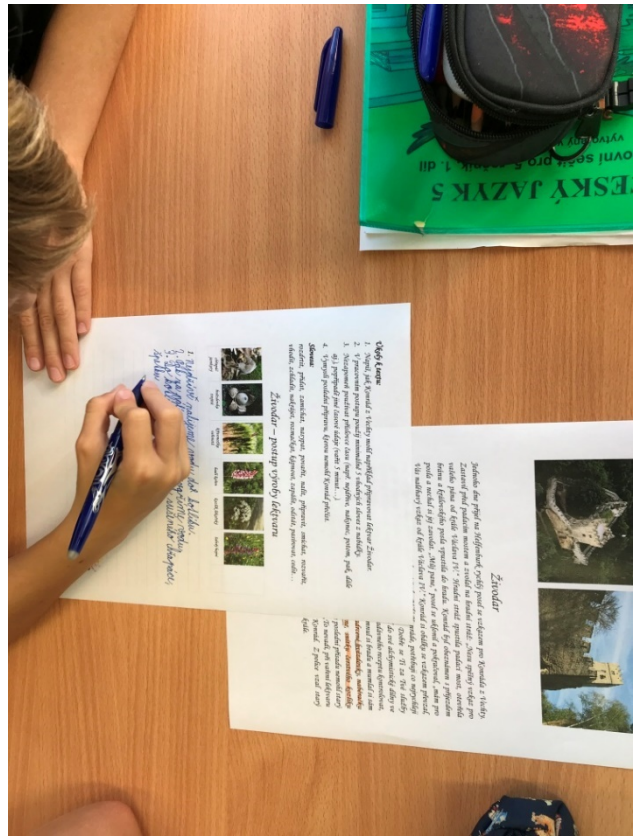

1. Nejdříve nalijeme vodu do košíku.
2. Pak vodu v košíku rozvaříme.
3. Potom nasypeme špetku drcené křivoňošky.
4. Dále přidáme hrst sušeného chrpáče.
5. Poté vsypeme lžičku drceného hadího kořene.
6. Dále snítku čerstvého košíku a kápneme deset kapek salvičkového oleje.
7. Nakonec nakrájíme kopřivu léčivou.
8. Lektvar smícháme a necháme odstát.

Fotografie z realizace – MINIVÝSTUP 10

HRAD HELFENBURK – POPIS PRACOVNÍHO POSTUPU

Příloha D: Nástěnná mapa vybraných reálií použitých v DP

Vlastní tvorba žáků nástěnné mapy „Reálie Máchova kraje“

